

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Aile ve Tüketici Bilimleri Anabilim Dalı

**EKONOMİK FAKTÖRLERİN EVLİLİK KALİTESİNE ETKİSİ:
BİR DYADIC MODEL TESTİ**

Betül GÜREL

Doktora Tezi

Ankara, 2016

Ekonomik Faktörlerin Evlilik Kalitesine Etkisi: Bir Dyadic Model Testi

Betül GÜREL

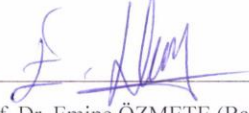
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Aile ve Tüketici Bilimleri Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2016

KABUL VE ONAY

Betül GÜREL tarafından hazırlanan "Ekonomik Faktörlerin Evlilik Kalitesine Etkisi: Bir Dyadic Model Testi" başlıklı bu çalışma, 16.12.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tez olarak kabul edilmiştir.

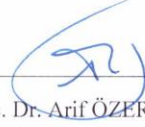
Prof. Dr. Emine ÖZMETE (Başkan)

Prof. Dr. Zeynep ÇOPUR (Danışman)

Prof. Dr. Sibel ERKAL

Doç. Dr. Arif ÖZER

Doç. Dr. Hande ŞAHİN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

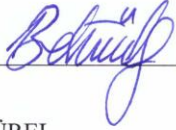
Prof. Dr. Sibel BOZBEYOĞLU
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

16.12.2016

Betül GÜREL

Canım Oğlum Deniz'e, Biricik Eşime, Babacığıma, Anneciğime ve Kardeşim'e...

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez çalışmamda ilgisini esirgemeyen, akademik anlamda gelişimime değerli katkıları bulunan, bilgi ve tecrübesiyle ışık tutan danışmanım sayın Prof.Dr. Zeynep ÇOPUR'a göstermiş olduğu titiz ve yapıcı desteklerinden ötürü sonsuz şükran ve teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Diğer taraftan, başından beri çalışmamın her aşamasında önemli katkılar sağlayan, pozitif kişilikleriyle beni motive eden tez izleme komitesinin diğer iki üyesi olan sayın Prof. Dr. Sibel ERKAL ve sayın Prof. Dr. Emine ÖZMETE'ye,

Tez jürimde yer alıp tezimin gelişimine değerli katkılar sağlayan ve istatistiksel analizlerde destek aldığım sayın Doç. Dr. Arif ÖZER'e, yine tez jürimde yer alan sayın Doç.Dr. Hande ŞAHİN'e çok teşekkür ederim.

Tez çalışmamda kullandığım ölçekler için bana izin veren sayın Doç. Dr. Burhan ÇAPRI'ye ve sayın Profesör Dr. Jeanne M. Hilton'a,

İlgi ve desteklerini hissettiren Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü'nün kıymetli tüm hocalarına,

Bu zorlu süreçte beni motive eden, destekleyen ve yanımda olduğunu hissettiren, her zaman yardımına koşan ve beni dinleyen sevgili arkadaşlarım Dr. Esna Betül BUĞDAY'a, Arş. Gör. Nihan YILMAZ'a ve Arş. Gör. Birgül ÇİÇEK'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Deneyim ve birikimlerini benimle paylaşan, beni cesaretlendiren sevgili arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Selda Coşkun'er'e,

Hayatımdaki pek çok konuda bana güç veren, benimle beraber yürüyen arkadaşım Ayça AĞCA'ya teşekkür ederim.

Akademik yaşantımda ve çalışmamın her aşamasında yanımda olduğunu bildiğim, sevgisiyle, ilgisiyle, hoşgörüsuyle bana daim güç veren, beni bir an olsun yalnız bırakmayan, bundan sonra da yanımda olacağını bildiğim çok değerli eşim Oral Gürel'e,

Ayrıca, her zaman yanımda olup desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, deneyimlerini benimle paylaşan, beni her zaman bıkmadan dinleyen, bana inanan canım babam İbrahim YILDIRIM, canım annem Türkan YILDIRIM ve birtanecik kardeşim Onur YILDIRIM'a,

Pozitif kişiliklerinden destek aldığım, anlayışlı aile büyüklerim kayınpederim Sami GÜREL'e, kayıinvalidem Ayşe GÜREL'e, görümcem Pınar GÜREL ile dualarını hiç eksik etmeyen ananem Sevim Işık'a,

Son olarak, her zaman elimi sımsıkı tutan biricik yavrum, canım oğlum Deniz Gürel'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. İyi ki varsınız...

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenkle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- **Tezimin/Raporumun 16/12/2017 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

- **Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

- **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

10.../.../2017

Betül Gürel

Arş. Gör. Betül Gürel

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Zeynep ÇOPUR danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Arş. Gör. Betül Gürel

ÖZET

GÜREL, Betül. *Ekonomik Faktörlerin Evlilik Kalitesine Etkisi: Bir Dyadic Model Testi*, Doktora Tezi, Ankara, 2016.

Bu çalışma, ekonomik faktörlerin evlilik kalitesine etkisini incelemek amacıyla Ankara’da farklı sosyo-ekonomik düzeydeki üç ilçede yürütülmüştür. Bunun için öncelikle 211 evli çiftten (422 evli birey) veri toplanarak Evlilik Kalitesi Ölçeği (EKÖ) geliştirilmiş ve Aile Ekonomik Güçlük Ölçeğinin (AEGÖ) uyarlama çalışması yapılmıştır. Daha sonra 278 evli çift (556 evli birey) ile görüşülerek elde edilen verilerle Evlilik Kalitesi Model Testi kurulmuştur. EKÖ’nün 211 evli çifte (422 evli birey) ilişkin veri setinden hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı .97 ve 278 evli çifte (556 evli birey) ilişkin veri setinden hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı ise .96 bulunmuştur. Son formu ile EKÖ 5 faktörlü ve 42 maddeden oluşan bir ölçektir. Çalışma sonucunda EKÖ’nün ülkemiz için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu belirlenmiştir. Yapılan dyadic model testi ile kadın ve erkeklerin “aile ekonomik güçlüğü” ile “evlilik kalitesi” arasındaki ilişkide “eş tükenmişliği”nin rolü (mediation ve moderation) incelenmiştir. Eş tükenmişliğinin aracı rolü, Heteroseksüel Çift Dayanışması Aracı Modeli (APIMeM) ile; etkileşim rolü ise Heteroseksüel Çift Dayanışması Etkileşim Modeli (APIMoM) ile analiz edilmiştir. Model testinden elde edilen sonuçlar, ekonomik güçlekle evlilik kalitesi arasındaki ilişkinin eş tükenmişliğine bağlı olarak (moderation) değişmediğini, ancak çiftlerin eş tükenmişliği arttıkça, eşlerin her ikisinin de evlilik kalitesinin anlamlı olarak düştüğünü göstermiştir. Bunun yanı sıra, eşlerin yaşadıkları ekonomik güçlük, kendilerinin ve/veya eşlerinin yaşadıkları eş tükenmişliği aracılığıyla (mediation) evlilik kalitelerini düşürmektedir. Eşin evlilik kalitesinin düşük olması ise büyük ölçüde kendi eş tükenmişliği, nispeten de eşinin yaşadığı eş tükenmişliği nedeniyle gerçekleşmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmacılara, akademisyenlere, kişilere ve kurumlara yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Evlilik kalitesi, Evlilik Kalitesi Ölçeği, aile ekonomik güçlüğü, eş tükenmişliği

ABSTRACT

GÜREL, Betül. *The Effect of Economic Factors on Marital Quality: A Dyadic Model Test*, Ph.D Dissertation, Ankara, 2016.

This study was conducted in three different socioeconomic districts in Ankara to examine the effect of economic factors on the quality of marriages. This study initially collected data from 211 married couples (422 married individuals), to develop the Marital Quality Scale (MQS). For the Family Economic Strain Scale (FESS), an adaptation study was performed. Then, the researchers met with 278 married couples (556 married individuals) and by using the data obtained, the Marital Quality Model Test was established. The Cronbach's alpha coefficient of the MQS was calculated according to data set for the 211 married couples, and its Cronbach's alpha coefficient was calculated according to the data set from the 278 married couples. They were found to be .97 and .96, respectively. The MQS is a 5-factor with 42 items. This study determined that the MQS is a valid and reliable scale for Turkey. A dyadic model test was performed, and this study examined the role of “couple burnout” (mediation or moderation) in the relationship between “family economic strain” and “marital quality” of males and females. The mediation and the moderation roles of couple burnout were analyzed using the mediation model of heterosexual couple solidarity (Actor-Partner Interdependence Mediation Model–APIMeM) and the moderation model of heterosexual couple solidarity (Actor-Partner Interdependence Moderation Model–APIMoM), respectively. The model test results showed that the relationship between economic strain and marital quality did not vary by couple burnout; however, as the couple burnout perceived by couples increased, the marital quality of each spouse significantly decreased. Moreover, economic strain experienced by spouses decreased marital quality by mediating the couple burnout experienced by individuals or their spouses. Lower marital quality was mostly due to his/her own couple burnout, and slightly because of the couple burnout experienced by his/her spouse. In light of its findings, this study offers suggestions to researchers, academicians and institutions.

Keywords: marital quality, Marital Quality Scale, family economic strain, couple burnout

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ADAMA	iii
TEŞEKKÜR	iv
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	vi
ETİK BEYAN	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
TABLOLAR DİZİNİ	xvii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xix
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1 ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ	9
1.2 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	11
1.2.1 Alt Problemler	11
1.3. SAYILTILAR	12
1.4. SINIRLILIKLAR	12
1.5. TANIMLAR	13
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	14
2.1. EVLİLİK	14
2.2.EVLİLİK KALİTESİ	16
2.3. EŞ TÜKENMİŞLİĞİ	20
2.3.1 Tükenmişlik	20
2.3.2. Eş Tükenmişliği	21
2.3.3 Eş Tükenmişliğinin Boyutları	25
2.4. EKONOMİK GÜÇLÜK	26
3. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	34
3.1 BAĞLANMA KURAMI	34

3.2 YÜKLEME KURAMI	37
3.3 EŞİTLİK KURAMI	38
3.4 DENGE KURAMI	40
3.5 EVLİLİĞİ GÜÇLENDİRME KURAMLARI	41
4. BÖLÜM: LİTERATÜR ÖZETİ	44
4.1 YURTİÇİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR	45
4.1.1.Evlilik Kalitesi İle İlgili Yapılan Çalışmalar	45
4.1.2. Eş Tükenmişliği İle İlgili Yapılan Çalışmalar	49
4.1.3. Ekonomik Güçlük İle İlgili Yapılan Çalışmalar	51
4.2 YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR	53
4.2.1.Evlilik Kalitesi İle İlgili Yapılan Çalışmalar	53
4.2.2. Eş Tükenmişliği İle İlgili Yapılan Çalışmalar	59
4.2.3.Ekonomik Güçlük İle İlgili Yapılan Çalışmalar	60
5. BÖLÜM: YÖNTEM	67
5.1.EVREN VE ÖRNEKLEM	67
5.2. ÇALIŞMA GRUPLARI	69
5.2.1. Odak Grup Görüşmesi Yapılan Grup.....	70
5.2.2 Evlilik Kalitesi Ölçeğinin (EKÖ) Geliştirilmesi ve Aile Ekonomik Güçlüğü Ölçeğinin (AEGÖ) Uyarlaması için Çalışılan Grup	71
5.2.3 Evlilik Kalitesi Model Testinde Çalışılan Grup.....	72
5.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	73
5.3.1. Evlilik Kalitesi Ölçeği (EKÖ).....	74
5.3.2. Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (AEGÖ).....	79
5.3.3. Eş Tükenmişlik Ölçeği (ETÖ)	79
5.3.4. Evlilik Kalitesi Ölçeği, Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği ve Eş Tükenmişlik Ölçeğine İlişkin Kesme Puanlar.....	80
5.3.5. Kişisel Bilgi Formu	82
5.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ UYGULANMASI	82
5.5. ARAŞTIRMADA ELE ALINAN DEĞİŞKENLERE İLİŞKİN BETİMSSEL İSTATİSTİKLER	83
5.6. EVLİLİK KALİTESİ MODEL TESTİ VERİLERİNİN ANALİZİ	84
6. BÖLÜM: BULGULAR	86

6.1. KATILIMCILARA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	86
6.2.EVLİLİK KALİTESİ ÖLÇEĞİ'NE İLİŞKİN BULGULAR	87
6.2.1. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Geçerliliği	87
6.2.1.1. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Geçerliliğine İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	87
6.2.1.2. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Geçerliliğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	89
6.2.1.3. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Benzer Ölçekler Geçerliliği.....	94
6.2.2. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Güvenirliği.....	95
6.2.3. EKÖ'nün Geliştirilmesinde Varılan Sonuç.....	95
6.3. AİLE EKONOMİK GÜÇLÜK ÖLÇEĞİ'NİN (AEGÖ) TÜRKÇE'YE UYARLAMASI	95
6.4. EVLİLİK KALİTESİ MODEL TESTİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	96
6.4.1 Evlilik Kalitesi Model Testinde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	97
6.4.2. Ekonomik Güçlüğün Evlilik Kalitesi ile İlişkisi Çiftlerin Eş Tükenmişliklerine Bağlı Olarak Değişmekte Midir?	98
6.4.3. Ekonomik Zorluğun Evlilik Kalitesiyle İlişkisi, Çiftlerin Eş Tükenmişlikleri Aracılığıyla Gerçekleşmekte Midir?	103
6.5 EVLİ ÇİFTLERİN ÖLÇEK KESME PUAN ORTALAMALARININ CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI	113
6.6. EVLİLİK KALİTESİ, EŞ TÜKENMİŞLİĞİ VE AİLE EKONOMİK GÜÇLÜĞÜ ÖLÇEKLERİNİN ORTALAMA PUANLARININ SOSYO-EKONOMİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULAR.....	115
6.6.1. Evli Çiftlerin Evlilik Kalitesinin Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	119
6.6.2. Evli Çiftlerin Eş Tükenmişliğinin Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	121
6.6.3.Evli Çiftlerin Yaşadığı Aile Ekonomik Güçlüğün Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	122
7. BÖLÜM: TARTIŞMA.....	126

7.1.EVLİLİK KALİTESİ ÖLÇEĞİ'NE (EKÖ) İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI	126
7.2. AEGÖ'NÜN TÜRKÇE FORMU'NA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI	127
7.3 EKONOMİK GÜÇLÜĞÜN EVLİLİK KALİTESİ İLE İLİŞKİSİNİN ÇİFTLERİN EŞ TÜKENMİŞLİĞİNE BAĞLI (MODERATION) OLARAK DEĞİŞMESİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI	128
7.4 EKONOMİK GÜÇLÜĞÜN EVLİLİK KALİTESİYLE İLİŞKİSİNİN, ÇİFTLERİN EŞ TÜKENMİŞLİĞİ ARACILIĞIYLA (MEDIATION) GERÇEKLEŞMESİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI	133
7.5 EVLİLİK KALİTESİ, EŞ TÜKENMİŞLİĞİ VE AİLE EKONOMİK GÜÇLÜĞÜ ÖLÇEKLERİNİN ORTALAMA PUANLARININ SOSYO-EKONOMİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI	135
7.5.1. Evli Çiftlerin Evlilik Kalitesinin Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	135
7.5.2. Evli Çiftlerin Eş Tükenmişliğinin Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışması	140
7.5.3. Evli Çiftlerin Yaşadığı Aile Ekonomik Güçlüğün Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	143
8. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	148
8.1.EVLİLİK KALİTESİ ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER	148
8.2.AİLE EKONOMİK GÜÇLÜK ÖLÇEĞİ- TÜRKÇE FORMU'NA İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER	149
8.3.EVLİLİK KALİTESİ MODEL TESTİNE İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER	150
8.4. EVLİ ÇİFTLERİN EVLİLİK KALİTESİNİN SOSYO- EKONOMİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER	151
8.5. EVLİ ÇİFTLERİN EŞ TÜKENMİŞLİĞİNİN SOSYO- EKONOMİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER	152

8.6. EVLİ ÇİFTLERİN YAŞADIĞI AİLE EKONOMİK GÜÇLÜĞÜNÜN SOSYO- EKONOMİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	154
KAYNAKÇA	156
EK -1: ORJİNALLİK FORMU	177
EK-2: HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL ONAY BİLDİRİMİ.....	178
EK-3: FAMILY ECONOMIC STRAIN SCALE-AİLE EKONOMİK GÜÇLÜK ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE'YE UYARLAMA ÇALIŞMASI İÇİN ALINAN İZİN..	179
EK-4: EŞ TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİNİN KULLANILABİLMESİ İÇİN ALINAN İZİN	180
EK-5: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU	181
EK-6: KİŞİSEL BİLGİ FORMU (KBF).....	183
EK-7: EVLİLİK KALİTESİ ÖLÇEĞİ (EKÖ)	185
EK-8: AİLE EKONOMİK GÜÇLÜK ÖLÇEĞİ (AEGÖ)	186
EK-9: EŞ TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİ (ETÖ)	187
EK-10: EVLİLİK KALİTESİ ÖLÇEĞİ (EKÖ) –Son Form	188
EK-11: EVLİLİK KALİTESİ MODEL TESTİ EKİ.....	189

KISALTMALAR DİZİNİ

AEGÖ:	Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği
APIMeM:	Actor-Partner Interdependence Mediation Model
APIMoM:	Actor-Partner Interdependence Moderation Model
EKÖ:	Evlilik Kalitesi Ölçeği
ETÖ:	Eş Tükenmişlik Ölçeği
FESS:	Family Economic Strain Scale
KBF:	Kişisel Bilgi Formu
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Evlilik Kalitesine İlişkin Ölçek Çalışmaları	44
Tablo 2. Çankaya, Yenimahalle ve Altındağ İlçelerinin Nüfus Göstergeleri	68
Tablo 3. EKÖ'nün Geliştirilmesi ve AEGÖ'nün Uyarlama Çalışmalarının Yapıldığı Evli Çiftlerin Sosyo-demografik Özellikleri.....	71
Tablo 4. Evlilik Kalitesi Model Testinde Çalışılan Evli Çiftlerin Sosyo-demografik Özellikleri.....	72
Tablo 5. Evlilik Kalitesi Ölçeği Geliştirme Çalışmasının Adımları.....	76
Tablo 6. Ölçeklerin Kesme Puan Aralıklarının Dağılımı	81
Tablo 7. Kadınların Ölçeklere İlişkin Kesme Puan Aralıklarının Dağılımı.....	81
Tablo 8. Erkeklerin Ölçeklere İlişkin Kesme Puan Aralıklarının Dağılımı	82
Tablo 9. Araştırmada ele alınan değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler	83
Tablo 10. EKÖ'ye İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	88
Tablo 11. EKÖ'nün Beş Faktörlü Yapısına İlişkin Birinci Düzey DFA Sonuçları.	91
Tablo 12. Faktörler Arasındaki Korelasyon Katsayıları	94
Tablo 13. EKÖ'nün AEGÖ ve ETÖ ile Korelasyonları	94
Tablo 14. Araştırma kapsamında yer alan değişkenlere ilişkin Pearson Korelasyon Katsayıları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	97
Tablo 15. Karma Etkileşimli (mixedmoderation) Heteroseksüel Çiftler İçin Etkileşim Örüntüsü	99
Tablo 16. Heteroseksüel Çiftler İçin Etki Tahminleri	106
Tablo 17. Heteroseksüel Çiftler için APIMeM'de Toplam Etki, Toplam Dolaylı Etki (IE), Basit Dolaylı Etki ve Doğrudan Etkiler C'	109
Tablo 18. Çiftler Arasında Doğrudan Etkilerin Eşitliğine Dayalı Oluşturulan Etki Kestirimleri.....	111
Tablo 19. Heteroseksüel Çiftler için APIMeM'de Doğrudan, Dolaylı, Toplam Dolaylı ve Toplam Etki Kestirimleri	112
Tablo 20. Kadınların Evlilik Kalitesine İlişkin Ortalama Puanları.....	113
Tablo 21. Kadınların Aile Ekonomik Güçlüğüne İlişkin Ortalama Puanları.....	114
Tablo 22. Kadınların Eş Tükenmişliğine İlişkin Ortalama Puanları.....	114
Tablo 23. Erkeklerin Evlilik Kalitesine İlişkin Ortalama Puanları	114

Tablo 24. Erkeklerin Aile Ekonomik Güçlüğüne İlişkin Ortalama Puanları	115
Tablo 25. Erkeklerin Düşük, Orta ve Yüksek Eş Tükenmişliğine İlişkin Ortalama Puanları.....	115
Tablo 26. Evli Çiftlerin “Evlilik Kalitesi”, “Eş Tükenmişliği” ve “Aile Ekonomik Güçlüğü” Ölçeklerinin Ortalama Değerlerinin Sosyo-Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması	117

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Pines'in Eş Tükenmişlik Modeli	24
Şekil 2: EKÖ'ye İlişkin DFA ile elde edilen model	90
Şekil 3: EKÖ'ye ilişkin ikinci düzey DFA ile elde edilen model	93
Şekil 4: APIMoM	99
Şekil 5. APIMeM	105

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Evlilik kavramı günümüzde gerek bilim dünyasında gerek günlük yaşamda herkesin üzerinde konuştuğu ve tartıştığı konulardan biridir. Yaşamdan elde edilen mutluluğun bir parçası olan evlilik, bireylerin önemli doyum ve tatmin kaynaklarından biridir. Bird ve Melville'e (1994) göre evlilik, hem bireysel hem de sosyal bir yapıya sahiptir. Evlilik görev ve sorumluluklardan oluşan sosyal bir sistem olmasının yanı sıra; sevilen ve güvenilen kişiyle duygusal ve cinsel yakınlık kurmayı içeren bir yapıdır. Bir başka ifadeyle evlilik yalnızca eşler arasındaki bağlılığı değil, yaşadığımız toplumun içindeki sosyal ve yasal bağlılığı da içermektedir (Bird ve Melville, 1994). Gittins (1985) ise evliliği "kadın ve erkeğin yardımlaşma, karşılıklı cinsel doyum, çocukların özenle yetiştirilmesi için gereken ortamı sunan özel bir aşk ilişkisi" olarak açıklamaktadır. Kısacası evlilik, aile kurmayı ve neslin devamını sağlayan iki insanın daimi bir beraberlik için bir araya gelerek oluşturdukları, hem birbirlerine hem de çocuklarına karşı ortak sorumluluklarını yerine getirmeye söz verdikleri, birbirine bağlı sistemlerden oluşan evrensel bir kurumdur (Saxton, 1982).

Toplumun temel birimi olan ailenin oluşumunda ise evliliğin önemi dünyada ve ülkemizde giderek artmakta ve evlilik hemen her yerde ailenin inşası için önemli görülmektedir. Çünkü evlilik, neslin devamını sağlayan, aile bireylerinin topluma uyumunu, düzenli yaşamasını ve uzun süreli ilişkileri içeren bir kurum olarak görülmektedir (Bacanlı, 2001; Kansız ve Arkar, 2011). Diğer kurumlar gibi aile de belli bir toplumsal düzenin ve işleyişin parçasıdır. Toplum düzeninin tarihsel süreçte köklü değişimler yaşaması ile birlikte, aile kurumu da bu değişim sürecinden etkilenmiştir (Gül, 2003).

Evlilik ve aile kurumu toplumun düzenini ve huzurunu sağlamanın yanı sıra kişisel mutluluk kaynağı ve yaşam doyumunu artırıcı etkileri sebebiyle hem ülkemizde hem de dünyada saygın bir konumdadır (Kendir ve Demirli, 2016). İki veya daha fazla kişiden

oluşan psikolojik, sosyal, ekonomik, fiziksel, doğum, evlilik, eğitim, cinsel yaşam gibi faktörlerin etkili olduğu aile, sistemli bir bütün olarak görülmektedir.

Hem evlilik hem de aile kurumu pek çok nedenden dolayı toplumların daha iyi anlaşılması gereken yönleridir ve bu nedenle her zaman bilimsel araştırmanın odağındadır. 1800'lerin sonlarına doğru Fredrick LePlay ve Emile Durkheim, sosyal yaşama öncülük eden araştırmaları ile aile ve aile değişkenleri üzerinde durmuşlardır. LePlay, 1855 yılındaki çalışmasında aileleri gözlemlemiş ve onlara çeşitli sorular yönelmiştir. Bu nedenle LePlay ilk aile araştırmacısı olarak bilinmektedir. Bunun yanı sıra evlilik ve aile alanında ampirik araştırmalar 20. yüzyıla girene kadar ciddi bir şekilde ele alınamamıştır. Daha çok son 50-60 yıldan bu yana aile ile ilgili araştırma yöntemleri ve ampirik veriler ciddi bir şekilde geliştirilmekte ve sosyoloji, psikoloji, psikolojik danışma, antropoloji gibi disiplinler ailelerin bilimsel incelenmesine katkıda bulunmaktadır (Miller, 1986). Örneğin Miller (1986) aileyi değerler, inanışlar, düşünceler ve tutumlar açısından inceleyen çeşitli çalışmalar yapmış; aile terapisi ve aileye yönelik eğitimlerin önemine odaklanmıştır.

Tarih boyunca Türk toplumunda ailenin ve evliliğin kurumsal bir unsur olarak devam etmesi ve özel önem verilmesi ulusal, kültürel ve dinsel değerlerden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar tüm dünyada yaşanan küresel değişimlerle televizyon, sinema, internet, reklam vb. unsurlar aile yapılarında, değer yargılarında ve evlilik ilişkilerinde değişimler getirirse de, evlilik kurumunun önemi genel olarak kalıcıdır (Süleymanov, 2009). Bununla birlikte çoğu toplumda birlikte yaşama oranları artmakta, evlenme oranları giderek azalmakta ve boşanma oranları giderek yükselmektedir (Sungur, 2009).

Aile, yerine getirdiği fonksiyonların önemi sebebiyle, toplumsal yapının merkezi unsurları arasında değerlendirilir ve günümüzde de çeşitli risklerle karşı karşıyadır. Bazı bilim insanlarına göre, boşanmaların, tek ebeveynli ailelerin, nikahsız birlikteliklerin, eşcinsel evliliklerin, evlilik dışı doğan çocukların sayısının artması; bireylerin evlenmek veya çocuk sahibi olmayı reddetmesi toplumsal düzenin önemli bir parçası olan ailenin fonksiyonlarını yerine getirmesini zorlaştırmaktadır (Şentürk, 2008). Castells'in "ataerkil ailenin krizi" olarak nitelediği bu durumlar (Castells, 2006, Aktaran: Şentürk,

2008), sonuçları bakımından doğrudan aileyi, dolaylı yoldan ise toplumu etkilemektedir. Bununla birlikte modernleşme, sanayileşme ve kentleşme süreçlerinin yarattığı değişimler, başta insan ilişkileri ve kurumlar olmak üzere tüm toplumu etkilemiştir. Aile ve evlilik kurumu da elbette bu etkilenmeden kendi payına düşeni almıştır. “Ben” duygusunun “biz” duygusunun önüne geçirilmesi ve bireyselleşmenin ön planda tutulmasıyla birlikte toplumun birey ve aile yaşamı üzerindeki etkisi azalmaya başlamıştır (Şentürk, 2008).

Sosyal ve Demografik Eğilimler Projesi kapsamında Pew Araştırma Merkezi (2013) “Aşk ve Evlilik” konulu bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, evli bireyler, evlenme nedenlerini sırasıyla “aşk” (%93), “yaşam boyu bir anlaşma” (%87), “birliktelik” (%81), “çocuk sahibi olma” (%59), “ekonomik istikrar” (%31) olarak ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada, henüz evli olmayan bireyler benzer şekilde evlilik nedenlerini “aşk” (%84), “yaşam boyu bir anlaşma” (%74), “birliktelik” (%63), “çocuk sahibi olma” (%44), “ekonomik istikrar” (%30) olarak sıralamışlardır (Kızıldağ, 2015). Bu araştırmanın sonuçlarından hareketle, Kızıldağ (2015) evli olan veya olmayan çiftler için aşk, uyum, birliktelik, yaşamı paylaşma gibi niteliklerin evlilik ilişkisi ile ilgili önemli beklentiler olduğunu ifade etmiştir. Bütün bu beklentiler evlilik kalitesini de etkileyen ve yön veren nedenler arasında yer alır. Çünkü eşlerin beklentileri evliliğin her aşamasında önemli görünmektedir. Eşler beklentileri gerçekleştiği takdirde ancak sağlıklı bir evlilik yürütebilmektedirler.

Sağlıklı ailelerin en temel özelliklerinden birisi eşlerin ne denli güçlü ve sağlıklı bir ilişkilerinin olduğudur (Beavers, 1985; Lavee, McCubbin ve Olson, 1987; Aktaran: Gladding, 2012). Sağlıklı bir evlilikte içten yakınlık, esneklik ve uyumluluk bulunmaktadır (Olson ve Olson, 2000, Aktaran: Gladding, 2012). Sağlıklı evlilik ilişkisinde her eş diğer eşin gelişimini destekler, evliliklerini birlikte heyecan verici tutarlar, duygularının farkındadırlar ve birbirlerine duygularını saydam biçimde ifade ederler, iletişime açıktırlar, eşitlikçidirler ve birbirlerini desteklerler. Başarılı evlilikte eşler, gerektiğinde birbirleri için fedakarlıklar yaparlar, yaptıkları fedakarlıklardan doyum sağlarlar (Stabb, 2005, Aktaran: Gladding, 2012).

Aslında, sağlıklı aile, sağlıklı çift ilişkileri demektir (McCoy, 1996, Aktaran: Gladding, 2012). Bu nedenle, Gladding'e (2012) göre, sağlıklı ailelerin veya eşlerin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- aile bireyelerine ve aileye bağlılık,
- birbirlerinin değerini bilmek,
- birlikte zaman geçirmeye isteklilik,
- birbirleriyle etkili iletişim içinde olmak,
- dini/tinsel oryantasyon,
- ailede kriz durumlarıyla başa çıkma güçleri,
- aile bireyelerinin birbirlerini desteklemeleri ve cesaretlendirmeleri,
- ailede rollerin açık seçik olması.

Sosyal, kültürel, toplumsal, ekonomik, teknolojik değişim ve gelişmeler, evlenme yaşının yükselmesi, yaşam süresinin uzaması hem kadınların hem de erkeklerin evlilikten beklentilerini değiştirmiştir. Örneğin, kadınların evlilik sürecindeki rol beklentilerinin, daha rahat karar verme iradesine sahip olma, ev işlerini yapma, çocuk bakımı, kişisel özellikler, sosyal katılım, eğitim, iş ve destek durumları açısından incelendiği çalışmalarda daha eşitlikçi rol beklentilerine sahip oldukları görülmüştür. (Botkin, Weeks ve Morris, 2000). Eşlerin birbirlerinden beklentilerinin artması, maddi kaygılar veya zorluklar, duyguların tatmini, eş desteği gibi konular evlilik sürecinde önemli tartışmaların veya çatışmaların nedeni olabilmekte, hatta zaman zaman boşanmaya yol açabilmektedir.

Özgüven'e (2010) göre, sağlıklı bir evlilik kurup sürdürebilmek için eşlerin evlilik ilişkilerinde bazı ilkelere dikkat etmeleri gerekir: Eşler ilişkilerinde saydam olmalı; olumlu ve olumsuz duygularını, isteklerini, hoşlandığı ve hoşlanmadığı şeyleri açıkça birbirleriyle paylaşabilmelidirler. Olumsuz duygularını ve sorunlarını bastırmamalı, gizlememelidirler. Eşler birbirlerini anlamaya çalışmalı, birbirlerine empatik davranabilmelidirler. Birbirlerine destekleyici davranmalı, şefkat göstermeli, sevgilerini gösterebilmelidirler. Evlilik, aile ve yaşamlarıyla ilgili karar ve sorumluluklarını paylaşabilmelidirler. Eşler birbirlerini üstün ve zayıf yönleriyle olduğu gibi kabul edebilmeli, beklentileri hayalci değil gerçekçi olmalıdır. Cinsel yaşamlarını canlı

tutmalıdırlar. Eşler kök ailelerini ihmal etmemeli, kök aileleriyle düzeyli ve saygılı bir iletişim içinde olmalıdırlar. Aynı zamanda sosyal ilişkilerini de ihmal etmemelidirler. Ailedeki ekonomik sorunlar ise eşler arasındaki ilişkiyi ve aileyi olumsuz etkileyen çok önemli bir faktördür. Aile, parasal olanaksızlıklardan çok, aile gelirinin nerelere ve ne şekilde harcanacağı, giyim-kuşam, eğlence, yatırım, tasarruf gibi konulardan etkilenmektedir. Bu nedenle, eşler aile bütçesini birlikte planlamalıdırlar.

Neredeyse tüm kültürlerde bireylerden, doğrudan ya da dolaylı olarak yaşamlarının bir noktasında evlenmeleri ve yaşamları boyunca aynı kişiyle evli kalmaları beklenmektedir (McGoldrick, 2004). Ancak, iki kişi evlendiğinde, ilişkileri iki ayrı kişinin bireysel beklenti ve ihtiyaçlarının toplamından çok daha fazlası olacaktır; çünkü evlilik ilişkiyi yeni ve niteliksel olarak farklı bir noktaya taşımıştır (Sager, 1976).

Evlilik ve ailenin birer kurum olarak bazı temel işlevleri bulunmaktadır. Özgüven'e (2010) göre, her toplumda ve her dönemde evlilik ve ailenin görülen işlevleri, neslin ve toplumun devamını sağlamak, aile bireylerinin ekonomik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak, çocukların sosyalleşmesini, cinsiyet rolleri kazanmasını ve topluma daha kolay uyum göstermesini sağlamaktır.

Kadınların ve erkeklerin yaşamında evlilik önemli bir yere sahiptir. Sosyal bir varlık olan birey yaşantısını başka bir insanla paylaşma ihtiyacı duyar. Çünkü kişi evlilik kurumu ile bir yandan neslinin devamını sağlarken, diğer yandan duygusal, ekonomik, cinsel gereksinimini karşılamayı, güven duygusu yaşamayı ister. Bununla birlikte evlilik bireylere toplumsal anlamda bir statü de sağlamaktadır. Ancak evlilik geçirdiği evrim süreci içerisinde büyük değişimler yaşamış, günümüzde geleneksel evlilik kurumu daha çok yerini çağdaş evlilik kurumuna bırakmıştır.

Evlilik, bağlılık ve sadakat üzerine kurulu bir arkadaşlık ilişkisidir. Eşlerin birbirlerine yakınlık göstermesi, birbirlerine destekleyici ve eşitlikçi davranmaları, aşkın ve mutluluğun devamını sağlamaktadır. Literatürde pek çok çalışma (Gove, Style ve Hughes, 1990; Myers 1999; Warr ve Payne, 1982), evli bireylerin bekar bireylere oranla daha mutlu olduklarını, yalnız olan bireylerin depresyona daha yatkın olduğunu

göstermektedir. Ancak, bu noktada evli olmaktan ziyade evliliğin kalitesi önemlidir. Nitekim, evliliklerinden doyum aldıklarını, eşlerini hala sevdiklerini belirten bireylerin kendilerini mutlu, yaşamlarından hoşnut hissettikleri ve depresif olmadıkları görülmektedir (Myers, 1999).

Evli bireylerin evliliklerinden ne kadar doyum sağlayacakları birbirleriyle ne kadar zaman geçirdiklerine ve gerçekten birbirlerinin yaşamlarına ne kadar katıldıklarına göre değişmektedir. Araştırmalar, birbirleriyle kayda değer ve kaliteli zaman geçiren bireylerin evliliklerinden daha fazla doyum sağladıklarını göstermektedir (Sprecher, Metts, Burleson, Hatfield ve Thompson, 1995). Bununla birlikte birbiri ile iletişim kurabilen, paylaşabilen, aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen eşlerin evliliği daha uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır (Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alphan, 2005).

Evlilikler de dahil olmak üzere uzun süreli yakın ilişkilerde çatışma dönemleri sıklıkla yaşanmaktadır. Fakat evlilik yaşamı döngüsünün normal seyrinde bu dönemlerin belirme şekilleri ve sıklığı özellikle düşük evlilik kalitesinin olduğu ilişkilerde görülmekte ve bu durum zaman zaman araştırma konusu olmaktadır (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000; Faulkner, Klock ve Gale, 2002; Gottman ve Notarius, 2002). Evlilik kalitesi ile ilgili olarak zaman zaman tartışılan konulardan biri, evlilik kalitesinin aile yaşamı evreleri ile tekdüze olmayan (ebeveynlik öncesi evrede yüksek, ebeveynlik evresinde daha düşük ve çocukların evden ayrıldığı "boş yuva" ya da ebeveynlik sonrası evrede ise oldukça yüksek) bir ilişkiye sahip olmasıdır (Vaillant ve Vaillant, 1993).

Birçok bilimsel çalışmada üzerinde durulan temel konulardan birisi “neden bazı evlilikler uzun süre ve başarılı şekilde devam ederken bazı evlilikler kısa süre sonra sonlanmaktadır?” sorusudur (Machaty, 2013). Genel olarak evlilik iki kavramla değerlendirilmektedir: Birincisi “evlilik sürekliliği”; ikinci kavram ise, eğer evlilik devam ediyorsa “evlilik kalitesi” kavramıdır. “Evlilik kalitesi” kavramı evlilik konusunda çalışan uygulamacıların ve araştırmacıların dikkatini çeken önemli kavramlardan birisidir (Norton, 1983). Evlilik ve aile ile ilgili uzmanlar, mutlu ve doyurucu bir evliliğin nasıl sağlandığı ve korunduğu hakkında pek çok bilgiye

sahiptirler. Ancak, evlilik ve aile konusunda parametreler gün geçtikçe değişmektedir. Dolayısıyla evlilik ve aile konusunda yapılmış çok sayıda araştırmaya karşın, bu konudaki çalışmalar güncelliğini korumaktadır. Yukarıda farklı araştırma bulgularının ortaya koyduğu gibi, evlilik kurumunu etkileyen birçok faktör söz konusudur ve bu faktörlerin en önemlilerinden birisi evlilik kalitesidir. Diğer bir ifade ile evliliklerin sağlıklı ve mutlu bir biçimde yürümesi eşlerin evliliklerinin kalitesine bağlıdır. Eşlerin evlilik kalitesinin yüksek olması evliliğin sağlıklı ve güçlü olduğu anlamına gelmektedir. Destekleyici yakın ilişkilere sahip olan evli bireylerin aynı zamanda yüksek evlilik kalitesine sahip oldukları anlaşılmaktadır (Acitelli ve Antonucci, 1994, Aktaran: Jensen, Rauer ve Volling, 2013).

“Evlilik kalitesi” kavramı, evlilik süresince eşlerin evlilik ilişkisi örüntüsünün nasıl olduğu, eşlerin bu ilişki örüntüsü içinde neler hissettikleri ve bu ilişki örüntüsünden nasıl etkilendikleri ile doğrudan ilişkili bir kavramdır. Literatürde evlilik doyumu, evlilik uyumu, evlilik başarısı v.b. anlamda ve birbirinin yerine kullanılan veya birbirini kapsayan kavramsal bir karmaşa söz konusudur (Faulkner, Klock ve Gale, 2002; Nabarro, 2004; Aktaran: Kodan-Çetinkaya ve Gençdoğan, 2014). “Evlilik kalitesi” kavramına karşılık daha net ve yaygın olarak kullanılan kavram ise evli çiftlerin “evlilik kalitesi algısı” kavramıdır (Proulx, Helms ve Buehler, 2007). “Evlilik kalitesi”, bireysel iyilik halinin önemli bir yordayıcısı olarak değerlendirilmektedir (Mason, Canlas ve Wang, 2013). Bu nedenlerle, bu araştırmada evlilik kalitesi bağımlı (incelenen) bir değişken olarak ele alınmıştır.

Bu araştırma kapsamında ele alınan ikinci değişken ise çiftlerin yaşadığı ekonomik güçlüklerdir. Pew Araştırma Merkezi (2013), Sosyal ve Demografik Eğilimler Projesi kapsamında yapılan “Aşk ve Evlilik” konulu çalışmanın sonuçlarına göre; hem evli olmayan hem de evli bireylerin, en önemli evlenme nedenlerinden birisinin evlilik yaşamlarında kendilerine bir “ekonomik istikrar” sağlamak olduğu ortaya çıkmıştır. Özgüven’e (2010) göre, her toplumda ve her dönemde evlilik ve aile kurumunun en önemli işlevlerinden birisi de, aile bireylerinin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaktır. Birçok etmenin yanı sıra, bireylerin içinde yaşadıkları toplumun ekonomik gelişmişlik düzeyi, gelir dağılımı, genel zenginlik veya refah düzeyi de bireylerin yaşamdan

aldıkları doyumunu ve genel mutluluklarını etkilemektedir (Veenhoven, 2012). Cox, (2006) ise evli çiftlerin, evliliklerinden manevi ve cinsel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra maddi ihtiyaçlarının karşılanmasını beklediklerini vurgulamaktadır. Aslında bu beklentilerini karşılamada başarılı oldukları sürece eşler kaliteli (mutlu, sağlıklı, başarılı) bir evliliğe sahip olmaktadır. Görüleceği gibi, evliliğin önemli işlevlerinden birisi de aile bireylerinin ekonomik ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

Bu araştırma kapsamında ele alınan üçüncü değişken ise çiftlerin “eş tükenmişliği” değişkenidir. “Eş tükenmişliği” kavramı Pines (1996) tarafından ortaya atılmış ve bireylerin bilişsel dünyalarında gerçeklik ile beklentiler arasındaki farklılığın neden olduğu fiziksel, duygusal ve zihinsel bir yorgunluk semptomu olarak tanımlanmıştır. Hemen tüm toplumlarda insanların evlilik ile ilgili beklenti düzeyleri oldukça yüksektir (Pines ve Nunes, 2003). Kızıldağ (2015), evli olan veya olmayan çiftlerin evlilik ilişkisi ile ilgili önemli beklentileri olduğunu belirtmektedir. Eş tükenmişliği ve evlilik beklentileri evlilik kalitesini etkileyen nedenler arasında yer almaktadır. Eşler, evlilikten beklentileri gerçekleştiği takdirde sağlıklı bir evlilik yürütebilmektedirler. Ancak, evlilikten yüksek ve gerçek dışı beklentiler, evlilikten elde edilecek doyumunu düşürebilmekte ya da hayal kırıklığına yol açabilmektedir (Cox, 2006). Bu nedenle, evlilikte eşlerin bu ihtiyaçları doyurulmaz ve beklentileri gerçekleştirilemezse eş tükenmişliği yaşanmaktadır.

Son olarak, bu araştırma kapsamında “cinsiyet” değişkeni de diğer üç değişkenle birlikte araştırma kapsamına alınmıştır. Çapri (2008) yaptığı çalışmada, cinsiyet değişkeninin eş tükenmişliğini; evlilik uyumunun ise, evli kadınların ve erkeklerin eş tükenmişliğini anlamlı olarak yordadığını bulmuştur. Evlilikle ilgili yapılan çalışmalar, genellikle kadın ve erkeğin evliliği farklı yaşadıklarını göstermektedirler. Connides (2001)’e göre erkeklere kıyasla kadınlar evlilikten daha düşük düzeyde doyum elde etmektedirler. Benzer şekilde Jackson, Miller, Oka ve Henry (2014) de evlilik ilişkisinde kadınların erkeklerden daha düşük evlilik doyumuna sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

1.1 ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ

Araştırmanın genel amacı “Evlilik kalitesi, aile ekonomik güçlüğü, yaşanan eş tükenmişliği ve cinsiyet değişkenleri arasındaki ilişkiyi ayrıntılı olarak inceleyerek ortaya koymak”tır. Ülkemizde bu konuyu ayrıntılı olarak inceleyen ve ulaşılabilen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın tamamlanması, evlilik ve aile konusundaki mevcut literatüre katkı sağlayacaktır. Sosyal, kültürel, toplumsal, ekonomik, teknolojik değişim ve gelişmeler, evlenme yaşının yükselmesi, yaşam süresinin uzaması hem kadınların ve erkeklerin evlilikten beklentilerinde hem de evlilik ve aile kurumunda köklü değişmelere neden olmaktadır. Bununla birlikte çoğu toplumda evlenme oranları giderek azalmakta, birlikte yaşama ve boşanma oranları azalmaktadır (Sungur, 2009). Bu gerekçelerle Türk kültüründe evlilik kalitesi, aile ekonomik güçlüğü, eş tükenmişliği ve cinsiyet değişkenleri arasındaki ilişkiyi ayrıntılı olarak inceleyen bir çalışmanın yapılmasının, Türkiye’de evlilik ve aile alanındaki bazı ihtiyaçların karşılanması ve bazı sorunların çözümünde yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Son yıllarda ekonomik, toplumsal, sosyal, kültürel alanlarda meydana gelen değişimler, bireyin hem günlük yaşamını etkilemekte hem de iş yaşamı, kişisel yaşam, sosyal ve aile ilişkileri açısından birçok sorun yaşamasına, evli bireylerin ise evlilik kalitesinin azalmasına neden olmaktadır. Nitekim evlenme ve boşanma ile ilgili yapılan araştırmalar evlenme oranlarının düştüğünü, boşanma oranlarının ise arttığını göstermektedir. Örneğin 2005 yılında ülkemizde kaba evlenme oranı %9.35 iken bu oran 2015’de %7.71’e düşmüştür. Kaba boşanma oranı 2005 yılında %1.40 iken 2015 yılında %1.69’a çıkmıştır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2015).

Türkiye’de aile, değişen sosyo-ekonomik koşullara rağmen kutsallığını korumaktadır. Bu nedenle toplumda belirli bir yaşa gelmiş kişilerin evlenmeleri ve evli olanların ise bu ilişkilerini devam ettirmeleri gelişimsel görev olarak beklenmektedir. Ancak her ailenin kurulduktan sonra mutlu bir şekilde devam etmesi, o ailelerin evlilik sorunları ile baş edebilmelerine (Zeytinoğlu, 2013) aynı zamanda maddi ve manevi olarak doyum sağlayabilmelerine, sağlıklı ve kaliteli bir evlilik ilişkisine sahip olabilmelerine bağlıdır.

Kişiler arası ilişkilerde bireyin, yakın veya etkili bir ilişki kurabilmesi için, bu ilişki kapsamında beklentilerinin ve amaçlarının belirgin olması oldukça önemlidir. Bireylerin kurmak istedikleri yakın ilişkiler kapsamında beklenti ve amaçları net ise, ilişki sürecinde karşılaşacakları olası bir problem ya da kriz durumuyla daha kolay başa çıkabilmekte, problemi en uygun biçimde çözebilmekte ve yakın ilişkiden duygusal doyum sağlayabilmektedirler (Cox, 2006). Evlilikte beklentilerin istenilen düzeyde gerçekleşmemesi ise evlilik uyumunun, doyumun ya da memnuniyetin azalmasında önemli gerekçelerinden biridir. Eşler arasında yaşanan bu durum evliliğin kalitesini olumsuz yönde etkileyerek hem çiftlerin hem de ailenin diğer üyelerinin bu durumdan zarar görmesine neden olmaktadır.

Evlilik kurumu, eşlere duygusal destek ve sadakat, düzenli bir yaşam, güvende olma, birliktelik, arkadaşlık, cinsel doyum, psikolojik ve fiziksel iyilik hali sağlayabilmektedir. Evlilik aynı zamanda, eşlere büyük sorumluluklar yükleyen bir kurumdur. Bu nedenle evlilikte eşlerin çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması eşlerin evlilik sorumluluklarıyla yakından ilişkilidir. Dolayısıyla, evlilik kalitesinin azalmasına neden olan faktörlerin bilimsel ve sağlıklı bir şekilde incelenmeleri ancak bu konuda yapılan çalışmaların ortaya koyduğu sonuç ve önerilerle geliştirilebilir.

Bir ilişkiye başlarken veya o ilişkiye devam ederken yaşanan sıkıntılar, toplumda mutsuz evliliklerin artmasına bazen de eşlerin ilişkilerinde tükenmelerine neden olmaktadır. Bu durum eşlerin meslek yaşamına, çocuk yetiştirmede tutum ve davranışlarına, kök aile ile ilişkilerine ve sosyal yaşamlarına da olumsuz etki yapmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye’de pek çok ailenin çeşitli nedenlerle ekonomik zorluk yaşadığı düşünüldüğünde “evlilik kalitesi” kavramının Türk kültüründe incelenmesi ve diğer değişkenlerle ilişkisinin bir bütünlük içinde ortaya konulması önemli görünmektedir.

Bu araştırma kapsamında, aile ekonomik güçlüğü, eş tükenmişliği ve cinsiyet değişkeni de kullanılarak, Evlilik Kalitesi Model Testi yapılmıştır. Evlilik kalitesi kavramını ölçmek amacıyla geliştirilen “Evlilik Kalitesi Ölçeği (EKÖ)” çalışmasına ve eşlerin yaşadığı ekonomik zorluğu ölçmek için kullanılan “Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği”nin

(AEGÖ) uyarlamasına da yer verilmektedir. Evlilik Kalitesi Ölçeği, Türkiye’de eşlerin evlilik kalitesini ölçmek amacıyla geliştirilen ilk ölçek olma özelliğini taşımaktadır. Türk kültüründe geliştirilen EKÖ’nün, evli bireylerin evlilik kalitesini geçerli ve güvenilir olarak ölçtüğü kanıtlanmıştır. Benzer şekilde, AEGÖ’nün Türkçeye uyarlama çalışmasının yapılmış olması da önemli bir katkı olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırmanın sonuçlarından birçok kurum, kuruluş ve uzmanlar yararlanabilir. Örneğin, Türkiye’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bu araştırmanın sonuçlarından yararlanarak aile ve evlilik kurumunu güçlendirmeye yönelik politikalar geliştirebilir. Aynı zamanda, il ve ilçelerdeki Aile Danışma Merkezleri, Halk Eğitim Merkezleri ve özel aile danışma merkezleri kendi çalışmalarında bu çalışmanın sonuçlarından yararlanabilirler. Ayrıca bu araştırma aile konusunda çalışan uzmanlar, aile ve tüketici ekonomistleri, aile hukuku ile ilgili adalet çalışanları, ara bulucular, psikologlar, psikolojik danışmanlar, araştırmacılar ve akademisyenler için referans olabilir.

1.2 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu çalışma kapsamında problem durumu giriş kısmında ve özellikle araştırmanın gerekçesi ve önemi kısmında ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın problemi ise soru formatında şöyle ifade edilebilir: “Evlilik kalitesi, aile ekonomik güçlüğü, eş tükenmişliği ve cinsiyet değişkenleri arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?” Ayrıca “Sosyo-ekonomik değişkenlere göre evli çiftlerin evlilik kalitesi, eş tükenmişliği ve aile ekonomik güçlüğü anlamlı olarak değişmektedir midir?”

Araştırmada, bu temel problemlere bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1.2.1 Alt Problemler

1. “Evlilik Kalitesi Ölçeği (EKÖ) geçerli ve güvenilir bir ölçek midir?”
2. “AEGÖ’nün Türkçe formu geçerli ve güvenilir bir ölçek midir?”
3. “Araştırmada ele alınan evlilik kalitesi, aile ekonomik güçlüğü ve eş tükenmişliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?”

4. “Ekonomik güçlüğün evlilik kalitesi ile ilişkisi çiftlerin eş tükenmişliklerine bağlı (moderation) olarak değişmekte midir?”
5. “Ekonomik güçlüğün evlilik kalitesiyle ilişkisi, çiftlerin eş tükenmişlikleri aracılığıyla (mediation) gerçekleşmekte midir?”
6. “Bazı sosyo- ekonomik değişkenlere göre evli çiftlerin evlilik kalitesi, eş tükenmişliği ve aile ekonomik güçlüğü anlamlı olarak farklı mıdır?”

1.3. SAYILTILAR

Araştırmanın temel sayıltısı aşağıdaki gibidir:

Araştırmaya katılan evli çiftler, kendilerine uygulanan veri toplama araçlarına içtenlikle ve gerçek durumlarını yansıtacak biçimde tepkide bulunmuşlardır

1.4. SINIRLILIKLAR

Araştırmanın temel sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

1. Bu araştırma, 2016 yılında Ankara’da üç farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ilçelerde (Çankaya/Yenimahalle/Altındağ) yaşayan, çalışan ve çalışmayan heteroseksüel 278 evli çift (556 evli birey) ile sınırlıdır. Çalışma için her ne kadar farklı gelir, yaş ve eğitim düzeyine sahip evli çiftlerle görüşülse de, örneklemin ana kütleyi tam anlamıyla temsil edemeyecek olması sınırlılıklardan biridir. Dolayısıyla araştırma kapsamında elde edilen bulgular benzer özelliklere sahip olan gruplara genellenebilir.
2. Evlilik Kalitesi Model Testi için evli çiftlerin evlilik kalitesinin eş tükenmişliği, aile ekonomik güçlüğü ve cinsiyet değişkenleri ile arasındaki ilişkiler incelenmiştir.
3. Bu araştırmanın amacı doğrultusunda geliştirilen ölçek, diğer 2 ölçek (Eş Tükenmişlik Ölçeği, Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği) ve soru formuna verilen yanıtlar örneklem grubuna alınan 278 evli çiftin (556 evli birey) verdiği cevaplar ile sınırlıdır.
4. Gerek 422 evli bireyden oluşan grup gerekse 556 evli bireyden oluşan grupta özellikle öğrenim düzeyinin daha düşük olduğu evli çiftler zaman zaman

soruları anlamakta zorlanmıştır. Bu durumda araştırmacı tarafından gerekli açıklamalar yapılmıştır. Bunun yanı sıra bazı evli çiftler “evlilik” ile ilgili sorulara çekimsiz yaklaşmış, özellikle kadınlar eşlerinden daha uzak bir odada yanıt vererek ankete devam etmek istemişlerdir.

1.5. TANIMLAR

Evlilik: Bir kadın ve bir erkeğin biyolojik, sosyal, psikolojik ve ekonomik yönden işlevsel bir çatı (aile) altında birlikte yaşamaya karar verdiği, yasaların ve toplum vicdanının doğru kabul ettiği ve toplum adına devletin hak ve yetkisinin olduğu sosyal bir kurumdur (Özgüven, 2010).

Evli bireyler: Bu çalışmada evli bireyler “heteroseksüel evli çiftler”i ifade etmektedir.

Evlilik kalitesi: Bu çalışmada evlilik kalitesi “Evli çiftlerin evlilik ilişkilerinde uyumun egemen olması, bıkkınlık veya tükenmişlik yaşamamaları, birbirlerine destekleyici davranmaları, birbirlerini sevmeleri, sevgilerini ifade etmeleri ve ciddi boyutlarda çatışma yaşamamaları”nı ifade etmektedir.

Eş tükenmişliği: Evli çiftlerin evlilik ilişkilerinde yaşadıkları fiziksel, bilişsel ve duygusal yorgunluk (tükenmişlik) durumudur (Pines, 1996).

Ekonomik güçlük: Evli çiftlerin kendi ailelerinin ve aile bireylerinin ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin yaşadıkları ekonomik güçlüktür (Hilton ve Devall, 1997) .

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. EVLİLİK

İnsan ilişkileri içerisinde en geniş ve en yakın ilişki evli çiftler arasındaki ilişkidir. Evli çiftler, evliliklerinden maddi, manevi ve cinsel ihtiyaçlarının karşılanmasını beklemektedirler. Bu amaçlarını karşılamada başarılı oldukları sürece eşler mutlu ve başarılı bir evliliğe sahip olmaktadır. Eşlerin birbirlerinin sevdiği veya sevmediği şeyleri göz önünde bulundurarak, bireysel eğilimlerini esneterek istekler konusunda uzlaşma sağlamaları ve bir çift olarak birlikte hareket edebilmeleri, başarılı bir evlilik için gerekli görünmektedir (Cox, 2006).

Evli bireyler, evlilik yaşamlarına genellikle “balayı” ile başlarlar. Balayı dönemi evlilik doyumunun ve iyilik halinin en yüksek düzeyde olduğu dönemdir. Ancak, birkaç yıl içinde evlilik doyumunu ve iyilik hali düzeylerinde düşmeler gözlenmektedir. Evliliğin dördüncü ve altıncı yılları arasında ise evliliğin istikrara kavuştuğu görülmektedir (Regan, 2011). Glick, Berman, Clarkin ve Rait (2000), evlilik ilişkisinin en samimi ilişki olmanın yanı sıra kültürel olarak en çok tanımlanan ve örnek alınan ilişki olduğunu belirtmiştir. Kültüre bağlı olarak evlilik, mal mülk transfer etmenin ve yetişkinlerin samimi ilişki kurmasının bir yolu olarak ifade edilmektedir.

Evlilik; bireylerin yaşam kalitesinden, iyi oluş düzeyleri ve yaşam doyumlarına kadar pek çok alanı etkilemektedir (Scheidler, 2008; Williams, 2003). Toplum tarafından, insan yaşamını pek çok yönü ile etkileyen evlilik; mutlulukları, güçlükleri, sevinçleri, zorlukları ve yararları ile bireylerin büyük bir çoğunluğu için ulaşılmaması beklenen temel amaçlardan biridir. Aynı zamanda evlilik, bireylerin genel sağlık durumunu iyileştiren ve yaşamlarından doyum almalarını destekleyen sosyal bir kurumdur (Çağ ve Yıldırım, 2013; Hayward ve Zhang, 2006).

Evlilik, evlilikte eşlerden beklenen roller ve ihtiyaçlar çerçevesinde, farklı toplumlarda ve kültürlerde, farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Evlilik, bireyin sevdiği kişiyle bir bağ

oluşturmasına ve yakın ilişki kurmasına olanak sağlayan bir yoldur (Bird ve Melville, 1994) ve kompleks ve yakın ilişkiyi içeren önemli yapılardan biridir (Blood, 1969). Dolayısıyla evlilik hem bireysel bir konu, hem de sosyal bir süreçtir. Levinger ve Huston' a (1990) göre ise evlilik, geleneksel olarak, bir kadını ve bir erkeği hem cinsel hem de ekonomik anlamda birbirlerine karşılıklı olarak bağlayan bir birliktir.

Özgüven'e (2001) göre evlilik, kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, kadınla erkeği "karı-koca" olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal açıdan devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir. "Evlilik" kavramı "aile" kavramına kıyasla daha belirgindir. "Aile" bir grup veya örgütü, "evlilik" ise karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak ve yaşantıyı paylaşmak, çocuk sahibi olmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmeyi ifade etmektedir (Özgüven, 2001). Birleşmiş Milletler (2001) ise evliliği "kadın ve erkeğin yasal olarak birleşmesi" olarak açıklamaktadır. Berscheid ve Regan (2005), evliliği eşler arasında ekonomik, sosyal ve üreme işbirliği gerektiren bir kurum olarak tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra, Becker (1973), bir ekonomist gözüyle evliliği piyasaya benzetmekte ve bu piyasada bireylerin en iyi eşi seçmeleri konusunda birbirleri ile çatışma ve mücadele içinde olduklarını belirtmektedir. Ponzetti ve Mutch (2006)'un evlilik tanımı ise, evliliği sosyal bir kurum olarak görmesi ve üyeleri arasında yakın ilişkilerin yürütüldüğü bir ortam ifade etmesiyle sınırlı kalmıştır.

Literatür incelendiğinde, evliliğin kavramsal açıdan evrensel bir tanımı olmasa da, kurum olarak evrensel olması şaşırtıcı değildir. Evlilik ilişkisi içerisinde çiftlerin kimlikleri, tutku, yakınlık, bağlılık, güven, kök aileyle ilişkilerin kalitesi, ilişkide çiftlerin bireysel olarak kendini ifade etme şekli gibi pek çok kavram ile desteklenmektedir (Bertoni, Parise ve Lafrate, 2012). Cutler ve Radford (1999), aralarında güçlü ilişkiler bulunan, çocuklarının geleceğini ve güvenliğini düşünen, iletişimde açık davranan ve geleceğe iyimser bakan bireylerden oluşan evlilik sisteminin sağlıklı bir aile yapısını temsil ettiğini belirtmektedir. "Birbirlerine karşı sorumluluk duygusu taşıyan, birbirlerini sosyal açıdan destekleyen, birlikte isteyerek zaman geçiren, üyeler arasında açık iletişim olan, kriz durumunda birbirine kenetlenen bireylerin oluşturduğu sistemi" evlilik olarak nitelemektedir.

Sonuç olarak, evlilik karşı cinsten iki kişi arasındaki yaşam boyu arkadaşlık, sevgi, destek, cinsel haz ve bağlılık sağlayan olumlu bir kurum olarak açıklanmaktadır. Ancak, zamanla eşlerin bir kısmı evliliğin bu olumlu yanlarını kaybetmekte ve evlilik bu çiftler için çekilmez bir hale gelebilmektedir. Sonuçta çiftler ya evliliklerini sonlandırmaktadırlar ya da çeşitli nedenlerle evliliğini sonlandıramayan çiftler zorunlu olarak mutsuz evliliklerini sürdürmektedirler (Fincham ve Beach, 2006).

2.2.EVLİLİK KALİTESİ

Evlilik ve evlilik işlevselliğini açıklayan teorilerin yetersizliği, evliliğe ilişkin araştırmalar ve literatürde kullanılan temel yapı ve kavramlar konusunda fikir birliğine varamama ve eksikliğe yol açmaktadır (Fincham, 1998). Evlilik doyumu, evlilik uyumu, evlilikte başarı, evlilikte mutluluk ve evlilikte fikir birliği kavramları, evlilik kalitesini tanımlamak için araştırma literatüründe kullanılan terimlerden bazılarıdır (Faulkner, Klock ve Gale, 2002; Fincham, 1998).

Evlilik kalitesi ile ilgili literatür incelendiğinde; bilim insanlarının kullandıkları kavramların farklılığı dikkati çekmektedir. Örneğin, evlilik doyumu (marital satisfaction), mutlu evlilik/evlilik mutluluğu (marital happiness), evlilik istikrarı (marital stability) ve evlilik uyumu (marital adjustment), evlilik ilişkisi (marital relationship) gibi kavramların evlilik kalitesi (marital quality) yerine bazen de birlikte kullanıldığı görülmektedir. Evlilik kalitesinin, uyum, iletişim, doyum ve mutluluk derecesi ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Spainer, 1979). Ancak bu kavramların nasıl ve ne ile ölçüleceği ya da tanımlarının nasıl yapılacağı konusunda hala bir fikir birliği oluşmamıştır (Glenn, 1998; Norton, 1983; Spainer ve Lewis, 1980; Aktaran: Civan, 2011).

Evlilik kalitesi genellikle evlilikte mutluluk ve doyumun yanı sıra evlilik uyumunu da kapsayan bir anlamda kullanılmaktadır. Ancak uyum, eşlerden her biri tarafından tecrübe edilen bir duygudan ziyade eşler arasındaki ilişkinin bir boyutudur. Uyumun çatışma, iletişim ve faaliyetlerin paylaşımı gibi göstergeleri farklı evliliklerde eşlerin duyguları ile farklı şekillerde ilgili olabilir ya da aynı evlilikte bile kadın ya da erkeğin

duyguları farklı bir biçimde ilişkilendirilebilir. Evlilik kalitesine ilişkin literatür, evlilikte mutluluk ve uyum konusundaki literatür ile oldukça yakın ilişkilidir. Bu iki literatür sağlıklı bir şekilde birbirinden ayrılamaz, çünkü evlilik kalitesi ölçeklerinin bazıları (ör. yaygın olarak kullanılan Çift Uyum Ölçeği) eşlerin evliliklerine yönelik değerlendirmeleri ile uyum elementlerini birbirine karıştırır (Spanier 1976).

Bazı yazarlara göre evlilik kalitesi, sıklıkla evlilik ilişkisi, evlilik doyumu, evlilik mutluluğu ve evlilik uyumu kavramları ile birlikte anılmakta; ancak tanım olarak evlilik doyumu, evlilik uyumu ve evlilik bütünlüğünü de içeren genel bir kavram olarak açıklanmaktadır. Aslında evlilik kalitesi, evli çiftlerin ilişkilerinin öznel değerlendirilmesini ifade etmektedir (Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkan, 2005). Benzer bir tanımla, Spainer ve Lewis (1980) de evlilik kalitesini, evli bireylerin evlilik ilişkilerinin çeşitli boyutlarına yönelik öznel değerlendirmeleri olarak açıklamaktadır. Glenn (1990) için evlilik kalitesi, bireylerin evliliklerinin ne kadar iyi olduğuna ilişkin algılarıdır; aynı zamanda kaliteli bir evlilik bireyin yaşam süresini uzatmakta, psikolojik ve bedensel sağlığını korumakta, bireylerin mutluluğunu arttırmaktadır. Kulik (2002) ise, evlilik kalitesini evlilikten duyulan memnuniyet ve tükenmişlik (burn out) kavramları ile ilişkilendirmekte; evlilik kalitesini bireylerin o evlilikten duyduğu memnuniyet derecesi ve psikolojik, fiziksel ve zihinsel olarak ne ölçüde iyi bulunduğu şeklinde açıklamaktadır.

Bunların dışında Erbek ve diğerlerine göre (2005), evlilik genellikle iki temel ölçüt ile değerlendirilir: (i) evlilikte istikrar (ii) evlilik kalitesi. Boşanma, ayrılma, eşlerden birinin ölümü gibi konular evlilikte istikrar ile ilgili iken; evlilik uyumu, evlilikten duyulan memnuniyet konuları evlilik kalitesi ile ilişkilidir. Proulx, Helms ve Buehler (2007) evlilik kalitesi ile kişisel iyi oluş (personel well-being) arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu belirtirlerken; Fitzpatrick (1988) evlilik tatmininin çiftlerin kendi evlilik kalitelerine yönelik değerlendirmeleri olduğunu vurgulamaktadır. Burgess ve Locke (1945) için evlilik tatmini, kişinin şu anda yaşadığı ilişkinin, hayalini kurduğu veya beklentisinde olan ilişki ile kıyaslamasıdır. Fowers ve Olson (1993), evlilik kalitesini “evlilik uyumu” ve “memnuniyeti” boyutları ile açıklamakta ve evlilik kalitesinin bu 2 kavramdan bağımsız düşünülmemeyeceğini belirtmektedir. Evlilik kalitesine yönelik

açıklamalarını ve çalışmalarını ise “çarpıklık, evlilik tatmini/memnuniyeti, kişisel sorunlar, iletişim, çatışmaların çözülmesi, finansal yönetim, boş zaman aktiviteleri, cinsel ilişkiler, anne-baba ve çocuk ilişkileri, aile ve arkadaşlar, eşitlikçi roller ve inançsal/dinsel eğilim” olmak üzere 12 kategoride değerlendirmektedir. Gilford ve Bengtson’a (1979) göre evlilik tatmini, çiftlerin kendi ilişkilerini pozitif etkileşim ve kendini kötü hissetme olmak üzere iki başlık altında değerlendirmeleridir.

Spainer (1979) ise yüksek evlilik kalitesinin, iyi uyum, yeterli iletişim, evlilik ilişkisinde yüksek doyum ve mutluluk derecesi ile ilişkili olduğunu düşünmektedir. Benzer bir yaklaşımla, Terry ve Kottman (1995), sağlıklı olarak nitelendirilebilecek ailelerdeki çiftlerin daha uyumlu ve doyum sağlayıcı evliliklerinin olduğunu ifade ederek, aile ile ilgili görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinin, çocuklarla eşlerin beraber ilgilenmesinin, karşılıklı sevgi, saygı ve değer vermenin, boş zamanları birlikte geçirmenin, problemlere beraber göğüs germenin diğer bir ifade ile birbirlerine sundukları desteğin, eşler arasındaki etkili iletişimin, eşlerin aileye ekonomik anlamda katkıda bulunmasının ve bir meslek sahibi olmalarının evlilikte doyumunu olumlu yönde etkilediğini, dolayısıyla kaliteyi artırdığını vurgulamaktadır. Görüldüğü gibi, bazı bilim insanları evlilik kalitesinin önemli belirleyicisi olarak bireylerin evliliklerine ilişkin hissettikleri doyum ve mutluluğu işaret ederken; bazı araştırmacılar evlilik kalitesinde çiftlerin evliliğe ilişkin hissettiklerinden daha ziyade iki çift arasındaki ilişkinin iletişim ve çatışma yönlerine dikkat çekmektedirler (Fincham ve Bradbury, 1987; Glenn, 1998; Johnson, Amoloza ve Booth, 1992).

Evlilik kalitesi ile ilgili yapılan araştırmalar ve literatür incelendiğinde, konunun oldukça farklı yönlerden ele alındığı ve kaliteyi etkileyen faktörlerin de önem sırasının yazarlar açısından yer değiştirdiği dikkati çekmektedir. Özellikle son yıllarda daha yüksek eğitim düzeyi, kadınların iş yaşamına katılması, evlenme yaşının yükselmesi, aile gelirinin artması, çocuk sayısında azalma gibi pek çok değişiklik evlilik kalitesini etkilemiştir. Bu doğrultuda bu değişikliklerin evlilik kalitesine olumlu veya olumsuz nasıl yansıdığını anlamaya yönelik çalışmalar da devam etmekte ve güncelliğini korumaktadır (Amato, Johnson, Booth ve Rogers, 2003). Örneğin Bradbury, Fincham ve Beach'e (2000) göre; hem eşlerin hem de varsa çocukların karakter yapıları, aile

bireylerinin yaşamdan duydukları stresin boyutu, gelir düzeyleri, eşlerin birbiri ile uyumu, evliliklerinde memnuniyeti ve kaliteyi doğrudan etkilemektedir. Nitekim bu araştırmacılar yaptıkları çalışmalarda evlilik kalitesini genellikle; psikolojik faktörler, sosyo-demografik değişkenler ve eğilimler, fiziksel sağlık, psikopatoloji gibi birçok değişken üzerinden ele almışlardır (Bradbury, Fincham ve Beach 2000). Yurtdışındaki çalışmaların yanı sıra ülkemizde Kendir ve Demirli (2016), evlilik kalitesinin önemli göstergelerinden biri olan evlilik doyumu ile anne-baba tutumu arasındaki ilişkiyi irdelenmiştir. Çalışmada “eşler arası yaş farkı”, “sinemaya veya tiyatroya ayda kaç defa gidildiği” gibi değişkenler de çalışmada kullanılmıştır. Benzer şekilde Çağ ve Yıldırım (2013) da, “eşler arası yaş farkı”, “eş desteği”, “cinsel yaşam memnuniyeti” gibi değişkenlerin evlilik doyumunu yordayıp yordamadığını inceleyen bir çalışma yapmıştır.

Kulik (2002) ise, evlilik kalitesini etkileyen en önemli faktörlerden birinin eşler arası ilişkinin eşitlik düzeyi olduğunu vurgulamaktadır. Eşitliğin ise 3 temel alanda kendisini gösterdiğinden bahsetmektedir: ev içindeki görevler, mali yönetim ve sosyal yaşam. Bu alanlarda aile üyeleri arasında ne denli eşitlikçi ve paylaşımcı bir yaklaşım sergilenirse, evliliğin kalitesinin o denli artacağı ifade edilmektedir. Amato ve Booth'a (1995) göre, algılanan evlilik kalitesini etkileyen temel etken cinsiyet rol tutumlarıdır. Geleneksel olmayan rol ve tutumlar, paylaşılan kadın ve erkek rolleri, eşitlikçi yaklaşım, erkeğin de ev işleri ve çocuk bakımı gibi konularda rol oynaması evlilikten duyulan memnuniyeti dolayısıyla evliliğin kalitesini artırmaktadır.

Bazı bilim insanları konuya biraz daha psikolojik yönden yaklaşarak, duygusal zekanın evlilik kalitesi ile yakın ilişki içinde olduğuna vurgu yapmışlardır. Evlilikte kaliteyi artıran temel faktörün "mutlu olmak" olduğunu; sevgi, nefret, kırgınlık, korku vb. duyguların aslında eşler arasında iletişim, paylaşım, anlayışlı olma gibi güç ilişkilerini yönlendirdiğini, evlilikten duyulan memnuniyeti/memnuniyetsizliği ve evlilikte dengeyi belirlediğini ifade etmektedirler (örn, Tresa ve Adhikari, 2012). Bunların yanı sıra; Retting ve Bubolz (1983), evlilik kalitesini ekonomik ve sosyal etmenlerle açıklamıştır. Bu etmenler sevgi, eşlerin statüsü, bilgiye erişim, para, ulaşılabilen mal ve hizmetler ekseninde toplanmıştır. Kısacası evlilik kalitesinin araştırmalara konu olması pek çok

faktör açısından irdelenmiştir. Evlilik kalitesi ile evlilik süresi (Kulik, 2002); iletişim, beraber zaman geçirme, problem ve anlaşmazlıklar (Allendorf ve Ghimire, 2012); depresyon, cinsiyet farklılıkları, psikolojik iyi oluş (Williams, 2003); sosyal kaygı (Filsinger ve Wilson, 1983); kadının çalışıp çalışmaması (Vannoy ve Philliber, 1992); eşler arası kişisel benzerlikler (Russell ve Wells, 1991); evlenmeden önce beraber yaşamanın etkileri (Brown, 2004); eşler arası statü farklılıkları (Gong, 2007); kadının anne olmasının evliliğe ve evliliğin kalitesine etkileri (Özbeklik, 2006); cinsiyet ideolojileri, evlilik rolleri, anlaşmazlıklar ve evlilikte istikrarsızlık, eşler arası güç dağılımı (Xu and Lai, 2004); ailenin hangi yaşam döneminde olduğu (Swensen, Eskew ve Kohlhepp, 1981); benzer dini inanışlara sahip olma (Lichter ve Carmalt, 2009) gibi faktörler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ancak tüm bu faktörler içinde ekonomik faktörlerin evlilik kalitesine etkileri daha önemli görünmektedir. Çünkü ekonomik faktörler, hemen hemen tüm çalışmalarda bahsedilen diğer etkenlerle bereber ele alınmakta, diğer bir ifade ile evliliğin kalitesi ekonomik etkilerden bağımsız düşünülmemektedir.

2.3. EŞ TÜKENMİŞLİĞİ

Bu başlık altında sırasıyla “tükenmişlik”, “eş tükenmişliği” ve “eş tükenmişliğinin boyutları” konuları üzerinde durulmuştur.

2.3.1 Tükenmişlik

Kavram olarak “tükenme”, ilk olarak sağlık çalışanları arasında görülen yorgunluk, hayal kırıklığı ve mesleği bırakmayla karakterize bir durumu tanımlamak için Freudenberg tarafından kullanılmış ve daha sonra Maslach ve Jackson tarafından geliştirilmiştir. Maslach çalışmalarında uzun süren iş stresinin tükenmişliğe yol açtığını belirtmiş ve tükenmişliği “profesyonel bir kişinin mesleğinin özgün anlamı ve amacından kopması, hizmet verdiği insanlar ile artık gerçekten ilgilenemiyor olması” olarak tanımlamıştır (Maslach ve Jackson, 1981).

Pines (1996) konferanslarında ve atölye çalışmaları sırasında, katılımcılara “işiniz mi yoksa ilişkiniz mi daha önemlidir?” sorusunu yönelttiğinde, hemen hemen herkes

“elbette ilişkimiz” yanıtını vermektedir. Genellikle sağlıklı bir ilişkide mesleki kariyer birinci öncelikli olarak değerlendirilmemektedir. Bununla birlikte, böylesi iyi ve sağlıklı yürüyen bir ilişki mesleki tükenmişliği de azaltmada önemli görünmektedir. Nitekim Kafry ve Pines (1980) çalışmasında meslek yaşamlarında stres durumlarıyla karşı karşıya olan, fakat eşleri tarafından desteklendiğini hissedenden insanların, iş yaşamlarındaki stres durumlarıyla başa çıkabildiklerini, aksi durumda ise bu streslerin dayanılmaz olduğunu ifade ettiklerini ortaya koymuştur. Diğer taraftan, eğer insanlar sağlıklı veya düşük kalitede bir ilişki yaşıyorsa bu durum insanların meslek yaşamları üzerinde oldukça olumsuz bir etkiye neden olmaktadır (Çapri, 2008).

Kafry ve Pines’in (1980) eş tükenmişliği (couple burnout) ve mesleki tükenmişliği (career burnout) karşılaştırdıkları çalışmalarının sonucunda, genel tükenmişliğin iş stresine oranla evlilik problemleriyle daha fazla ilişkili olduğu görülmüştür. Diğer bir ifade ile insanların yaşamlarının genel kalitesi, işlerinin kalitesinden ziyade, evliliklerinin kalitesinden daha fazla düzeyde etkilenmektedir (Çapri, 2008). Pines, Aronson ve Kafry (1981), tükenmişliğin meslek mi, yoksa ilişki üzerinde mi daha yaygın ve yüksek düzeyde gerçekleştiği konusunda pek çok çalışma yürütmüştür. Çalışmalar sonucunda, insanlar evliliklerinde yaşadıkları tükenmişliklerine benzer nedenlerle, iş yaşamlarında tükenmişlik yaşadıkları ve her iki tükenmişlik durumunun kökenine de aynı etmenlerin neden olduğu belirlenmiştir. Aralarındaki tek fark ise, eşlerin evlilik yaşamlarında hayal edip bekledikleri şeyleri gerçekleştirememiş oldukları, çalışanların ise iş yaşamlarındaki beklentilerini karşılayamamış oldukları için tükenmişlik yaşamalarıdır. Bu durumda mesleki tükenmişliğe yol açan süreçler ile eş tükenmişliğine yol açan süreçler benzerlik göstermektedir (Çapri, 2008).

2.3.2. Eş Tükenmişliği

Eş tükenmişliği ilk kez Pines (1996) tarafından ortaya atılmış ve bireylerin bilişsel dünyalarında gerçeklik ile beklentiler arasındaki farklılığın neden olduğu fiziksel, duygusal ve zihinsel bir yorgunluk semptomu olarak açıklanmıştır. Çiftler evliliğe başlarken evliliklerinin ölünceye kadar süreceği düşüncesi içindedirler. Eş tükenmişliği, daha çok, evliliği ile ilgili idealist düşüncelere sahip çiftlerde görülmektedir. Nitekim

Pines (1996) tükenmişliği “yaşamlarına varoluşsal bir anlam kazandırmak amacıyla romantik bir aşk ilişkisi bekleyen insanlara, acı veren sıkıntılı bir durum” olarak tanımlamaktadır.

Pines (2000) ve Pines ve Yafe-Yanai’ye (2001) göre, evlilik yaşamında eş tükenmişliği önemli bir kavramdır. Eş tükenmişliği kavram olarak psikoanalitik - varoluşçu bakış açısına dayanmaktadır. Bu bakış açısına göre eş seçme aşamasında bireyler, çocukluk yıllarında doyurulmamış ihtiyaçlarını karşılayacak ve beklentilerini gerçekleştirebilecek özelliklere sahip bireyi eş olarak seçerler. Bu nedenle, evlilikte eşlerin bu ihtiyaçları doyurulmaz ve beklentileri gerçekleştirilemezse eş tükenmişliği yaşanır. Eş tükenmişliği yaşayan çiftlerle yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulara göre kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde tükenmişlik yaşamaktadırlar (Pines, Neal, Hammer ve Icekson, 2011).

Hemen tüm toplumlarda insanların evlilik ile ilgili beklenti düzeyleri oldukça yüksektir. Evlilikten yüksek beklenti gerçekleşmediğinde eş tükenmişliği yaşanmaktadır (Pines ve Nunes, 2003). Bununla birlikte, eş tükenmişliği yaşadığı düşünülen çiftlerin tükenmişlik problemlerinin meslekleriyle ilgili olduğu da görülmektedir (Pines ve Nunes 2003).

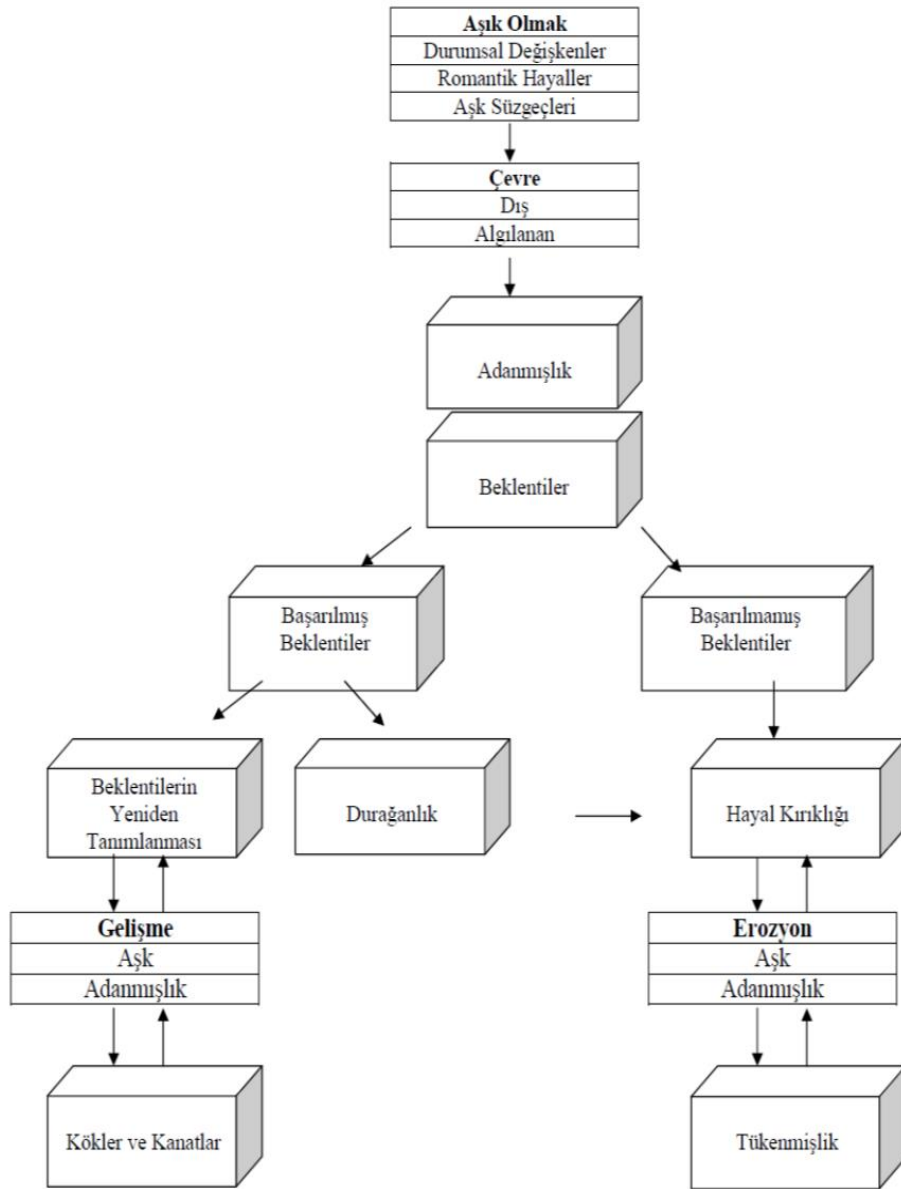
Pines’e (1996) göre, erkeklerden farklı olarak evli kadınlar, eğer çalışıyorlarsa, hem meslek insanı, hem eş, hem de anne olarak rol ve görevler üstlenmeleri nedeniyle ev ve iş yaşantıları arasında büyük bir çatışma yaşayabilmektedirler.

Eş tükenmişliği ile evlilik uyumu, mesleki tükenmişlik, evlilik ve ilişki, adanmışlık baskısı, partnerin arzu edilebilirliği, istismar, kişiliklerin bağdaşabilirliği değişkenleri arasında anlamlı korelasyonlar saptanmıştır. Evlilik uyumu, eş tükenmişliğinin en güçlü yordayıcısı bulunmuştur. Cinsiyete göre incelendiğinde, evlilik uyumu ve mesleki tükenmişlik değişkenlerinin hem evli kadınların hem de evli erkeklerin eş tükenmişliğinin en güçlü yordayıcıları olduğu belirlenmiştir (Çapri ve Gökçakan, 2012).

Kısacası eş tükenmişliği, çiftlerin gerçekleri ile beklentileri arasında önemli bir çelişkidir. Evliliğin başında çiftlerin ilişkiden bekledikleri ile süreç içinde gerçekleşen

durumların birbirine uymaması ya da beklentiler ile gerçekler arasındaki farkın çok fazla olması ilişkide tükenmişliğe yol açabilir (Kızıldağ, 2015). Bu noktada, evlilik veya eş tükenmişliğinin oldukça yavaş seyreden bir süreç izlediği ve başlangıcının aniden gerçekleşmesinin çok nadir rastlanan bir durum olduğu kabul görmektedir. Bu durumun çok fazla yaşandığı durumlarda ise, tükenmişlik bir ilişkinin bitme noktasına ulaştığına işaret etmektedir (Çapri, 2008). Eş tükenmişliğinin eşler arasındaki ilişkide bu denli belirleyici rol oynaması, evlilik kalitesi açısından incelenmesinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Pines'in (1993,1996) psikoanalitik-varoluşçu eş tükenmişlik modeli Çapri (2008) tarafından aşağıdaki gibi aktarılmıştır.

Şekil 1: Pines'in Eş Tükenmişlik Modeli (Pines, 1993;1996)

2.3.3 Eş Tükenmişliğinin Boyutları

Eş tükenmişliği, zihinsel yorgunluk, fiziksel yorgunluk ve duygusal yorgunluk olmak üzere 3 boyuttan oluşmaktadır (Pines, 1996). Bu boyutların özellikleri şu şekilde açıklanmıştır:

- a) Fiziksel yorgunluk: Bu yorgunluk, sürekli uyuma isteğine eşlik eden ve uyku ve dinlenme ile bile geçmeyen kronik bir yorgunluk durumu olarak ortaya çıkan bir yorgunluk türüdür. Fiziksel yorgunluk yaşayan çiftler, haftaya yorgun, halsiz veya bitkin bir şekilde başlar ve bütün haftayı yatakta uyuyarak veya dinlenerek geçirmek isterler. Gündüzleri uyuma isteği olduğunda geceleri sık sık uykusuzluk yaşayabilirler ya da uyumaya direnç gösterebilirler. Uyku sorunlarına karşı ilaç, alkol ve benzeri kullanabilirler fakat buna rağmen uyku ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde gideremezler. Fiziksel yorgunluk yaşayan kişiler baş, mide ve sırt bölgelerinde kronik ağrı yaşarlar ve kolayca hastalanırlar. Bütün bu olumsuzluklar, evlilikte çiftlerin paylaşımlarının azalmasına, birbirleri ile kaliteli zaman geçirememelerine, eş desteğinin azalmasına neden olabilir (Pines, 1996, Aktaran: Kızıldağ, 2015).
- b) Zihinsel yorgunluk: Bu yorgunluk türünde çiftlerin hem benlik kavramında hem de eşlerin birbirlerine ve ilişkilerine dair düşüncelerinde yorgunluk hissedilmektedir. Diğer bir ifade ile özellikle eş ve ilişki ile ilgili her şeye yönelik negatif bir tutum ve düşük bir benlik algısı net bir biçimde kendini göstermektedir. Evlenirken aşk duygusu üzerine temellendirilen ilişkide çiftlerin evlilikten pek çok beklentisi bulunmaktadır. Eşi tarafından sevildiğini ve değer verildiğini hissetmek, ilişkiye dair olumlu duyguları sıklıkla yaşamak bu beklentilerin başında gelmektedir. Çiftler bu beklentilerini gerçekleştirebildiğinde, “yolunda ve başarılı giden bir ilişkinin” hazzını yaşamakta ve kendilerini bu sayede iyi hissedebilmektedirler. Böylece çift, yaşamında önem verdiği bir amacını gerçekleştirebildiğini düşünmektedir. Çiftin ilişkisinde başarılı olduğu fikri onun yaşamının diğer alanlarına olumlu bir etki yapmaktadır. Aksi bir durumda, ilişkideki başarısızlık yaşamın diğer kısımlarına da yansır. Zihinsel yorgunluk, çiftlerin hayal kırıklıklarını

artırabilir ve yaşama bakış açısını etkileyebilir (Pines, 1996, Aktaran: Kızıldağ, 2015).

- c) Duygusal yorgunluk: Bu yorgunluk türünde çiftler kendilerini hayal kırıklığına uğramış, çaresiz veya umutsuz hissetmektedirler. Mutsuz ve karamsar ruh hali, sürekli artmakta ve baş edilmesi zor bir hale dönüşmektedir. Duygusal yorgunluk yaşayan çiftler genellikle depresyon belirtileri gösterirler. Çocuklarla zaman geçirme, işe gidip gelme gibi rutin durumlar bile çiftin ciddi bir stres yaşamasına yol açmaktadır. Yaşam onlara boş ve anlamsız gelmektedir. Çiftlerin ilişkilerindeki sorunların çözülebileceğine dair bir umutları olmadığı gibi bu durumu değiştirmek için herhangi bir çaba içinde de olmayabilirler. En uç noktada ise, zaman zaman duygusal yıkım veya intihar düşünceleri gözlenmektedir (Pines, 1996, Aktaran: Kızıldağ, 2015).

Bütün bu yorgunluk türleri değerlendirildiğinde, ilişki içinde bu yorgunlukların, evliliğin kalitesini düşürdüğünü ve ilişkinin kötüye gidişini hızlandırdığını söylemek mümkündür. Aynı zamanda, zihinsel, fiziksel ve duygusal boyutları ilişkide birbirlerini etkilemekte ve birbirlerinin sonuçlarından da etkilenmektedir. Örneğin, fiziksel yorgunluk yaşayan bir eş, eşyle zaman geçirmede gerekli enerjiyi kendinde bulamadığı için, eşinin bu konudaki beklentisini yerine getirememektedir (Kızıldağ, 2015).

2.4. EKONOMİK GÜÇLÜK

Ailenin genel fonksiyonları sosyal, fizyolojik ve psikolojik olduğu kadar ekonomiktir de. Bilindiği gibi aile, çeşitli ekonomik faaliyetleri yürütmektedir. Aile giyim, yiyecek barınma gibi bazı ekonomik faaliyetlerini kontrol edebilir. Ancak bir de istihdam sistemi, enflasyon, milli gelir gibi kontrol edemediği ya da çok az kontrol edebildiği bir finansal yapının içinde yer almaktadır. Tüm bu faaliyetler aynı zamanda ailenin ekonomik faaliyetlerine olan baskıyı artırmaktadır (Terzioğlu, 1990). Bu durum, evlilik kalitesi üzerinde ekonomik faktörlerin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Özellikle son yıllarda sağlıklı ve başarılı bir evliliğin ekonomik yoksulluk veya iyi olma, finansal güçlük yaşanıp yaşanmaması ile ilişkilendirilmesi araştırmalara zaman

zaman konu olmaktadır. Ancak literatürde ekonomik kaynakların yetersiz olmasının eşler arası çatışma, iletişim kopukluğu ve boşanmalara yol açacağını savunanlar kadar, boşanma oranlarının yüksek gelir grubunda daha fazla olduğunu belirtenler de vardır (Clark-Nicolas ve Gray-Little 1991).

Gerek dünyada gerekse ülkemizde özellikle son yıllarda çeşitli nedenlerle aileler üzerinde **ekonomik baskılar** artmaktadır. Buna bağlı olarak; ailelerin yaşam tarzlarında, psikolojilerinde, stres düzeylerinde, sosyal statülerinde, aile içi ilişkilerinde, değer yargılarında da değişimler yaşanmaktadır. Nitekim çeşitli araştırmalar, ailenin yaşadığı ekonomik zorluklar ile evlilikten duyulan tatmin arasında anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Kwon, Rueter, Lee, Koh ve Ok, 2003). Örneğin satın alma gücünün yetersiz olması, aile üyelerinden birinin işsiz kalması, bazı istek ve ihtiyaçlardan vazgeçme, giyim, tatil harcamaları, eğlence alışkanlıkları gibi tüketimlerin sınırlandırılması vb. değişimler çiftlerde finansal ve psikolojik strese yol açarak evlilik kalitesini etkilemektedir. Bir başka ifade ile ekonomik baskılar, bireyler üzerinde psikolojik sıkıntı, parasal sıkıntı, özsaygı, yaşam tatmini ve evlilik kalitesi açısından olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Ekonomik baskı veya güçlükler yaşayan ailelerde eşler arasında veya diğer aile üyeleri arasında ciddi olumsuz sonuçlara neden olması kaçınılmazdır. Örneğin evliliğin bitmesi, ailenin dağılması, fiziksel istismar ve çocukların ihmaline yönelik artan risk bu sonuçların arasında yer almaktadır. Aile herhangi bir ekonomik güçlük ile karşılaştığında, bu güçlüğü etkisi, diğer aile üyelerinin tepkileri aracılığıyla bireylerin stres düzeyi üzerindeki dolaylı etkisinin yanı sıra doğrudan bir etkiye sahip olmasıyla şiddetlenmektedir (Conger ve diğerleri, 1990).

Lorenz, Conger, Simon, Whitbeck ve Elder (1991) çalışmasında ekonomik baskıyı, aile kaynaklarının ailenin ihtiyaçlarının karşılanmasında sıkıntı çeken aile üyelerinin duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkileri olarak ifade etmektedir. Bu kavram hem nesnel ekonomik koşulları hem de gerekli ya da istenen yaşam standardına ilişkin bireysel beklentileri yansıtmaktadır. Lorenz ve diğerlerine (1991) göre ekonomik baskı,

evlilik kalitesi ve istikrarını direkt olarak etkilemek yerine, özellikle eşlerden birinin diğerine yönelik etkileşimleri aracılığıyla dolaylı bir şekilde etkilemektedir.

Berry ve Williams (1987) da, gelir tatminini ailenin geliri ve **kadının gelir getiren bir işte çalışıp çalışmaması** ile ilişkilendirmekte ve bu etmenlerin büyük bir stres kaynağı olup doğrudan eşler arası anlaşmazlıklara yol açabileceğine, dolayısıyla evliliğin kalitesine yön vereceğine vurgu yapmaktadır. Evlilik kalitesinin kadının istihdam özellikleri ile neden ilgili olduğunu açıklamak üzere hali hazırda farklı bakış açıları mevcuttur. Bunlara; rol beklentileri ve performansının örtüşmesi/örtüşmemesi, eşler arasında rekabet yaşanması, cinsiyet rolü kimliği tehdidi örnek verilebilir (Vannoy ve Philliber, 1992).

Erkeğin mali açıdan aileyi geçindiren başlıca kişi olduğunu ve kadının evle ve çocuklarla ilgilendiğini düşünen ve kendini kadının iş gücüne başarılı bir şekilde katıldığı bir ilişkide bulan bireyler evliliklerinde sorunlar yaşayabilmektedir. Elbette her evlilik kadının istihdam edilmesi ve başarılı olması nedeniyle zarar görmeyecektir. Geleneksel rol beklentileri olan her insan rekabetçi değildir, ilişkide bir dengesizlik algılamaz ya da geleneksel toplumsal cinsiyet kimliklerine sahip değildir. Yalnızca bu özelliklere sahip olan insanlar kadınlar istihdam edildiğinde ya da işlerinde başarılı olduğunda düşük evlilik kalitesine sahiptir (Vannoy ve Philliber, 1992).

Kodan da (2013) **eşlerin çalışma durumu** ile yaşam doyumları arasında eşi çalışan bireyler lehine anlamlı bir farklılaşma olduğunu belirtmektedir. Bir diğer ifadeyle, eşi çalışan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları ve yaşam doyumlarının eşi çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu, bu durumun evlilik kalitesini artırdığı ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra, Heckert, Nowak ve Snyder (1998) da, kadının çalışmasının dolayısıyla aile bütçesine katkıda bulunmasının evdeki güç dengesini daha eşitlikçi hale getirdiğini ve bu durumun evliliğin kalitesi açısından kayda değer olduğunu belirtmektedir. Kadının çalışmadığı ya da statüsünün eşininkinden oldukça düşük olduğu evliliklerde ise kadının yine eşinin finansal desteğine bağımlı olduğunu ve evliliklerinde problem çözmenin zorlaştığını da eklemektedir. Bu görüşün aksine Booth, Johnson, White ve Edwards (1984), kadının

çalıştığı evliliklerde kadının ev içinde finansal kaynakları yönetmede söz sahibi olması ile eşinden daha güçlü ve eşitlikçi bir yaklaşım bekleyeceği, psikolojik olarak kendini daha iyi hissedeceği ancak boşanmayı da daha kolay ve sık aklına getireceğini, sonuçta bu durumun evliliklerinde istikrarsızlığa yol açacağını ifade etmektedir.

Harcama, aile fertlerinin isteklerinin tatmin edilmesi ve ihtiyaçların karşılanması amacıyla mal ve hizmetlerin satın alınması ve kullanılmasıdır (Fitzsimmons ve Williams, 1974). Dolayısıyla bu ihtiyaçların karşılanması amacıyla genellikle, aile üyelerinden en az biri istihdam sisteminde yer almaktadır. Ancak **işsizlik** bireylerde depresyona neden olmakta, aile ve toplum içindeki rollerinin farklılıklarından dolayı özellikle erkek işsizler kadınlara göre bu süreci daha zor atlattır. Diğer bir ifade ile ailenin ihtiyaçlarının erkek tarafından karşılanması gerektiğinin toplumda benimsenmiş olması, işsizlik sürecinde ailede yaşanan sorunlardan erkeğin daha çok etkilenmesine ve aile ortamındaki huzurun bozulmasına neden olmaktadır (Yüksel, 2003). İşsizliğin neden olduğu strese, sonuçta evlilikten memnuniyeti ve istikrarı etkileyen artan düşmanlığın eşlik ettiği görülmektedir (Conger ve diğerleri 1990).

Ekonomik faktörlerin negatif yönde en etkili olduğu alanlardan biri belki de yaşanan **ekonomik krizlerdir**. Yaşanan ekonomik krizler, Türkiye gibi hala gelişmekte olan ülkeler için daha da sarsıcı olmaktadır. Son yıllarda ekonomik konjonktürde ardı ardına yaşanan krizler ekonomist ve maliye uzmanlarının yanı sıra psikolog, sosyolog, evlilik ve aile danışmanları, aile ve tüketici ekonomistlerinin de ilgisini çekmektedir. Ekonomik krizler, devletlerin kültürel ve sosyal yapılarını değiştirip, sosyo-ekonomik yapıları da tahrip edici güce sahiptir. Ekonomik krizler işgücü piyasalarına, sağlık, eğitim ve sosyal yardım kalemlerindeki kısıntılar yoluyla bütçe harcamalarına ve gelir dağılımına yön vermekte ve bu değişimler doğrudan ailelere yansımaktadır (Koyuncu ve Şenses, 2004). Ekonomik krizler ister küresel alanda ister yerel sınırlarda yaşansın, sonuçları toplumun temel direği olan aileleri ve dolayısıyla aile içi ilişkileri de etkilemekte, eşler arasında çatışma ve stres kaynağı yaratmaktadır. Benzer şekilde Özgüven de (2009), ailede herhangi bir bireyin finansal sıkıntısının bütün aile üyelerini etkileyeceğine vurgu yapmaktadır. Ekonomik kriz ve baskılarla ailenin gelir düzeyinin düşmesi, ailelerin alışkanlıklarını ve düzenini bozmaktadır, sonuçta aile içi ilişkilerde ve

evlilikte bunalımlara neden olabilmektedir. Üstelik gelirdeki bu değişim birden bire ve ailenin kendisini ayarlamaya fırsat vermeyecek düzeyde olursa aileye olumsuz yansımaları daha da artmaktadır.

Dew ve Dakin (2011) ise, evlilikte çatışma ve anlaşmazlıkların temel kaynağının eşler arasında yaşanan **finansal anlaşmazlıklar** olduğunu belirtmiştir. Para, güç ve kontrol demektir ve ilişkinin yönünü tayin etmektedir. Aslında bu durum cinsiyet ve aile rollerinin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, eşlerden biri tek taraflı olarak borç altına girdiğinde ya da müştereken sahip olunan kaynakları kullanarak birikim yaptığında bu durum çatışmaya neden olacaktır. Bu çatışma sadece bu kararın mali etkileri ile ilgili olmayabilir, daha çok bu tip eylemlerin yansıttığı güç dengesizlikleri noktasında yaşanabilir. Ancak bazen finansal anlaşmazlıklar evlilikte o kadar etkilidir ki, çiftlerin cinsel yaşamlarını, aile içi kuralları ve birlikte geçirdikleri zamanı negatif yönde etkileyebilmektedir. Dew ve Stewart (2012), benzer görüşle finansal konular başlığı altında eşler arası **finansal çatışma, gelir, ekonomik baskılar, finansal yönetimin paylaşımına** vurgu yaparak, bu faktörlerin evlilikte derin ve gizli etkileri olduğunu belirtmiştir. Evlilikte tatmin edici bir iletişim, karşılıklı saygı, sadakat, adil ve eşitlikçi bir davranışın ancak minimum finansal çatışmadan ve ekonomik olarak iyi olmaktan geçtiğine de değinmektedir. Grable, Britt ve Cantrell'a (2007) göre de para ve kişisel mali yönetim yaklaşımları konusundaki anlaşmazlıklar sık sık eşler arasında hayal kırıklığı ve güç mücadelesi ile sonuçlanmaktadır. Kavga ve hayal kırıklığı sıklıkla ilişkiden alınan tatminin azalmasına yol açmakta ve bazı durumlarda finansal anlaşmazlıklar çiftlerin ayrılmasına sebep olmaktadır (Grable, Britt ve Cantrell, 2007) .

Literatürde finansal çatışma ve anlaşmazlıkların aynı zamanda "gizlenmiş" ilişki sorunları olarak yansıtılmasından söz edilmektedir. Gizlenmiş ilişki sorunları, "ilgilenilmediği takdirde kişinin evliliğine büyük hasar verebilecek açıklanmamış ihtiyaç ve duygulardır" (Jenkins, Stanley, Bailey ve Markman, 2002). Bu sorunlara güç, bağlılık, saygı ve dürüstlük dâhil olabilir. Bu sorunlar, eşlerin finansman kaynaklarını en iyi şekilde kullanma konusunda anlaşmazlığa düşmelerine neden olduğunda

kendilerini mali çatışma yoluyla dışa vurabilirler (Jenkins, Stanley, Bailey ve Markman, 2002).

Clark-Nicolas ve Gray-Little (1991) ise, evlilik kalitesini evlilikten duyulan memnuniyet, eşler arası karşılıklılık ve eşlerin rol performansları ile açıklamıştır. Bu çerçevede ailenin **sosyo-ekonomik kaynaklarının** (gelir, algılanan ekonomik yeterlilik, meslek, algılanan sosyal statü, anne-baba çatışmaları vb.) evlilik kalitesi üzerindeki etkilerine vurgu yapmaktadır.

Finansal memnuniyetin gelir, eğitim ve yaşla pozitif bir ilişkisi olduğu bilinmektedir. İnsanlar bütçe yapmak, risk almak ve yatırım yapmak yoluyla finansal davranışlarını ayarlayarak daha yüksek bir finansal memnuniyet seviyesi elde edebilirler. Ayrıca, gelirden azalma, hastalanma veya işini kaybetme gibi finansal stres etkenleri bir kişinin toplam stres düzeyini artırabilir ve bu da sonuçta finansal memnuniyette azalmaya yol açabilir. Finansal memnuniyet kişinin finansal yardım arama isteğini de etkileyebilir. Örneğin; Grable, Cantrell ve Maddux (2004) daha yüksek finansal güvene sahip olan bireylerin daha çok finansal planlayıcılardan yardım aldıklarını, daha düşük finansal güvene sahip olan bireylerin ise arkadaşlardan veya aileden finansal yardım aldıklarını tespit etmişlerdir.

Literatürde evlilik kalitesinin bugüne kadarki en güçlü kapsamlı sosyo-ekonomik yordayıcısını ekonomik yeterlilik olarak görenler vardır. Genel olarak, ekonomik kaynaklarını yeterli gören çiftler doyuma daha çok ulaşmıştır; evliliklerini daha fazla karşılıklı olarak tecrübe etmiştir ve eşlerinin rol performanslarını daha çok takdir etmiştir (Clark-Nicolas ve Gray-Little, 1991). Çalışmalar sosyo ekonomik kaynaklara sahip olan ailelerin davranışlarının, ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olduğunu ve yetersiz kaynakların ailenin refahını ve sağlığını olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir (Enevoldsen 1994, Aktaran: Çopur, Şafak ve Terzioğlu, 2008). Nitekim Çopur, Şafak ve Terzioğlu da (2008) çalışmasında ekonomik koşullardaki değişimler ve yetersizliklerin hem bireylerde hem de ailelerde endişe yarattığını belirtmiştir.

Evliliklerde yaşanan en büyük stres kaynaklarından biri belki **ekonomik zorluklar/güçlükler**dir. Ekonomik sıkıntının literatürde en dikkat çeken bileşeni olan ekonomik zorluk/zorlanma "bir kimsenin finansal pozisyonundaki yetersizlik algısı ve buna ilaveten finansal çekince ve endişe" olarak tanımlanmaktadır (Mills, Grasmick, Morgan ve Wenk, 1992). Lorenz, Conger, Simon, Whitbeck ve Elder (1991) ise kavramı "gelir yetersizliği, azalan servet ve aile kaynakları, istikrarlı olmayan iş/meslek durumu" olarak tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra kavramın yalnızca ekonomik olmadığına, aynı zamanda aile üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamada bilişsel ve davranışsal olarak da zorluk yaşadığına dikkat çekmektedir. Yapılan çeşitli araştırmalar, büyük finansal sıkıntılar yaşayan aile üyelerinin psikolojik iyi oluşlarında önemli düzeyde azalma; gelirlerinde artış veya yaşadığı ekonomik zorlukta azalma olduğunda ise ruhsal sağlıklarında önemli iyileşmeler olduğunu ortaya koymuştur (Mütevellioglu ve Çizel, 2010). Ailelere finansal anlamda zorluk yaşatan pek çok faktör vardır. Ekonomik dengelerin değişimi, işsizlik oranlarının artması, paranın satın alma gücündeki değişimler, tüketici pazarının karmaşıklaşmasının yanında çocuğun doğması, çocukların eğitim yaşamı, ailenin banka kredisi alması, aile üyelerinden birinin ciddi sağlık sorunu yaşaması gibi pek çok neden aile üzerinde ekonomik baskıyı artırmaktadır (Sumarwan ve Hira,1992). Conger ve diğerleri (1990) de ekonomik zorlukları (ailenin kısa ve uzun dönemdeki gelir seviyesi, aile üyelerinden birinin işsiz olup olmaması, borçlanma durumu, faturaların ödenme zorluğu vb.) doğrudan evlilik kalitesi (evlilikten duyulan memnuniyet ve istikrar) ile ilişkilendirmekte; bu ilişkiyi de eşlerin birbirlerine karşı hissettikleri samimiyet veya düşmanlık ile modellemektedir.

Ekonomik güçlük "bir kişinin ay sonunda faturaları ödeyebilme imkânı hakkında stresli düşünceler oluşturan evdeki stresin kronik bir şeklidir" (Young ve Schieman, 2012). Literatürde pek çok araştırma ekonomik zorlukların bir kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığı, özellikle depresyon üzerinde önemli etkisi olduğuna işaret etmektedir (Obradovic ve Cudina, 2012). Ekonomik zorlukların sonuçlarına yönelik birey odaklı görüşteki temel değişiklik, bir bireyin ekonomik güçlükle ilgili deneyimlerini ve bunun aile üyelerinin davranışları üzerindeki etkilerini açıklamak üzere hem evliliğin taraflarının hem de yakın aile üyelerinin tepkilerini ve etkileşimlerini kapsayan bir model olan Aile Ekonomik Stres Modeli (Conger ve diğ.,1990; Conger ve Elder, 1994; Lorenz ve diğ.,

1991) üzerindeki çalışma sonunda gerçekleşmiştir. Bu model ekonomik baskının varlığı durumunda aile içinde belli sırayla meydana gelen olaylar ve etkileşimler silsilesini varsaymaktadır. Ekonomik zorluklar ve bunların ailenin işleyişindeki rolü hakkındaki çalışmalarda kavramsal ilerlemeler genellikle Aile Ekonomik Stres Modeli (Conger ve diğ. 1993) ile açıklanmaktadır. Bu model, aynı zamanda yoksullaşmanın ebeveynlerin ekonomik stresleri sebebiyle bir gelişimini nasıl engelleyebileceğini de açıklamaya çalışır. Düşük aile geliri, istikrarsız iş, yüksek borç veya düşen gelir formunda ekonomik güçlüklerden zarar gören aileler, ebeveynler yüksek seviyede finansal sıkıntı ve baskı hissetmektedirler (Obradovic ve Cudina, 2012).

Ekonomik zorluklar; depresyon artışı, evlilikten alınan doyumda azalma, eşler arasında yaşanan geçimsizlikte artış ve daha yüksek boşanma ihtimallerini ön görmüştür (Amato ve Rogers, 1999; Conger ve diğerleri, 1990; Dew, 2008; Dew ve Dakin, 2011). Ekonomik zorluklar eşler arasında yaşanan anlaşmazlıkların en sık rastlanan konu başlığıdır, fakat bazı yazarlar bu durumun gerçekten ziyade daha çok bir algı olduğunu ileri sürmektedir (Papp, Cummings ve Goeke-Morey, 2009). Papp, Cummings ve Goeke-Morey (2009) evli çiftlerle yaptıkları çalışmada diğer anlaşmazlık konularına kıyasla mali anlaşmazlıkların daha zor çözülme eğiliminde olduğunu, çiftler için daha çarpıcı olduğunu, çok daha sert tepkiler oluşturduğunu ve diğer anlaşmazlıklara nazaran daha uzun sürdüğünü bulmuştur.

Sonuç olarak bireylerin içinde yaşadıkları toplumun ekonomik gelişmişlik düzeyi, politik yapısı, gelir dağılımı, genel zenginlik veya refah düzeyi, toplumda kadın ve erkeğin statüsü, eşitsizliklerin düzeyi; bireylerin içinde yaşadıkları topluma, sosyal yapıya ve insanlara duydukları güvenin derecesi gibi pek çok etmene göre değişmekte ve bireylerin yaşamdan aldıkları doyumunu ve genel mutluluklarını etkilemektedir (Veenhoven, 2012).

3. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2002 yılında “Akıl Oyunları” filmine konu olan bilim insanı John Nash ve Nash'in Evlilik Teorisi

“Nash’in ikinci eşi Alicia ile çalkantılı bir evliliği oldu. Nash’in MIT’de ders verdiği yıllarda öğrencisi olan El Salvador’lu genç kız, kendisi gibi çok çekingen olan profesörden çok etkilenmişti. Nash, fizik öğrencisi Alicia Larde ile 1957’de yaşamını birleştirdi. 1958’de Alicia hamileyken Nash’in şizofreni belirtileri ortaya çıkmaya başladı. 1959 yılında Nash hiç istemese de kendisini hastaneye yatıran da yine Alicia oldu. Elinde New York Times gazetesiyle üniversitedeki öğrencilerine ‘Uzaylılardan sadece kendisinin anlayabileceği bir mesaj geldiğini ve bunun da haberlerin arasına gizlendiğini’ söylemesi hem okul yönetimi hem de eşi için artık alarm çanlarının çalmasına sebep olmuştu. 1970’e kadar Nash, o hastaneden diğerine gönderildi, üzerinde deneysel terapiler uygulandı. Fakat Nash, her tür tedaviyi reddediyor ve bir an önce hastaneden çıkarak matematik çalışmalarını sürdürmek istiyordu. 1963 yılında Alicia, Nash’ten boşanmaya karar verdi. Ancak Nash 1970 yılında doktorları ‘Ben bu hastalığı zekamla kontrol altında tutabilirim’ diyerek ikna edip hastaneden taburcu edildiğinde eşi ona evinin kapılarını tekrar açtı. 2001 yılında yeniden evlendiler. Ekonomide devrim yaratan Nash’in evlilik konusunda da erkekleri ilgilendiren bir teorisi vardır: Eğer bir konuda haksızsanız eşinizle tartışmanızda bunu mutlaka hemen itiraf edin, eğer bir konuda haklıysanız susun! Çünkü bir kadını konuşarak ikna edebilme şansınız yoktur...”

Literatürde evlilik ile ilgili kuramların oldukça fazla olduğu görülmektedir. Ancak çalışmamız kapsamında evlilik kalitesi ile ilgili olabileceği düşünülen kuramlardan söz edilmiştir. Bu kuramlar Bağlanma Kuramı, Yükleme Kuramı, Eşitlik Kuramı, Denge Kuramı ve Evliliği Güçlendirme Kuramı’dır.

3.1 BAĞLANMA KURAMI

Bağlanma Kuramı insanın yakın ilişki kurma ihtiyacından yola çıkarak kavramsallaştırılmıştır ve 1960’ların sonlarında Bowlby tarafından “insanların kendileri için önemli ve özel gördükleri diğer kişiler için geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar” olarak tanımlanmıştır (Demir, 2013). Bowlby (1973) bağlanma kuramında, kişilerin bebekliklerinde anne figürü ile kurdukları ilişkilerin niteliğinin, daha sonraki yıllarda

romantik ilişki yaşadığı kişi veya eş ile ilişkilerinde bir rehber olacağını ileri sürmektedir (Koca, 2013). Bowlby Freud'un erken bağlanma ve sevgi ilişkisinin yaşam boyu sürdüğü görüşüne katılmakta ve onun için bağlanmaya ilişkin “beşikten mezara kadar” anlayışını benimsemektedir.

Başlangıçta Bowlby (1973) tarafından anne ile bebek arasındaki bağlanma ilişkisiyle ortaya konmuş, Ainsworth'un çalışmaları sonucu geliştirilmiş olan bu kuram Hazan ve Shaver (1987) tarafından daha geniş bir perspektifle romantik sevgi ve yetişkin çift ilişkileri kapsamında ele alınmıştır. Hazan ve Shaver'a (1987) göre romantik ilişkiler de bakıcı ve bebek arasındaki bağlanma ilişkisine benzer işlevlere sahiptir, özünde bağlanma, ilgi gösterme ve cinsellik vardır. Ancak önemli bir farkı romantik ilişkilerde yalnızca bir taraf değil, her iki kişi de zor zamanlar yaşayabilir ve birbirlerinin hem desteğine hem de korunmasına ihtiyaç duyabilir. Bunun yanı sıra eşler arasında yaşanan cinsellik, ilgi ve koruma ilişkisi de karşılıklıdır (Demir, 2013).

Hazan ve Shaven (1987) yetişkin bağlanma stillerini ortaya koymak amacıyla bir ölçme aracı geliştirmiştir. Geliştirilen bu ölçme aracıyla güvenli, kaygılı ve kaçınan olmak üzere üç ayrı bağlanma stilinden söz edilmektedir:

- *Güvenli bağlanan yetişkinler* kendilerini eşlerine daha rahat açabilmekte, terk edilme veya kaybetme korkularını daha az yaşamakta, ihtiyaç duyulduğunda destek arayabilmekte veya destek verebilmektedirler. Bununla birlikte hem kendilerini hem de eşlerini sevmeye değer görmekte, etkili iletişim kurmayı başarabilmekte ve sorunlarında çözüm odaklı davranabilmektedirler (Demir, 2013). Bu tür bağlananlar, genellikle kendileri ve başkaları hakkında pozitif bir bakış açısına sahiptirler ve bir eşle duygusal bir yakınlık kurmada ve karşılıklı destek sunmada daha rahat davranabilmektedirler (Shaver, Hazan ve Bradshaw, 1988).
- *Kaygılı bağlanan yetişkinler* sık sık terk edilme korkusu yaşamakta, kendilerini ve eşlerinin sevmeye değer olup olmadığını sorgulamakta ve problem çözme becerisinde yetersiz kalmaktadırlar (Demir, 2013). Bunun yanı sıra aşık

oldukları kişilerin kendilerini yeterince sevmediğini düşünürler ve eşleriyle mümkün olduğu kadar sıkı bir yakınlık kurmak isterler (Atak ve Taştan, 2012).

- *Kaçınan yetişkinler* ise eşlerine kendini açmakta zorlanmakta, aksine eşiyile yakınlaşmaktan çekinmekte, etkili iletişimde zayıf kalmakta ve destek alıp verme ilişkisini başaramamaktadırlar (Demir, 2013). Kaçınan bağlananlar, başkalarına fazla yakın olmaktan rahatsız olurlar çok fazla samimiyete ve yakınlığa izin vermezler (Atak ve Taştan, 2012). Nitekim yapılan araştırmalar da güvensiz bağlanan iki grubun yani kaçınan ve kaygılı grubun güvenli bağlanan kişilere kıyasla eş ilişkilerinde daha fazla olumsuzluk yaşadığını ortaya koymuştur (Hazan ve Shaver, 1987).

Bağlanma kuramının evlilik ilişkisi ile ilgili en temel yaklaşımı güven duygusuna yaptığı vurgudur. Çalışmalar eşlerden duydukları güven duygusunun evlilik kalitesinin önemli bir belirleyicisi olan yüksek düzeyde evlilik doyumu ile ilişkili olduğunu, yüksek düzeyde terk edilme duygusu yaşayanların ise düşük düzeyde evlilik doyumuna sahip olduğunu ortaya koymuştur (Demir, 2013; Feeney, 1994). Bununla birlikte bağlanma stilleri, evlilik ilişkisinde eşlerin nasıl davranacaklarının özellikle zorlu süreçlerde nasıl tepki göstereceklerinin bir işareti olabilir. Nitekim bağlanma özelliklerinin yetişkinlerin yaşamında yakın ilişkilerdeki davranış tarzıyla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir (Taycan ve Kuruoğlu, 2013). Ülkemizde evlilik ilişkisi ve bağlanma biçimlerini ele alan çalışmalar incelendiğinde güvenli bağlanan eşlerin güvensizlere kıyasla daha tatmin edici ve mutlu evlilikler yaşadığı görülmüştür. Güvenli bağlanma yaşayan bireylerin eşleri ile ilişkilerinde daha istikrarlı ve mutlu oldukları gözlenmektedir (Huyck, 2001). Evliliklerinde zor durumlar yaşayan örneğin ekonomik güçlük yaşayan bir kişi eşinin destek ve güvenini ister. İşte bu destek ve güven ihtiyacı farklı bağlanma stillerinde farklı şekilde yaşanmaktadır. Finansal olarak zor günler geçiren bir ailede eşlerden biri *kaçınan* biri ise bu problemi görmezden gelecek ve konunun üzerinde durmayacaktır. Kısacası eşlerin bağlanma stili, eşlerin karşılıklı doyum veren ve kendini güvende hissettiren bir ortam oluşturabileceği gibi, stresin ve tükenmişliğin yüksek düzeyde yaşandığı ve güvensiz bir ortam da yaratabilir (Mikulincer, Florian, Cowen ve Cowen, 2002).

3.2 YÜKLEME KURAMI

Yükleme kuramı konusundaki ilk araştırmalar Heider’in “sağduyu psikolojisi” adını verdiği çalışmalarla başlamıştır. Fakat evlilikte *Yükleme Kuramı*, Bradbury ve Fincham (1990) tarafından geliştirilmiş ve en genel ifadeyle insanların, “neden” diye başlayan sorulara nasıl cevap verdikleri ile ilgili bir kuram olarak tanımlanmıştır. Evlilik ilişkisinde özellikle *nedensel* ve *sorumluluk* yüklemelerinin önemi üzerinde durulmaktadır. Bradbury ve Fincham (1990), bir olaya kimin ya da neyin sebep olduğunu nedensellik yüklemeleriyle; olayın meydana gelmesinde kimin sorumlu olduğunu da sorumluluk yüklemeleriyle açıkladığını ifade etmektedir (Houser, 2009). Sorumluluk yüklemeleri niyet, güdü ve suçluluğu içeren yüklemelerdir ki bunların uyumlu ve uyumsuz eşleri birbirinden daha iyi ayırt ettiği iddia edilmektedir. Eşlerin belli bir olaya yaptığı nedensel yükleme ise, onun sonraki duygu ve davranışlarında önemli sonuçlar yaratır. Bir olaya ilişkin nedenin algılanması, algılayan kişi ve olayla ilgilidir (Öner, 2013).

Yükleme kuramına göre, eşler arasında çatışmaya hangi olayların sebep olduğu çoğunlukla açık değildir. Çünkü olay, algılayıcı kişi açısından ele alınmaktadır. Hatta çatışmanın ortaya çıkıp çıkmayacağını belirleyen faktörün davranışın kendisinden çok olayın algılayıcı ile ilgili olduğu savunulmaktadır. Araştırmalarda evliliklerinde uyumsuzluk yaşayan eşlerin, nedeni daha çok eşlerinde aradıkları ve eşin davranışlarını olumsuz olarak değerlendirme eğiliminde oldukları, uyumlu eşlerin ise olumsuz olayların etkisini azaltıcı yüklemeler yaptıkları ve eşin olumsuz davranışlarına daha az sorumluluk yükledikleri görölmüştür (Ersanlı ve Kalkan, 2008). Benzer biçimde nedensel ve sorumluluk yüklemeleri ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan çalışmalarda da olumsuz evlilik olaylarının etkisini arttıracak ve olumlu olayların etkisini azaltacak biçimde yükleme yapan çiftlerin daha stresli oldukları ve eşe yükleme yapmanın daha fazla çatışmaya ve saldırganlığa yol açtığı görölmüştür. Stres düzeyi yüksek olan eşler stressiz eşlere göre olumsuz ilişki olaylarını genel ve kalıcı olarak görmekte ya da bu olayları eşlerinin olumsuz özelliklerine yükleme eğilimi göstermektedir. Olumlu davranış veya olay bile stresli evliliklerde yapılan yüklemeler sebebiyle bu olayların önemini azaltmaktadır. Örneğin bir eş, eşinin

kendisine çiçek alması gibi olumlu bir davranışını “Bana o çiçeği aldı, çünkü etrafında bütün arkadaşları eşlerine çiçek alıyordu” biçiminde açıklamaktadır (Curun, 2006). Bu durum stressiz çiftlerde tam tersidir (Curun, 2006; Bradbury ve Fincham, 1990). Diğer bir ifade ile sağlıklı ve daha yüksek düzeyde doyum yaşayan çiftlerin olumsuz olayları eşlerine ve kendilerine daha az yüklediklerini ve bu olayları istikrarsız, özel olarak gördükleri bulunmuştur (Houser, 2009). Graham ve Conoley (2006) de yaşam stresleri ve evlilik kalitesi arasındaki ilişkiyi inceleyerek, olumsuz yükleme yapan çiftlerin yaşam stresleri ile karşılaştığında evlilik kalitelerinin anlamlı olarak azaldığını, olumlu yükleme yapan çiftlerin ise yaşam stresleri ile karşılaştığında evlilik kalitesinde anlamlı olarak azalma yaşanmadığını belirtmişlerdir. Buradan hareketle, kişilerin eş davranışına yaptıkları yüklemelerin kaliteli bir evliliğin göstergesi olduğu söylenebilir.

3.3 EŞİTLİK KURAMI

Eşitlik kuramı, 1960’ların ortasında Adam tarafından geliştirilmiş toplumsal adalet teorisidir, ancak daha sonra davranış bilimleri tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Kuram ilişki alış-verişlerinde genel bir güdü olarak kar maksimizasyonu ile başlar. Kontrolsüz ego tatmini iyi sosyal ilişkilere ters düşer ve bu güdü genellikle toplumsal adalet kaygısıyla hafifler (Hatfield, Rapson ve Aumer-Ryan, 2008). Kurama göre, insanlar en çok ilişkileri eşit takaslarla tanımlandığı zaman yani her bir kişinin kazancı, yatırımıyla orantılı olduğunda rahat ederler ve mutlu olurlar. Biri haksız yere takastan kar sağlıyorsa, bu kişinin gereğinden fazla fayda sağladığı ve diğer eşin de, buna bağlı olarak daha az fayda sağladığı söylenebilir. Bu şartlar altında, iki taraf da rahatsız olur. Az fayda sağlayan sinirlenebilecek ya da içerleyebilecekken aşırı fayda sağlayanın pişmanlık ya da utanç duyması muhtemeldir (Hatfield ve diğerleri, 2008). Bu duygular, takas dengesinin yeniden sağlanması için baskıya yol açar. Eşitlik, takasın koşullarında gerçek bir değişim yoluyla yeniden sağlanabilir. Fakat eşitsizlikle tanımlanmaya devam eden ilişkiler veya evlilikler sona erme riski taşımaktadır. Kısacası bu kuramda karşılıklı olarak eşit tutum ve davranışlar sergilemenin insan ilişkilerinde temel olduğu vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra, kurama göre çift ilişkilerinde eşlerin en mutlu olduğu an eşi ile aynı olduğunu ve bu anlamda suistimal edilmediğini hissettiği andır (Buunk ve Mutsaers,1999).

Evlilik, iki birey açısından yaşamlarını paylaşmaları için ortak bir girişimi ifade eder. Hane halkı, özellikle çocuklu olanlar, her iki eşin de çeşitli ortak amaçlara olan katkılarıyla ayakta durur. Özünde, her bir eş, diğer eşle aynı tür ürünü takas eder. Bu sebeple, her bir eş; ücretli işe, ev işine, çocuk bakımına, ev halkının fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına ve ailenin sosyal ve eğlence yaşamının idaresine katkıda bulunabilir. Her bir eşin ilişkiye olan belli bir alandaki girdisi – örneğin, ev işi – diğerinin çıktısıdır. Birçok evlilikte, eşlerin belli bir alandaki katkısı aynı değildir. Bu, bir eşin daha fazla girdi sağladığı ancak diğer eşin katkısının daha az çıktığı anlamına gelmektedir (DeMaris, 2010).

Birçok bilim insanı eşitlik teorisinin ilkelerini romantik çift ilişkilerine uygulamıştır. Eşlerin evlilikte ulaştıkları doyum ve mutluluk, evlilikte kalmanın ana sebepleri olan görev ve sorumluluğun yerini almıştır (Amato, 2004). Böyle bir iklimde, evlilikte eşlerin eşitlik algısını gözlemlemek önemli görünmektedir. Hatfield, Traupmann ve Walster (1978) önceden çiftlerin evlenirken “sevgi, dürüstlük, fedakarlık, sadakat, ölüm bizi ayırincaya kadar” gibi sözleri daha çok kullandığını; ancak yeni nesillerin bu sözleri kullanırken daha temkinli olduğunu, yapacakları fedakarlıkları ve atacakları adımları daha dikkatli düşünmeye başladıklarını belirtmiştir. Buradan hareketle eşitlik kuramını açıklarken “çift ilişkisi veya evliliklerdeki ilişki dengesizliklerini ve istikrarsızlığının nedenlerini anlamada faydalı bir yaklaşım” demişlerdir. Yaptıkları çalışmada eşitlik (equity) kuramı, “evlilik doyumunu bireylerin ilişkiye kattıkları ve ilişkiden elde ettikleri kazançlar” olarak değerlendirilmektedir (Civan, 2011). Kurama göre evliliklerinde eşler birbirlerine daha eşitlikçi davrandıklarında, diğer bir ifade ile eşlerin her biri ilişkiye yaptıkları katkı ölçüsünde ilişkiden kazanç sağladıklarında evlilikleri daha doyurucu olmakta (Hatfield, Traupmann ve Walster, 1978) dolayısıyla evlilikte kaliteleri artmaktadır. Bununla birlikte eşitlikçi yaklaşımla gelen daha doyurucu ve tatmin edici bir evlilikte, eşlerin ilişkiye yönelik güven duygusunun yüksek olacağı ve evliliğin de uzun yıllar devam edeceği düşüncesi kuramın vurgu yaptığı bir diğer noktadır. Aksine evliliklerinde eşitlik algısına sahip olmayan eşlerin ya ilişkide eşitliği sağlamaya çalıştığı ya da psikolojik olarak denge kurmaya çalıştığı, her ikisi de başarısız evliliğin sona erebileceği ifade edilmektedir (Hatfield, Traupmann ve Walster, 1978).

Benzer şekilde Guerrero, LaValley ve Farinelli (2008) de ilişkilerinde eşitlik algılayan eşlerin, daha yapıcı ve olumlu duygusal ifadeler, bu algıya sahip olmayan insanların ise daha yıkıcı ve olumsuz duygusal ifadeler kullandıklarını, hem kadınların hem de erkeklerin eşleri kendilerine adaletli ve eşitlikçi davrandığı zaman evlilik doyumlarının yüksek olduğunu belirtmiştir. Ross ve Willigen (1996) de evle ilgili işlerde adaletsiz bir paylaşım olduğunda bireylerin ve genellikle kadınların, eşlerine karşı öfke ve hayal kırıklığı yaşadığını belirtmektedir (Civan, 2011). Buunk ve Mutsaers (1999) birden fazla evlilik yapmış 290 evli birey ile yürüttükleri çalışmada eşlerin eşitlik algısı ile evlilikten duydukları memnuniyet arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Çalışma sonuçlarında önceki evliliklerinde özellikle kadınlar için eşitsizlik algısının şu anki evliliklerine kıyasla daha yüksek olduğu; bunun yanı sıra eşitlik algısının şu an daha yüksek olması sebebiyle evlilik doyumlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Kuramın genel bakış açısı ve literatür incelendiğinde, evlilikte eşlerin eşitlik algısı ne kadar yüksek olursa ya da kendilerini ilişkide ne kadar avantajlı görürlerse evlilik doyumlarının ve tatminlerinin, dolayısıyla evlilik kalitelerinin de o kadar yüksek olacağı söylenebilir.

3.4 DENGE KURAMI

Heider (1958) kişilerarası algı olayını basite indirgeyerek bir kişinin (P) diğer bir kişi (O) ve bir tutum objesiyle (X) ilişkisini incelemiştir. Bu üç birim arasında iki tür ilişki vardır: Sevme-sevmeme, ait olma (birlikte olma)-olmama (Hortaçsu, 2012). Heider'in (1958) denge kuramında kişiler arası ilişkilerde dengesiz bir durum dengeli bir duruma dönüştürülme eğilimindedir. Yani kişi dengesiz durumu dengelemek yolunda girişimde bulunmaktadır. Çünkü dengesizlik veya tutarsızlık öncelikle iç gerilime yol açar, daha sonra da ikili ilişkilerde sorunlara neden olur (Dönmez, 1987, Aktaran: Öner, 2013). Heider'e (1958) göre bireyler ilişkilerinde uyum ve denge aradıkları zaman hem iç dünyalarında hem de ilişkilerinde değişiklikler yaparak, dengeli ilişkilere doğru bir gelişme gösterirler.

Bu kuram, bireyin davranışlarındaki dengesizliğin, dengeli bir duruma dönüştürülmesi yönünde kişi üzerinde bir baskı yaptığını öne sürmektedir. Ancak denge kuramının,

denge­sizliğin etkisini kestirirken, “en az çaba ilkesini” benimsediği görülmektedir. Diğer bir ifade ile eş elinden geldiğince az çaba ile ama yine de dengeyi sağlayabilen duygusal ilişkiyi de­ğiştirme eğiliminde olacaktır (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1993).

Denge kuramına göre, kişiler kendi görüşlerine ve tutumlarına uygun düşünceler ile karşılaştığında, kendisini daha uyumlu, mutlu ve rahat hissetmektedir. Ancak bu durumun tam tersi bir durum ortaya çıktığı zaman, yani birey beklemediği ve hazır olmadığı bir uyarıyla karşılaştığında kendisini güvensiz, tedirgin ve rahatsız hisseder. Heider’in teorisine göre, uyaranlarla beklentiler arasında, böyle bir uyumsuzluk doğduğunda, kişi bir denge durumu aradığından, tutumlarını, tutarlı bir denge kuruncaya kadar de­ğiştirmekte ve bu anlamda sürekli uyarılmaktadır (Barut, 2005; Spooncer, 1989).

İnsanlar, çift ilişkilerinde de bilişlerinde ve duygularında dengeyi ararlar. Gottman (1993), evliliğin son bulmasının muhtemel nedenleri ve evlilikte çatışma çalışması için denge kuramını geliştirmiştir. Bu kurama göre, evlilikte eşlerin olumlu ve olumsuz davranışları donma noktasında (set point) kalma eğilimindedir. Eğer ilişkide olumluluk olumsuzluktan daha fazla ise, o zaman evlilik doyumu yüksekte kalır. Ancak eşler huzursuz olduklarında kendilerini ve birbirlerini sakinleştiremiyorlarsa, olumsuz etki karşılığı (negative affect reciprocity) ortaya çıkacaktır. Olumsuz etki karşılığı ise evlilikte çözülmesi zor bir durumdur. Bu durum literatürde sağlıklı bir evliliği olmayan, mutsuz ve evlilik kalitesi düşük olan çiftler ile ilişkilendirilir (Pape, 2001, Aktaran: Öner, 2013).

3.5 EVLİLİĞİ GÜÇLENDİRME KURAMLARI

Sağlıklı ve güçlü evliliğin temelleri aslında çiftlerin evlilik öncesi süreçlerinden başlamakta ve evlilik boyunca devam etmektedir. Evlilikle ilgili konularda doğru bilgiye sahip olan eşlerin davranışları bu yönde de­ğiştirebilir ve evliliğin başından itibaren daha sağlıklı, başarılı ve kaliteli olmasına katkı sağlanabilir. Murray (2005), evliliğe hazırlık sürecinde olan kişilerin; *iletişim becerileri*, *çatışma çözme becerileri*, *aile ekonomisi* ve *ebeveynlik* konularında eğitim almalarının evlilik için hayati önem

taşıdığını belirtmiştir. Çiftlerin veya eşlerin bu konularda eğitim almaları eşlerin sağlıklı kalmalarını ve eşleri ile ilişkilerini güçlendirmeyi ve kaliteli bir evliliğe sahip olmalarını kolaylaştırmaktadır (Gladding, 2012; Mace ve Mace, 1977).

Evlilik güçlendirme programları 1960’larda ortaya çıkmaya başlamıştır. Sager ve Sager (2005) evlilik ilişkilerini güçlendirmeyi "eğitsel ve önleyici araçlar kullanarak çiftlerin ilişkisini iyileştirmenin sistematik çabası" olarak tanımlanmaktadır. İlk evlilik güçlendirme programları "evli partnerlerin kendilerine ve eşlerine ilişkin daha çok farkındalık kazanmaları, eşlerinin duygu ve düşüncelerini öğrenmeleri, empati, yakınlık ve etkili iletişim kurmaları ve problem çözme becerilerini kazanmaları için yardım etmeyi" (Bowling, Hill ve Jencius, 2005, Aktaran: Gladding, 2012) amaçlamıştır. Özellikle evli çiftlerin evlilik ilişkilerini güçlendirmeye yönelik hazırlanan programların empati, iletişim becerileri, çatışma çözme becerileri, ebeveynlik eğitimi ve ailenin finansal yönetimi, aile bütçesinin rasyonel temelli oluşturulması konularından oluştuğu anlaşılmaktadır (Gladding, 2012).

Evlilik güçlendirme programları, öncelikle dini çevreler tarafından keşfedilmiştir. Evlilik güçlendirme hareketinin en önemli öncülerinden biri 1950’lerde İspanya’nın Barselona şehrinde evli çiftler için programlar hazırlayan Katolik Rahip Fr. Gabriel Calvo’dur. Daha sonra Calvo, 1962’de bu çalışmalarını Evlilik Etkileşim Programı’na dönüştürmüştür. Hemen hemen her ülkede artan boşanma oranları, şiddet eğilimleri, istismar gibi konular özellikle gelişmiş ülkelerin bu programlara ilgisini daha da artırmıştır. Örneğin; başta Amerika, Avusturalya ve İngiltere olmak üzere dünyada 20’den fazla evlilik güçlendirme programlarının olduğu bilinmektedir (Gladding, 2012).

Alanın önemli kuramcılarında David Mace ve Vera Mace 1962’de Pennsylvania’da kendilerine ait ilk evlilik-güçlendirme merkezini açmışlardır. Bu merkezlerde en önemli amaç, evlilik ve ilişki eğitimleri yoluyla daha güçlü ve kaliteli evlilikler kurmaktır. 1977 yılında ise Mace çifti “Evli Çiftleri Güçlendirme Derneği”ni kurmuştur. Program günümüzde belli bir inanca veya mezhebe hizmet etmeyip tam tersine ulusal yaygınlıktadır. Dernekte aktarılan evliliğe ilişkin programların eşlerin yakınlığını artırmada etkili ve başarılı olduğu çeşitli çalışmalarda ortaya konmuştur (Gladding,

2012). Buradan hareketle evliliği güçlendirme çalışmaları yoluyla eşlere ilişkiyi iyileştirecek bilgi ve beceri kazandırılması, duygusal ilişkiler konusunda farkındalık yaratılması, çiftlerin güçlü ve gelişmeye açık yönlerinin belirlenmesi, aile ekonomisi ve yönetiminde yetkinlik kazandırılması, çatışma çözme becerileri geliştirilmesi noktasında eğitim verilmesinin doğrudan veya dolaylı olarak evliliğın kalitesini artıracığı söylenebilir.

4. BÖLÜM

LİTERATÜR ÖZETİ

Bu bölümde, ilgili alan yazında evlilik kalitesi, eş tükenmişliği, aile ekonomik güçlüğü konularında Türkiye’de ve yurt dışında yapılan araştırma örnekleri sunulmuştur. Ancak öncesinde Evlilik Kalitesi Ölçeği’nin madde havuzu oluşturulurken konuyla ilgili incelenen diğer ölçekler tarihsel sırayla aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Evlilik Kalitesine İlişkin Ölçek Çalışmaları

Yazar	Ölçeğin Adı
Locke (1951)	Marital Adjustment Scale
Locke and Wallace (1959)	Marital Adjustment Test (MAT)
White (1970)	Marriage Scale
Azrin, Naster and Jones (1973)	Marital Happiness Scale
Peterman, Ridley and Anderson (1974)	Relationship Quality Index
Spanier (1976)	Dyadic Adjustment Scale (DAS)
Schumm, Jurich and Bollman (1981)	Kansas Marital Satisfaction Scale
Norton (1983)	Marital Quality Index
Booth, Johnson and Edwards (1983)	Marital Instability Scale
Hendrick (1988)	Relationship Assessment Scale (RAS)
Rofe (1988)	Happiness Scale
Conger and Elder (1993)	The Family Stress Model
Fowers and Olson (1993)	ENRICH Marital Satisfaction (EMS)
Shah (1995)	Marital Quality Scale

4.1 YURTİÇİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu kısımda, sırasıyla evli çiftlerin evlilik kalitesi, eş tükenmişliği ve ekonomik güçlüğü konularında yurt içinde yapılan çalışmalar sunulmuştur.

4.1.1.Evlilik Kalitesi İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Tezer (1994) tarafından 111 çalışan evli bireyler üzerinde yürütülen araştırmada iş ve evlilik doyumu arasındaki ilişki, çeşitli (amirle ve eşle çıkan çatışmaların sıklığı gibi) değişkenlerle birlikte araştırılmıştır. Çalışma kapsamında “Evlilik Yaşam Ölçeği” ve “İş Doyumu Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre *eşle çatışma sıklığı, yarattığı gerginlik, iş doyumu ve yaş* evlilik doyumunu yordayan değişkenlerdir.

İmamoğlu ve Yasak’ın (1997) 456 evli çift ile yürüttükleri araştırma sonuçlarına göre eşlerin birbirlerinin kök aileleri ile olan ilişkileri ve evlilik doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çalışmada akrabalarla iyi ilişkiler kurma ve uzlaşma, aile rollerinde eşitlikçi tutumlar, cinsel yaşama önem verme ile kişinin eşiyle uyumlu ilişki içinde olması arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bunun yanı sıra erkeğin evlilik doyumunu belirleyen faktörler ise eşin evlilik doyumu ve geniş aile ile olan ilişkiler iken; kadınların evlilik doyumlarını belirleyen en önemli faktörler eşin evlilik doyumu, cinsel etkileşime istekli olma, sosyo-ekonomik durum ve geniş aile ile olan ilişkilerdir.

Şener ve Terzioğlu (2002) eşler arası uyuma etki eden faktörleri araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada, ölçme aracı olarak Spanier (1976) tarafından geliştirilen ve ülkemizde Fırsıloğlu ve Demir tarafından geliştirilen “Çiftler Uyum Ölçeği”ni kullanmışlardır. Araştırmada erkeklerin kadınlara kıyasla ilişki kalitelerini daha iyi buldukları; bunun yanı sıra hem kadın hem de erkekler arasında ailenin aylık toplam geliri arttıkça evlilik uyumlarının da pozitif yönde arttığı görülmüştür.

Erci ve Ergin’in (2005) kadınların evliliklerinden duydukları memnuniyeti ortaya koymayı amaçlayan çalışması kapsamında 495 kadın ile görüşülmüştür. Araştırmada

yaş, çocuk sayısı ve evlilik süresi kadınların evlilikten duydukları memnuniyet ile negatif yönde, eğitim seviyesi ise pozitif yönde anlamlı olarak ilişkili bulunmuştur. Çalışan kadınlarla kıyaslandığında çalışmayan kadınların ve görücü usulüyle evlenen kadınların evlilikten duydukları memnuniyetin daha düşük olduğu görülmüştür.

Fidanoğlu (2006) tarafından yapılan çalışmada evli bireylerin evlilik uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada “Çift Uyum Ölçeği” ve “Spielberger Sürekli Kaygı Ölçeği” kullanılmıştır. Kadınların evlilik uyumunu etkileyen değişkenler evlilik boyunca ayrı kalınan süre ve mizah tarzı iken; erkeklerinki yaş grupları ve mizah tarzı değişkenleridir. Bunun yanı sıra mizah özelliklerinin yüksek olduğu çiftlerde evlilik uyum düzeyinin de yüksek olduğu görülmüştür.

Özbeklik (2006) anne, eş ve aile özelliklerini kapsayan 17 değişkene odaklanarak kadınların evlilik kalitesini, annelik kalitesini ve evlilik kalitesiyle annelik kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Çalışmada evlilik kalitesi *Eşlerarası Uyum Ölçeği* ile annelik kalitesi ise *Anne-Çocuk İlişkileri Formu* ile ölçülmüştür. Araştırma sonuçları incelendiğinde, eşin çocuk bakım yardımı, kadının kendi annesiyle çocukluğunda yaşadığı ilişkiden duyduğu memnuniyeti, çocuk sayısı, kadının eğitim seviyesi, stres yaratan yaşam şartlarının varlığı ve kadının çalışma şartlarından duyduğu memnuniyet düzeyi evliliğin kalitesinde belirleyici faktörler olarak ortaya konmuştur. Evlilik kalitesi ile annelik kalitesi arasında ise pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur.

Gündoğdu (2007) benlik tiplerinin (kopuk kalıplaşma, kopuk kendileşme, ilişkili kalıplaşma ve ilişkili kendileşme) algılanan karar verme kalitesi, çift uyumu ile evlilik doyumu üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırma yapmıştır. Çalışma kapsamında 292 evli çift ile görüşülmüştür. Araştırma sonuçlarında, benlik tipi ile evlilik tipinin çift uyumu ve evlilik doyumu üzerine ortak etkilerinin anlamlı olduğu; ilişkili olma ve kendileşmenin doğrudan ve/veya algılanan karar verme aracılığıyla evlilik kalitesini anlamlı olarak yordadığı görülmüştür.

Güngör (2007) “Çift Uyum Ölçeği”, “Kısa Semptom Envanteri”, “Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formu”, “Stresle Başa Çıkma Tutumları Envanteri”, “Evlilikte Özyetkinlik Ölçeği”, “Evlilikte Benzerlik Ölçeği”, “Kök Aileyle ilişkiler Envanteri” kullanarak 1024 evli katılımcı ile bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre erkeklerin evlilik doyumları kadınlara göre daha yüksektir ve eşlerin birbirine benzerliği ve kök aile ile ilişkiler evlilik doyumunu en fazla yordayan değişkenler olarak bulunmuştur. Bir kişilik özelliği olan özdenetim evlilik doyumunu doğrudan etkilerken, duygusal tutarsızlık ve yumuşak başlılık ise evlilik doyumunu doğrudan etkilememektedir. Son olarak arkadaş onayı evlilikten sağlanan doyumunu artırırken, aile onayının evlilikten sağlanan doyum üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Civan’ın (2011) kişinin algıladığı evlilik kalitesi ile eşinin duygu (öfke, üzüntü, mutluluk) dışavurum tarzları arasındaki ilişki üzerinde kişinin duygusal farkındalığının düzenleyici etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmaya 158 çift katılmıştır. Araştırmada evlilik kalitesini ölçmek amacıyla “Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği” kullanılmıştır. Kişinin evlilik kalitesinin yordanmasında, kadınların evlilik kalitesinde eşinin duygu dışavurum tarzlarının belirleyici bir rol oynadığı görülmüştür. Diğer bir ifade ile erkek mutluluğunu, gülerken, teşekkür ederek, eşine sevgi sözcükleri kullanarak dışa vurduğunda, kadının algıladığı evlilik kalitesi artmaktadır. Benzer biçimde, eş mutluluğunu daha çok dışa vurdukça, erkeğin de evliliğinden aldığı doyum artmaktadır. Bunun yanı sıra “eşin ailesi ile ilişkilerin” algılanan evlilik kalitesi üzerinde anlamlı düzeyde etkili olduğu da araştırma sonuçları arasındadır.

Çağ ve Yıldırım (2013) yaptıkları çalışmada evlilik doyumunun cinsiyet, eğitim düzeyi, eş desteği, cinsel yaşamdan memnuniyet gibi bazı değişkenler tarafından ne kadar yordandığı ve bu değişkenlerin evlilik doyumunu yordamadaki önem ve güçleri incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda eş desteği, cinsel yaşam doyumunu ve eğitim düzeyi değişkenlerinin evlilik doyumunu önemli düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre; evlilik doyumunu en güçlü yordayan değişken, algılanan eş desteği değişkenidir.

Kodan (2013) tarafından evli bireylerin evlilik kalitesi, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışma için 639 katılımcı ile görüşülmüştür. Ölçme araçları olarak “Evlilik Yaşam Ölçeği” ve “Yaşam Doyumu Ölçeği” kullanılmıştır. Bireylerin evlilik kalitesi, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam doyumları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaşı daha küçük olan katılımcıların evliliklerinden daha fazla doyum sağlamaları; ailenin ortalama aylık geliri yüksek olan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları ve aylık gelir arttıkça yaşam doyumunun dolayısıyla evlilik kalitesinin yüksek olması da araştırma sonuçlarından bazılarıdır.

İnal (2014), uyarıcı işleme hassasiyetinin eş bakımı, algılanan sosyal destek ve evlilik doyumunu ve evlilikte iletişim kalitesi arasındaki ilişkide düzenleyici (moderator) rolünü araştırmak amacıyla 133 evli çift üzerinde bir çalışma yapmıştır. Evlilik doyumunun “İlişki Mutluluk Ölçeği” ile ölçüldüğü bu çalışmada, sonuçlar genellikle evlilikte iletişim kalitesindeki düşük/yüksek hassasiyet etkisinin kimin olumsuz ortam koşullarına maruz kaldığı ve kimin yüksek hassasiyete yatkın olduğuna bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Kapucı (2014) yapmış olduğu çalışmada, evli çiftlerin evlilik kalitesi ve bağlanma stillerini demografik özellikler açısından incelemiştir. Katılımcıların evlilik kalitesi düzeylerini belirlemek için “Çiftler Uyum Ölçeği” nin kullanıldığı araştırma 100 evli çift üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarında erkeklerin kadınlara kıyasla ilişkilerinin kalitesini daha iyi gördükleri, gelir düzeylerine göre ise evlilik kalitesinde farklılık olmadığı ortaya konmuştur.

Kodan-Çetinkaya ve Gençdoğan (2014) yaptıkları çalışmada cinsiyet rolü tutumları, yaşam doyumunu ve evlilik kalitesi arasındaki ilişkileri incelemiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, evlilik kalitesi, cinsiyet rolleri ve yaşam doyumunu değişkenleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Yalçın (2014), kadınların sosyo-demografik özelliklerinin evlilik uyumunu ne ölçüde etkilediğini belirlemek amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Evlilik Uyum Ölçeği'nin veri toplama aracı olarak kullanıldığı çalışmada kadınların evlilik uyumlarıyla yaşları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. 41 ve üzeri yaş grubundaki kadınların evlilik uyumları, 21-30 yaşlarındaki kadınlara göre daha yüksektir. Kadınların 36,8%'i evliliğini genel anlamda “iyi” olarak ifade etmiştir.

Kendir ve Demirli (2016) evlilik doyumu üzerinde anne baba tutumunun etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada evlilik doyumu Tezer (1996) tarafından geliştirilen “Evlilik Yaşamı Ölçeği” ile ölçülmüştür. Araştırmada katılımcıların eğitim düzeyi değişkenine göre evlilik doyumu puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş olup; yüksek lisans mezunu olan evli bireylerin diğerlerine kıyasla evlilik doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte anne babanın demokratik tutum gösterdiği evliliklerde evlilik doyumu daha yüksek bulunmuştur. Otoriter ve korumacı anne baba tutumunun ise evlilik doyumu ile ilişkili olmadığı belirlenmiştir.

Özmete (2016) Türkiye’de evli kadınlar ve erkekler için psikolojik iyi oluş durumlarını ölçebilecek bir aracın uyarlamasını yapmak amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu nedenle Eggleston ve diğerleri (2001) tarafından geliştirilen Psikolojik İyi Oluş Ölçeğinin (PİOÖ) uyarlama çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda 36 madde ve üç faktörden ((i)Genel Duygular, (ii)Ekonomik, Aile ve Bireysel Koşullardan Duyulan Memnuniyet, (iii) Ev Dışındaki Aktiviteleri Sürdürebilme) oluşan PİOÖ ortaya konmuştur. Bu faktörlerin Cronbach Alpha katsayıları sırasıyla; .86; .88 ve .86 olarak bulunmuştur. Çalışma neticesinde ölçeğin Türk kültüründe geçerli ve güvenilir bir şekilde kullanılabilmesi bulunmuştur.

4.1.2. Eş Tükenmişliği İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Literatürde eş tükenmişliği ile ilgili araştırmaların sınırlılığı dikkati çekmektedir. Çapri (2008) araştırmasında eş tükenmişliğini ölçmek amacıyla Pines (1996) tarafından geliştirilen ve çalışma kapsamında araştırmacı tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Eş

Tükenmişlik Ölçeği (ETÖ)” ni kullanmıştır. Çalışma kapsamına alınan tüm evli bireylerin eş tükenmişliği; mesleki tükenmişlik, evlilik uyumu, duygusal çekicilik, önem, pozitif bakış açısı, cinsiyet değişkenlerince yordandadır. Bunun yanı sıra stres ve tükenmişliğe karşı önemli bir tampon görevini üstlendiği bilinen anne-baba, kardeş, aile, eş desteği vb. gibi tüm sosyal destek türleri ile yaş, eğitim durumu, evlilik süresi, eşin çalışıp çalışmaması gibi sosyo-demografik özellikler eş tükenmişliğinin anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmamıştır. Son olarak erkek katılımcıların eş tükenmişliğini en yüksek düzeyde yordayan değişken mesleki tükenmişlik olarak ortaya konmuştur

Çapri ve Gökçakan'ın (2012) eş tükenmişliğinin yordanmasında sosyo-demografik özellikler, mesleki tükenmişlik, evlilik uyumu, eş desteği, evlilik ve ilişki ile ilgili değişkenlerin cinsiyet farklılıkları açısından katkılarını incelemek amacıyla yürüttükleri çalışmada özellikle evlilik uyumu ve mesleki tükenmişlik değişkenlerinin eş tükenmişliğinin yordanması üzerinde oldukça güçlü bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Eşlerin evlilik uyumları ne kadar yüksek düzeyde olursa, eş tükenmişlikleri de o kadar düşük düzeyde olmaktadır.

Can'ın (2013) yaptığı çalışmada, evli kadın ve erkek öğretmenlerin eş tükenmişlik düzeyleri arasında önemli bir fark bulunmamıştır. Ayrıca, evli öğretmenlerin eş tükenmişliğini sırasıyla eş desteği, evlilik yetkinliği ve stresle başa çıkma stratejilerinden kaçınma değişkenlerinin anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Evli erkek öğretmenlerin eş tükenmişliğini sırasıyla evlilik yetkinliği, eş desteği ve kaçınmanın yordadığı; kadın öğretmenlerin eş tükenmişliğini ise sırasıyla eş desteği, evlilik yetkinliği ve kaçınmanın yordadığı bulunmuştur.

Çapri (2013) Tükenmişlik Ölçeği-Kısa Formu (TÖ-KF) ve Eş Tükenmişlik Ölçeği-Kısa Formu (ETÖ- KF)'nin Türkçe uyarlama çalışmalarını gerçekleştirmek ve katılımcıların mesleki ve eş tükenmişlik puanları arasındaki ilişkileri incelemek üzere bir çalışma yapmıştır. Sonuçlar incelendiğinde TÖ-KF ve ETÖ-KF'nin Türkiye'de geçerli ve güvenilir bir biçimde kullanılabileceği görülmüş, kadınların erkeklere kıyasla hem meslek hem de evliliklerinde daha fazla tükenmişlik yaşadığı ortaya çıkmıştır.

Çapri ve Gökçakan (2013) yaptıkları çalışmada evli bireylerde eş tükenmişliğini en iyi yordayan değişkenin evlilik uyumu olduğu, ardından mesleki tükenmişlik, güvenlik, fazla yüklenme, duygusal çekicilik gibi değişkenler sıralamada yer almıştır. Ancak eş desteği ve diğer değişkenlerin eş tükenmişliğini açıklama oranları çok düşük olarak saptanmıştır.

Şirin (2013) Aile Eğitim Programı'nın evli kadınların eş tükenmişliği düzeyini etkileyip etkilemediğini incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Pines (1996) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Çapri (2008) tarafından yapılan "Eş tükenmişlik ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Aile Eğitim Programı'nın evli kadınların eş tükenmişlik düzeyine olumlu katkısı vardır. Diğer bir ifade ile bu program, kadınların eş tükenmişliği düzeylerinin azalmasında etkilidir.

Kızıldağ (2015) çalışmasında eş tükenmişliğini; mesleki tükenmişlik, çift uyumu, eş desteği ve eş duygusal kıskançlık kavramları ile birlikte test etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre mesleki tükenmişlik, çift uyumu eş tükenmişliğini doğrudan ve anlamlı düzeyde, eş desteği ise çift uyumu aracılığıyla eş tükenmişliğini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ancak eş desteği ve eş duygusal kıskançlığının eş tükenmişliğini doğrudan ve anlamlı düzeyde yordamadığı görülmüştür.

4.1.3. Ekonomik Güçlük İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Aytaç ve Rankin (2009), 2001 ekonomik krizi sonrası Aile Stres Modeli'ni Türkiye'de uygulayarak ekonomik güçlük ve ailedeki ekonomik kısıtların daha büyük evlilik sorunları ile sonuçlanıp sonuçlanmadığını test etmek amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Sonuçlar, ekonomik güçlüğü evlilik problemleri üzerinde hem kadın hem de erkekler için doğrudan etkiye sahip olduğunu ancak duygusal stres yoluyla ortaya çıkan dolaylı etkisinin ise sadece kadınlar için önemli olduğunu göstermiştir.

Öztürk (2012) tek ebeveynli ailelerin yaşadıkları ekonomik güçlüğü belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada ailelerin yaşadıkları ekonomik güçlük, ebeveynin öğrenim

düzeyi ve ailenin gelir düzeyi açısından, yaşamdan duydukları tatmin ise ebeveynin öğrenim düzeyi, ailenin aylık gelir düzeyi ve evde yaşayan kişi sayısı açısından anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Gümüştin (2013) tarafından yürütülen çalışmada Aile Stres Modeli kullanılarak ergenin algıladığı ekonomik güçlük ile olumlu psikolojik sonuç değişkenleri arasındaki ilişkide ebeveyn-ergen ilişkilerinin aracı rolü incelenmiştir. Araştırma sonuçları ergenlerin yaşadığı ekonomik güçlüğü benlik saygısı ve yaşam doyumu ile ilişkili olduğunu göstermiş; bunun yanı sıra kız ve erkek ergenlerde algılanan ekonomik güçlüğü psikolojik iyi olma hali üzerindeki etkilerinin anne-ergen ilişkisinin niteliğine bağlı olarak farklılaştığı ortaya konmuştur.

Şahin (2014)'in ekonomik güçlük ile evlilik ilişkisi arasındaki ilişki ve bu bağlantıda algılanan duygusal sıkıntının aracı rolünü Aile Stres Modeli çerçevesinde incelediği çalışmada 431 evli kadın ile görüşülmüştür. Ekonomik Güçlükler İndeksi, Algılanan Duygusal Sıkıntı Ölçeği, Evlilik Doyumu Ölçeği ve Çatışma Taktikleri Ölçeği'nin ölçme araçları olarak kullanıldığı çalışmanın sonuçlarından biri toplam aylık gelir ve olumsuz ekonomik olaylardan oluşan ekonomik güçlüğü, ekonomik baskıyı (kıt kanaat geçim, maddi ihtiyaçlar ve harcamalarda düzenlemeler/kesintiler) ve parasal endişeleri anlamlı olarak yordadığıdır. Algılanan duygusal sıkıntının parasal endişeler ile evlilik ilişkisinin doyum boyutu arasındaki bağlantıya tam aracılık ettiği de diğer bir sonuçtur.

Çakmak (2015), Aile Stres Modeli'ni kullanarak ve 171 evli anne ile görüşerek, anne bildirimine dayalı ekonomik baskı, olumsuz ekonomik olaylar ve parasal endişeler ile içe yönelim ve dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide eşler arasındaki çatışma taktiklerinin alt boyutları olan karşılıklı anlaşma, psikolojik saldırganlık ve fiziksel saldırı-yaralamanın aracı rolünü bir yıllık izleme çalışması ile gerçekleştirmiştir. Araştırmada, ekonomik güçlük "Ekonomik Güçlükler İndeksi" ile ölçülmüştür. Araştırma sonuçları, anne bildirimine dayalı ekonomik baskının karşılıklı anlaşmayı ve parasal endişelerin karşılıklı anlaşma ve psikolojik saldırganlığı anlamlı olarak etkilediğini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, ailenin içinde bulunduğu ekonomik

koşulların, hem eşler arasındaki ilişki hem de ergenlerin sorunlu görülen davranışlarıyla doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili olduğu görülmüştür.

4.2 YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu kısımda, sırasıyla evli çiftlerin evlilik kalitesi, eş tükenmişliği ve ekonomik güçlük konularında yurt dışında yapılan çalışmalar sunulmuştur.

4.2.1.Evlilik Kalitesi İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Retting and Bubolz'un (1983) yapmış olduğu çalışmada bireysel kaynaklarda yaşanan değişikliklerin evlilik kalitesinin önemli bir göstergesi olduğu belirtilmiştir. Araştırmada 6 bireysel kaynaktan bahsedilmektedir: sevgi, mallar, hizmetler, para, bilgi ve statü. Bu araştırmanın temel aldığı Foa Teorisi'ne göre, bireylerin yaşamda kalabilmesi ve sosyal bir canlı olarak varlığını sürdürebilmesi için bu 6 kaynağın tatmin edici olması gereğinden söz edilmektedir. Bunun yanı sıra, kaynaklardan herhangi birisi minimum tatmin edici seviyenin altına indiğinde kişisel tutum ve davranışlar da değişecek dolayısıyla evliliğin kalitesinin olumsuz etkileneceği vurgulanmıştır.

Erickson (1993), aile içinde iş bölümü ile evlilik kalitesi arasındaki ilişkiyi daha iyi anlayabilmek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada ailede yapılması gereken işleri çocuk bakımı, ev düzeninin yanı sıra duygusal bir iş olarak da tanımlamıştır. 205 evli kadın katılımcı ile görüşülmüş; katılımcılara eşlerinin yaptıkları ev işleri performansı ve duygusal işlerin evlilikte *kendini iyi hissettirme* ve *evlilikte tükenmeyi* nasıl etkilediği sorulmuştur. Çalışma sonucunda, eşlerin duygusal iş performanslarının aslında ev işi yapmaları veya çocuk bakmalarından kadınları evlilikte iyi hissettirmede olumlu yönde daha etkili olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra duygusal işler ile kadınların evlilikte tükenmiş hissetmeleri arasında negatif yönde korelasyon çıkmıştır. Diğer bir ifade ile erkeklerin eşlerine yansıttığı duygusal destek diğer ev işlerinin yönetimini dolayısıyla evlilik kalitesini olumlu yönde etkilemektedir.

Amato ve Booth (1995), evlilik kalitesi yerine ‐algılanan evlilik kalitesi‐ kavramını kullanmış ve cinsiyet rol tutumlarının algılanan evlilik kalitesi üzerindeki etkisini incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Evli bireyler üzerinde yapılan araştırmada daha çok kadın ve erkeğin geleneksel olmayan cinsiyet rollerinin algılanan evlilik kalitesine etkisi üzerinde durulmuş; algılanan evlilik kalitesi kavramını *mutluluk, etkileşim, anlaşmazlık, sorunlar ve evlilikte istikrarsızlık* olmak üzere beş boyuta dayandırmışlardır. Araştırma sonucunda evli erkeklerin geleneksel olmayan cinsiyet rol tutumlarının kadınların iş sahibi olması noktasında destekleyici etkisine vurgu yapılmış; bu durum erkeklerin ev işlerine ve çocuk bakımına katkısı ve kadınların karar-verme sürecinde daha fazla söz sahibi olması ile açıklanmıştır. Bunun yanı sıra kadınların geleneksel olmayan cinsiyet rol tutumları ile evlilik kalitesinin azalması (mutlulukta azalma, eş ile daha az iletişim, daha fazla çatışma ve anlaşmazlıklar, daha yüksek boşanma riski) doğru orantılı bulunmuştur. Diğer bir ifade ile geleneksel olmayan cinsiyet rol tutumlarını benimseyen evli kadınların evlilik kalitesi daha düşük çıkmıştır. Ancak geleneksel rolleri daha az benimseyen, daha yenilikçi ve eşitlikçi bir yaklaşım sergileyen evli erkeklerin evlilik sorunlarının düşük, evlilik kalitesinin ise daha yüksek olduğu görölmüştür. Bu durum araştırmacılar tarafından çağdaş evliliklerde erkeklerin rol paylaşımı konusunda hassas davranmaları ve cinsiyet eşitliğine inanmaları ile açıklanmıştır.

Shah (1995), Hindistan’da 50 madde ve 11 faktör yapısına sahip (anlayış, reddetme, tatmin, duygusal yakınlık, çaresizlik, karar verme, hoşnutsuzluk, olası ayrılmalar, kendini ifade etme, güven ve üstlenilen roller) bir Evlilik Kalitesi Ölçeği geliştirmiştir. Ölçeğin ilk hali 58 evli kişi ile yüz yüze görüşülerek ve 135 maddelik versiyonu ile uygulanmıştır. Daha sonra ölçek 332 kişilik *normal grup* ve 15’i kadın, 15’i erkek olmak üzere evli *linik gruba* uygulanarak son halini almıştır. Araştırmacı, geliştirmiş olduğu Evlilik Kalitesi Ölçeği’nin klinik geçerliğini de yapmış ve sonucunda klinik grubun evlilik uyumsuzluğuna ilişkin puan ortalamasının normal gruba kıyasla puan ortalamasından daha yüksek olduğunu açıklamıştır. Diğer bir ifade ile klinik grubun evlilik uyumsuzluğu normal gruba oranla daha fazladır.

Amato ve Rogers (1999), boşanmaya yönelik tutumlar ile evlilik kalitesi arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, Bilişsel Uyumsuzluk Teorisine dayanarak evliliğin kalitesindeki azalmaların kişileri boşanmaya daha yatkın hale getirdiğini belirtmişlerdir. Boşanmaya karşı daha olumlu tutum benimsemiş olan kişiler ilişki kalitesinde düşüş yaşamaya daha eğilimli iken, boşanmaya karşı daha az olumlu tutum takınan kişilerin ilişki kalitesinde iyileşme yaşamaya ya da en azından birçok evliliği karakterize eden evlilikteki mutluluk ya da etkileşimde daha yavaş bir düşüş yaşamaya eğilimli olduklarını ortaya çıkarmıştır.

Rogers (1999) tarafından kadınların gelirleri ile evlilik kalitesi arasındaki ilişkiyi irdelemek amacıyla 771 evli kadın ve erkek üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kadının gelirinde meydana gelen artış kadın veya erkeğin evlilik uyumuna ilişkin algılarını doğrudan etkilememektedir. Bu uyum 3 faktör ile açıklanmıştır: evlilikte istikrarsızlık, sorunlar ve evlilikte çatışma. Buna karşılık, evlilikte uyumsuzluğun artması anlamlı olarak kadınların gelirlerinde artışa ve işsiz kadınların iş bulmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca kadının gelirindeki artışın eşi tarafından yansıtılan evlilik uyumsuzluğu algısını anlamlı olarak artırmadığı bir diğer sonuçtur. İlaveten erkeklerin algılanan evlilik uyumsuzluğunun anlamlı olarak kadının gelir artışına katkısı görülmemiş; kadının gelirindeki artışın da evlilik uyumsuzluğunu artırmadığı bulunmuştur.

Kulik (2002), geç yetişkinlik döneminde evlilik kapsamında kadın-erkek eşitliği ve evlilik kalitesinin iki boyutu (tükenmişlik ve evlilikte doyum) arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla bu çalışmayı yürütmüştür. Evlilikte kadın-erkek eşitliği, evlilikte güç ilişkileri ve üç alanda görev paylaşımı (ev işleri, mali yönetim ve sosyal yaşam) temel alınarak incelenmiştir. Aile rollerinde sergilenen eşitlikçi davranışlar ile hem kadınlar hem de erkeklerde tükenmişlik arasında olumsuz yönde ilişkiler bulunmuştur. Ancak erkekler arasında ev işleri performansında gösterilen eşitlikçi davranış ile tükenmişlik birbiri ile ilişkili bulunmuştur. Bunun yanı sıra, kadınlarda güç ilişkileri bakımından eşitlik ile evlilikten algıladıkları doyum birbiri ile olumlu yönde ilişkilidir. Ayrıca, kadınların güç ilişkilerinde eşitlik algıları ve eşlerinin tükenmişlik seviyeleri arasında karşılıklı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir sonuç ise, erkeklere kıyasla kadınlar, daha

yüksek seviyelerde tükenmişlik yaşadıklarını ve evlilikten daha düşük seviyelerde doyum aldıklarını belirtmiştir.

Kwon, Rueter, Lee, Koh ve Ok (2003) Kore’de yaşanan ekonomik krizin evlilik ilişkilerine etkisini ölçmek amacıyla Conger ve Elder’in (1994) Aile Stres Model’ini kullanarak 236 çift üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, ekonomik baskı ve zorlanmalar *duygusal stres* ve *evlilikte yaşanan çatışmalar* aracılığı ile evlilikten duyulan memnuniyeti olumsuz yönde etkilemektedir. Çalışmada evli erkeklerin ekonomik baskıya bağlı olarak yaşadıkları duygusal stresin kadınlardan farklı olduğu gözlenmiştir; erkeklerin yaşadığı bu duygusal stres onların evliliğinde çatışmaya veya evlilikte memnuniyete anlamlı olarak etki etmemektedir. Ayrıca, genç çocuğa sahip ailelerin eğitim ihtiyaçlarından dolayı daha fazla paraya ihtiyaç duydukları ve bu durumun Koreli eşler arasında evlilikte doğrudan bir çatışma sebebi olduğu ortaya konmuştur. Yazarlara göre, ekonomik baskılar doğrudan değil dolaylı olarak evlilik tatmini ile ilgilidir. Bu da kadın ve erkeğin duygusal stresi, dolayısıyla evlilikte yüksek derecede yaşanan çatışmalar ile ilgilidir.

Davey and Szinovacz’ın (2004) evlilik kalitesinin boyutları ve emeklilik dönemi arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışma emekli olmuş 407 evli kadın ve emekli olmuş 550 evli erkek ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada evlilikte yaşanan çatışma veya dayanışmanın emeklilik sürecinden etkilendiği, yine emeklilik döneminde istikrarın dolayısıyla evlilik kalitesinin değiştiği üzerinde durulmuştur. Araştırmada evlilikte yaşanan çatışmaların kadın veya erkeğin emeklilik sürecinden anlamlı olarak etkilenmediği görülmüştür. Bunun yanı sıra kadın ve erkeğin evlilikte eşyle dayanışma içinde olması birbirinden farklı çıkmıştır; kadının emeklilik sürecinden eşlerin her ikisi de etkilenmezken erkeğin emeklilik sürecine girmesi bazı değişimlere yol açmaktadır. Bu durumun kadın ve erkeği birbirine yaklaştırdığı, beraber zaman geçirme süresinin arttığı ve potansiyel boşanma riskinin azaldığı çıkan sonuçlar arasındadır.

Xu ve Lai (2004), evli Tayvanlı kadınlar ve erkekler arasındaki cinsiyet ideolojileri ve evlilik rollerinin etkilerini incelemek üzere bir çalışma yürütmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, her iki cinsiyet için de cinsiyet ideolojileri ile evlilik kalitesi arasında

önemsiz düzeyde doğrudan bir ilişki olduğu; eşitlikçi evlilik gücünün evlilikte uyum ile doğrudan ve olumlu yönde, evlilikte anlaşmazlık ile ise olumsuz yönde ilişkili olduğu; geleneksel olmayan ev işi rollerinin evlilikte uyumun artırılması yoluyla evlilik kalitesi ile doğrudan ve olumlu yönde ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Helms, Proulx, Klute, McHale ve Crouter'ın (2006) yapmış olduğu çalışmada çiftler *bireysel*, *durumsal* ve *tutuma dayalı* karakter özelliklerine göre tanımlanmış; çiftlerin 3 yıl boyunca gözlenen cinsiyete ilişkin tutumları *duygusal*, *bilişsel* ve *davranışsal* nitelikleri ile ilişkilendirilmiştir. Araştırma sonucunda çiftlerin ilişkilerinin şekillenmesinin büyük ölçüde cinsiyete ilişkin tutuma dayandığı açıklanmıştır.

Gong'un (2007) yapmış olduğu çalışma eşler arasındaki statü uyumsuzluklarının (kazanılan para, çalışma saatleri, sahip olunan meslek ve eğitim farklılıkları) evlilik kalitesi ve genel mutluluk açısından temel etken olup olmadığını araştırmak amacıyla yapılmıştır. Araştırma için 3 veri seti üzerinde çalışılmıştır: Marital Instability Over the Life Course Survey (1980), The National Survey of Families and Households (1987-1988), The General Social Survey (1996). Araştırmada statü uyumsuzlukları açıklanırken cinsiyet ideolojileri üzerinde durulmuş; çalışma sonucunda evlilik kalitesi ile eşlerin statü uyumsuzluğu/farklılığı arasında pozitif yönlü ilişki olmadığı ortaya konmuştur.

Proulx, Helms ve Buehler (2007) çalışmalarında, meta-analitik tekniklerden faydalanarak evlilik kalitesi ve kişisel iyi olma durumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen sonuçlar; cinsiyet, katılımcıların evlilik süresi, ölçüm kaynağı verilerin toplandığı yıl ve bağımlı değişkenler gibi çeşitli değişkenlerin, evlilik kalitesi ve kişisel iyi olma durumu arasındaki ilişkiyi yumuşattığını göstermektedir.

Cohen, Geron ve Farchi (2009) yaptıkları çalışmada devam eden evliliklerde kadınların ve erkeklerin genel iyi oluş hali ile evlilik kalitesi arasındaki ilişkiyi test etmişlerdir. Yapılan analizlere göre, erkeklerin evlilik doyum düzeyleri daha çok ilişkiler örüntüsünün niteliğine dayanmakta ve evlilik doyumunu genel iyi oluşlarıyla ilişkili

bulunmamaktadır. Buna karşın, kadınların evlilik doyumu, iyi oluş düzeyleri ve eşlerin ilişkiler örüntüsünün niteliğinden etkilenmektedir.

Allendorf ve Ghimire'in (2012) Nepal'de yapmış oldukları çalışmada, evlilik kalitesinin açıklayıcı faktör analizinde *tatmin/memnuniyet, iletişim, beraberlik, sorunlar ve anlaşmazlıklar* olmak üzere 5 boyuttan söz etmişlerdir. Araştırma sonucunda, evlilik kalitesini anlamlı olarak etkileyen değişkenler *cinsiyet, eğitim düzeyi, eş seçimi ve evlilik süresidir*. Eşlerin mesleği, evlilik yaşı ve çocuk sayısı ise evlilik kalitesini anlamlı olarak etkileyen değişkenler arasında yer almamaktadır. Araştırmada başka bir sonuç da kadınların erkeklere kıyasla daha düşük evlilik kalitesine sahip olduğudur ve bu durum araştırmacılar tarafından aile içindeki hiyerarşi yapısı ile ilişkilendirilmiştir.

Fatimah, Selvaratnam ve İbrahim (2012), evlilik kalitesini bir organizasyonun bilgi ve teknik sorunlarının çözümü gibi düşünmüş; organizasyondaki *müşteri taahhütü, müşteri tatmini ve servis kalitesini* evlilik kurumunda *evlilik ilişkileri, evlilikte uyum ve cinsel yakınlık* boyutu/kavramları ile eşleştirmişlerdir. Çalışmada çiftlerin başarılı bir evlilik sürdürebilmesi için bu 3 boyutun önemi vurgulanmış; boyutlarının aslında birbiri ile iç içe olduğu ve bir diğnerinin gelişmesinde etkin rol oynadığı üzerinde durulmuştur.

Rostami, Ghazinour, Nygren ve Richter (2014) özellikle cinsiyet farklılıkları üzerinden sağlık personelinin evlilikten duydukları tatmini/memnuniyeti ölçmek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. ENRICH Evlilik Memnuniyeti ölçeği kullanılarak 653 sağlık personelinden veri toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, erkek katılımcıların evlilik tatmini anlamlı olarak kadınlardan daha yüksek çıkmış; kadınların yaşları ile evlilikten duydukları memnuniyet arasında negatif yönde bir korelasyon olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra çocuk sayısı da evlilikten duyulan memnuniyeti hem kadın hem de erkek katılımcılar için anlamlı olarak etkileyen faktörlerdendir; hiç çocuğu olmayan katılımcıların memnuniyet düzeyi en fazladır.

Rutgers, Freedman, Cornman ve Schwarz (2014) evlilik kalitesi ile hem genel yaşam memnuniyeti hem de kişisel iyilik hali arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 722 evli kadın ve erkek üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Araştırmacılara göre, bireylerin

mutluluk tatmini ölçülebilirdir ve yaşam memnuniyeti ve anlık mutlulukların önemli bir göstergesidir. Araştırma sonuçlarına göre eşlerin evliliklerinin niteliği ile kişisel iyilik hali arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Erkeklerin evlilik kalitesi ve yaşam memnuniyeti arasında ilişki eşlerinin evliliklerinden mutlu olduğunu hissettirdiği zamanlarda güçlenmektedir.

4.2.2. Eş Tükenmişliği İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Gonzalez (2000) ölçme aracı olarak, Pines'in tükenmişlik ölçeği ile eş tükenmişlik ölçeği, Maslach tükenmişlik envanterini kullanarak 317 çalışan evli bireylerden veri toplamıştır. Araştırmada eş tükenmişlik ölçeğinin İspanyolca uyarlama geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarında yine eş tükenmişlik ölçeğinin tükenmişlik araştırmalarında geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilceği; mesleki tükenmişlik ve eş tükenmişliği arasında anlamlı ilişkilerin olduğu açıklanmıştır.

Pines, Nunes, Rodrigue ve Utasi (2000) uluslar arası boyutta yaptıkları araştırmalarında, tükenmişlik ölçeği ve eş tükenmişlik ölçeğini kullanarak, evli ve bir meslek sahibi olan İsraili, Amerikalı, Portekizli, İspanyalı ve Macaristanlı bireylerin meslek ve evlilik tükenmişliği arasındaki ilişkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, farklı kültürlerde yaşayan bireylerin mesleki tükenmişlik ve eş tükenmişliği puanları arasında anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, eş tükenmişlik ölçeğinin tükenmişlik ile ilgili yürütülen çalışmalar için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilceği sonucuna varılmıştır.

Laes ve Laes (2001) yürüttükleri araştırmada, evli veya uzun bir süredir birlikte yaşayan 110 katılımcının yaş, çalışma süresi ve evlilik süresi değişkenlerinin eş tükenmişliği ve mesleki tükenmişlik ile ilgili 21 tükenmişlik semptomu arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Sonuçlar değerlendirildiğinde tüm katılımcılar açısından yaş, çalışma süresi ve evlilik süresi değişkenlerinin, eş ve mesleki tükenmişlik ile ilgili 21 tükenmişlik semptomu ile çeşitli biçimlerde istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür.

Westman, Etzion ve Danon (2001) yaptıkları çalışmada, kadın ve erkeğin her ikisinin de çalıştığı 98 evli çiftle tükenmişliğin karşılıklı olarak birbirlerine geçiş durumunu incelemişlerdir. Sonuçlar, tükenmişlik ile benlik kontrolü, sosyal boş vermişlik ve mesleki güvensizlik duyguları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra tükenmişliğin kadınlara eşlerinden geçtiğine ilişkin sonuçlar açıklanmıştır. Son olarak çalışma, kontrol duygusunun hem tükenmişlik hem de eşin boş vermişlik duygusu üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğunu, eşin kontrol duygusu üzerinde ise pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Kao, Wilson ve Anderson (2005) yaptıkları çalışmada eş desteğinin hem iş yaşamındaki tükenmişlik hem de eş tükenmişliği açısından önemine vurgu yaparak; eş desteğinin çalışanların iş yaşamları ve aile yaşamları arasındaki dengeyi kurmada tampon görevi yaptığını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra eş desteğinin yalnızca iş yaşamındaki tükenmişlikten kaçınabilmek için değil, aynı zamanda evlilikten ve aile bireyleri ile ilişkilerden doyum sağlayabilmek için önemli bir faktör olduğunu belirtmişlerdir.

Koolae, Adibrab ve Sedgh (2009) amacı boşanmak ya da evliliği devam ettirmek olan iki farklı grupta çalışmıştır. Çalışmada 50 kadının ilişkilerine dair inançları ile eş tükenmişlikleri arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, boşanmak isteyen kadınların, eşlerinin hoş gitmeyen davranışları değiştiremeyeceklerine ilişkin daha fazla “mantıkdışı inançlara” sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.3. Ekonomik Güçlük İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Berry ve Williams'ın (1987) yapmış oldukları çalışma evli çiftlerin yaşam kalitelerine doğrudan ya da dolaylı olarak dâhil olan faktörleri incelemek ve yaşam kalitesini etkilediği bilinen öznel ve nesnel koşullar hakkında daha detaylı bilgiler vermek amacı taşımaktadır. Kadınlar açısından ailenin mali masrafları konusunda yaşanan anlaşmazlıkları doğrudan etkileyen faktörler yalnızca *iletişim* (iletişim miktarı arttıkça, anlaşmazlıkların şiddeti azalır) ve *algılanan geleceğe yönelik maddi güvencedir*. Diğer

bir ifade ile geleceğe yönelik maddi güvence arttıkça, eşler arasında yaşanan anlaşmazlıklar azalmaktadır. Bunun yanı sıra, ailenin mali masrafları konusunda varılan anlaşma, evlilikte doyum yoluyla dolaylı olarak yaşam kalitesine katkı sağlamaktadır. Ailenin geliri ve algılanan geleceğe yönelik güvence hem kadın hem de erkeğin aile geliri memnuniyeti açısından en önemli yordayıcı değişkenlerdir. Mali durum konusunda varılan anlaşma ya da yaşanan anlaşmazlık, kadınlar için gelirden duyduğu memnuniyeti kısmen etkilerken erkek katılımcıları etkilememektedir.

Conger ve diğerleri (1990), 76 orta sosyo-ekonomik düzeye sahip çift üzerinde ekonomik zorluğun çiftlerin evlilik kalitesine ya da evlilik dengesizliğine (boşanma ile ilgi düşünce ve eylemler) olumsuz etkisini incelemek amacıyla araştırma yapmışlardır. Çalışmada ekonomik baskı, evli çiftlerin evlilik etkileşimlerinde düşmanlığın artması ve eşlerin birbirlerine gösterdiği içten ve destekleyici davranışların azalmasına göre evlilik kalitesi ile dolaylı olarak ilgili görülmüştür. Ekonomik zorluklar karşısında kadınların düşmanca davranışları, tıpkı her iki tarafın gösterdiği içtenlik seviyesinde olduğu gibi, yüksek oranda eşlerinin düşmanca davranışları ile ilişkili bulunmuştur.

Johnson ve Booth (1990), çiftçi aileler üzerinde yaptığı çalışmada ailelerin yaşadığı ekonomik sıkıntılar ile evlilik ilişkisini incelemiştir. Araştırma kapsamına alınan aileler ile 1981 ve 1986 yıllarında iki kez 50 görüşme yapmışlardır. Araştırma sonucunda ailelerdeki ekonomik değişimlerin, çiftlerin akıl sağlığını, evlilikteki mutluluklarını, iletişim biçimlerini etkilediği ortaya çıkmış; bunun yanı sıra çiftlerin ekonomik sıkıntı sebebiyle zaman zaman boşanmayı düşündükleri görülmüştür.

Clark-Nicolas ve Gray-Little (1991), çeşitli sosyo-ekonomik değişkenlerin evlilik kalitesinin üç yönü, *küresel evlilik doyumu, karşılıklılık ve eşlerin rol performans değerlendirmeleri* üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla 150 çift üzerinde araştırma yapmışlardır. Çalışmada algılanan ekonomik yeterlilik gibi öznel indekslerin, evlilik kalitesinin bütün yönleri ile gelir, eğitim veya meslek gibi nesnel ölçütlere kıyasla daha yakından ilişkili olduğu vurgusu yapılmıştır. Erkekler açısından yüksek/düşük statüye sahip olmak ile ekonomik kaynaklar arasındaki ilişki, düşük gelirli gruplar arasında

evlilik kalitesinin önemli bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. Ancak bu durum orta düzeyde gelire sahip çiftlerde daha az önemli görülmüştür.

Lorenz, Conger, Simon, Whitbeck ve Elder (1991) çalışmasında ekonomik zorluğu; gelir yetersizliği, aile varlık ve kaynaklarının azalması ve sabit olmayan istihdam durumu ölçütlerine dayandırmaktadır. Araştırmada ekonomik baskı, sıkıntı çeken aile üyelerinin duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkilerini işaret etmektedir. Ailelerin yaşadığı ekonomik baskının etkileri evlilik kalitesi ve istikrarını direkt olarak etkilemek yerine, özellikle eşlerden birinin diğerine yönelik etkileşimleri aracılığıyla dolaylı bir şekilde aracılık etmektedir.

Vannoy ve Philliber (1992), kadınların istihdam durumu ve her iki eşin de cinsiyet rolü tutumlarının kadın ve erkeklerin evlilik kalitesi algılarını nasıl etkilediğini araştırmıştır. Araştırmanın yürütüldüğü sırada erkeklerin iş sahibi olduğu 452 çiftten oluşan bir örneklemden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, cinsiyet rolü tutumlarının evliliklerin algılanan kalitelerini belirlemede kadınların istihdam özelliklerinden daha önemli olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, erkeklerin eğitim seviyesi arttıkça geleneksel rol beklentileri azalmaktadır ve bu geleneksel rol beklentileri kadınlar açısından daha olumlu evlilik kalitesi sağlamaktadır. Bir kadın açısından evlilik kalitesini etkileyen en önemli faktör, kadının eşinin rol beklentilerine yönelik algılarıdır. Kadın, erkeğin beklentilerini ne kadar geleneksel olarak algılasa evliliğin kalitesi de o kadar düşük olmaktadır.

Kerkman, Lee, Lown ve Allgood (2000) yakın zamanda evlenmiş üniversite öğrencileri ile finansal yönetim, finansal problemler ve evlilikten duydukları memnuniyet üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. *Finansal yönetim davranışları, finansal durumun iyi veya kötü yönetildiğine ilişkin algılar ve finansal problemlerin nasıl yansıtıldığı* katılımcıların evlilikten duydukları memnuniyetleri ile önemli derecede ilişkili çıkmıştır. Yazarlar, bu çalışma ile evlilikten memnuniyetin % 15'inin finansal faktörlerce öngörüldüğünü ortaya çıkararak finansal durum ile evlilikten memnuniyet arasındaki ilişkinin varlığını desteklemiştir.

Lehman ve Koerner'in (2002) çalışması 2 amaca yöneliktir: Birincisi finansal kaygıların anne tarafından açıklanmasının ergen kızların uyum sağlamasındaki güçlüklerle ilgili olup olmadığı; ikincisi ise bu tür açıklamaların ailenin finansal güçlükleri ile ergen kızların uyum sağlamaları arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir etken rolü oynayıp oynamadığıdır. Araştırma 62 ergen kız ve onların yakın zamanda boşanmış olan annelerinden oluşan bir grup ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma, katılımcı annelerin çoğunluğunun finansal kaygılarını ergen kızlarına açıkladıklarını, ancak verdikleri detayların değiştiğini ortaya koymuştur. Regresyon analizleri ailenin finansal güçlükleri ile kızlarının psikolojik sıkıntıları arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Obradović ve Obradović (2006), evli çiftlerin gelirlerinin evlilik kalitesi üzerine etkisini inceleyen bir kuramsal arabuluculuk modeli yapılandırmıştır. Bu model 3 bağımsız ve 5 bağımlı değişkenden oluşmaktadır. Yedi değişken ölçüm değişkenidir ve bir değişken gizli yapıyı temsil etmektedir. Bu model, tam zamanlı olarak çalışan 340 çift üzerinde erkekler ve kadınlar için ayrı ayrı doğrulanmıştır. Evlilikte kadın ve erkeğin geliri arasında olumlu yönde bir ilişki elde edilmiştir. Bunun yanı sıra, düşük gelire sahip olmak eşlerden her ikisi için yoğun bir ekonomik stres deneyimi yaratırken, ailedeki çocuk sayısı doğrudan erkeğin ekonomik stres düzeyini etkilemektedir. Hem kadın hem de erkek için evlilikte samimiyet ve evlilikte çatışma/gerginlik değişkenleri evlilik kalitesinin yordayıcısı olarak bulunmuştur. Evlilikte samimiyet evlilik kalitesi ile olumlu yönde ilişkilidir; çiftler birbirlerine karşı ne kadar samimi olursa, evlilikten alınan doyum da o kadar fazladır. Konu evlilikte stres olduğunda ise durum farklıdır. Evlilikte erkeğin yaşadığı gerginlik kadının evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilememektedir.

Grable, Britt ve Cantrell (2007), son üç yıl içerisinde boşanmayı düşünenleri (evlilikteki sıkıntının bir göstergesi) boşanmayı düşünmeyenlerden ayırmak için finansal memnuniyetin anlamlı olarak önemli olup olmadığını test etmek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Finansal memnuniyete ek olarak eşlerin yaşları, öz saygı ve evli çiftlerin istihdam özellikleri dâhil diğer önemli faktörler de boşanmayı düşünme olasılığını tahmin etmede kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, evlilikte finansal tatmin ya da memnuniyet düzeyi yüksek olan bireyler boşanmayı daha az

düşünmektedir, çünkü finansal tatmin veya tatminsizlik çiftler için bir stres kaynağıdır. Yazarlara göre bu sonuç, bireylerin finansal durumunun eşleri ile ilişkilerinde ne denli önemli bir rol oynadığının göstergesidir.

Falconier ve Epstein (2010) çiftler arası psikolojik saldırganlık ve olumlu davranışların, ekonomik güçlük ve çiftlerin ilişkilerinden duyduğu memnuniyet arasında olumsuz ilişki olmasına aracılık eden diyardik stres modelini test etmiştir. Sonuçlar erkek ve kadınların daha büyük oranda gösterdiği psikolojik saldırganlık ve daha düşük oranda olumlu kadın davranışları olmak üzere cinsiyet farklılıklarının erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlük ve kadınların ilişkilerinden duyduğu memnuniyet arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir. Kadınların yaşadığı ekonomik güçlük ile erkeklerin ilişkilerinden duyduğu memnuniyet arasında önemli bir ilişki bulunmamıştır. Erkekler mali konularla ilgili kaygı duyduğunda bu durum, eşlerin hem psikolojik saldırganlığını artırarak hem de kadınların gösterdiği olumlu davranışları azaltarak eşlerinin ilişkilerinden duyduğu memnuniyet üzerinde dolaylı olarak etkili çıkmıştır.

Archuleta, Britt, Tonn ve Grable (2011) ABD'nin Orta Batı eyaletlerinden birinde yaşayan 310 evli katılımcıdan oluşan bir grupta finansal memnuniyet ve finansal stres etkenlerinin evli bir kadının aynı kişi ile evli kalma ya da ilişkiyi sonlandırma kararı üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla bir test gerçekleştirmişlerdir. Demografik ve sosyoekonomik değişkenlerin, dindarlığın, psikolojik yapıların, finansal memnuniyetin ve finansal stres etkenlerinin evlilikten duyulan memnuniyeti etkileyen faktörler olarak rolü test edilmiştir. Finansal stres etkenleri literatürden alınarak uyarlanan bir finansal stres etkenleri listesi kullanılarak ölçülmüştür. Bireylerin yeniden evlenip evlenmeyeceklerinin değerlendirilmesinde bir doğrulama aracı olarak Kansas Evlilik Memnuniyet ölçeği kullanılmıştır. Dindarlık ve finansal memnuniyet evlilikten duyulan memnuniyetle pozitif bir ilişki içindedir. Finansal memnuniyet ile finansal stres arasında ise negatif bir etkileşim tespit edilmiştir. Bulgular, finansal olarak durumundan memnun olan katılımcıların evliliklerinde daha istikrarlı olmaya eğilimli olduklarını göstermiştir.

Dew ve Dakin (2011), evlilikte yaşanan anlaşmazlıkların içeriğinin çiftlerin çatışma taktikleri ile farklı bir şekilde ilgili olup olmadığını araştırmıştır. Bu çalışmanın özel olarak odaklandığı husus; mali anlaşmazlıkların cinsel yaşam ya da birlikte zaman geçirmek gibi evlilikte yaşanan diğer anlaşmazlıklara kıyasla sakin tartışmalar, hararetli polemikler ve şiddetin daha sık kullanılması ile bağlantılı olup olmadığını araştırmaktır. Elde edilen bulgular kapsamlı olarak göz önüne alındığında mali anlaşmazlıklar, sakin bir tartışma yerine hararetli bir polemik yaşanması gibi çatışma taktiklerinin en önemli yordayıcıları arasında bulunmaktadır. Bununla birlikte, ev işleri üzerinden çıkan anlaşmazlıklar da çatışma taktiklerini mali anlaşmazlıklar kadar güçlü bir şekilde yordamaktadır.

Dew and Stewart (2012) yaptıkları araştırmada mali konulardaki çatışmaların mali zorluklar, evlilikte yaşanan sorunlar ya da her ikisinden kaynaklı olup olmadığını incelemektedir. 1500'ün üzerinde evli çiftin dahil edildiği bu çalışma; ekonomik baskı, iletişim sorunları ve evlilik bünyesinde daha derine "gizlenmiş" sorunların hepsinin mali çatışma ile ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Özellikle ekonomik baskı mali çatışma ile olumlu yönde ilişkilidir. Gelir ise anlamlı olarak önemli çıkmamıştır. Bunun yanı sıra eşler doyurucu iletişim, saygı, bağlılık ve dürüstlük gösterdiğinde ve eşit seviyelerde ekonomik güç sahibi olduklarında, daha düşük seviyelerde mali çatışma yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Obradovic ve Cudina'nın (2012), Hırvatistan'da ekonomik zorlukların belirleyicilerini ve ekonomik zorlukların evlilik kalitesi üzerindeki etkilerini inceledikleri araştırma 505 evli çift ve 850 evli çiftten oluşan 2 çalışma grubu ile gerçekleştirilmiştir. Eğitim, istihdam durumu ve ailenin büyüklüğü her iki çalışmada da ekonomik zorlukla ilgili yüksek korelasyona sahip etkenler olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, her iki çalışmada da ekonomik zorluklar yüksek veya düşük evlilik kalitesine sahip olmada önemli bir etken olarak bulunmuştur.

Prawitz, Kalkowski ve Cohart (2013) yaptıkları çalışmada, Aile Stres Modeline dayanarak, finansal uyarlamaların ve kontrol odağının ekonomik baskı altındaki düşük gelirli ailelerin finansal sıkıntılarının ve iyimserliklerinin seviyesi üzerinde belirleyici

olup olmadığını araştırmıştır. Veriler, Orta-Batı eyaletlerinde yaşayan 221 dūřuk gelirli katılımcıdan elde edilmiştir. İlişkiler yapısal eşitlik modellemesi ile tespit edilmiştir. Daha fazla ekonomik baskı altında olduğunu bildiren kişiler daha yūksək mali sıkıntı ve daha az iyimserlik belirtmişlerdir. Bununla birlikte, kontrol odağı daha iēsel olduğunda katılımcılar daha az finansal sıkıntı ve daha fazla iyimserlik bildirmişlerdir. Daha fazla finansal ayarlamalar yapanlar daha fazla finansal sıkıntı, fakat aynı zamanda daha fazla iyimserlik yaşamaktadır.

5. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evren ve örnekleme, çalışma grupları, veri toplama araçları (EKÖ, ETÖ, AEGÖ ve Kişisel Bilgi Formu), veri toplama araçlarının uygulanması, verilerin işlenmesi ve çözümlenmesi konuları sırasıyla sunulmuştur.

Çalışma, korelasyonel araştırma desenindedir. Öncelikle araştırmada kullanılan EKÖ'nün geçerlik ve güvenirlik çalışması ile AEGÖ'nün Türkçe'ye uyarlama çalışmaları yapılmıştır. Daha sonra, kadın ve erkeklerin “aile ekonomik güçlüğü” ile “evlilik kalitesi” arasındaki ilişkide “eş tükenmişliği”nin rolü (mediation ve moderation) incelenmiştir. Son olarak ise evlilik kalitesi, eş tükenmişliği ve aile ekonomik güçlüğüne etkileyen faktörler Çok Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Tukey testi (hata varyansları eşit) ve Tamhane's T2 testi (hata varyansları eşit değil) ile incelenmiştir.

5.1. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni olarak Ankara ilinin farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 3 farklı ilçesi seçilmiştir. Sosyo-ekonomik düzeylerine göre Ankara'nın ilçelerinin dağılım bilgilerine ulaşmak amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu ile görüşülmüş ancak sosyo-ekonomik düzeye göre ilçeler için herhangi bir sınıflandırma yapılmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Edinilen bu bilgi üzerine, hem Tez İzleme Komitesi (TİK) üyelerinin hem de istatistik uzmanlarının görüşüne başvurulmuştur. TÜİK veri tabanından elde edilen gelir, öğrenim düzeyi, okuma-yazma oranı gibi sosyo-ekonomik değişkenlerin dağılımı göz önünde bulundurularak yüksek sosyo-ekonomik düzey için “Çankaya”, orta sosyo-ekonomik düzey için “Yenimahalle”, düşük sosyo-ekonomik düzey için “Altındağ” ilçesi seçilmiştir.

Araştırmanın evreni, Ankara'da yaşayan ve sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan Çankaya, Yenimahalle ve Altındağ ilçelerindeki bireylerden oluşmaktadır. İlçelerin

resmi web sayfalarından ve nüfus sayımı sonuçlarından yararlanılarak elde edilen bilgiler doğrultusunda ilçelerin kadın ve erkek nüfus bilgileri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Çankaya, Yenimahalle ve Altındağ İlçelerinin Nüfus Göstergeleri

İlçeler	Kadın	Erkek	Toplam
Çankaya	475.961	446.575	922.536
Yenimahalle	322.277	310.009	632.286
Altındağ	180.505	183.183	363.687

Kaynak:<http://www.cankaya.bel.tr/pages/14/RAKAMLARLA-CANKAYA/>,
http://www.nufusu.com/ilce/yenimahalle_ankara-nufusu,
http://www.nufusu.com/ilce/altindag_ankara-nufusu

Araştırmalarda örneklem büyüklüğünü belirlemek amacıyla çok farklı yöntemler kullanılmaktadır. Örneklemin büyüklüğü, “istenilen güç, alfa düzeyi, yordayıcı sayısı ve beklenen etki gibi konulara bağlıdır”. Çoklu korelasyon testi için $N > 50 + 8m$ (m bağımsız değişken sayısı) önerilmektedir. Örneğin korelatif bir araştırmada üç bağımsız değişken varsa $N = 50 + (8 \times 3) = 74$ kişiden oluşan bir örneklem büyüklüğü yeterli olacaktır. Bireysel yordayıcıların testi için ise $N > 104 + m$ eşitliği kullanılmaktadır. Yine araştırmada üç bağımsız değişken olduğu düşünülürse örneklem büyüklüğü $N = 107$ kişiden oluşabilir. Ancak kadın ve erkeklerle ayrı ayrı çalışılacaksa, örneklem büyüklüğü $N = 214$ kişiden oluşabilir. Bu hesaplamalar, “Alpha= .05, $\beta = .20$ ve bağımlı-bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin ise orta düzeyde olduğunu varsayar” (Tabachnick ve Fidel, 2015, s: 123-124).

Araştırmamızda, hem tüm korelasyonlarla hem de bireysel bağımsız değişkenlerle birlikte ilgilenmek gerektiğinden, “N değerini her iki formülden de hesaplayıp kişi sayısının daha fazla olduğu yöntem” seçilmiştir. Bu nedenle, bu araştırma kapsamında bağımsız değişken (m) sayısının iki (eş tükenmişliği ve ekonomik güçlük), kadın ve erkek gruplar düşünüldüğünde (dyadic), bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonun orta düzeyde olduğu varsayıldığında örneklem büyüklüğü $N = (104 + m) \times$

2= 106 x 2= 212 kişiden oluşmaktadır. Ancak, araştırma kapsamında bu sayının üzerine çıkılarak Evlilik Kalitesi Ölçeğinin geliştirilmesi ve Aile Ekonomik Güçlüğü Ölçeği'nin uyarlama çalışması için 211 evli çiftten (422 evli birey), "Evlilik Kalitesi" model testi için 278 evli çiftten (556 evli birey) veri toplanmıştır.

Araştırmada uygun örnekleme (convenient sampling) yöntemi seçilmiştir. Uygun örnekleme yöntemi, örneklemin rahat ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir (Nakip, 2003). Araştırma yapılacak bölgede öncelikle yetkili bir kişi (muhtar) ile görüşülüp hem araştırma hakkında bilgi verilmiş hem de hangi evlere/apartmanlara gidilmesinin uygun olacağı yönünde önerileri alınmıştır. Anket formunun eşlerin ikisine birden uygulanması gerektiği için, çiftlerle genellikle haftasonları veya hafta içi akşam saatlerinde yüz yüze görüşülmüştür. Bazı çiftler uygun olmadığı için uygulama yapılamamış, aynı bölgede oturan başka bir çift ile görüşme yapılmıştır. Konutlarında ziyaret edilen çiftlere araştırma konusu ile ilgili bilgi verilmiş, kendilerine ait herhangi bir özel bilginin (adres, telefon vb.) alınmayacağı açıklanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden çiftlere, anket formunu doldururken eşlerin birbirlerinden etkilenmemesinin önemi araştırmacı tarafından vurgulanmıştır. Sorular büyük ölçüde araştırmacı tarafından eşlerinden ayrı bir mekanda çiftlere okunmuş ve yanıtı işaretlenmiştir. Ancak bazı çiftler anket formunu kendisi okuyup doldurmak istemiştir. Anket formundaki soruları yanıtlayan çiftlerden, formu araştırmacının elindeki herhangi bir boş zarfa koyarak diğer formların yanına rastgele bırakmaları istenmiştir. EKÖ'nün ve AEGÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için 211 evli çiftte (422 evli birey), Evlilik Kalitesi Model Testi için 278 evli çiftte (556 evli birey) ulaşılmıştır.

5.2. ÇALIŞMA GRUPLARI

Bu kısımda, çalışmaya katılan evli çiftlerden oluşan gruplara ilişkin bilgiler verilmiştir. Araştırmanın çalışma gruplarını, gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden, evli çiftler oluşturmaktadır.

Araştırmada üç ayrı çalışma grubu bulunmaktadır:

- Odak grup görüşmesi yapılan grup (22 evli birey)
- Evlilik Kalitesi Ölçeğinin (EKÖ) geliştirilmesi ile Aile Ekonomik Güçlüğü Ölçeğinin (AEGÖ) uyarlama çalışmaları için görüşme yapılan grup (211 evli çift)
- Evlilik Kalitesi model testinde çalışılan grup (278 evli çift)

5.2.1. Odak Grup Görüşmesi Yapılan Grup

Araştırmanın amaçlarından birisi de Evlilik Kalitesi Ölçeği (EKÖ) adıyla geçerli ve güvenilirliği yüksek bir ölçek geliştirmektir. Bu amaçla, bir devlet kuruluşunda çalışan kadın (n= 15) ve erkeklerden (n= 7) oluşan 22 kişilik grupla kurumda bir toplantı odasında iki oturumluk görüşme yapılmıştır. 22 kişilik bu grup yaşları 27 ile 58 arasında değişen evli bireylerden oluşmaktadır. Grupta en düşük evlilik süresi 1 yıl, en yüksek 37 yıldır. Bunun yanı sıra grupta görüşülen 3 evli bireyin hiç çocuğu bulunmazken, diğer evli bireylerin 2-3 çocuğu ve bir bireyin 4 çocuğu bulunmaktadır.

Görüşmede bireylere araştırmanın amacından ve öneminden söz edilerek sorulacak sorulara verecekleri yanıtın önemli ve değerli olduğu vurgulanmıştır. Gruba şu sorular yöneltilmiştir:

- 1-) Sizce “evlilik kalitesi” denince ne anlaşılacaktır? Yani, evlilik kalitesi ne demektir?
- 2-) Sizce “evlilik kalitesinin” göstergeleri neler olabilir? Yani, kaliteli bir evliliğe ilişkin ne tür gözlemleriniz bulunmaktadır?

Bu iki soru çerçevesinde, “evlilik kalitesi” odaklı olarak, görüşmeye katılan bireylerle tartışılıp farklı görüşler araştırmacı tarafından yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. EKÖ'nin maddelerinin hazırlanmasında hem bu görüşmelerden hem de literatürden yararlanılmıştır.

5.2.2 Evlilik Kalitesi Ölçeğinin (EKÖ) Geliştirilmesi ve Aile Ekonomik Güçlüğü Ölçeğinin (AEGÖ) Uyarlaması için Çalışılan Grup

EKÖ'nün ve AEGÖ'nün geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için araştırmaya katılan 211 evli çiftin yaşları 21 ile 67 arasında ($\bar{x} = 39.39$) değişmektedir. Yine 1 ile 40 yıllık evli ($\bar{x} = 13.47$ yıl) olup ailelerinin aylık geliri 900TL ile 31500TL ($\bar{x} = 5736$ TL) arasında değişmektedir. Evli çiftlerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin diğer bilgiler Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. EKÖ'nün Geliştirilmesi ve AEGÖ'nün Uyarlama Çalışmalarının Yapıldığı Evli Çiftlerin Sosyo-demografik Özellikleri

Değişken	Gruplar	s	%
Cinsiyet	Kadın	211	50.0
	Erkek	211	50.0
Öğrenim Durumu	Okur-yazar veya ilkokul	36	8.5
	Orta okul	36	8.5
	Lise ve dengi okul	98	23.2
	Üniversite veya Yük. Okul	184	43.7
	Lisansüstü	68	16.1
Çocuk Sahibi Olma	Hiç yok	58	13.7
	1 çocuk	128	30.3
	2 çocuk	159	37.7
	3 çocuk	59	14.0
Çalışma Durumu	4 ve daha fazla çocuk	18	4.3
	Çalışan	342	81.0
	Çalışmayan	62	14.7
İş Yeri	Emekli	18	4.3
	Kamu	190	45.0
	Özel	120	28.4
Algılanan Gelir Düzeyi	Kendi iş yeri	32	7.6
	Yüksek	39	9.2
	Orta	262	62.1
Düşük	Düşük	121	28.7

Ev Sahibi Olma	Var	319	75.6
	Yok	103	24.4
Oto. Sahibi Olma	Var	294	69.7
	Yok	128	30.3

5.2.3 Evlilik Kalitesi Model Testinde Çalışılan Grup

Evlilik kalitesi model testi 278 çiftten (556 evli birey) elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Evlilik kalitesi model testi için çalışmaya katılan evli çiftlerin yaşları 21 ile 70 arasında ($\bar{x} = 40.01$) değişmektedir. Çiftler 1 ile 45 yıllık evli ($\bar{x} = 14.12$ yıl) olup ailelerinin aylık geliri 900TL ile 31500TL ($\bar{x} = 5457$ TL) arasında değişmektedir. Evli çiftlerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin diğer bilgiler Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Evlilik Kalitesi Model Testinde Çalışılan Evli Çiftlerin Sosyo-demografik Özellikleri

Değişken	Gruplar	s	%
Cinsiyet	Kadın	278	50.0
	Erkek	278	50.0
Öğrenim Durumu	Okur-yazar veya ilkokul	52	9.4
	Orta okul	51	9.2
	Lise ve dengi okul	124	22.3
	Üniversite veya Yük. Okul	242	43.5
	Lisansüstü	87	15.6
Çocuk Sahibi Olma	Hiç yok	76	13.7
	1 çocuk	167	30.0
	2 çocuk	206	37.1
	3 çocuk ve daha fazla	107	19.2

Çalışma Durumu	Çalışan	432	77.7
	Çalışmayan	86	15.5
	Emekli	38	6.8
İş Yeri	Kamu	238	42.8
	Özel	154	27.7
	Kendi iş yeri	40	7.2
Algılanan Gelir Düzeyi	Yüksek	45	8.1
	Orta	357	64.2
	Düşük	154	27.7
Ev Sahibi Olma	Var	420	75.5
	Yok	136	24.5
Oto.Sahibi Olma	Var	385	69.2
	Yok	171	30.8

5.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırma kapsamında evli çiftlerden veri toplamak amacıyla dört ölçme aracı kullanılmıştır. Evlilik kalitesini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Evlilik Kalitesi Ölçeği” (EKÖ) kullanılmıştır. Evli bireylerin yaşadıkları ekonomik güçlüğü ölçmek için Hilton ve Devall (1997) tarafından geliştirilen ve bu araştırma kapsamında araştırmacı tarafından Türkçe’ye uyarlama çalışması yapılan Aile Ekonomik Güçlüğü Ölçeği (AEGÖ) kullanılmıştır. Eş tükenmişliğini ölçmek için ise Pines (1996) tarafından geliştirilen ve Çapri (2008) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Eş Tükenmişlik Ölçeği (ETÖ) kullanılmıştır. Evli bireylerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin veriler araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu (KBF) ile elde edilmiştir. Söz konusu ölçme araçlarına ilişkin örnek maddeler ve sorular EK-6, EK-7, EK-8 ve EK-9’da verilmiştir. Araştırma kapsamında kullanılan ölçme araçları aşağıda kısaca tanıtılmıştır.

5.3.1. Evlilik Kalitesi Ölçeği (EKÖ)

Ölçek geliştirmek için öncelikle araştırmacının zihninde ölçülmek istenen niteliğin ve kavramın netleşmesi gerekmektedir. Kavramın netleşmesi ise standart literatür taramasına ve yapılan görüşmelerden (odak grup görüşmesi gibi) elde edilen bilgilere bağlıdır. Ölçek geliştirme süreci “madde yazmak” ile başlar. Ancak hangi içerikte ve kaç sayıda madde yazılacağını belirlemek oldukça önemlidir. Çünkü madde havuzu oluşturulurken verilen yanlış kararlar, daha sonra analiz aşamasında zorluk yaratabilir. Ölçülmek istenen niteliği ortaya koymada yanlışlık yapılmasına neden olabilir. Kısaca madde havuzu oluşturma süreci hem madde yazmayı hem de maddeleri gözden geçirmeyi içermektedir. Ölçülmek istenen nitelik ve amaç iyi belirlenmeden, literatür doğru bir şekilde irdelenmeden madde yazmak hatalara neden olabilir (Hogan, 2013).

Hogan’a (2013) göre bir ölçeğin geliştirilmesini motive eden 3 temel neden bulunmaktadır:

- Bazı ölçekler toplumdaki, kültürdeki veya alandaki ihtiyaç sebebiyle doğmuştur. Örneğin Binet’in Zeka Testi, Paris’teki okullarda özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların belirlenmesi için geliştirilmiştir.
- Bazı ölçekler teorik altyapı veya kurama dayalı olarak geliştirilmektedir. Diğer bir ifade ile kuramı doğrulamak amacıyla gerçekleştirilmektedir.
- Son olarak, bazı ölçekler mevcut ölçeklerin uyarlaması veya yeniden gözden geçirilmesine dayalı olarak ortaya konmaktadır (Hogan, 2013).

Bu çerçevede, Evlilik Kalitesi Ölçeği, ülkemizde evlilik kalitesini ölçen bir ölçek olmaması ve buna ihtiyaç duyulması nedeniyle geliştirilmiş özgün bir ölçektir. Bu amaçla öncelikle “evlilik kalitesi” ile ilgili literatür çalışması yapılmış öte yandan da Ankara’da bir kurumda çalışan 22 kişilik bir grupta iki oturumluk odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Böylece literatüre dayalı olarak ve odak grup görüşmesinden sonra EKÖ ile ilgili yaklaşık 90 maddeden oluşan bir “madde havuzu” oluşturulmuştur. Daha sonra bu madde havuzundan maddeler seçilerek 73 madde içeren bir form elde edilmiştir. Form üzerinde maddeler, binişiklik, açıklık ve anlaşılabilirlik, evlilik kalitesi ile ilgili olmak kriterleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Daha sonra 73 maddelik form,

evlilik ve aile konusunda uzman 3 akademisyenin görüşüne sunulmuş, yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır. Alınan dönütler çerçevesinde evlilik kalitesi ile ilgili olmadığı için 3 madde formdan çıkartılmış ölçeğin 70 maddelik “Deneme Formu” elde edilmiştir. “Deneme Formu,” 35 kişilik evli birey grubuna (23 kadın, 12 erkek) uygulanmıştır. Deneme uygulamasından sonra bazı maddelerin daha anlaşılır ifade edilmesine gerek olduğu belirlenmiş ve bu maddeler daha anlaşılır şekilde yeniden yazılmıştır.

“Deneme Formu,” Tez İzleme Komitesi (TİK) üyelerine sunulmuş ve TİK üyelerinden alınan dönütler sonucunda formdan beş madde daha çıkartılarak EKÖ’nün 65 madde içeren “Uygulama Formu” elde edilmiştir. Ölçeğin Likert tipi, üçlü derecelendirmeli (bana uygun değil =1, kısmen uygun=2, bana uygun =3) olmasına ve 16 adet reverse (olumsuz anlamlı cümle/madde) madde bulunmasına karar verilmiştir. Böylece, EKÖ’nün “uygulama formu” uygulamaya hazır hale getirilmiş ve yeterli sayıda çoğaltılmıştır. EKÖ uygulama formu Ankara’da uygun örnekleme (convenient sampling) yöntemi kullanılarak belirlenen 211 çiftte (422 evli birey) uygulanmıştır. EKÖ’nün ilk geçerlik ve güvenirlik çalışması 211 evli çiftten elde edilen veri seti üzerinde yapılmıştır.

EKÖ’nün geçerlik çalışmaları Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ve benzer ölçekler geçerliği yöntemleri ile yapılmıştır. EKÖ, beş faktörlü bir yapıya sahiptir ve toplam varyansın % 62’sini açıklamaktadır. Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda da ölçeğin uyum indeksleri iyi çıkmıştır. EKÖ’nün geçerliği, benzer ölçekler (Eş Tükenmişlik Ölçeği- ETÖ, Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği -0 AEGÖ) yöntemiyle de test edilmiştir. EKÖ ile ETÖ arasında negatif yönde ($r = - .79$ ve EKÖ ile AEGÖ arasında ($r = - .49$) anlamlı düzeyde korelasyonlar saptanmıştır.

EKÖ’nün güvenirlik katsayıları ise iki ayrı veri seti üzerinde hesaplanmıştır. Ölçeğin 422 evli bireye ilişkin veri setinden hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı .97 ve 556 evli bireye ilişkin veri setinden hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı ise .96 bulunmuştur. EKÖ’ye ilişkin elde edilen bulgular, EKÖ’nün evli bireylerde evlilik

kalitesini ölçmek amacıyla güvenle kullanılabilceğini göstermektedir. EKÖ'ye ilişkin örnek maddeler EK-7'de sunulmuştur.

Bu amaçla geliştirilen ölçekte 9 adet reverse (olumsuz/negatif anlamlı cümle) olmak üzere toplam 42 madde bulunmaktadır. Likert tipi üçlü derecelendirmeli olan EKÖ'de betimsel derecelendirmeler, "1= bana uygun değil", "2= bana kısmen uygun", "3= bana uygun", şeklinde düzenlenmiştir. EKÖ'den alınabilecek en yüksek puan 126, en düşük puan ise 42'dir. EKÖ'den alınacak yüksek puan, evlilik kalitesinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

EKÖ'nin geliştirme çalışmasının adımları ve kullanılan istatistiksel yöntemler Tablo 5'de özetlenmiştir.

Tablo 5. Evlilik Kalitesi Ölçeği Geliştirme Çalışmasının Adımları

Literatür taraması	Evlilik kalitesi ile ilgili literatür taranarak bir madde havuzu oluşturulmuştur.
Odak grup çalışması	Bir devlet kurumunda çalışan evli kadın ve erkekten oluşan 22 kişi ile iki oturumluk odak grup görüşmesi yapılmıştır.
Madde havuzu	Literatür çalışması ve odak grup görüşmesi sonucunda 90 maddelik bir madde havuzu oluşmuştur.
Madde havuzundan maddelerin seçilmesi	90 madde içerisinde evlilik kalitesi ile ilgili olabileceği düşünülen maddeler seçilerek maddeler açık ve anlaşılır hale getirilmiştir.
Uzman görüşü	Ölçme aracı geliştirme ve evlilik ve aile konularında bilgi sahibi olan üç uzmana 73 maddelik form verilerek görüşleri

	alınmıştır. Form üzerinde maddelerin, binişiklik, açıklık ve anlaşılabilirlik, evlilik kalitesi ile ilgili olmak gibi kriterleri sorulmuştur. Ayrıca TİK üyelerinin de görüşleri alınmıştır. Bunun sonucunda 3 madde çıkarılmıştır.
Deneme formunun uygulanması	70 maddelik “Deneme Formu” 35 kişilik evli bir gruba uygulanmıştır. Uygulama sonucu bazı maddeler daha açık ve anlaşılır hale getirilmiştir.
Uygulama formu ve veri toplama	TİK üyelerinden alınan dönütler çerçevesinde formdan 5 madde daha çıkarılarak 65 maddelik uygulama formu hazırlanmıştır. Uygun örnekleme yöntemi ile Ankara’da yaşayan ve çalışmaya katılmaya gönüllü 211 evli çift (422 kişi) ile yüz yüze görüşülerek veriler toplanmıştır.
Kaiser_Meyer-Olkin (KMO)- BarlettSphericity Testi	Verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığını ölçmek amacıyla KMO katsayısı ve Barlett Testi incelenmiştir. KMO katsayısı .973, Barlett testi anlamlı ($p<.000$) çıkmıştır.
Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Adım- 1 - Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)	Verilerin faktör analizi için uygun çıkması üzerine, EKÖ’nün yapı geçerliği ve faktör yapısını incelemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi ve Temel Bileşenler Analizi yapılmıştır. Direct Oblimin Eksen Döndürme Tekniği ve diğer analizler

	sonucu 5 faktörlü ve 42 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir.
Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Adım- 2 Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)	EKÖ'nün geçerliği araştırma verileri (556 kişi) üzerinde doğrulayıcı faktör analizi yöntemiyle de test edilmiştir. Birinci düzey faktör analizinden sonra EKÖ'nin ikinci düzey / üst düzey faktör analizi de yapılmıştır.
Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Adım- 3 Benzer Ölçekler Geçerliği	EKÖ puanları ile Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (AEGÖ) puanları arasında negatif yönde ($r = -.49$); yine EKÖ puanları ile Eş Tükenmişlik Ölçeği (ETÖ) puanları arasında negatif yönde ($r = -.79$) anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. Bu korelasyonlar EKÖ'nün geçerliğinin diğer kanıtı olarak değerlendirilmiştir.
EKÖ'nün Güvenirliği	422 evli bireyden elde edilen veri seti üzerinde EKÖ'nün Cronbach Alpha katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır . 556 evli bireyden elde edilen veri seti üzerinde EKÖ'nün Cronbach Alpha katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır .
Sonuç	EKÖ'nün geçerlik ve güvenirliğine ilişkin kanıtlar EKÖ'nün heteroseksüel evli bireylerin evlilik kalitelerini ölçmek amacıyla güvenle kullanılabileceğini göstermektedir.

5.3.2. Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (AEGÖ)

Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (Family Economic Strain Scale- FESS) Hilton ve Devall (1997) tarafından ailelerin yaşadığı ekonomik güçlüğü ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. AEGÖ, 12 madde içermektedir. AEGÖ'DE 12 maddenin yanı sıra “...*'deki diğer ailelerle kıyasladığınızda, gelir düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?*” şeklinde bir adet de beş seçenekli sorusu bulunmaktadır. AEGÖ, Likert tipi beşli derecelendirmeli (1= Asla, 5= neredeyse her zaman) bir ölçek olup ölçekten alınan yüksek puan ailenin yüksek düzeyde ekonomik güçlük yaşadığı anlamına gelmektedir. AEGÖ'nün orijinali, 59 tek yaşayan anne, 12 tek yaşayan baba ve 164 iki ebeveynli olmak üzere toplam 235 bireyden elde edilen veriler kullanılarak test edilmiştir. Yapılan açıklayıcı Faktör analizi sonucunda tek boyutlu ve Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır. Orijinal çalışma, AEGÖ'nün oldukça güvenilir ve tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, FESS'in Türkçeye uyarlama çalışmasının yapılmasına karar verilmiştir. Falconier ve Epstein (2010) ise yaptıkları bir çalışmada FESS'in Cronbach Alpha güvenirlik katsayısını kadınlar için .86, erkekler için .85 olarak hesaplamışlardır.

5.3.3. Eş Tükenmişlik Ölçeği (ETÖ)

Eş tükenmişlik ölçeği, hem evlilik öncesi çiftlerin hem de evli çiftlerin ilişkilerinde yaşadıkları tükenmişlik düzeyini ölçmek amacıyla Pines (1996) tarafından geliştirilmiştir. ETÖ, Çapri (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. ETÖ'de 21 madde bulunmaktadır. Likert tipi yedili derecelendirmeli (1= hiçbir zaman, 7= her zaman) ve üç boyutlu bir ölçektir. ETÖ orijinal formunun geçerlik çalışması faktör analizi ile incelenmiştir. ETÖ üç boyutlu olmasının yanı sıra tek boyutlu olup toplam puan vermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayılarının ise .91 ile .93 arasında değiştiği belirlenmiştir (Pines, 1996).

ETÖ'nin uyarlama çalışmaları sürecinde Çapri (2008), Maslach Tükenmişlik Envanteri (MTE) ile ETÖ toplam puanları ve ETÖ'nün üç alt ölçeği arasındaki korelasyonu incelemiş, inceleme sonucunda pozitif yönde anlamlı korelasyonlar saptamış ve ETÖ

toplam puanları ile Maslach Tükenmişlik Envanteri puanları arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon saptamıştır.

Çapri (2008) tarafından ETÖ'nin güvenilirliği de incelenmiştir. Bir grup evli birey üzerinde yapılan çalışmada ölçeğin test-tekrar test korelasyon katsayısının $r = .91$ ve Cronbach Alpha değerinin ise $.94$ olduğu belirlenmiştir. Kızıldağ (2015) yaptığı bir çalışmada ETÖ'nün Cronbach Alpha katsayısını $.95$ olarak hesaplamıştır.

Bu çalışma kapsamında toplamda ETÖ'nün ve üç alt ölçeğinin (fiziksel yorgunluk, zihinsel yorgunluk, duygusal yorgunluk) Cronbach Alpha katsayıları 556 evli bireyden elde edilen veriler üzerinde incelenmiştir. İnceleme sonucunda ETÖ'nün Cronbach Alpha katsayıları sırasıyla ETÖ top = $.96$, Fiz= $.88$, Duy= $.92$, Zih= $.91$ bulunmuştur. ETÖ'ye ilişkin örnek maddeler EK-9'da sunulmuştur.

5.3.4. Evlilik Kalitesi Ölçeği, Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği ve Eş Tükenmişlik Ölçeğine İlişkin Kesme Puanlar

Heteroseksüel evli çiftlerin evlilik kalitesi toplam, aile ekonomik güçlüğü toplam ve eş tükenmişliği toplam puanları kullanılarak her bir değişkene ilişkin kesme puanları hesaplanmış ve kesme puanlar kullanılarak evli bireyler düşük, orta, yüksek olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Kesme puanları hesaplanırken aritmetik ortalamanın 1 standart sapma üstü ve 1 standart sapma altı kesme noktaları (cut-off point) olarak seçilmiştir. Böylece evlilik kalitesi için 59-90 puan aralığı “düşük”, 91-124 puan aralığı “orta” ve 125-126 puan “yüksek” evlilik kalitesi olarak hesaplanmıştır. Benzer şekilde aile ekonomik güçlüğü için 12-18 puan aralığı “düşük”, 19-37 puan aralığı “orta” ve 38-60 puan aralığı “yüksek” olarak hesaplanmıştır. Son olarak eş tükenmişliği için 21-30 puan aralığı “düşük”, 31-74 puan aralığı “orta” ve 75-127 puan aralığı ise “yüksek” olarak belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Ölçeklerin Kesme Puan Aralıklarının Dağılımı

	<i>N</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Ortalamanın İss altı puan</i>	<i>Ortalamanın İss üstü puan</i>
TOPLAM							
EKÖ TOP	556	59.00	126.00	106.94	16.71	90.22= 90	123.66=124
AEGÖ TOP	556	12.00	60.00	27.62	10.06	17.55= 18	37.68= 38
ETÖ TOP	556	21.00	127.00	52.57	22.37	30.20= 30	74.94= 75

Tablo 7’de görüldüğü gibi kadınların evlilik kalitesi kendi içinde değerlendirildiğinde 63-89 puan aralığı “düşük,” 90-122 puan aralığı “orta” ve 123-126 puan aralığı “yüksek” evlilik kalitesi olarak belirlenmiştir. Aynı şekilde aile ekonomik güçlüğü için 12-18 puan aralığı “düşük,” 19-37 puan aralığı “orta” ve 38-60 puan aralığı “yüksek” olarak hesaplanmıştır. Eş tükenmişliği için ise 21-32 puan aralığı “düşük,” 33-76 puan aralığı “orta” ve 77-127 puan aralığı “yüksek” olarak belirlenmiştir.

Tablo 7. Kadınların Ölçeklere İlişkin Kesme Puan Aralıklarının Dağılımı

	<i>N</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Ortalamanın İss altı puan</i>	<i>Ortalamanın İss üstü puan</i>
KADIN							
EKÖ TOP	278	63.00	126.00	106.25	17.00	89.25= 89	123.25=123
AEGÖ TOP	278	12.00	60.00	27.65	10.00	17.64= 18	37.65= 38
ETÖ TOP	278	21.00	127.00	54.15	22.51	31.63= 32	76.67= 77

Tablo 8’de görüldüğü gibi erkeklerin evlilik kalitesi, kendi içinde değerlendirildiğinde evlilik kalitesi için 59-91 puan aralığı “düşük,” 92-123 puan aralığı “orta” ve 124-126 puan aralığı ise “yüksek” olarak hesaplanmıştır. Benzer şekilde 12-17 puan aralığı “düşük,” 18-35 puan aralığı “orta” ve 36-60 puan aralığı ise “yüksek” aile ekonomik güçlüğü olarak belirlenmiştir. Son olarak eş tükenmişliği için 21-29 puan aralığı “düşük,” 30-72 puan aralığı “orta” ve 73-119 puan aralığı ise “yüksek” olarak hesaplanmıştır.

Tablo 8. Erkeklerin Ölçeklere İlişkin Kesme Puan Aralıklarının Dağılımı

ERKEK	<i>N</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Ortalamanın İss altı puan</i>	<i>Ortalamanın İss üstü puan</i>
EKÖ TOP	278	59.00	126.00	107.63	16.42	91.21= 91	124.06= 124
AEGÖ TOP	278	12.00	60.00	27.58	10.13	17.45= 17	35.72= 36
ETÖ TOP	278	21.00	119.00	50.99	22.15	28.83= 29	73.15= 73

5.3.5. Kişisel Bilgi Formu

Araştırma kapsamında, evli çiftlerin sosyo-demografik nitelikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu (KBF) hazırlanmıştır. KBF'na ilişkin örnek sorular EK-6'da verilmiştir.

5.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ UYGULANMASI

Evlilik kalitesi model testi verilerinin toplanabilmesi için öncelikle Hacettepe Üniversitesi etik kurulundan gerekli izin alınmıştır (EK-2). Daha sonra, evli bireyler kendi konutlarında ziyaret edilerek araştırmanın amacı ve önemi konusunda bilgi sunulmuş, gönüllü katılım formu (EK-5) dağıtılmıştır. Uygulamaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden evli çiftlere ölçekler takım halinde zarflar içerisinde dağıtılmıştır. Uygulama sürecinde gönüllülük ve gizlilik ilkeleri esas alınmıştır. Bu nedenle, ölçme araçlarının üzerine isim, adres veya telefon numaralarını yazmamaları belirtilmiş ve ölçme araçlarını çiftler birbirinden etkilenmeden doldurduktan sonra tekrar zarfın içine koyarak, zarfın ağzını kapatmaları ve araştırmacının yanında taşıdığı poşetin içine kendilerinin koymaları istenmiştir. Ölçme araçlarının doldurulması 20-30 dakika sürmüştür.

Çalışmada formlar üzerinde kaba kontroller yapılmıştır. Kontroller sonucunda EKÖ'nün geliştirilmesi ile ilgili 19 çiftin; araştırma modeli ile ilgili ise 22 çiftin formları eksik veya hatalı doldurulmaları nedeniyle değerlendirmeden çıkartılmıştır. Daha sonra, EKÖ'nün geliştirilmesi ve AEGÖ'nün uyarlaması kalan 211 çiftten (422 evli birey),

evlilik kalitesi model testi ise kalan 278 çiftten (556 evli birey) elde edilen veri seti üzerinde gerçekleştirilmiştir.

5.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN DEĞİŞKENLERE İLİŞKİN BETİMSSEL İSTATİSTİKLER

Araştırmada kullanılan değişkenlerin puan ortalamaları, standart sapma, minimum ve maksimum değerler ile çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Araştırmada ele alınan değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler

	N	Minimum Puan	Maximum Puan	\bar{x}	Ss.	Çarpıklık		Basıklık	
						İstatistik	Std. H.	İstatistik	Std. H.
AEGÖ TOP	556	12.00	60.00	27.62	10.06	.525	.104	-.142	.207
ETÖ TOP	556	21.00	127.00	52.57	22.37	.632	.104	-.185	.207
Fiz. Tükenmişlik	556	7.00	43.00	18.48	7.46	.396	.104	-.269	.207
Duy. Tükenmişlik	556	7.00	43.00	16.95	8.20	.766	.104	.112	.207
Zih. Tükenmişlik	556	7.00	41.00	17.13	7.60	.699	.104	-.282	.207
EV. KAL. TOP	556	59.00	126.00	106.94	16.71	-.806	.104	-.507	.207
Uyum	556	27.00	63.00	53.76	9.85	-.917	.104	-.463	.207
Bıkkınlık	556	6.00	18.00	15.57	2.60	-.950	.104	.232	.207
Destek	556	11.00	24.00	20.87	2.85	-.721	.104	-.511	.207
Sevgi	556	4.00	12.00	9.40	2.10	-.767	.104	-.075	.207
Çatışma	556	3.00	9.00	7.27	1.62	-.638	.104	-.344	.207
Valid N (listwise)	556								

Tablo 9’da görüleceği üzere çalışmada ele alınan değişkenlerin minimum ve maximum puanları 3 ile 127 arasında gözlenmektedir. Değişkenlere ilişkin puan ortalamaları (\bar{x}) ise 7.27 ile 106.94 arasında değişmektedir. Değişkenlere ilişkin çarpıklık değerleri .39 ile -.95; ve basıklık değerleri -.075 ile -.51 arasında değişmektedir. Değişkenlere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -3 ile +3 arasında yer alması verilerin normal bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Buradan

hareketle, ailelerin yaşadıkları ekonomik güçlük, eş tükenmişliği ve evlilik kalitesine ilişkin verilerin normal bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

5.6. EVLİLİK KALİTESİ MODEL TESTİ VERİLERİNİN ANALİZİ

Evlilik kalitesi model testi, uygun örnekleme yöntemi kullanılarak 278 çiftten (556 evli birey) elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Evli çiftlerden elde edilen veriler önce SPSS programına girilmiş, daha sonra veriler AMOS24 programına aktarılmıştır. Eş tükenmişliğinin aracı (mediation) rolü, heteroseksüel çift dayanışması aracı modeli (Actor-Partner Interdependence Mediation Model – APIMeM) ile; etkileşim (moderation) rolü ise heteroseksüel çift dayanışması etkileşim modeli (Actor-Partner Interdependence Moderation Model – APIMoM) ile analiz edilmiştir.

Araştırmada hata payı en fazla .05 olarak alınmıştır. Moderation ve mediation kavramlarının netlik kazanması için aşağıda kısa örnekle açıklanmıştır.

Moderation: Örneğin gelir (bağımsız değişken) ile evlilik kalitesi (bağımlı değişken) değişkenleri arasında korelasyon var. Eğer bu korelasyon kadın ve erkekte farklıysa, örneğin, kadın için $r = .40$; erkek için $r = .80$ ya da kadın için $r = .50$ ve erkek için $r = -.30$ şeklinde ise, gelir ile evlilik kalitesi arasındaki ilişki cinsiyete bağlı olarak değişiyor demektir. Bu durumda cinsiyet moderatördür.

Mediation: Örneğin Ahmet Hoca (bağımsız değişken), Ayşe Hoca'dan öğrencileri bir toplantıya getirmesi için rica ediyor (bağımlı değişken). Fakat Ahmet Hoca, Ayşe Hoca'yı tanımadığı halde bu istekte bulunabilir. Ayşe Hoca da öğrencileri belki gönderir, belki de göndermez (direkt ilişki). Bu durumda Ahmet Hoca, ricasını Eda Hoca'ya söylerse, Eda Hoca da bu ricayı Ayşe Hoca'dan isterse, Ayşe Hoca öğrencileri gönderecek. Burada Eda Hoca aracı (mediatör) durumundadır. Aslında istek Ahmet Hoca'nın ama bunu Ayşe Hoca'dan direkt istemek yerine Ahmet Hoca dolaylı olarak istediği için Eda Hoca bu isteğe, ricaya aracılık etmiş olur. Ahmet Hoca ise Ayşe Hoca'yı dolaylı olarak etkilemiş olur.

Kısacası iki değişken arasındaki ilişki 3. değişkene bağlı olarak değişiyorsa moderation; 3. değişken aracılığıyla gerçekleşiyorsa mediation demektir.

6. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölüm, üç kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda araştırmacı tarafından geliştirilen EKÖ'ye ilişkin bulgular sunulmuştur. İkinci kısımda AEGÖ'nün uyarlama çalışmalarından elde edilen bulgular yer almaktadır. Üçüncü kısımda ise Evlilik kalitesi model testine ilişkin elde edilen bulgular sunulmuştur.

6.1. KATILIMCILARA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

EKÖ'nün ilk geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ve AEGÖ'nün uyarlama çalışmaları uygun örnekleme (convenient sampling) yöntemi kullanılarak alınan ve çalışmaya gönüllü katılan 211 çiftten (422 evli birey) elde edilen veriler üzerinde yapılmıştır. Evli çiftlerin yaşları 21 ile 67 arasında ($\bar{x} = 39.39$) değişmektedir. Çiftler 1 ile 40 yıllık evli ($\bar{x} = 13.47$ yıl) olup ailelerinin aylık geliri 900TL ile 31500TL ($\bar{x} = 5736$ TL) arasında değişmektedir. Evli çiftlerin yarısından fazlası (% 62.1) sahip oldukları aylık geliri “orta düzey”de algılamaktadır. Bunun yanı sıra evli çiftlerin yarıya yakını (% 43.7) üniversite veya yüksekokul mezunudur. Çiftlerin % 37.7'sinin 2 çocuğu bulunurken, %13.7'sinin hiç çocuğu yoktur. Çiftlerin % 75.6'sının oturduğu ev kendisine ait iken, % 69.7'si otomobil sahibidir (Tablo 3).

Evlilik Kalitesi Model testi çalışmaları ise uygun örnekleme (convenient sampling) yöntemi kullanılarak alınan ve çalışmaya gönüllü katılan 278 çiftten (556 evli birey) elde edilen veriler üzerinde yapılmıştır. Evli çiftlerin yaşları 21 ile 70 yaş arasındadır ($\bar{x} = 40.01$). Evlilik süresi ise en az 1 yıl, en fazla 45 yıldır ($\bar{x} = 14.12$ yıl). Bunun yanı sıra evli çiftlerin % 9.2'si ortaokul mezunu iken, % 43.5'i üniversite veya yüksekokul mezunudur. Evli çiftlerin çoğunluğu (% 77.7) hala çalışmaktadır. Çiftlerin % 30'unun 1 çocuğu, % 37.1'inin ise 2 çocuğu bulunmaktadır. Çiftlerin % 75.5'inin oturduğu ev kendisine ait iken, % 69.2'si otomobil sahibidir (Tablo 4).

6.2.EVLİLİK KALİTESİ ÖLÇEĞİ'NE İLİŞKİN BULGULAR

6.2.1. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Geçerliği

Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin geçerliği üç farklı yöntemle test edilmiştir: (1) Açıklayıcı Faktör Analizi, (2) Doğrulayıcı Faktör Analizi, (3) Benzer Ölçekler Geçerliği.

6.2.1.1. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Geçerliğine İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

EKÖ'nün 65 maddelik "uygulama formu" 211 evli çifte uygulanarak elde edilen veriler üzerinde ölçeğin faktör yükleri ve maddelerin faktör yapısı Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile incelenmiştir. Verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Öncelikle, verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve BarlettSphericity Testi ile incelenmiştir (Büyüköztürk, 2002). Verilerin faktör analizi için uygun çıkması üzerine, EKÖ'nün yapı geçerliğini ve faktör yapısını incelemek amacıyla açıklayıcı (exploratory) faktör analizi, faktörleştirme tekniği olarak da temel bileşenler analizi seçilmiştir (Kline, 2011). Analizlerde faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansı (communalities), maddelerin faktör yükleri, açıklanan varyans oranları, çizgi grafiği incelenmiştir. Maddelerin faktör yükleri (λ) en az .30 olarak seçilmiştir. Birbiriyle ilişkili maddelerin bir araya gelerek bir faktör oluşturması ve faktörlerin daha kolay yorumlanabilmesi amacıyla Direct Oblimin eksen döndürme tekniği seçilmiştir. Döndürme sonrası, farklı faktörlerde faktör yük değerleri .10'dan daha az birbirine yakın olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçülen nitelikte ilgili olmayan ve düşük faktör yüküne sahip maddeler de ölçekten çıkarılmıştır (Büyüköztürk, 2002). Böylece ölçeğin 42 maddelik son formu elde edilmiştir. EKÖ'nün 42 maddelik Açıklayıcı Faktör Analizi sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. EKÖ'ye İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Mad. No	Faktör Ortak Varyan	Mad. No	I.Fak. Yük Değer	Döndürme Sonrası Yük Değerleri					
				Mad. No	1.Fak.	2.Fak.	3.Fak.	4. Fak.	5.Fak.
EKÖ1	.669	EKÖ56	.864	EKÖ58	.850				
EKÖ2	.705	EKÖ31	.847	EKÖ49	.828				
EKÖ3	.567	EKÖ51	.833	EKÖ51	.793				
EKÖ4	.629	EKÖ18	.822	EKÖ56	.774				
EKÖ5	.695	EKÖ38	.822	EKÖ60	.764				
EKÖ6	.547	EKÖ58	.820	EKÖ53	.734				
EKÖ7	.640	EKÖ2	.819	EKÖ2	.719				
EKÖ8	.694	EKÖ32	.813	EKÖ31	.713				
EKÖ9	.626	EKÖ41	.805	EKÖ50	.709				
EKÖ11	.506	EKÖ53	.801	EKÖ57	.706				
EKÖ17	.509	EKÖ30	.796	EKÖ1	.666				
EKÖ18	.706	EKÖ50	.796	EKÖ18	.647				
EKÖ20	.431	EKÖ1	.792	EKÖ59	.646				
EKÖ21	.658	EKÖ49	.771	EKÖ32	.643				
EKÖ22	.585	EKÖ57	.769	EKÖ38	.541				
EKÖ26	.559	EKÖ60	.756	EKÖ30	.513				
EKÖ28	.552	EKÖ40	.728	EKÖ41	.480				
EKÖ30	.672	EKÖ26	.726	EKÖ40	.467				
EKÖ31	.749	EKÖ62	.707	EKÖ26	.368				
EKÖ32	.686	EKÖ9	.702	EKÖ11	.344				
EKÖ34	.480	EKÖ17	.694	EKÖ17	.313				
EKÖ35	.558	EKÖ47	.681	EKÖ35		.709			
EKÖ38	.709	EKÖ59	.675	EKÖ63		.707			
EKÖ40	.611	EKÖ8	.674	EKÖ47		.595			
EKÖ41	.699	EKÖ43	.666	EKÖ34		.587			
EKÖ43	.556	EKÖ64	.655	EKÖ64		.581			
EKÖ44	.549	EKÖ11	.641	EKÖ62		.490			
EKÖ45	.609	EKÖ3	.633	EKÖ21			.773		
EKÖ47	.638	EKÖ44	.625	EKÖ45			.732		
EKÖ49	.695	EKÖ22	.615	EKÖ22			.679		
EKÖ50	.689	EKÖ28	.613	EKÖ28			.620		
EKÖ51	.746	EKÖ6	.606	EKÖ44			.608		
EKÖ53	.704	EKÖ21	.604	EKÖ43			.550		
EKÖ54	.387	EKÖ54	.598	EKÖ20			.484		
EKÖ56	.787	EKÖ20	.588	EKÖ54			.307		
EKÖ57	.636	EKÖ45	.555	EKÖ7				.814	
EKÖ58	.756	EKÖ4	.554	EKÖ8				.671	
EKÖ59	.493	EKÖ63	.527	EKÖ6				.533	
EKÖ60	.655	EKÖ34	.489	EKÖ9				.501	
EKÖ62	.626	EKÖ5	.482	EKÖ5					.751
EKÖ63	.557	EKÖ35	.469	EKÖ4					.619
EKÖ64	.598	EKÖ7	.480	EKÖ3					.410

1.Faktör: % 48.66

2. Faktör: % 4.45

3.Faktör: % 3.41

4.Faktör: % 3.15

5.Faktör: % 2.51

Açıklanan Toplam Varyans: % 62.204

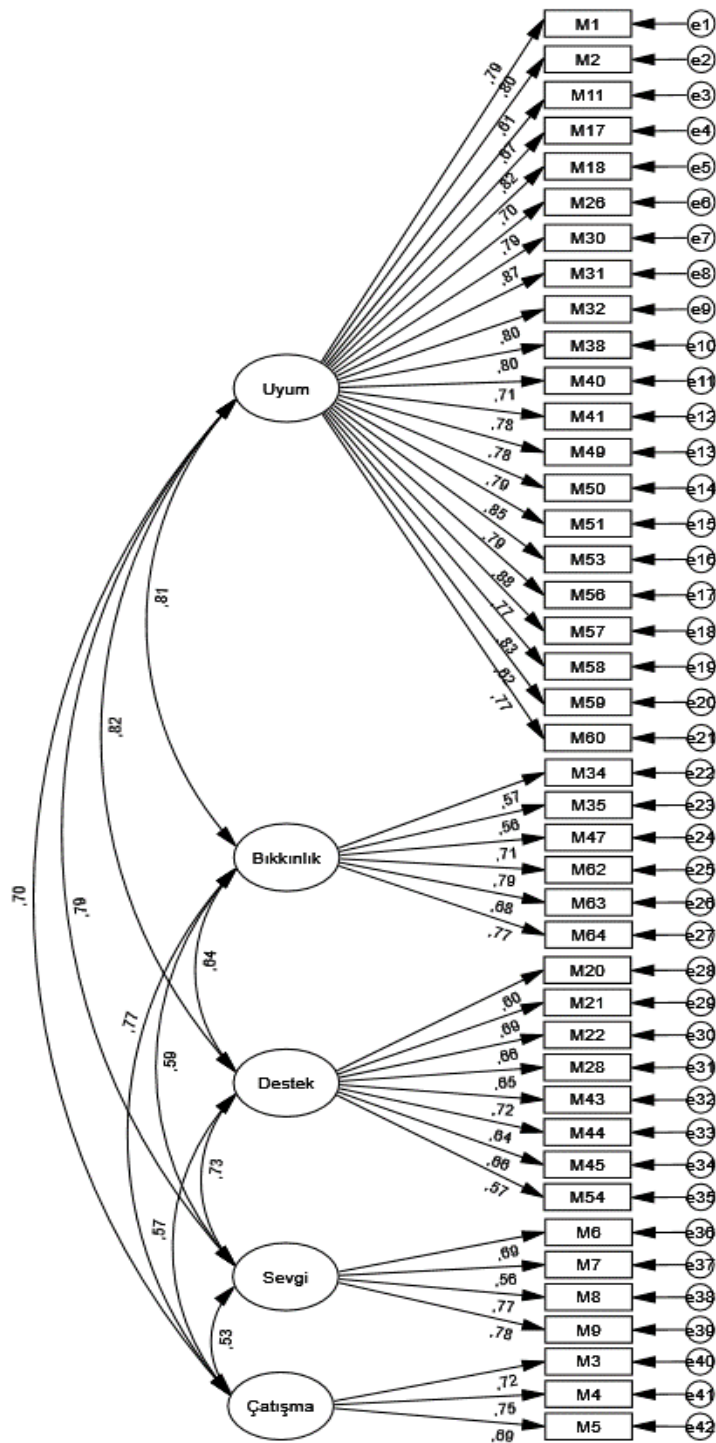
Evlilik Kalitesi Ölçeği'ne ilişkin KMO katsayısı .97 ve Barlett Küresellik Testi anlamlı ($p < .000$) çıkmıştır. Faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansının ise .38 ile .78 arasında değiştiği görülmüştür. EKÖ'de öz değeri (eigenvalue) 1'den büyük olan 5

faktör saptanmıştır. Birinci faktörün tek başına toplam varyansın % 48.66'sını açıkladığı; açıklanan toplam varyansın % 62.2 olduğu ve Component matrix tablosunda birinci faktörde maddelerin faktör yüklerinin (λ)= .46 - .86 arasında değiştiği izlenmiştir. Böylece EKÖ'nün 5 faktörlü yapısının yanı sıra aynı zamanda tek faktörlü bir yapıya da sahip olduğu, bu nedenle EKÖ'nün toplam puanının kullanılabilceği sonucuna ulaşılmıştır.

Direct Oblimin eksen döndürme tekniği sonrasında birinci faktörün 21 maddeden (1-2-11-17-18-26-30-31-32-38-40-41-49-50-51-53-56-57-58-59-60), ikinci faktörün altı maddeden (34-35-47-62-63-64), üçüncü faktörün sekiz maddeden (20-21-22-28-43-44-45-54), dördüncü faktörün dört maddeden (6-7-8-9) ve beşinci faktörün üç maddeden (3-4-5) oluştuğu belirlenmiştir. Maddelerin içerikleri incelenerek birinci faktöre “**uyum**”, ikinci faktöre “**bıkkınlık**”, üçüncü faktöre “**anlayış, destek**”, dördüncü faktöre “**sevgi**” ve beşinci faktöre “**çatışma**” isimleri verilmiştir.

6.2.1.2. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Geçerliğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin geçerliği, araştırma verileri (n= 278 evli çift) üzerinde doğrulayıcı faktör analizi yöntemiyle de test edilmiştir. Ölçeğin AFA ile elde edilen beş faktörlü yapısı AMOS programı kullanılarak Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yöntemiyle incelenmiştir. Model tanımlanmasında EKÖ'nün açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilen beş faktör altında toplanan 42 maddelik yapısının doğrulanıp doğrulanmadığı incelenmiştir. İnceleme sonucunda DFA ile elde edilen model Şekil 2'de sunulmuştur.

kikare=2360,658 sd= 809 p= ,000
CFI= ,902 RMSEA= ,059

Şekil 2: EKÖ'ye İlişkin DFA ile elde edilen model

EKÖ'nün açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilen beş faktörlü yapısının doğrulanıp doğrulanmadığı bazı kriterlere göre uyum değerleri incelenerek değerlendirilmiştir. Ancak, uyum değerleri konusunda farklı araştırmacılar farklı kriterler kullanmaktadırlar (Şimşek, 2007). Kline (2011) ve Sümer'e (2000) göre DFA sonucunda χ^2/sd oranının 3'ün altında olması mükemmel uyumu göstermektedir. NFI, CFI ve IFI indekslerinin .85- .95 olması iyi uyumu (Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Hu ve Bentler, 1999); RMSEA'nın .08'den küçük olması iyi uyuma işaret etmektedir (Browne ve Cudeck, 1993; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008). Benzer şekilde, Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk'e (2002) göre, RMSEA değerinin .08'den küçük olması iyi uyumu göstermektedir.

EKÖ'nün faktör yapısının DFA ile incelenmesi sonucunda elde edilen uyum değerleri ise Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. EKÖ'nün Beş Faktörlü Yapısına İlişkin Birinci Düzey DFA Sonuçları

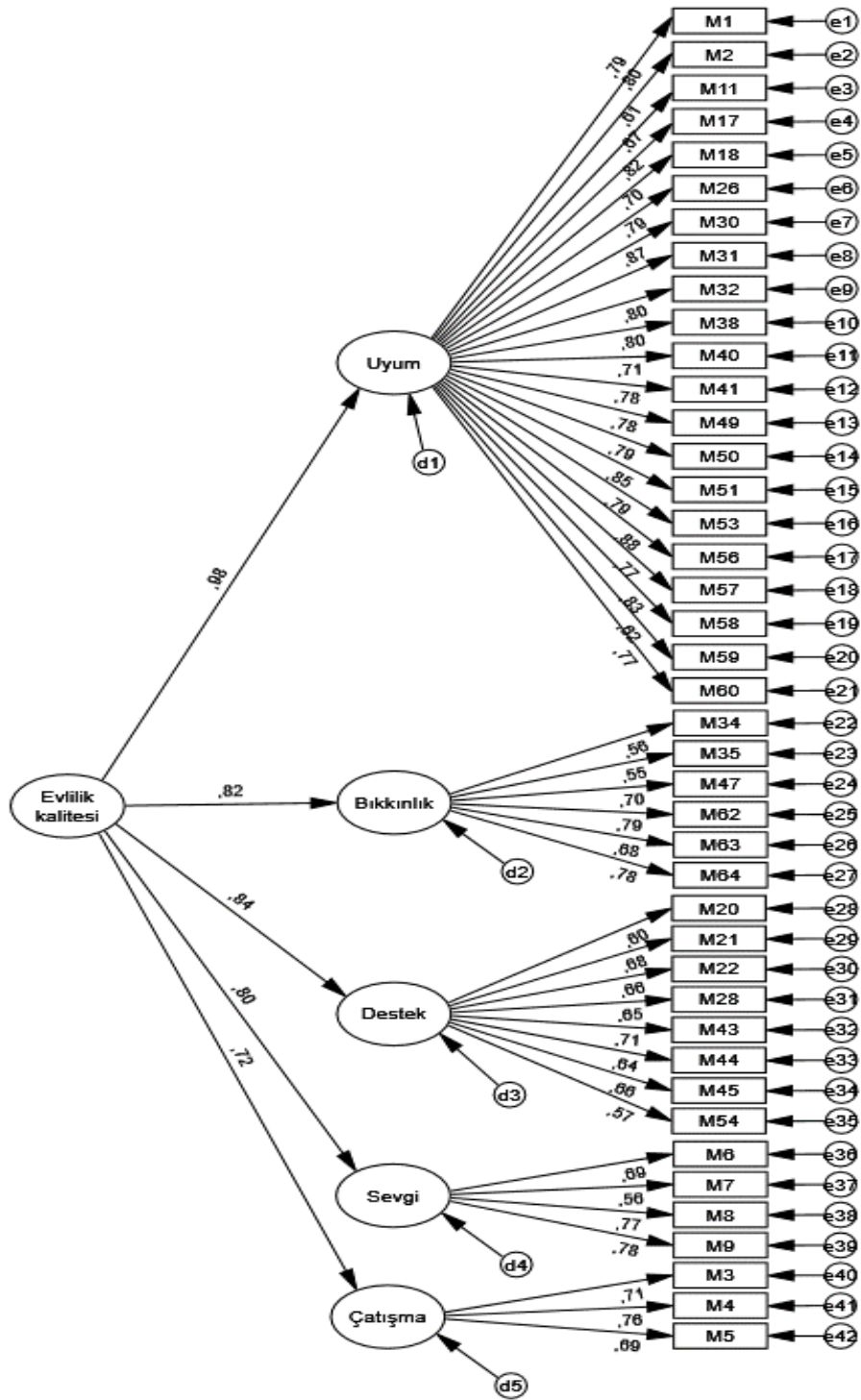
<i>Model</i>	<i>n</i>	χ^2	<i>Sd</i>	χ^2/sd	<i>NFI</i>	<i>CFI</i>	<i>IFI</i>	<i>RMR</i>	<i>RMSEA</i>
Beş Fak. Yapı	556	2360.66	809	2.92	0.86	0.90	0.90	0.020	0.059

Bu çalışmada EKÖ'ye ilişkin DFA sonucunda uyum değerlerinden $\chi^2/sd= 2.92$ olması mükemmel uyumu göstermektedir. NFI= 0.86, CFI = 0.90, IFI = 0.90 olması iyi uyumu; RMR = 0.020 olması mükemmel uyumu göstermektedir. RMSEA = 0.059 olması iyi uyumu göstermektedir.

EKÖ'de yer alan maddelerin faktör yük değerleri DFA ile incelendiğinde elde edilen madde faktör yük değerlerinin “Uyum” faktöründeki maddeler için (λ)= .61- .88; “Bıkkınlık” faktöründeki maddeler için .56-.79; “Destek, anlayış” faktöründeki maddeler için .57-.72; “Sevgi” faktöründeki maddeler için .56-.78 ve “Çatışma” faktöründe yer alan maddeler için ise .69-.75 arasında değiştiği görülmüştür.

Birinci düzey faktör analizinden sonra EKÖ'nin ikinci düzey/üst düzey faktör analizi de yapılmıştır. Analiz sonucunda, ikinci düzey bir değişken olarak "Evlilik Kalitesi" değişkeninin birinci düzeyde yer alan "Uyum" değişkeni ile .98, "Bıkkınlık" ile .82, "Destek" ile .84, "Sevgi" ile .80 ve "Çatışma" ile .72 ilişkili bulunmuştur. Birinci düzey bir değişken olarak "Evlilik Kalitesi" değişkeninin "Uyum", "Bıkkınlık", "Destek", "Sevgi" ve "Çatışma" değişkenlerini (faktörler) anlamlı olarak açıkladığı belirlenmiştir. Anlaşılacağı üzere "Evlilik Kalitesi" en çok "Uyum" faktörü, en az ise "Çatışma" faktörü ile ilişkili bulunmuştur.

EKÖ'ye ilişkin ikinci düzey DFA ile elde edilen model Şekil 3'de sunulmuştur.

Şekil 3: EKÖ'ye ilişkin ikinci düzey DFA ile elde edilen model

Ayrıca, EKÖ'nün faktörleri arasındaki ilişkilere DFA ile de bakılmıştır. Faktörler arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12. Faktörler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

<i>Faktörler</i>	Uyum	Bıkkınlık	Destek	Sevgi	Çatışma
Uyum	1.00				
Bıkkınlık	.81***	1.00			
Destek	.82***	.64***	1.00		
Sevgi	.79***	.59***	.73***	1.00	
Çatışma	.70***	.77***	.57***	.53***	1.00

*** $p < 0.000$

Tablo 12'den izleneceği üzere EKÖ'nün faktörleri arasında pozitif yönde .82 ile .53 arasında anlamlı düzeyde korelasyonlar bulunmuştur ($p < 0.000$).

6.2.1.3. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Benzer Ölçekler Geçerliği

EKÖ'nün benzer ölçek geçerliği için Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (AEGÖ) ve Eş Tükenmişlik Ölçeği (ETÖ) toplam puanları kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 13'de gösterilmiştir.

Tablo 13. EKÖ'nün AEGÖ ve ETÖ ile Korelasyonları

		EKÖ TOP	AEGÖ TOP	ETÖ TOP
EKÖ TOP	Pearson Korelasyon	1		
	N	422		
AEGÖ TOP	Pearson Korelasyon	-.495**	1	
	N	422	422	
ETÖ TOP	Pearson Korelasyon	-.795**	.549**	1
	N	422	422	422

** . Korelasyonlar 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 13'den izleneceği gibi, EKÖ puanları ile AEGÖ puanları arasında negatif yönde ($r = -.495$); yine EKÖ puanları ile ETÖ puanları arasında negatif yönde ($r = -.795$) anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. Elde edilen bu korelasyonlar EKÖ'nün geçerliğinin diğer bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

6.2.2. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Güvenirliği

EKÖ'nün güvenirliği evli bireylerden elde edilen iki farklı veri seti üzerinde test edilmiştir. İlk olarak 422 evli bireyden elde edilen veri seti üzerinde EKÖ'nün Cronbach Alpha katsayısı .97 bulunmuştur. İkincisi, 556 evli bireyden elde edilen veri seti (model testi veri seti), üzerinde EKÖ'nün Cronbach Alpha katsayısı .96 bulunmuştur. EKÖ'nün güvenirliğine ilişkin elde edilen bu bulgular EKÖ'nün evli bireylerin evlilik kalitesini ölçmek amacıyla güvenle kullanılabileceğini göstermektedir.

6.2.3. EKÖ'nün Geliştirilmesinde Varılan Sonuç

Evlilik Kalitesi Ölçeği ile ilgili olarak farklı yöntemlerle yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, EKÖ'nün evli bireylerin evlilik kalitesini ölçmek amacıyla güvenle kullanılabilecek niteliklere sahip olduğunu göstermektedir. EKÖ, 9 maddesi reverse (olumsuz anlamlı madde/cümle) olmak üzere toplam 42 maddelik, beş faktörlü, üçlü Likert tipinde derecelendirmeli bir ölçektir. EKÖ'de 42-126 arasında puan elde edilebilmektedir. Yüksek puan, bireyin evlilik kalitesinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin toplam puanı kullanılabilmektedir. EKÖ'yü evlilik ve aile konularıyla çalışan meslek elemanlarının, araştırmacılar ve akademisyenlerin güvenle kullanabilecekleri görölmektedir.

6.3. AİLE EKONOMİK GÜÇLÜK ÖLÇEĞİ'NİN (AEGÖ) TÜRKÇE'YE UYARLAMASI

Uyarlama çalışmasının yapılabilmesi için öncelikle AEGÖ'yü geliştiren kişilerden izin alınmıştır. AEGÖ'nün Türkçe'ye uyarlama çalışması araştırmacı tarafından yapılmıştır. Ölçeğin İngilizce'yi ve Türkçe'yi çok iyi derecede bilen üç kişiye İngilizce'den Türkçe'ye; diğer üç kişiye ise Türkçe'den İngilizce'ye çevirisi yaptırılmıştır.

Çevirilerin eşdeğerliği sağlandıktan sonra, AEGÖ'nün ilk geçerlik çalışması Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile incelenmiştir. AEGÖ, EKÖ ile birlikte uygulanarak 422 evli bireyden veri toplanmıştır. Veriler üzerinde yapılan AFA çalışması sonucunda AEGÖ'nün tek boyutlu bir yapıya sahip olduğu, toplam varyansın % 71.42 kadarını

açıkladığı gözlenmiştir. Madde faktör yüklerinin .69 ile .85 arasında değiştiği görülmüştür. İkincisi, bu çalışma kapsamında AEGÖ'nün EKÖ ve ETÖ ile korelasyonları incelenmiştir. AEGÖ, EKÖ ile -.49 ve ETÖ ile .54 korelasyon göstermiş ve bu sonuçlar da AEGÖ'nün Türkçe formunun geçerliğinin diğer kanıtları olarak değerlendirilmiştir.

AEGÖ'nün güvenilirliği iki ayrı veri seti üzerinde incelenmiştir. Birincisi 422 evli bireyden elde edilen veri seti üzerinde AEGÖ'nün Cronbach Alpha katsayısının .95 olduğu ortaya çıkmıştır. İkincisi, AEGÖ'nün 556 evli bireye ilişkin veri setinden (model testi veri seti) hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı ise .94 bulunmuştur.

Bu özellikleriyle AEGÖ'nün Türkçe formunun ailelerin ekonomik güçlüğü ölçmek amacıyla Türkiye'de de güvenilir olarak kullanılabilmesi sonucuna varılmıştır. Böylece, **“AEGÖ'nün Türkçe formu geçerli ve güvenilir bir ölçek midir?”** sorusuna yanıt bulunmuştur. “AEGÖ'ye ilişkin örnek maddeler EK-8'de sunulmuştur.

6.4. EVLİLİK KALİTESİ MODEL TESTİNE İLİŞKİN BULGULAR

Evlilik kalitesi model testine ilişkin analizlere geçmeden önce 278 çiftten elde edilen veri seti üzerinde değişkenlere ilişkin çarpıklık, basıklık ve verilerin normal bir dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Analiz sonucunda değişkenlere ilişkin çarpıklık değerlerinin .39 ile -.95; ve basıklık değerlerinin -.75 ile -.51 arasında değiştiği belirlenmiştir. Değişkenlere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -3 ile +3 arasında yer alması verilerin normal bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Daha sonra, veri setinin normal bir dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile kontrol edilmiştir. Bunun sonucunda ailelerin yaşadıkları ekonomik güçlük, eş tükenmişliği ve evlilik kalitesine ilişkin verilerin normal bir dağılım gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca, araştırmada ele alınan “evlilik kalitesi”, “aile ekonomik güçlüğü” ve “eş tükenmişliği” değişkenleri arasındaki korelasyonlar incelenerek çoklu bağlantılılık sorunu olup olmadığı değerlendirilmiştir. Kline (2005)'e göre ise değişkenler arası korelasyonun $r > .85$ olması çoklu bağlantılılığa işaret etmektedir. İnceleme sonucunda “evlilik kalitesi” ile “aile ekonomik güçlüğü” arasında

$r = -.49$; “evlilik kalitesi” ile “eş tükenmişliği” arasında $r = -.79$ ve “eş tükenmişliği” ile “aile ekonomik güçlüğü” arasında ise $r = -.5$ korelasyonlar saptanmıştır. Bu bilgiler ışığında veri setinin çoklu bağlantılılık varsayımını karşıladığı sonucuna varılmıştır.

6.4.1 Evlilik Kalitesi Model Testinde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Araştırma sorularına yanıt aranmadan önce araştırma kapsamında Evlilik Kalitesi Model Testinde yer alan değişkenlere ilişkin Pearson Korelasyon katsayıları, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14. Araştırma kapsamında yer alan değişkenlere ilişkin Pearson Korelasyon Katsayıları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.KX	1.00									
2.KM	.52	1.00								
3.KX*EM	.29	.32	1.00							
4.EX*KM	.23	.29	.76	1.00						
5.EX	.80	.41	.26	.15	1.00					
6.EM	.53	.78	.32	.30	.55	1.00				
7.KX*KM	.28	.31	.85	.86	.23	.32	1.00			
8.EX*EM	.27	.31	.87	.80	.23	.32	.75	1.00		
9.YE	-.51	-.72	-.29	-.26	-.48	-.77	-.31	-.25	1.00	
10.YK	-.49	-.79	-.27	-.22	-.40	-.69	-.24	-.23	.83	1.00
Ortalama*	.00	.00	116.02	93.67	.00	.00	116.48	122.34	107.64	106.26
St. Sapma	10.00	22.51	257.63	263.82	10.13	22.16	257.63	246.89	16.43	17.00

* Bağımsız ve moderatör değişkenler kendi ortalama değerlerinden çıkarıldı (centering).

** Değişkenler arası tüm Pearson korelasyon katsayıları istatistiksel bakımdan önemli ($p < .01$).

*KX = kadınlarca yaşanan ekonomik güçlük (kadın için X- aktör; erkek için kadın X partner), KM= kadınlarca yaşanan eş tükenmişliği (kadın moderatör- aktör, erkek için kadın moderatör partner), KX*EM= ekonomik güçlük * erkek eş tükenmişliği (kadın için kadın X erkek moderatör- aktör; erkek için kadın X erkek moderatör partner), EX*KM= ekonomik güçlük * kadın eş tükenmişliği (erkek için erkek X - kadın moderatör- aktör; kadın için erkek X kadın moderatör partner), EX= Erkeklerce yaşanan ekonomik güçlük (erkek için X- aktör; kadın için erkek X partner), EM= Erkeklerce yaşanan eş tükenmişliği (erkek moderatör- aktör, kadın için erkek moderatör partner), KX*KM= ekonomik güçlük * eş tükenmişliği (kadın için kadın X- kadın moderatör- aktör; erkek için kadın X kadın moderatör partner), EX*EM= ekonomik güçlük * eş tükenmişliği (erkek için erkek X- erkek moderatör- aktör, kadın için erkek X erkek moderatör partner), YE=erkek evlilik kalitesi, YK=kadın evlilik kalitesi*

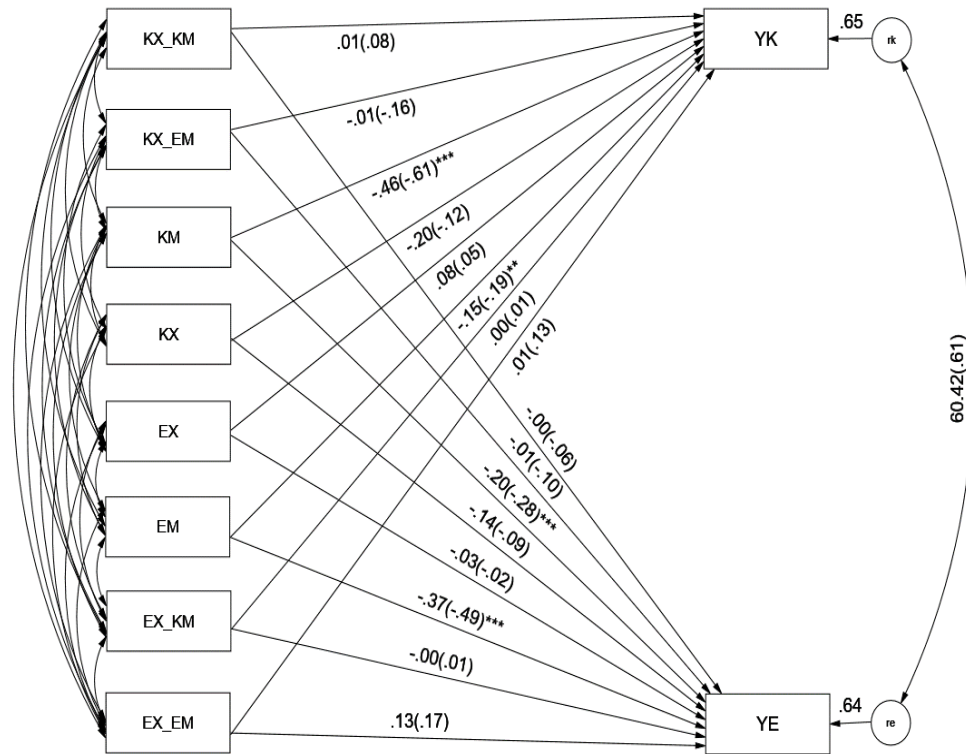
Tablo 14’den izleneceği üzere, bağımsız ve moderatör değişkenler (sırasıyla, KX = Kadınlarca yaşanan ekonomik güçlük, KM= Kadınlarca yaşanan eş tükenmişliği; EX= Erkeklerce yaşanan ekonomik güçlük ve EM= Erkeklerce yaşanan eş tükenmişliği) kendi ortalama değerlerinden çıkarılmıştır (centering). Bu nedenle, 1,2, 5, 6 nolu

değişkenlerin ortalama değerleri sıfırdır ($\bar{x} = 00$). Tablo 14’de ortak etki ve sonuç değişkenlerine ilişkin ortalama değerler ise $\bar{x} = 93.67$ ile $\bar{x} = 122.34$ arasında değişmektedir.

Tablo 14’de görüldüğü gibi, evlilik kalitesi model testinde yer alan değişkenlerden erkeklerce evlilik kalitesi (YE) değişkeni, modeldeki diğer değişkenlerle (eş tükenmişliği ve ekonomik güçlük) negatif yönde $r = -.25$ ile $r = -.77$ arasında; benzer şekilde, kadınlarca evlilik kalitesi (YK) değişkeni ise modeldeki diğer değişkenlerle negatif yönde $r = -.22$ ile $r = -.83$ arasında korelasyon katsayılarına sahiptir. Erkeklerin evlilik kalitesi ile kadınların evlilik kalitesi arasında ise pozitif yönde ve yüksek düzeyde ($r = .83$) bir korelasyon saptanmıştır. Böylece evlilik kalitesi model testi araştırmasının birinci sorusu, çalışmanın ise üçüncü sorusu olan **“Araştırmada ele alınan evlilik kalitesi, aile ekonomik güçlüğü ve eş tükenmişliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?”** sorusuna yanıt bulunmuştur.

6.4.2. Ekonomik Güçlüğü Evlilik Kalitesi ile İlişkisi Çiftlerin Eş Tükenmişliklerine Bağlı Olarak Değişmekte Midir?

Araştırmanın dördüncü sorusuna yanıt bulmak amacıyla yapılan Heteroseksüel (distinguishable) Çift (Dyad) Dayanışması Etkileşim Modeli “Actor-Partner Interdependence Moderation Model – APIMoM) analiz sonuçları Şekil 4’de ve Tablo 15’de verilmiştir.

Şekil 4: APIMoM

Standartlaştırılmış regresyon katsayıları parantez içinde verilmiştir

Tablo 15. Karma Etkileşimli (mixedmoderation) Heteroseksüel Çiftler İçin Etkileşim Örüntüsü

İlişkiler	B	β	sh	t	P
YE \leftarrow EX_EM	.01	.17	.01	1.91	.06
YK \leftarrow KX_KM	.01	.08	.01	.87	.39
YE \leftarrow EM	-.37	-.49	.05	-7.72	.00
YE \leftarrow EX_KM	.00	-.01	.01	-.15	.88
YK \leftarrow EX_KM	.00	-.01	.01	-.13	.90
YK \leftarrow EM	-.15	-.19	.05	-3.08	.00
YE \leftarrow KX	-.14	-.09	.11	-1.32	.19
YK \leftarrow KX	-.20	-.12	.11	-1.81	.07
YE \leftarrow KM	-.20	-.28	.05	-4.52	.00
YK \leftarrow EX	.08	.05	.11	.70	.49
YE \leftarrow EX	-.03	-.02	.11	-.30	.76
YK \leftarrow KX_EM	-.01	-.16	.01	-1.72	.09
YK \leftarrow KM	-.46	-.61	.05	-10.03	.00
YK \leftarrow EX_EM	.01	.13	.01	1.51	.13

<i>İlişkiler</i>	<i>B</i>	<i>β</i>	<i>sh</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
YE ← KX_EM	-.01	-.10	.01	-1.04	.30
YE ← KX_KM	.00	-.06	.01	-.68	.50

Temel Etkiler (Ekonomik Güçlük ‘bağımsız değişken’ → Evlilik Kalitesi- bağımlı değişken):

Araştırmanın dördüncü sorusu kapsamında;

“Kadınların yaşadığı ekonomik güçlük, kadınların evlilik kalitelerini (KX→YK)”;

“Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlük, erkeklerin evlilik kalitelerini (EX→YE);

“Kadınların yaşadığı ekonomik güçlük, erkeklerin evlilik kalitelerini (KX→YE);

“Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlük, kadınların evlilik kalitelerini (EX→YK) istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir? temel sorularına yanıtlar aranmaktadır.

Tablo 15’de görüldüğü gibi, kadınların yaşadığı ekonomik güçlük, kadınların evlilik kalitelerini (KX→YK) istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = -.20$, $\beta = -.12$, $t = -1.81$, $p = .07$). Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlük, erkeklerin evlilik kalitelerini (EX→YE) istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = -.03$, $\beta = -.02$, $t = -.30$, $p = .76$). Kadınların yaşadığı ekonomik güçlük, erkeklerin evlilik kalitelerini (KX→YE) istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = -.14$, $\beta = -.09$, $t = -1.32$, $p = .19$). Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlük, kadınların evlilik kalitelerini (EX→YK) istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilememektedir ($B = .08$, $\beta = .05$, $t = .70$, $p = .49$).

Temel Etkiler (Eş tükenmişliği ‘moderatör’ → Evlilik Kalitesi - bağımlı değişken):

Araştırmanın dördüncü sorusu kapsamında ayrıca;

“Kadınların yaşadığı eş tükenmişliği, kadınların evlilik kalitelerini $KM \rightarrow YK$ ”;

“Kadınların yaşadığı eş tükenmişliği, erkeklerin evlilik kalitelerini ($KM \rightarrow YE$);

“Erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliği, erkeklerin evlilik kalitelerini ($EM \rightarrow YE$);

“Erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliği, kadınların evlilik kalitelerini ($EM \rightarrow YK$) istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir? temel sorularına yanıtlar aranmaktadır.

Tablo-15’de görüldüğü gibi, erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliği arttıkça erkeklerin evlilik kaliteleri düşmektedir ($B= -.37, \beta= -.49, t= -7.72, p=.000$). Kadınların eş tükenmişliklerinin artması, erkeklerin evlilik kalitelerini düşük algılamalarına yol açmaktadır ($B= -.20, \beta= -.28, t= -4.52, p=.000$). Ayrıca kadınların yaşadığı eş tükenmişliği arttıkça kendi evlilik kaliteleri düşmektedir ($B= -.46, \beta= -.61, t= -10.03, p=.000$). Erkeklerin eş tükenmişliklerinin artması, kadınların evlilik kalitelerini düşük algılamalarına yol açmaktadır ($B=-.15, \beta= -.19, t=-3.08, p=.000$).

Etkileşim Etkileri (Ekonomik Güçlük * Eş tükenmişliği → Evlilik Kalitesi):

Araştırmanın dördüncü sorusu kapsamında;

“Kadınların yaşadığı ekonomik güçlüğü kadınların evlilik kalitelerine etkisi, kadınların tükenmişlik düzeylerine ($KX * KM \rightarrow YK$)”;

“Kadınların yaşadığı ekonomik güçlüğü kadınların evlilik kalitelerine etkisi, erkeklerin tükenmişlik düzeylerine” ($KX * EM \rightarrow YK$);

“Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlüğü kadınların evlilik kalitelerine etkisi, kadınların tükenmişlik düzeylerine” ($EX * KM \rightarrow YK$);

“Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlüğü erkeklerin evlilik kalitelerine etkisi, erkeklerin tükenmişlik düzeylerine” ($EX * EM \rightarrow YE$);

“Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlüğü erkeklerin evlilik kalitelerine etkisi, kadınların tükenmişlik düzeylerine” ($EX * KM \rightarrow YE$)”;

“Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlüğü kadınların evlilik kalitelerine etkisi, erkeklerin tükenmişlik düzeylerine” (EX * EM→YK);

“Kadınların yaşadığı ekonomik güçlüğü erkeklerin evlilik kalitelerine etkisi, erkeklerin tükenmişlik düzeylerine” (KX * EM→YE);

“Kadınların yaşadığı ekonomik güçlüğü erkeklerin evlilik kalitelerine etkisi, kadınların tükenmişlik düzeylerine” (KX_KM-YE) bağlı olarak önemli düzeyde değişmekte midir? etkileşim sorularına yanıtlar aranmaktadır.

Tablo 15’de görüldüğü gibi,

Kadınların yaşadığı ekonomik güçlüğü kadınların evlilik kalitelerine etkisi, kadınların tükenmişlik düzeylerine (KX * KM→YK) bağlı olarak önemli düzeyde değişmemektedir ($B= .01$, $\beta = .08$, $t=.87$, $p= .39$).

Kadınların yaşadığı ekonomik güçlüğü kadınların evlilik kalitelerine etkisi, erkeklerin tükenmişlik düzeylerine (KX * EM→YK) bağlı olarak önemli düzeyde değişmemektedir ($B= -.01$, $\beta = -.16$, $t= -1.72$, $p= .09$).

Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlüğü kadınların evlilik kalitelerine etkisi, kadınların tükenmişlik düzeylerine (EX * KM→YK) bağlı olarak önemli düzeyde değişmemektedir ($B= .00$, $\beta = -.01$, $t = -.13$, $p= .90$).

Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlüğü erkeklerin evlilik kalitelerine etkisi, erkeklerin tükenmişlik düzeylerine (EX * EM→YE) bağlı olarak önemli düzeyde değişmemektedir ($B= .01$, $\beta = .17$, $t= 1.91$, $p= .06$).

Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlüğü erkeklerin evlilik kalitelerine etkisi, kadınların tükenmişlik düzeylerine (EX * KM→YE) bağlı olarak önemli düzeyde değişmemektedir ($B= .00$, $\beta = -.01$, $t= -.15$, $p= .88$).

Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlüğü kadınların evlilik kalitelerine etkisi, erkeklerin tükenmişlik düzeylerine (EX * EM→YK) bağlı olarak önemli düzeyde değişmemektedir ($B= .01$, $\beta = .13$, $t= 1.51$, $p= .13$).

Kadınların yaşadığı ekonomik güçlüğü erkeklerin evlilik kalitelerine etkisi, erkeklerin tükenmişlik düzeylerine (KX * EM→YE) bağlı olarak önemli düzeyde değişmemektedir ($B= -.01$, $\beta = -.10$, $t= -1.04$, $p= .30$).

Kadınların yaşadığı ekonomik güçlüğü erkeklerin evlilik kalitelerine etkisi, kadınların tükenmişlik düzeylerine (KX * KM→YE) bağlı olarak önemli düzeyde değişmemektedir ($B = .00$, $\beta = -.06$, $t = -.68$, $p = .50$).

Sonuç olarak, araştırmanın dördüncü sorusu olan “**Ekonomik güçlüğü evlilik kalitesi ile ilişkisi çiftlerin yaşadığı eş tükenmişliklerine bağlı (moderation) olarak değişmekte midir?**” sorusuna ilişkin bulgular şöyledir: Çiftlerin yaşadığı ekonomik güçlük, çiftlerin evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilememektedir. Buna karşın, çiftlerin yaşadığı eş tükenmişliği arttıkça, çiftlerin her ikisinin de evlilik kalitesi anlamlı olarak düşmektedir. Ayrıca, ekonomik güçle evlilik kalitesi arasındaki ilişkinin ise eş tükenmişliğine bağlı olarak değişmediği bulunmuştur. Modelde yer alan değişkenlerin, kadınların yaşadığı evlilik kalitesine ilişkin varyansın .65’ini, erkeklerin yaşadığı evlilik kalitesine ilişkin varyansın ise .64’ünü açıkladığı görülmüştür.

6.4.3. Ekonomik Güçlüğü Evlilik Kalitesiyle İlişkisi, Çiftlerin Yaşadığı Eş Tükenmişlikleri Aracılığıyla Gerçekleşmekte Midir?

Araştırmanın beşinci sorusu olan “**Ekonomik güçlüğü evlilik kalitesiyle ilişkisi, çiftlerin yaşadığı eş tükenmişlikleri aracılığıyla gerçekleşmekte midir?**” sorusunu daha ayrıntılı incelemek amacıyla:

Doğrudan etkiler

Kadınların yaşadığı ekonomik zorluk, kadınların evlilik kalitelerini (KX→YK);

Kadınların yaşadığı ekonomik zorluk, erkeklerin evlilik kalitelerini (KX→YE);

Erkeklerin yaşadığı ekonomik zorluk, erkeklerin evlilik kalitelerini (EX→YE);

Erkeklerin yaşadığı ekonomik zorluk, kadınların evlilik kalitelerini (EX→YK);

Dolaylı etkiler

Kadınların ekonomik güçlüğü, kadınların yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla evlilik kalitelerini (KX→KM→YK);

Kadınların ekonomik güçlüğü, erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla kadınların evlilik kalitelerini (KX→EM→YK);

Kadınların ekonomik güçlüğü, kadınların yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla erkeklerin evlilik kalitelerini ($KX \rightarrow KM \rightarrow YE$);

Kadınların ekonomik güçlüğü, erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla erkeklerin evlilik kalitelerini ($KX \rightarrow EM \rightarrow YE$);

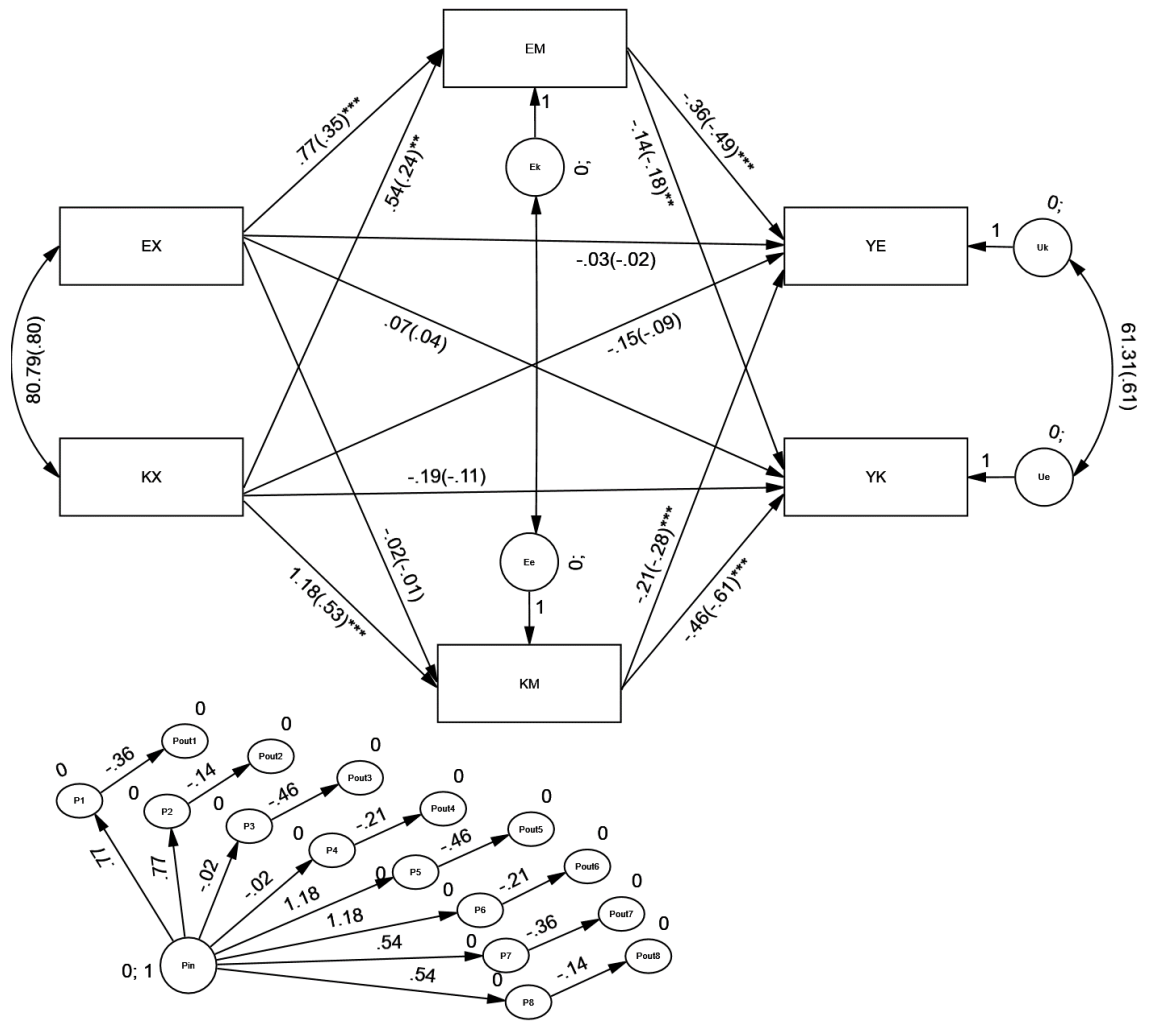
Erkeklerin ekonomik güçlüğü, kadınların yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla erkeklerin evlilik kalitelerini ($EX \rightarrow KM \rightarrow YE$);

Erkeklerin ekonomik güçlüğü, erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla evlilik kalitelerini ($EX \rightarrow EM \rightarrow YE$);

Erkeklerin ekonomik güçlüğü, erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla kadınların evlilik kalitelerini ($EX \rightarrow EM \rightarrow YK$);

Erkeklerin ekonomik güçlüğü, kadınların yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla kadınların evlilik kalitelerini ($EX \rightarrow KM \rightarrow YK$) istatistiksel olarak önemli düzeyde etkilemekte midir? sorularına yanıtlar aranmaktadır.

Bu çerçevede, Heteroseksüel (distinguishable) Çift (Dyad) Dayanışması Aracılık Modeli “Actor-Partner Interdependence Mediation Model – APIMeM” test edilmiş, sonuçlar Şekil 5 ve Tablo 16’da sunulmuştur.

Şekil 5. APIMeM

Standartlaştırılmış regresyon katsayıları parantez içinde verilmiştir.

Tablo 16. Heteroseksüel Çiftler İçin Etki Tahminleri

<i>Etkiler</i>	<i>B</i>	β	<i>sh</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
a Etkisi (X→M)					
Erkek Aktör Etkisi (a_{A1})	.77	.35	.18	4.27	.00
Kadın Aktör Etkisi (a_{A2})	1.18	.53	.19	6.14	.00
Erkek Partner Etkisi (a_{P1})	.54	.24	.18	2.96	.00
Kadın Partner Etkisi (a_{P2})	-.02	-.01	.19	-.09	.93
b Etkisi (M→Y)					
Erkek Aktör Etkisi (b_{A1})	-.36	-.49	.05	-7.63	.00
Kadın Aktör Etkisi (b_{A2})	-.46	-.61	.05	-9.98	.00
Erkek Partner Etkisi (b_{P1})	-.21	-.28	.05	-4.56	.00
Kadın Partner Etkisi (b_{P2})	-.14	-.18	.05	-2.88	.00
c' Etkisi (X→Y)					
Erkek Aktör Etkisi (c'_{A1})	-.03	-.02	.11	-.30	.77
Kadın Aktör Etkisi (c'_{A2})	-.19	-.11	.11	-1.77	.08
Erkek Partner Etkisi (c'_{P1})	-.15	-.09	.11	-1.41	.16
Kadın Partner Etkisi (c'_{P2})	.07	.04	.11	.63	.53

Şekil 5 ve Tablo 16'de görüldüğü gibi,

A Etkileri (Bağımsız değişken-X→Aracı değişken-M)

Erkek Aktör Etkisi (a_{A1}): Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlük, erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliklerini ($EX \rightarrow EM$) istatistiksel olarak etkilemektedir ($B= .77$, $\beta= .35$, $t= 4.27$, $p=.00$).

Kadın Aktör Etkisi (a_{A2}): Kadınların yaşadığı ekonomik güçlük, kadınların yaşadığı eş tükenmişliklerini ($KX \rightarrow KM$) istatistiksel olarak etkilemektedir ($B= 1.18$, $\beta= .53$, $t= 6.14$, $p=.00$).

Erkek Partner Etkisi (a_{P1}): Kadınların yaşadığı ekonomik güçlük, erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliklerini ($KX \rightarrow EM$) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B= -.15$, $\beta= -.09$, $t= -1.41$, $p=.16$).

Kadın Partner Etkisi (a_{p2}): Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlük, kadınların yaşadığı eş tükenmişliklerini ($EX \rightarrow KM$) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B = -.02$, $\beta = -.01$, $t = -.09$, $p = .93$).

Sonuç olarak, erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlük, erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliklerini; kadınların yaşadığı ekonomik güçlük, kadınların yaşadığı eş tükenmişliklerini anlamlı olarak etkilememektedir. Buna karşın, eşlerden herhangi birisinin yaşadığı ekonomik güçlük, diğer eşin eş tükenmişliğini anlamlı olarak etkilememektedir.

B Etkileri (Aracı değişken-M \rightarrow Sonuç değişken-Y)

Erkek Aktör Etkisi (b_{A1}): Erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliği, erkeklerin evlilik kalitelerini ($EM \rightarrow YE$) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B = -.36$, $\beta = -.49$, $t = -7.63$, $p = .00$).

Kadın Aktör Etkisi (b_{A2}): Kadınların yaşadığı eş tükenmişliği, kadınların evlilik kalitelerini ($KM \rightarrow YK$) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B = -.46$, $\beta = -.61$, $t = -9.98$, $p = .00$).

Erkek Partner Etkisi (b_{P1}): Kadınların yaşadığı eş tükenmişliği, erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliklerini ($KX \rightarrow EM$) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B = .54$, $\beta = .24$, $t = 2.96$, $p = .00$).

Kadın Partner Etkisi (b_{P2}): Erkeklerin yaşadığı eş tükenmişliği, kadınların evlilik kalitelerini ($EX \rightarrow KM$) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B = -.14$, $\beta = -.18$, $t = -2.28$, $p = .00$).

Sonuç olarak, eşlerden herhangi birisinin yaşadığı eş tükenmişliği, hem kendisinin hem de eşinin evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilememektedir. Eş tükenmişliği ile evlilik kalitesi arasında anlamlı bir korelasyon olduğu düşünüldüğünde, eşlerden birisinin yaşadığı eş tükenmişliğinin diğerinin de evlilik kalitesini düşürdüğü ve bu ilişkinin her iki eş için de geçerli olduğu söylenebilir.

C' Etkileri (Bağımsız değişken-X→Sonuç değişken-Y)

Erkek Aktör Etkisi (c'_{A1}): Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlük, erkeklerin evlilik kalitelerini (EX→YE) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B= -.03$, $\beta= -.02$, $t= -.30$, $p=.77$).

Kadın Aktör Etkisi (c'_{A2}): Kadınların yaşadığı ekonomik güçlük, kadınların evlilik kalitelerini (KX→YK) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B= -.19$, $\beta= -.11$, $t= -1.77$, $p=.08$).

Erkek Partner Etkisi (c'_{P1}): Kadınların yaşadığı ekonomik güçlük, erkeklerin evlilik kalitelerini (KX→YE) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B= -.15$, $\beta= -.09$, $t= -1.41$, $p=.16$).

Kadın Partner Etkisi (c'_{P2}): Erkeklerin yaşadığı ekonomik güçlük, kadınların evlilik kalitelerini (EX→KM) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B= .07$, $\beta= .04$, $t= .63$, $p=.53$).

Sonuç olarak, A etkileri için her iki aktör etkisi pozitif yönde istatistiksel bakımdan önemlidir. Standart regresyon katsayıları parantez içinde verilmiştir. Erkek için partner etkisi önemli iken, kadın için önemsizdir. Tüm B etkileri de negatif yönde olup, istatistiksel bakımdan önemlidir. Bununla birlikte, c' etkilerinin hiçbiri istatistiksel bakımdan önemli bulunmamıştır. C' etkilerinin istatistiksel bakımdan önemsiz oluşu, ekonomik güçlüğün (X) evlilik kalitesi (Y) üzerindeki etkilerinin dolaylı olabileceğine işaret etmektedir. Daha açık anlatımla, eşlerden herhangi birisinin yaşadığı ekonomik güçlük, hem kendisinin hem eşinin evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilememektedir.

Sonraki aşamada, değişkenler arası dolaylı etkilerin çiftler arasındaki yön ve büyüklüklerini incelemek amacıyla *hayalet (phantom) değişkenler* yaratılmıştır. Parametre tahminleri ve bootstrap güven aralıkları sonuçları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Heteroseksüel Çiftler için APIMeM’de Toplam Etki, Toplam Dolaylı Etki (IE), Basit Dolaylı Etki ve Doğrudan Etkiler c’

Etkiler	Katsayılar	B	sh	% 95 Bootstrap	
				Alt	Üst
Erkek Aktör Etkisi					
Toplam Etki	$a_{A1}b_{A1} + a_{P2}b_{P1} + c'_{A1}$	-.31	.15	-.60	-.02
Toplam IE	$a_{A1}b_{A1} + a_{P2}b_{P1}$	-.28	.12	-.52	-.06
Aktör – Aktör Basit IE	$a_{A1}b_{A1}$	-.28	.09	-.48	-.14
Partner-Partner Basit IE	$a_{P2}b_{P1}$.00	.05	-.09	.09
Doğrudan etki c’	c'_{A1}	-.03	.11	-.26	.19
Kadın Aktör Etkisi					
Toplam Etki	$a_{A2}b_{A2} + a_{P1}b_{P2} + c'_{A2}$	-.81	.17	-1.14	-.46
Toplam IE	$a_{A2}b_{A2} + a_{P1}b_{P2}$	-.62	.12	-.85	-.39
Aktör – Aktör Basit IE	$a_{A2}b_{A2}$	-.54	.11	-.77	-.35
Partner-Partner Basit IE	$a_{P1}b_{P2}$	-.08	.04	-.17	-.02
Doğrudan etki c’	c'_{A2}	-.19	.12	-.42	.05
Erkek Partner Etkisi					
Toplam Etki	$a_{A2}b_{P1} + a_{P1}b_{A1} + c'_{P1}$	-.59	.16	-.93	-.29
Toplam IE	$a_{A2}b_{P1} + a_{P1}b_{A1}$	-.44	.11	-.66	-.22
Aktör – Partner Basit IE	$a_{A2}b_{P1}$	-.24	.07	-.40	-.13
Partner-Aktör Basit IE	$a_{P1}b_{A1}$	-.20	.07	-.35	-.07
Doğrudan etki c’	c'_{P1}	-.15	.12	-.40	.09
Kadın Partner Etkisi					
Toplam Etki	$a_{A1}b_{P2} + a_{P2}b_{A2} + c'_{P2}$	-.03	.15	-.38	.27
Toplam IE	$a_{A1}b_{P2} + a_{P2}b_{A2}$	-.10	.13	-.35	.15
Aktör – Partner Basit IE	$a_{A1}b_{P2}$	-.11	.05	-.23	.03
Partner-Aktör Basit IE	$a_{P2}b_{A2}$.01	.10	-.20	.20
Doğrudan Etki c’	c'_{P2}	.07	.11	-.16	.28

Tablo 17’de istatistiksel bakımdan önemli bulgular koyu olarak gösterilmiştir.

Erkek Aktör Etkisi: Erkeklerin ekonomik güçlük yaşamaları evlilik kalitelerini düşürmektedir ($B= -.31$). Bu düşüş, büyük ölçüde, kendilerinin eş tükenmişliği yaşamalarına bağlıdır ($EX \rightarrow EM \rightarrow YE: B= -.28$); kadının eş tükenmişliği yaşaması erkeğin evlilik kalitesinin düşmesine aracılık etmemektedir ($EX \rightarrow KM \rightarrow YE: B= .00$).

Kadın Aktör Etkisi: Erkeklerle benzer şekilde, kadınların ekonomik güçlük yaşamaları kadınların evlilik kalitelerini azaltmaktadır ($B= -.81$). Evlilik kalitelerindeki düşüş büyük ölçüde kendilerinin ve eşlerinin eş tükenmişliği yaşamalarına (yani dolaylı etkili) bağlıdır ($B= -.62$). Başka bir ifadeyle, kadınların yaşadıkları ekonomik güçlük eşlerinin ve kendilerinin eş tükenmişliği yaşamalarını artırmakta, hem kadınların

($KX \rightarrow KM \rightarrow YK$: $B = .54$) hem de erkeklerin ($KX \rightarrow EM \rightarrow YK$: $B = .08$) yaşadığı eş tükenmişliği de kadının evlilik kalitesini azaltmaktadır.

Erkek Partner Etkisi: Kadının yaşadığı ekonomik güçlük erkeğin evlilik kalitesini düşürmektedir ($B = -.59$). Bu düşüş de önemli düzeyde kadınların ($KX \rightarrow KM \rightarrow YE$: $B = -.24$) ve erkeklerin ($KX \rightarrow EM \rightarrow YE$: $B = -.20$) eş tükenmişliği yaşamalarına (yani dolaylı etkili) bağlıdır ($B = -.44$).

Kadın Partner Etkisi: Erkeğin yaşadığı ekonomik güçlük doğrudan kadının evlilik kalitesini etkilememektedir. Ayrıca, hem erkeğin ($EX \rightarrow EM \rightarrow YK$: $B = -.11$) hem kadının ($EX \rightarrow KM \rightarrow YK$: $B = .01$) eş tükenmişliği, kadının evlilik kalitesini algılamasına aracılık etmemektedir.

Kuramsal olarak kadın ve erkek heteroseksüel çiftler olmalarına karşın, analizin son aşamasında, aktör ve partner ilişkilerinin cinsiyete bağlı değişip değişmediğini, diğer bir deyişle, ilişkilerin her iki cins için de aynı olup olmadığını incelemek amacıyla eşitlik sınırlamaları oluşturularak model yeniden test edilmiştir. İlişkilerin kuramsal olarak ayrılamaz olup olmadığını incelemek amacıyla $a_{A1} = a_{A2}$, $a_{P1} = a_{P2}$, $b_{A1} = b_{A2}$, $b_{P1} = b_{P2}$, $c_{A1} = c_{A2}$, $c_{P1} = c_{P2}$ sınırlamaları ayrı ayrı test edildiğinde sırasıyla $\chi^2_1 = 1.54$, $p = .21$; $\chi^2_1 = 2.82$, $p = .09$; $\chi^2_1 = 1.46$, $p = .23$; $\chi^2_1 = .70$, $p = .40$; $\chi^2_1 = .78$, $p = .38$; $\chi^2_1 = 1.43$, $p = .23$ bulunmuştur. Altı sınırlama bir arada ele alındığında, modelin uyum katsayısı $\chi^2_6 = 9.07$, $p = .17$ 'dir. Bu sonuçlar ışığında a, b ve c' ilişkilerinin ayrılamaz (indistinguishable) olduğu, başka deyişle, dolaylı etkinin kadın ve erkekte istatistiksel olarak farklı olmadığı kabul edilmiştir. Bu doğrultuda oluşturulan basitleştirilmiş model Tablo 18 ve Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 18. Çiftler Arasında Doğrudan Etkilerin Eşitliğine Dayalı Oluşturulan Etki Kestirimleri

Etkiler	<i>B</i>	β	<i>sh</i>	<i>T</i>	<i>P</i>
a Etkisi (X→M)					
Aktör Etkisi	.98	.45	.09	11.36	.00
Partner Etkisi	.27	.12	.09	3.16	.00
b Etkisi (M→Y)					
Aktör Etkisi	-.41	-.56	.02	-16.79	.00
Partner Etkisi	-.17	-.23	.03	-7.03	.00
c' Etkisi (X→Y)					
Aktör Etkisi	-.11	-.06	.06	-1.89	.06
Partner Etkisi	-.03	-.02	.06	-.59	.56

A Etkileri

Aktör Etkisi: Bireyin kendisinin yaşadığı ekonomik güçlük, kendisinin eş tükenmişliğini (X→M) istatistiksel olarak etkilemektedir ($B= .98$, $\beta= .45$, $t= 11.36$, $p=.00$).

Partner Etkisi: Bireyin partnerinin (eşinin) yaşadığı ekonomik güçlük, kendisinin eş tükenmişliğini (X→M) istatistiksel olarak etkilemektedir ($B= .27$, $\beta= .12$, $t= 3.16$, $p=.00$).

B Etkileri

Aktör Etkisi: Bireyin kendisinin yaşadığı eş tükenmişliği, kendisinin evlilik kalitesini (M→Y) istatistiksel olarak etkilemektedir ($B= -.41$, $\beta= -.56$, $t= -16.79$, $p=.00$).

Partner Etkisi: Bireyin partnerinin (eşinin) yaşadığı eş tükenmişliği, kendisinin evlilik kalitesini (M→Y) istatistiksel olarak etkilemektedir ($B= -.17$, $\beta= -.23$, $t= -7.03$, $p=.00$).

C Etkileri

Aktör Etkisi: Bireyin kendisinin yaşadığı ekonomik güçlük, kendisinin evlilik kalitesini (X→Y) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B= -.11$, $\beta= -.06$, $t= -1.89$, $p=.06$).

Partner Etkisi: Bireyin partnerinin (eşinin) yaşadığı ekonomik güçlük, kendisinin evlilik kalitesini ($X \rightarrow Y$) istatistiksel olarak etkilememektedir ($B = -.03$, $\beta = -.02$, $t = -.59$, $p = .56$).

Son aşamada, heteroseksüel çiftler için *APIMeM*'de dolaylı etki parametre kestirimleri Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19. Heteroseksüel Çiftler için *APIMeM*'de Doğrudan, Dolaylı, Toplam Dolaylı ve Toplam Etki Kestirimleri

Etkiler	Katsayılar	<i>B</i>	<i>sh</i>	% 95	
				<i>Alt</i>	<i>Üst</i>
Aktör etkisi					
Toplam Etki	$a_A b_A + a_P b_P + c'_A$	-.56	.07	-.70	-.41
Toplam IE	$a_A b_A + a_P b_P$	-.45	.05	-.55	-.36
Aktör – Aktör Basit IE	$a_A b_A$	-.40	.05	-.51	-.30
Partner-Partner Basit IE	$a_P b_P$	-.05	.02	-.10	-.01
Doğrudan etki c'	c'_A	-.11	.07	-.24	.02
Partner Etkisi					
Toplam Etki	$a_A b_P + a_P b_A + c'_P$	-.31	.08	-.48	-.17
Toplam IE	$a_A b_P + a_P b_A$	-.28	.05	-.38	-.18
Aktör – Aktör Basit IE	$a_A b_P$	-.17	.03	-.24	-.11
Partner-Partner Basit IE	$a_P b_A$	-.11	.05	-.20	-.03
Doğrudan etki c'	c'_P	-.03	.07	-.17	.11

Aktör Etkisi: Bireylerin ekonomik güçlük yaşamaları evlilik kalitelerini düşürmektedir ($B = -.56$). Bu düşüş, büyük ölçüde, kendilerinin eş tükenmişliği yaşamalarına bağlıdır ($B = -.40$); partnerinin (öteki eş) eş tükenmişliğinin bireyin evlilik kalitesi üzerindeki etkisi ise nispeten daha düşüktür ($B = -.05$).

Partner Etkisi: Partnerlerin (eşlerin) ekonomik güçlük yaşamaları, bireylerin evlilik kalitelerini düşürmektedir ($B = -.31$). Bu düşüş, büyük ölçüde, kendilerinin ve partnerlerinin (eşlerinin) eş tükenmişliği yaşamalarına bağlıdır. Bireyin yaşadığı ekonomik güçlüğü, partnerinin (eşinin) evlilik kalitesi üzerindeki etkisi bireyin kendi eş tükenmişliğine ($B = -.17$) ve partnerinin (eşinin) ekonomik güçlüğüne bireyin evlilik kalitesi üzerindeki etkisi bireyin kendi eş tükenmişliğine ($B = -.11$) bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak araştırmanın beşinci sorusu olan “**Ekonomik güçlüğün evlilik kalitesiyle ilişkisi, çiftlerin yaşadığı eş tükenmişlikleri aracılığıyla gerçekleşmekte midir?**” sorusuna ilişkin şu bulgular elde edilmiştir: Evli çiftlerden herhangi birisinin yaşadığı eş tükenmişliği hem kendisinin hem eşinin evlilik kalitesini düşürmektedir. Buna karşın, eşlerin yaşadığı ekonomik güçlük hem kendisinin hem eşinin evlilik kalitesini düşürmemektedir. Eşlerin yaşadıkları ekonomik güçlük, kendilerinin ve/veya eşlerinin yaşadıkları eş tükenmişliği aracılığıyla evlilik kalitelerini düşürmektedir. Eşin evlilik kalitesinin düşük olması büyük ölçüde kendi eş tükenmişliğine, nispeten de eşinin yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla gerçekleşmektedir. Sonuçta eşlerin evlilik kalitesinin düşmesi esas olarak yaşadıkları kendi eş tükenmişlikleri nedeniyle gerçekleşmektedir.

6.5 EVLİ ÇİFTLERİN ÖLÇEK KESME PUAN ORTALAMALARININ CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI

Tablo 20’de görüleceği üzere, bu araştırmanın verileri kapsamında, kadınların %22.7’si düşük evlilik kalitesine; %71.2’si orta ve % 6.1’i ise yüksek düzeyde evlilik kalitesine sahiptir.

Tablo 20. Kadınların Evlilik Kalitesine İlişkin Ortalama Puanları

Evlilik Kalitesi				
Gruplar	<i>Ort.</i>	<i>N</i>	<i>Ss</i>	<i>%</i>
Düşük	80.22	63	7.50	22.7
Orta	112.90	198	9.81	71.2
Yüksek	125.29	17	.46	6.1
Toplam	106.25	278	17.00	100,0

Tablo 21’de görüleceği gibi, bu araştırmanın verileri kapsamında, kadınların %20.9’u düşük; %62.2’si orta ve % 16.9’u ise yüksek düzeyde aile ekonomik güçlüğü yaşamaktadır.

Tablo 21. Kadınların Aile Ekonomik Güçlüğüne İlişkin Ortalama Puanları

Aile Ekonomik Güçlüğü				
Gruplar	Ort.	N	Ss	%
Düşük	15.00	58	2.25	20.9
Orta	27.53	173	5.39	62.2
Yüksek	43.68	47	4.86	16.9
Toplam	27.65	278	10.00	100,0

Tablo 22’de görüleceği gibi, bu araştırmanın verileri kapsamında, kadınların %16.5’inin düşük; %67.3’ünün orta ve % 16.2’sinin ise yüksek düzeyde eş tükenmişliği yaşadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 22. Kadınların Eş Tükenmişliğine İlişkin Ortalama Puanları

Eş Tükenmişliği				
Gruplar	Ort.	N	Ss	%
Düşük	25.76	46	2.80	16.5
Orta	52.03	187	12.98	67.3
Yüksek	92.00	45	11.97	16.2
Toplam	54.15	278	22.51	100.0

Tablo 23’de görüleceği üzere, bu araştırmanın verileri kapsamında, erkeklerin %19.4’ü düşük; %72.3’ü orta ve %8.3’ü ise yüksek düzeyde evlilik kalitesine sahiptir.

Tablo 23. Erkeklerin Evlilik Kalitesine İlişkin Ortalama Puanları

Evlilik Kalitesi				
Gruplar	Ort.	N	Ss	%
Düşük	79.98	54	7.48	19.4
Orta	113.03	201	9.32	72.3
Yüksek	125.34	23	.48	8.3
Toplam	107.63	278	16.42	100.0

Tablo 24’de görüleceği üzere, bu araştırmanın verileri kapsamında, erkeklerin %19.8’i düşük; %62.2’si orta ve %18’i ise yüksek düzeyde aile ekonomik güçlüğü yaşamaktadır.

Tablo 24. Erkeklerin Aile Ekonomik Güçlüğüne İlişkin Ortalama Puanları

Aile Ekonomik Güçlüğü				
Gruplar	Ort.	N	Ss	%
Düşük	14.58	55	2.25	19.8
Orta	27.01	173	4.83	62.2
Yüksek	43.88	50	5.56	18.0
Toplam	27.58	278	10.13	100.0

Tablo 25’de görüleceği üzere, bu araştırmanın verileri kapsamında, erkeklerin %21.9’u düşük; % 64’ü orta ve % 14’ü ise yüksek düzeyde eş tükenmişliği yaşamaktadır.

Tablo 25. Erkeklerin Düşük, Orta ve Yüksek Eş Tükenmişliğine İlişkin Ortalama Puanları

Eş Tükenmişliği				
Gruplar	Ort.	N	Ss	%
Düşük	24.81	61	2.92	21.9
Orta	51.48	178	12.96	64.1
Yüksek	89.66	39	12.08	14.0
Toplam	50.99	278	22.15	100.0

6.6. EVLİLİK KALİTESİ, EŞ TÜKENMİŞLİĞİ VE AİLE EKONOMİK GÜÇLÜĞÜ ÖLÇEKLERİNİN ORTALAMA PUANLARININ SOSYO-EKONOMİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Evlilik kalitesi model testinden sonra, tez çalışması kapsamında, bazı sosyo-ekonomik değişkenlere göre “evlilik kalitesi”, “eş tükenmişliği” ve “aile ekonomik güçlüğü” ölçeklerinden alınan ortalama puanların karşılaştırılması yapılmıştır. Bu amaçla, bağımsız değişkenler olarak, “cinsiyet”, “yaş”, “öğrenim durumu”, “evlilik süresi”, “çocuk sayısı”, “çalışma durumu”, “ aylık aile geliri”, “algılanan gelir düzeyi”, “ev sahibi olma”, “otomobil sahibi olma” değişkenleri seçilmiştir.

Evli çiftlerin “evlilik kalitesi”, “eş tükenmişliği” ve “aile ekonomik güçlüğü” değişkenlerinin ortalama puanlarının sosyo-ekonomik değişkenlerine göre karşılaştırılmasına ilişkin istatistikler (\bar{x} , n , Ss , t , p) Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26’de görüldüğü gibi, sosyo- ekonomik değişkenlere göre evli çiftlerin “evlilik kalitesi”, “eş tükenmişliği” ve “aile ekonomik güçlüğü” değişkenlerine ilişkin ortalamalar arasında farklar gözlenmektedir. Ortalamalar arasında gözlenen bu farkların anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla, grup sayısı iki olan (cinsiyet, ev, otomobil sahibi olma) değişkenler için *t* testi; grup sayısı ikiden fazla olan diğer değişkenler için ise Çok Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. ANOVA sonucunda *F* değeri anlamlı çıkan değişkenlere ilişkin Post-Hoc Testi uygulanmıştır. Hata varyanslarının eşit olduğu durumlar için Tukey Testi, hata varyanslarının eşit olmadığı durumlar için ise Tamhane’s T2 Testi seçilmiştir. “Evlilik kalitesi”, “eş tükenmişliği” ve “aile ekonomik güçlüğü” değişkenlerine ilişkin önce *t* testi sonuçları verilmiş, daha sonra Post-Hoc Testi sonuçları sırasıyla verilmiştir.

Tablo 26. Evli Çiftlerin “Evlilik Kalitesi”, “Eş Tükenmişliği” ve “Aile Ekonomik Güçlüğü” Ölçeklerinin Ortalama Değerlerinin Sosyo-Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Sosyo-ekonomik Değişkenler	Gruplar	Evlilik Kalitesi (EK)			Test istatistiği EK <i>t. / F.</i>	Eş Tükenmişliği (ET)			Test istatistiği ET <i>t. / F.</i>	Aile Eko. Güçlüğü (AEG)			Test istatistiği AEG <i>t. / F.</i>
		<i>n</i>	\bar{x} (<i>Ss</i>)			<i>n</i>	\bar{x} (<i>Ss</i>)			<i>n</i>	\bar{x} (<i>Ss</i>)		
CİNSİYET	Kadın	278	106.25	-17.00	-.974	278	54.15	-22.51	1.66	278	27.65	-10.00	.07
	Erkek	278	107.63	-16.42		278	50.99	-22.15		278	27.58	-10.13	
YAŞ	21-30 yaş	84	107.80	-16.09	2.43	84	53.13	-23.91	2.26	84	28.57	-11.05	4.70*
	31-40 yaş	250	108.56	-17.31		250	50.27	-22.92		250	26.24	-9.62	
	41-50 yaş	143	103.37	-16.78		143	56.65	-21.40		143	29.34	-9.58	
	51-70	79	107.39	-14.48		79	51.87	-19.80		79	27.86	-10.68	
ÖĞRE-NİM DURUMU	İlkokul ve altı	52	92.76	-16.08	7.10*	52	68.21	-23.02	6.23*	52	35.96	-8.51	2.91*
	Orta okul	51	96.33	-19.30		51	62.49	-23.91		51	34.49	-9.86	
	Lise mezunu	124	103.17	-18.47		124	59.94	-22.24		124	31.01	-9.96	
	Üniversite/ Yük.Okul	242	111.77	-13.10		242	45.84	-18.65		242	24.40	-8.29	
	Lisansüstü	87	113.58	-12.03	87	45.62	-20.96	87	22.70	-8.87			
EVLİLİK SÜRESİ	1-5 yıl	128	111.14	-14.09	2.13	128	46.10	-21.87	2.47*	128	25.50	-9.97	2.65*
	6-10 yıl	110	110.95	-16.57		110	50.40	-23.37		110	25.84	-9.9	
	11-20yıl	178	103.03	-18.23		178	57.02	-22.31		178	29.61	-10.61	
	21-30 yıl	103	105.42	-15.41		103	54.18	-20.52		103	29.34	-9.15	
	31-45 yıl	37	103.51	-16.18		37	55.45	-21.36		37	25.81	-8.02	
ÇOCUK SAYISI	Hiç yok	76	114.71	-11.58	4.06*	76	45.42	-20.78	.60	76	25.14	-9.13	.83
	Bir çocuk	167	108.14	-15.86		167	50.17	-20.82		167	25.85	-10.16	

	2 Çocuk	206	108.73	-15.15		206	51.48	-22.75		206	27.36	-10.31	
	3 ve fazla	107	96.12	-18.95		107	63.49	-21.58		107	32.62	-8.26	
ÇALIŞMA DURUMU	Çalışan	430	107.88	-16.53		430	51.64	-22.29		430	26.70	-9.87	
	Çalışmayan	87	102.35	-17.92	3.46*	87	58.70	-23.11	2.58	87	33.05	-9.85	2.06
	Emekli	39	106.79	-14.40		39	49.17	-19.53		39	25.53	-8.75	
AYLIK	900-1500TL	32	92.12	-17.45		32	72.34	-25.34		32	41.50	-10.08	
AİLE	1501-3000TL	148	101.56	-19.67		148	58.71	-23.85		148	33.48	-9.04	
GELİRİ	3001-6000TL	217	109.11	-14.25	.979	217	49.90	-18.68	1.04	217	26.83	-7.86	15.86*
	6001-10000TL	128	112.14	-13.31		128	47.08	-22.28		128	21.31	-7.14	
	10001-31500TL	31	111.25	-14.10		31	44.19	-18.37		31	16.80	-5.87	
ALGILAN GELİR DÜZEYİ	Yüksek	45	114.44	-12.50		45	43	-21.71		45	16.08	-5.44	
	Orta	357	110.74	-13.78	15.32*	357	47.85	-19.91	12.30*	357	25.09	-7.95	41.10*
	Düşük	154	95.94	-18.83		154	66.29	-22.10		154	36.85	-8.47	
EV SAHİBİ OLMA	Kendisinin	420	107.89	-15.78		420	51.52	-21.05		420	26.41	-9.49	
	Kendi değil	136	104.01	-19.07	2.36*	136	55.82	-25.83	-1.95	136	31.34	-10.84	-5.07*
OTO. SAHİBİ OLMA	Oto var	385	111.70	-13.31		385	47.21	-20.30		385	24.42	-8.62	
	Oto yok	171	96.23	-18.57	11.12*	171	64.64	-22.16	-9.08*	171	34.81	-9.32	-12.78*

* $p < .05$

6.6.1. Evli Çiftlerin Evlilik Kalitesinin Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tablo 26’da görüleceği gibi, cinsiyetlerine göre evli çiftlerin “evlilik kalitesi” puan ortalamaları arasında anlamlı farklar çıkmamıştır ($t= -.97, p> .05$). Bir başka ifadeyle, evli çiftlerin evlilik kalitesi cinsiyetlerine göre anlamlı olarak değişmemektedir. Bunun yanı sıra, evli çiftlerin evlilik kalitesi yaş, evlilik süresi ve aylık aile gelirine göre de anlamlı olarak değişmemektedir.

Ev sahibi olan evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalaması ($\bar{x} = 107.89$), ev sahibi olmayan evli çiftlerin puan ortalamasından ($\bar{x} = 104.01$) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($t= 2.36, p< .05$). Otomobil sahibi olan evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalaması ($\bar{x} = 111.70$) otomobil sahibi olmayan evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalamasından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($t= 11.12, p< .05$) (Tablo 26).

Tablo 26’da görüleceği üzere, evli çiftlerin öğrenim düzeyi yükseldikçe evlilik kalitesi puan ortalamalarının da yükseldiği gözlenmektedir ($F= 7.10, p< .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre, ilkokul ve altı öğrenim düzeyine sahip evli çiftlerin evlilik kalitesi, lise, üniversite veya lisansüstü öğrenim görmüş evli çiftlerin evlilik kalitesinden anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Ortaokul ve lise mezunu evli çiftlerin evlilik kalitesi, üniversite veya lisansüstü öğrenim görmüş evli çiftlerin evlilik kalitesinden daha düşük bulunmuştur. Genel olarak, ilkokul ve altı ile ortaokul mezunu evli çiftlerin; ortaokul ile lise mezunlarının; üniversite ile lisansüstü mezunlarının evlilik kalitesi bakımından birbirlerine benzer olduğu ve öğrenim düzeyi yükseldikçe buna paralel olarak evlilik kalitesinin de arttığı görülmektedir.

Tablo 26’da görüleceği üzere, çocuk sayısı arttıkça evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalamalarında bir düşüş gözlenmektedir. Hiç çocuğu olmayan evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalaması en yüksek, üç ve daha fazla çocuğu olan çiftlerin puan ortalaması ise en düşük çıkmıştır. Çocuk sayısının evli çiftlerin evlilik kalitesi üzerine etkisi istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur ($F= 4.06, p< .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre, bu farklılık hiç çocuğu olmayan evli çiftlerin evlilik kalitesi puan

ortalaması ile çocuğu olan diğer grupların ortalamalarından anlamlı olarak yüksek çıkmıştır. Üç ve daha fazla çocuğu olan evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalamaları hiç çocuğu olmayan grup ile 1-2 çocuğu olan grubun puan ortalamalarından anlamlı olarak düşük bulunmuştur.

Evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalamaları çalışma durumlarına göre incelendiğinde, çalışan evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalamaları en yüksek, çalışmayan evli çiftlerin puan ortalamaları ise en düşük bulunmuştur. Çalışma durumunun çiftlerin evlilik kalitesi üzerindeki etkisi istatistiksel olarak da anlamlı çıkmıştır ($F= 3.46, p < .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre, çalışan evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalaması, çalışmayanların ortalamasından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Buna karşın, emekli evli çiftler ile çalışanlar ve çalışmayan grupların evlilik kalitesi puan ortalamaları arasında gözlenen farklar anlamlı çıkmamıştır. Bu bulgulara dayanarak, gelir sağlayıcı bir işte çalışan ile emekli olmuş evli çiftlerin evlilik kalitesi bakımından çalışmayanlara kıyasla daha avantajlı olduğu söylenebilir (Tablo 26).

Evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalamaları algılanan gelir düzeyine göre değerlendirildiğinde ise, evli çiftler gelir düzeylerini yüksek algıladıkça evlilik kalitesi puan ortalamalarında da anlamlı olarak bir yükselme olduğu görülmektedir ($F= 15.32, p < .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre, gelir düzeylerini yüksek ve orta olarak algılayan evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalamaları, gelir düzeylerini düşük olarak algılayan çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalamasından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Buna karşın, gelir düzeyini yüksek ve orta olarak algılayan evli çiftlerin evlilik kalitesi puan ortalamaları arasında gözlenen fark anlamlı çıkmamıştır. Sonuç olarak, gelir düzeyini düşük algılayan evli çiftlerin evlilik kalitesinin, orta ve yüksek algılayan çiftlere kıyasla anlamlı olarak daha düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 26).

6.6.2. Evli Çiftlerin Eş Tükenmişliğinin Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tablo 26’da görüleceği gibi, cinsiyetlerine göre evli çiftlerin “eş tükenmişliği” puan ortalamaları arasında gözlenen farklar anlamlı çıkmamıştır ($t= 1.66, p> .05$). Diğer bir deyişle, evli çiftlerin eş tükenmişliği cinsiyetlerine göre anlamlı olarak değişmemektedir. Ayrıca evli çiftlerin eş tükenmişliği yaş, çocuk sayısı, çalışma durumu, aylık aile geliri ve ev sahibi olmaya göre de anlamlı olarak değişmemektedir.

Tablo 26’da görüleceği gibi, otomobil sahibi olan evli çiftlerin eş tükenmişliği puan ortalaması ($\bar{x} = 47.21$) otomobil sahibi olmayanların puan ortalamasından anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur ($t= -9.08, p< .05$). Bu bulgulara göre, ailesinde otomobili olan evli çiftlerin, otomobili olmayan çiftlere kıyasla daha az “eş tükenmişliği” yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Tablo 26’da görüldüğü gibi, öğrenim düzeyleri düştükçe evli çiftlerin eş tükenmişliği puan ortalamalarında artış gözlenmektedir. Öğrenim durumu değişkeninin “eş tükenmişliği” üzerindeki etkisine ilişkin F değerleri anlamlı bulunmuştur ($F= 6.23, p< .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre, “üniversite veya yüksekokul” ile “lisansüstü” mezunu olan evli çiftlerin eş tükenmişliği puan ortalamaları, “ilkokul mezunu ve altı”, “ortaokul” ve “lise” mezunu evli çiftlerin eş tükenmişliği puan ortalamalarından anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Bir başka deyişle, öğrenim düzeyi düştükçe eş tükenmişliğinde görece bir artış olmakta, lise ve daha düşük öğrenim düzeyine sahip evli çiftler, üniversite veya lisansüstü öğrenime sahip olan evli çiftlere kıyasla anlamlı olarak daha fazla eş tükenmişliği yaşamaktadırlar.

Evli çiftlerin eş tükenmişliği puan ortalamaları evlilik süresine göre incelendiğinde “1-5 yıl” evli olan çiftlerin eş tükenmişliği puan ortalamasının en yüksek, “11-20 yıl” evli olan çiftlerin eş tükenmişliği puan ortalamasının ise en yüksek olduğu görülmektedir. Evlilik süresinin “eş tükenmişliği” üzerindeki etkisine ilişkin F değerleri anlamlı bulunmuştur ($F= 2.47, p< .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre, “1-5 yıl” evli olan çiftlerin eş tükenmişliği puan ortalaması, “11-20 yıl” ve “21-30 yıl” evli olan çiftlerin eş

tükenmişlik puan ortalamalarından anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Sonuç olarak “11-30 yıl” gibi daha uzun süre evli olan eşlerin daha fazla eş tükenmişliği yaşadıkları ortaya çıkmaktadır (Tablo 26).

Evli çiftlerin eş tükenmişliği puan ortalamaları algılanan gelir düzeyine göre incelendiğinde, gelir düzeyini “düşük” algılayan çiftlerin eş tükenmişlik puan ortalamasının en yüksek, gelir düzeyini “yüksek” algılayan çiftlerin eş tükenmişlik puan ortalamasının ise en düşük olduğu görülmektedir. Genel olarak, gelir düzeyini düşük algıladıkça eş tükenmişliği puan ortalamasının yükseldiği gözlenmektedir. Algılanan gelir düzeyinin çiftlerin “eş tükenmişliği” üzerindeki etkisine ilişkin F değeri anlamlı bulunmuştur ($F= 12.30, p < .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre gelir düzeyini “düşük” algılayan çiftlerin eş tükenmişliği puan ortalaması, gelir düzeyini “orta” ve “yüksek” olarak algılayan çiftlerin eş tükenmişliği puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Sonuç olarak, gelir düzeyini “düşük” algılayan çiftlerin daha fazla eş tükenmişliği yaşadıkları belirlenmiştir.

6.6.3.Evli Çiftlerin Yaşadığı Aile Ekonomik Güçlüğü'nün Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tablo 26’da görüleceği gibi, cinsiyetlerine göre evli çiftlerin “aile ekonomik güçlüğü” puan ortalamaları arasında anlamlı fark çıkmamıştır ($t= .07, p > .05$). Diğer bir deyişle, evli çiftlerin yaşadıkları aile ekonomik güçlüğü, cinsiyetlerine göre anlamlı olarak değişmemektedir. Ayrıca evli çiftlerin aile ekonomik güçlüğü, çocuk sayısı ve çalışma durumuna göre de anlamlı olarak değişmemektedir.

Ev sahibi olan evli çiftlerin aile ekonomik güçlük puan ortalaması ($\bar{x} = 26.41$), ev sahibi olmayan evli çiftlerin aile ekonomik güçlük puan ortalamasından ($\bar{x} = 31.34$) daha düşük bulunmuştur. Evli çiftlerin “aile ekonomik güçlük” puan ortalamaları ev sahibi olup olmama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t= -5.07, p < .05$). Sonuç olarak, ev sahibi olan evli bireylerin daha az aile ekonomik güçlük yaşadıkları belirlenmiştir (Tablo 26).

Otomobil sahibi olan evli çiftlerin, aile ekonomik güçlüğü puan ortalaması ($\bar{x} = 24.42$) otomobil sahibi olmayanların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 34.81$) daha düşük gözlenmektedir. Ailenin otomobilinin olmasına göre, evli çiftlerin “aile ekonomik güçlük” puan ortalamaları arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = -12.78, p < .05$). Bu bulgulara göre, ailesinde otomobili olan evli çiftlerin, otomobili olmayan evli çiftlere kıyasla daha az “aile ekonomik güçlük” yaşadıkları söylenebilir (Tablo 26).

Tablo 26’da görüleceği gibi, yaşa göre evli çiftlerin yaşadıkları “aile ekonomik güçlüğü” puan ortalamaları farklılık göstermektedir. “41-50” yaş grubundaki evli çiftlerin “aile ekonomik güçlüğü” puan ortalamasınının ($\bar{x} = 29.34$) en yüksek olduğu, bunu “31-40” yaş grubunun puan ortalamasınının ($\bar{x} = 26.24$) izlediği belirlenmiştir. Yaşın evli çiftlerin yaşadıkları “aile ekonomik güçlüğü” üzerindeki etkisine ilişkin F değeri anlamlı bulunmuştur ($F = 4.70, p < .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre, “41-50 yaş” grubundaki evli çiftler, “31-40 yaş” grubuna kıyasla daha fazla aile ekonomik güçlüğü yaşamaktadırlar. Buna karşın diğer yaş grubundaki evli çiftlerin yaşadıkları aile ekonomik güçlüğü puan ortalamaları arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Evli çiftlerin öğrenim düzeyi yükseldikçe yaşadıkları aile ekonomik güçlüğü puan ortalamalarında bir azalma olduğu gözlenmektedir. Öğrenim durumunun evli çiftlerin yaşadıkları “aile ekonomik güçlüğü” üzerindeki etkisine ilişkin F değeri anlamlı bulunmuştur ($F = 2.91, p = .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre, “ilkokul mezunu ve altı” ($\bar{x} = 35.96$) öğrenime sahip evli çiftlerin yaşadıkları aile ekonomik güçlüğü, “lise” ($\bar{x} = 31.01$), “üniversite veya yüksekokul” ($\bar{x} = 24.40$) ve “lisansüstü” ($\bar{x} = 22.70$) düzeyde öğrenime sahip evli çiftlerin yaşadıkları aile ekonomik güçlüğünden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Benzer biçimde, “lise” ($\bar{x} = 31,01$) mezunu evli çiftlerin yaşadıkları aile ekonomik güçlüğü ise “üniversite veya yüksekokul” ($\bar{x} = 24.40$) ile “lisansüstü” ($\bar{x} = 22.70$) düzeyde öğrenime sahip evli çiftlerin yaşadıkları aile ekonomik güçlüğünden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Genel olarak, öğrenim

düzeyleri düştükçe evli çiftlerin yaşadıkları aile ekonomik güçlüğünde anlamlı olarak bir artma olduğu saptanmıştır (Tablo 26).

Tablo 26’da görüleceği gibi, evlilik süresine göre evli çiftlerin yaşadıkları “aile ekonomik güçlüğü” puan ortalamaları arasında farklılık gözlenmektedir. Evlilik süresinin evli çiftlerin yaşadıkları “aile ekonomik güçlüğü” üzerindeki etkisine ilişkin F değeri anlamlı bulunmuştur ($F= 2.65, p < .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre, “1-5” yıl evli olan çiftlerin yaşadıkları “aile ekonomik güçlüğü” puan ortalaması ($\bar{x} = 25.50$), “11-20” yıl ($\bar{x} = 29.61$) ve “21-30” yıl ($\bar{x} = 29.34$) evli olan çiftlerin puan ortalamalarından daha düşük saptanmıştır. Benzer şekilde, “6-10” yıl evli olan çiftlerin “aile ekonomik güçlüğü” puan ortalaması ($\bar{x} = 25.84$), “11-20” yıl ($\bar{x} = 29.61$) evli olanların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Sonuç olarak, evliliğin “11-20” ve “21-30” yıllarında evli çiftlerin daha fazla “aile ekonomik güçlüğü” yaşadıkları bulunmuştur.

Tablo 26’da görüleceği gibi, aylık aile gelirinine göre evli çiftlerin yaşadıkları “aile ekonomik güçlüğü” puan ortalamaları farklı bulunmuştur. Aylık aile gelirin evli çiftlerin yaşadıkları “aile ekonomik güçlüğü” üzerindeki etkisine ilişkin F değeri anlamlı bulunmuştur ($F= 15.86, p < .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre, “900-1500TL” aylık gelire sahip eşler en fazla ($\bar{x} = 41.50$); “10001-31500TL” aylık gelire sahip eşler ise en az ($\bar{x} = 16.80$) “aile ekonomik güçlüğü” yaşamaktadırlar. Sonuç olarak, ailenin aylık geliri azaldıkça buna paralel olarak eşlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü artmaktadır.

Algılanan gelir düzeyine göre, evli çiftlerin yaşadıkları “aile ekonomik güçlüğü” puan ortalamaları da farklılık göstermektedir. Algılanan gelir düzeyinin evli çiftlerin yaşadıkları “aile ekonomik güçlüğü” üzerindeki etkisine ilişkin F değeri anlamlı bulunmuştur ($F= 41.10, p < .05$). Post-Hoc Testi sonuçlarına göre, gelir düzeyini “yüksek” algılayan çiftlerin “aile ekonomik güçlüğü” puan ortalaması ($\bar{x} = 16.08$), gelir düzeyini “düşük” algılayan çiftlerin puan ortalamasından ($\bar{x} = 36.85$) anlamlı olarak

düşük bulunmuştur. Sonuç olarak, evli çiftlerin algıladıkları gelir düzeyleri düştükçe çiftlerin yaşadıkları aile ekonomik güçlüğü de artmaktadır (Tablo 26).

7. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde, sırasıyla EKÖ, AEGÖ-Türkçe Formu, model testi ve evlilik kalitesi, eş tükenmişliği ve aile ekonomik güçlüğü ölçeklerinin ortalama puanlarının sosyo-ekonomik değişkenlere göre karşılaştırılmasına elde edilen bulgular tartışılmıştır.

7.1.EVLİLİK KALİTESİ ÖLÇEĞİ'NE (EKÖ) İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu kısımda Evlilik Kalitesi Ölçeğinin (EKÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına ilişkin bulgular tartışılmıştır. Giriş bölümünde belirtildiği gibi, araştırmada, Evlilik Kalitesi Ölçeği, geçerli ve güvenilir bir ölçek midir?' sorusuna yanıt aranmıştır. EKÖ, evli bireylerde evlilik kalitesini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte 9 adet olumsuz anlamlı madde olmak üzere toplam 42 madde bulunmaktadır. Likert tipi üçlü derecelendirmeli olan EKÖ'de betimsel derecelendirmeler, "1= bana uygun değil", "2= bana kısmen uygun", "3= bana uygun", şeklinde düzenlenmiştir. EKÖ'den 42-126 arasında puan alınabilmektedir ve alınacak yüksek puan, evlilik kalitesinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

EKÖ, beş faktörlü bir yapıya sahiptir ve toplam varyansın % 62'sini açıklamaktadır. Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda da ölçeğin uyum indeksleri iyi çıkmıştır. EKÖ ile ETÖ arasında ($r = - .79$) ve EKÖ ile AEGÖ arasında ($r = - .49$) negatif yönde anlamlı düzeyde korelasyonlar saptanmıştır. EKÖ'nün 422 evli bireye ilişkin veri setinden hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı .97 ve 556 evli bireye ilişkin veri setinden hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı ise .96 bulunmuştur.

Yurt dışında evlilik kalitesini ölçmek amacıyla geliştirilmiş ölçeklere, Marital Quality Scale (Shah,1995), Happiness Scale (Rofe, 1988), Marital Quality Index (Norton, 1983) örnek gösterilebilir. Buna karşın Türkiye'de geliştirilmiş evlilik kalitesini ölçen bir ölçek bulunmamaktadır. Türkiye'de "Evlilik Kalitesi Ölçeği" adıyla geçerli ve güvenilirlik katsayıları yüksek bir ölçek geliştirilmiş olması önemlidir. Çünkü araştırmacı

ne kadar dikkatli olsa da, geliştirilen her ölçme aracı geliştirildiği kültürden belli derecede etkilenebilir. Geliştirilen ölçme araçları eğitim, klinik ihtiyaçları karşılamak, psikolojik hizmet sunmak, bireyleri belli niteliklerine göre seçme, yerleştirme, insan gruplarını, kurumları, sosyal ilişkileri, olayları değerlendirmek ve araştırmak gibi amaçlarla geliştirilebilir (Özgüven, 2011). Bu kapsamda EKÖ, evli bireylerin eğitimi, hizmet sunulması ve araştırma yapılması amacıyla kullanılacak bir araç olarak değerlendirilebilir.

EKÖ'yü geliştirmek için öncelikle “evlilik kalitesi” kavramının araştırmacının kafasında net olması amaçlanmıştır. Bu amaçla, bir yandan literatür incelenirken, diğer yandan odak grup görüşmesi yapılarak bireylerden “evlilik kalitesi” kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda bilgiler alınmıştır. EKÖ'nün maddeleri bu çerçevede araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Süreç içerisinde bu maddeler hakkında uzmanların ve Tez İzleme Komitesi (TİK) üyelerinin de görüş ve önerileri alınmıştır. Bu nedenlerle EKÖ'nün, özgün bir ölçek olma özelliği taşıdığı söylenebilir.

EKÖ, beş faktörlü yapısıyla ve açıkladığı varyans oranıyla evli çiftlerin evlilik kalitelerini ölçmek amacıyla güvenle kullanılacak bir ölçme aracıdır. Bu nedenle, EKÖ'yü Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, hastanelerin psikiyatri bölümleri, aile konusunda çalışanlar, psikologlar, psikolojik danışmanlar, aile ve tüketici ekonomistleri, ara bulucular, akademisyenler ve araştırmacılar güvenle kullanabilirler. Özellikle, ailelerin veya evli çiftlerin eğitimi amacıyla hazırlanacak psiko-eğitim ve müdahale programlarının içeriği de EKÖ'den yararlanılarak oluşturulabilir. Sonuç olarak, EKÖ, mevcut literatüre katkı sağlayan ve farklı uzmanların yararlanabileceği, kullanışlı bir ölçek olma özelliği taşımaktadır.

7.2. AİLE EKONOMİK GÜÇLÜK ÖLÇEĞİ'NİN (AEGÖ) TÜRKÇE FORMU'NA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (Family Economic Strain Scale- FESS) Hilton ve Devall (1997) tarafından ailelerin ekonomik güçlüğü ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. AEGÖ, 12 madde içermektedir. AEGÖ'de 12 maddenin yanı sıra “...’deki diğer

ailelerle kıyasladığınızda, gelir düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?” şeklinde bir adet de beş seçenekli sorusu bulunmaktadır. AEGÖ, Likert tipi beşli derecelendirmeli (1= Asla, 5= neredeyse her zaman) bir ölçek olup ölçekten alınan yüksek puan ailenin yüksek düzeyde ekonomik güçlük yaşadığı anlamına gelmektedir. Yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda tek boyutlu olduğu ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır. Orijinal çalışma, AEGÖ'nün oldukça güvenilir ve tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, FESS'in Türkçe'ye uyarlama çalışmasına karar verilmiştir.

AEGÖ- Türkçe Formu'nun ilk geçerlik çalışması Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile incelenmiştir. Yapılan AFA çalışması sonucunda AEGÖ- Türkçe Formu'nun tek boyutlu bir yapıya sahip olduğu, toplam varyansın % 71.42 kadarını açıkladığı hesaplanmıştır. Bu çalışma kapsamında AEGÖ- Türkçe Formu'nun EKÖ ve ETÖ ile korelasyonları incelenmiştir. AEGÖ- Türkçe Formu, EKÖ ile -.49 ve ETÖ ile .54 korelasyon göstermiş ve bu sonuçlar da AEGÖ'nün Türkçe formunun geçerliğinin diğer kanıtları olarak değerlendirilmiştir.

AEGÖ- Türkçe Formu'nun güvenilirlik katsayıları oldukça yüksek bulunmuştur. Bu özellikleriyle AEGÖ'nün Türkçe Formu'nu ailelerin ekonomik güçlüğü ölçmek amacıyla Türkiye'de de ekonomiyle ilgili çalışan kurum, kuruluş ve uzmanların, ekonomistlerin, işletmecilerin, araştırmacıların güvenilir olarak kullanabileceği söylenebilir. Sonuç olarak, AEGÖ'nün Türkçe Formu, Türkiye'de farklı uzmanların yararlanabileceği, kullanışlı bir ölçek olma özelliği taşımaktadır.

7.3 EKONOMİK GÜÇLÜĞÜN EVLİLİK KALİTESİ İLE İLİŞKİSİNİN ÇİFTLERİN YAŞADIĞI EŞ TÜKENMİŞLİĞİNE BAĞLI OLARAK DEĞİŞMESİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI

Evlilik kalitesi model testi kapsamında yanıtı aranan “ekonomik güçlüğü evlilik kalitesi ile ilişkisi çiftlerin yaşadığı eş tükenmişliğine bağlı olarak değişmekte midir?” sorusuna ilişkin ortaya çıkan bulgulara göre; çiftlerin yaşadığı ekonomik güçlük, çiftlerin evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilememektedir. Buna karşın, çiftlerin eş

tükenmişliği arttıkça, çiftlerin her ikisinin de evlilik kalitesi anlamlı olarak düşmektedir. Bunun yanı sıra, ekonomik güçlük evlilik kalitesi arasındaki ilişkinin ise eş tükenmişliğine bağlı olarak değişmediği bulunmuştur. Modelde yer alan değişkenlerin, kadınların evlilik kalitesine ilişkin varyansın .65'ini, erkeklerin evlilik kalitesine ilişkin varyansın ise .64'ünü açıkladığı görülmüştür. Çiftlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü, çiftlerin evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilememesi Türkiye'deki genel beklenti ve anlayışa pek uygun düşmeyen bir sonuçtur. Bununla birlikte eş tükenmişliğinin evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilemesi beklenen bir sonuçtur.

Öncelikle “ekonomik güçlük” kavramından ne anlaşılması gerektiğini kısaca ifade etmek gerekirse: Ekonomik güçlük, "bir kimsenin finansal pozisyonundaki yetersizlik algısı ve buna ilaveten finansal çekince ve endişe" olarak tanımlanmaktadır (Mills, Grasmick, Morgan ve Wenk, 1992). Lorenz ve diğerleri (1991) ise ekonomik güçlüğü “gelir yetersizliği, azalan servet ve aile kaynakları, istikrarlı olmayan iş/meslek durumu” olarak tanımlamaktadır. Ekonomik güçlük “bir kişinin ay sonunda faturaları ödeyebilme imkânı hakkında stresli düşünceler oluşturan evdeki stresin kronik bir şeklidir” (Young ve Schieman, 2012). Bunun yanı sıra “ekonomik güçlük” kavramının yalnızca ekonomik olmadığı, aynı zamanda aile bireylerinin ihtiyaçlarını karşılamada bilişsel ve davranışsal zorluğa neden olduğu öne sürülmektedir. Nitekim yapılan bir araştırmada, aile bireylerinin yaşadıkları aile ekonomik güçlüğü azalma olduğunda ruhsal sağlıklarında düzelmeler olduğu vurgulanmıştır (Mütevellioglu ve Çizel, 2010). Benzer biçimde, ailede yaşanan ekonomik güçlüğü aile üyelerinde depresyonu ve eşler arasında yaşanan geçimsizliği artırdığı, buna karşın evlilik doyumunu düşürdüğü öne sürülmektedir (Amato ve Rogers, 1999; Conger ve diğerleri, 1990; Dew, 2008; Dew ve Dakin, 2011).

Literatürde ekonomik güçlüğü, çiftlerin evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilememesini destekleyen sınırlı çalışma bulunmaktadır. Örneğin, Lorenz ve diğerlerine (1991) göre, ekonomik baskının (güçlüğü) etkileri evlilik kalitesini doğrudan etkilememektedir. Bu sonuç, bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Buna karşın, Obradovic ve Cudina (2012) yaptıkları çalışmada ailede yaşanan ekonomik güçlüğü evlilik kalitesini etkilediğini öne sürmektedirler. Yine, yapılan bir çalışmada ailenin yaşadığı

ekonomik güçlük ile evlilik doyumu arasında anlamlı ilişki olduğu ortaya konulmaktadır (Kwon ve diğerleri, 2003). Bu sonuçlar ise, bu araştırmanın sonuçlarıyla karşılaştırıldığında farklılık göstermektedir. Bu farklılığın nedeni, aile ekonomik güçlüğü değişkeninin APIMoM yöntemiyle bir model içinde test edilmesinden kaynaklanabilir. APIMoM, yeni ve daha hassas ölçüm yapan yöntem olarak değerlendirilmektedir.

Conger ve diğerleri (1990), ekonomik güçlük yaşayan eşlerin evliliğin bitmesi, ailenin dağılması gibi risklerle karşılaştıklarını vurgulayarak, ailede yaşanan ekonomik güçlüğü tüm aile üyelerini dolaylı veya doğrudan etkileyebileceğini ifade etmektedir. Benzer şekilde, Özgüven (2009), ailede yaşanan ekonomik sıkıntının bütün aile üyelerini etkileyeceğine, ailelerin alışkanlıklarını ve düzenini bozacağına, sonuçta aile içi ilişkilerde ve evlilikte bunalımlara neden olabileceğine vurgu yapmaktadır. Aytaç ve Rankin (2009) ise ekonomik güçlüğü evlilik problemleri üzerinde hem kadın hem de erkekler için doğrudan etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde, Bradbury, Fincham ve Beach'e (2000) göre, eşlerin karakter yapıları, aile bireylerinin yaşadıkları stresin boyutu, gelir düzeyleri ve eşlerin birbiri ile uyumu, evlilik kalitesini doğrudan etkilemektedir. Kısacası literatür incelendiğinde daha önce yapılan araştırmalar daha çok, ailede yaşanan ekonomik güçlüğü eşler ve aile bireyleri arasındaki ilişkileri, duyguları olumsuz etkileyerek eşlerin evlilik kalitesini etkilediği yönündedir. Ancak bu durumun aksine, bu çalışmada ekonomik güçlük ile evlilik kalitesi arasında direkt ilişki bulunmamıştır.

Dew ve Dakin'e (2011) göre de, evlilikte çatışma ve anlaşmazlıkların temel kaynağı eşler arasında yaşanan finansal anlaşmazlıklardır. Çünkü para demek güç ve kontrol demektir. Dolayısıyla para, ekonomik güçlük ve eşler arasında ilişkinin yönünü tayin etmektedir. Grable, Britt ve Cantrell'a (2007) göre de para, sıklıkla eşler arasında hayal kırıklığı ve güç mücadelesi ile sonuçlanmakta ve bu durum evlilik kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sonuçlar da, bu araştırma bulgularının aksine ekonomik güçlüğü eşler arasındaki ilişkiyi olumsuz yönde etkilediğine işaret etmektedir.

Literatürde, daha önce yapılan çalışmalar (Clark-Nicolas ve Gray-Little, 1991; Çopur, Şafak ve Terzioğlu, 2008; 2011; Dew ve Dakin 2011; Dew and Stewart, 2012; Grable, Britt ve Cantrell, 2007) evlilik kalitesinin en güçlü yordayıcılarından birinin ekonomik yeterlilik olduğunu, finansal tatmin ile evlilikten duyulan memnuniyet veya doyum arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Ancak literatürdeki çoğu araştırma bulgularının tersine, bu çalışmada, ailede yaşanan ekonomik güçlüğü eşlerin evlilik kalitesini etkilememesinin iki nedeni olabilir. Birincisi, bu tez çalışması kapsamında, aile ekonomik güçlüğü değişkeninin evlilik kalitesi üzerindeki etkisinin, henüz yeni sayılabilecek ve güçlü olan APIMoM yöntemiyle test edilmiş olması olabilir. İkincisi ise Türkiye’de eşlerin yaşadıkları ekonomik güçlükten ziyade yaşadıkları stres, duygular, ekonomik güçlüğü yüklenen anlam ve beklentileri olabilir. Bu konuda Türkiye’de yaygın olan bir anlayış şöyle bir atasözü ile ifade edilmektedir: “İki gönül bir olunca samanlık seyran olur.” Bu söz, birbirini gerçekten seven çiftler, bir samanlıkta (çok olumsuz koşullarda) bile sevgilerini ve birlikteliklerini sürdürebilirler anlamı taşımaktadır. Bu olumsuz koşullar onlara saray gibi gelir anlamında söylenmektedir. Ailede yaşanan ekonomik güçlüğü eşlerin evlilik kalitesini eş tükenmişliğine bağlı olarak etkilememesi, toplumumuzda eşlerin ilişkilerinde bu atasözüne uygun bir algı ve anlayışın devam ettiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırmanın bulgularından diğeri ise eş tükenmişliğinin evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilemesidir. Bu bulgu, “eş tükenmişliği nedir ve hangi nedenlerle eş tükenmişliği yaşanmaktadır” sorusunu akla getirmektedir.

Eş tükenmişliği, Pines (1996) tarafından çiftlerin “bilişsel dünyalarında gerçeklik ile beklentileri arasındaki farklılığın neden olduğu fiziksel, duygusal ve zihinsel yorgunluk semptomu” olarak açıklanmıştır. Çiftler evliliğe başlarken genellikle “iki baş bir yastıkta ölünceye kadar... “ düşüncesi içindedirler. Eş tükenmişliği, daha çok, evlilikle ilgili gerçek dışı ve yüksek beklentisi olan çiftlerde görülmektedir. Nitekim Cox’a (2006) göre, evlilikten yüksek ve gerçektışı beklentiler, evlilikten elde edilecek doyumunu düşürebilmekte ya da hayal kırıklığına yol açabilmektedir. Bu nedenle, evlilikte eşlerin bu ihtiyaçları doyurulmaz ve beklentileri gerçekleştirilemezse eş tükenmişliği

yaşanmaktadır. Benzer şekilde, Kızıldağ (2015) evli çiftlerin, evlilik ilişkisi ile ilgili önemli beklentileri olduğunu, Cox'un da ifade ettiği gibi, bu beklentilerin ve ihtiyaçların karşılanamaması sonucunda eş tükenmişliği yaşandığını, dolayısıyla eş tükenmişliği ve gerçekleşmeyen evlilik beklentilerinin evlilik kalitesini etkileyen nedenler arasında yer aldığını ifade etmektedir.

Erkeklerle kıyasla kadınlar daha yüksek düzeyde eş tükenmişliği yaşamaktadırlar (Pines, Neal, Hammer ve Icekson, 2011). Çapri ve Gökçakan (2012) evlilik uyumu ve mesleki tükenmişlik değişkenlerinin eş tükenmişliğini anlamlı olarak yordadığını bulmuşlardır. Çapri (2008) yaptığı çalışmada, cinsiyetin ve evlilik uyumu değişkenlerinin eş tükenmişliğini yordadığını bulmuştur. Çapri'ye göre, eş tükenmişliği çiftler arasındaki bir ilişkinin bitme aşamasına geldiğine işaret etmektedir. Daha önce yapılan çalışmaların sonuçlarından anlaşılacağı gibi, eşler, evlilikten beklentileri gerçekleştirdiği, hayal kırıklığı ve eş tükenmişliği yaşamadıkları, uyumlu bir evliliğe sahip oldukları takdirde ancak sağlıklı, kaliteli bir evlilik yürütebilmektedirler. Ayrıca, önceki araştırmacıların belirttiği gibi, erkeklere kıyasla kadınların daha yüksek düzeyde eş tükenmişliği yaşamaları da dikkate alınması gerek önemli bir husus olarak değerlendirilebilir (örn. Pines, Neal, Hammer ve Icekson, 2011).

Ülkemizde boşanma oranlarındaki dikkate değer artış değerlendirildiğinde, toplumsal düzeyde, evlilik kalitesinin düşmesini önlemek ve evlilik kalitesini artırmaya yönelik çalışmalar yapmak gerekli görünmektedir. Aile içi istismar ve şiddet, kötü muamele ve kadına yönelik şiddet giderek yaygınlaşmakta, bu konularla ilgili olarak yazılı ve görsel basında sıklıkla haberler yayınlanmaktadır. Bu nedenlerle ve eş tükenmişliğinin evlilik kalitesini etkilemesi nedeniyle evlilik kurumunu daha sağlıklı yani kaliteli hale getirebilmek için bilimsel bulgular ışığında kaynakların kullanılması gerekli görünmektedir. Bu noktada “kaliteli evlilikten ne anlaşılmalıdır?” sorusu akla gelmektedir. Literatürde evlilik kalitesi, evlilik doyumu, evlilik uyumu, evlilik başarısı anlamında birbirinin yerine kullanılabilir (Faulkner, Klock ve Gale, 2002; Nabarro, 2004; Aktaran: Kodan-Çetinkaya ve Gençdoğan, 2014). “Evlilik kalitesi” kavramının daha doğru karşılığı ise evli çiftlerin “evlilik kalitesi algısı” kavramıdır (Proulx, Helms ve Buehler, 2007). Bu çalışma kapsamında “kaliteli evlilik” deyince

EKÖ'nün faktörleri olan “uyum”, “bıkkınlık”, “anlayış, destek”, “sevgi” ve “çatışma” akla gelebilir. Başka deyişle, eşler arasında uyumun, anlayış ve destek ile sevginin egemen olduğu, bıkkınlığın ve çatışmaların sıklıkla yaşanmaması akla gelmelidir.

Bu araştırma kapsamında, ekonomik güçlkle evlilik kalitesi arasındaki ilişkinin eş tükenmişliğine bağlı olarak değişmediği bulunmuştur. Modelde yer alan değişkenlerin, kadınların evlilik kalitesine ilişkin varyansın .65'ini, erkeklerin evlilik kalitesine ilişkin varyansın ise .64'ünü açıkladığı görülmüştür. Bu varyans oranlarının oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle modelde yer alan değişkenler kadın ve erkeklerin evlilik kalitesinin yaklaşık üçte ikisini açıkladığı söylenebilir.

Sonuç olarak, bu bulgular ve bilgiler referans alınarak evliliği güçlendirmeye ve evlilik kalitesini yükseltmeye yönelik çalışmaların yapılması, bireylerin mutluluğu ve sağlıklı bir toplumun yaratılması için yararlı olabilir.

7.4 EKONOMİK GÜÇLÜĞÜN EVLİLİK KALİTESİYLE İLİŞKİSİNİN, ÇİFTLERİN YAŞADIĞI EŞ TÜKENMİŞLİĞİ ARACILIĞIYLA GERÇEKLEŞMESİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI

Evlilik kalitesi model testi kapsamında yanıtı aranan “ekonomik güçlüğün evlilik kalitesi ile ilişkisi çiftlerin yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla gerçekleşmekte midir?” şeklindeki soruya ilişkin ortaya çıkan bulgulara göre; evli çiftlerden herhangi birisinin yaşadığı eş tükenmişliği hem kendisinin hem eşinin evlilik kalitesini düşürmektedir. Buna karşın, eşlerin yaşadığı ekonomik güçlük hem kendisinin hem eşinin evlilik kalitesini düşürmemektedir. Eşlerin yaşadıkları ekonomik güçlük, kendilerinin ve/veya eşlerinin yaşadıkları eş tükenmişliği aracılığıyla evlilik kalitelerini düşürmektedir. Eşin evlilik kalitesinin düşük olması büyük ölçüde kendi eş tükenmişliğine, nispeten de eşinin yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla gerçekleşmektedir. Sonuçta eşlerin evlilik kalitesinin düşmesi esas olarak kendi yaşadıkları eş tükenmişlikleri nedeniyle gerçekleşmektedir.

Evli çiftlerden herhangi birisinin yaşadığı eş tükenmişliğinin hem kendisinin hem eşinin evlilik kalitesini düşürmesi, eş tükenmişliğinin evlilik kalitesini etkileyen önemli bir faktör olduğunun önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak, bu son bulguda dikkati çeken konu, evlilik kalitesinin eş tükenmişliğinden olumsuz etkilenmesi için eşlerden her ikisinin de eş tükenmişliği yaşaması gerekmediği; eşlerden birisinin eş tükenmişliği yaşamasının çiftlerden her ikisinin de evlilik kalitesini etkilediğidir. Bu bulgu, evliliği güçlendirme ve evlilik kalitesini yükseltme çalışmalarında veya müdahale programlarında eş tükenmişliğinin mutlaka ele alınması gerektiğini ve eşlerin bu programlara birlikte katılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Eşlerin yaşadığı ekonomik güçlüğü hem kendisinin hem de eşinin evlilik kalitesini düşürmemesine ilişkin bulguların tartışılması, yine evlilik kalitesi model testinin önceki sorusuna ilişkin bulguların tartışılması kısmında sunulmuştur. Önceki kısımda yapılan tartışmalar burada da geçerli olabilir. Ancak, eşlerin yaşadıkları ekonomik güçlük, kendilerinin ve/veya eşlerinin yaşadıkları eş tükenmişliği aracılığıyla evlilik kalitelerini düşürmektedir. Başka deyişle, eşlerin yaşadığı ekonomik güçlüğü evlilik kalitesine etkisi ancak eş tükenmişliği aracılığıyla gerçekleşmektedir. Eş tükenmişliğinin ekonomik güçlük ile evlilik kalitesi arasındaki ilişkide aracı rol oynaması ise büyük ölçüde bireyin kendi yaşadığı eş tükenmişliğine, kısmen de eşinin yaşadığı eş tükenmişliğine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Diğer bir ifadeyle öncelikle her eşin kendi yaşadığı eş tükenmişliği, eşinden çok kendi evlilik kalitesini olumsuz etkilemektedir.

Bu noktada şu soru akla gelmektedir: Acaba cinsiyetlerine göre eşlerden hangisi daha fazla eş tükenmişliği yaşamaktadır? Bazı araştırmaların (Connides, 2001; Jackson, Miller, Oka ve Henry, 2014) sonuçlarına göre, erkeklere kıyasla kadınlar evlilikten daha düşük düzeyde evlilik doyumu elde etmektedirler. Kadınların evliliklerinde daha düşük düzeyde doyum yaşaması, erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde eş tükenmişliği yaşadıkları anlamına gelebilir.

Eş tükenmişliği yaşayan çiftlerle yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulara göre kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde eş tükenmişliği yaşamaktadırlar (Pines,

Neal, Hammer ve Icekson, 2011). Daha önce yapılan bazı çalışmalarda evlilik uyumu ve cinsiyetin eş tükenmişliğini anlamlı olarak yordadığı (Çapri, 2008), bazı çalışmalarda ise cinsiyete göre evli çiftlerin eş tükenmişlik düzeyleri arasında önemli bir fark bulunmadığı saptanmıştır (Can, 2013). Nitekim bu araştırmanın sonuçları da evli çiftlerin eş tükenmişliği cinsiyetlerine göre anlamlı olarak değişmediğini ortaya koymaktadır.

7.5 EVLİLİK KALİTESİ, EŞ TÜKENMİŞLİĞİ VE AİLE EKONOMİK GÜÇLÜĞÜ ÖLÇEKLERİNİN ORTALAMA PUANLARININ SOSYO-EKONOMİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu kısımda, evli çiftlerin evlilik kalitesi, eş tükenmişliği ve aile ekonomik güçlüğü etkileyen sosyo-ekonomik değişkenlere ilişkin bulgular tartışılmıştır.

7.5.1. Evli Çiftlerin Evlilik Kalitesinin Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Elde edilen bulgulara göre, evli çiftlerin evlilik kalitesi cinsiyetlerine göre anlamlı olarak değişmemektedir. Bu, beklenen bir sonuçtur. Bu bulgu Kapucı (2014) ile Allendorf ve Ghimire'in (2012) bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. İnsan ilişkileri içerisinde en yakın ilişki, eşler arasındaki ilişkidir. Yakın ilişkilere sahip olan eşlerin benzer evlilik kalitesine sahip oldukları anlaşılmaktadır (Jensen, Rauer ve Volling, 2013). Eşler, ayrı ayrı kişiler olmakla birlikte evlilikte “biz” olarak da birlikte yaşamlarını sürdürmektedirler, aileleriyle ilgili ortak sorumlulukları, duyguları, düşünceleri söz konusudur, kaliteli bir evlilikte fikir birliği içerisinde hareket etmek durumundadırlar (Faulkner, Klock ve Gale, 2002; Fincham, 1998), iyi ve kötü günde birlikte olmakta ve iyi ve kötü yaşantılarından birlikte etkilenmektedirler. Evliliğe ilişkin beklentileri belki de benzer düzeyde gerçekleşmektedir. Bütün bu nedenlerle eşlerin evlilik kalitesi cinsiyetlerine göre farklı bulunmamış olabilir.

Oturdukları ev kendilerine ait olan evli çiftlerin evlilik kalitesi, daha yüksek bulunmuştur. Bu, beklenen bir bulgudur. Bu bulgular, Retting ve Bubolz'm (1983)

bulgularıyla tutarlı görünmektedir. Retting ve Bubolz, evlilik kalitesini ekonomik ve sosyal etmenlerle açıklamıştır. Eşlerin oturdukları evin kendilerine ait olması önemli bir ekonomik gösterge olarak değerlendirilebilir. Bradbury, Fincham ve Beach (2000) gelir düzeyinin, eşlerin evliliklerinden memnuniyetini ve kalitesini doğrudan etkilediğini ifade etmektedir. Türkiye’de ev sahibi olmak için eşlerin çok yoğun bir çaba içerisinde oldukları izlenmektedir. Ev sahibi olmanın önemli bir kazanım olduğu, kirada yaşamamanın zorlanmalı bir süreç olduğu ve kiracı ile ev sahibi arasında zaman zaman istenmeyen olayların yaşandığı toplum tarafından bilinen bir gerçektir. Bu nedenlerle ev sahibi olan eşlerin evlilik kalitesi ev sahibi olmayanlara göre daha yüksek çıkmış olabilir.

Evlilik kalitesini etkileyen sosyo-ekonomik değişkenlerden birisi de “ailesinde otomobilin olması” değişkenidir. Ailesinde otomobili olan evli çiftlerin evlilik kalitesi, ailesinde otomobili olmayan gruba kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Daha önce de ifade edildiği gibi, Türkiye koşullarında, evli çiftlerin kendilerine ait otomobillerinin olması önemli bir ekonomik gösterge olarak değerlendirilebilir. Eşlerin otomobillerinin olması kendilerine hareket özgürlüğü kazandırabilir, sosyal etkinliklere katılma ve daha fazla sosyal ilişkilerde bulunma fırsatı sunabilir. Sonuç olarak, otomobillerinin olması eşlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin bazı beklentilerinin gerçekleşmesine katkıda bulunabilir. Bu nedenlerle, ailesinde otomobili olan evli çiftlerin evlilik kalitesi, ailesinde otomobili olmayan gruba kıyasla daha yüksek bulunmuş olabilir.

Evlilik kalitesi üzerinde etkisi incelenen diğer bir değişken “öğrenim durumu” değişkenidir. Genel olarak, ilkokul ve altı ile ortaokul mezunu evli çiftlerin; ortaokul ile lise mezunlarının; üniversite ile lisansüstü mezunlarının evlilik kalitesi bakımından birbirlerine benzer olduğu, bu ikili grupların öğrenim düzeyleri yükseldikçe buna paralel olarak evlilik kalitesinin de yükseldiği görülmektedir. Bu bulgular da beklenen bulgulardır. Bu bulgu, Allendorf ve Ghimire’in (2012) bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Terry ve Kottman (1995), eşlerin bir meslek sahibi olmalarının ve aileye ekonomik anlamda birlikte katkıda bulunmasının evlilikte doyumunu olumlu yönde etkilediğini ve dolayısıyla evlilikte kaliteyi artırdığını vurgulamaktadır. Türkiye koşullarında öğrenim düzeyi yüksek bireylerin iş bulma olasılıklarının daha yüksek

olduğu, üniversite ile lisansüstü mezunlarının büyük bir kısmının gelir sağlayıcı bir işte çalışmakta olabileceği değerlendirilebilir. Böylece eşlerin aile ekonomisine birlikte katkıda bulunduğu ve evlilik kalitelerinin bu nedenle daha yüksek çıkmış olabileceği söylenebilir. İkincisi, öğrenim düzeyi yüksek olan evli çiftlerin evliliğe ilişkin daha gerçekçi beklentilerinin olabileceği, kendi koşul ve olanaklarını daha gerçekçi temellerde değerlendirmiş olabilecekleri kanısına varılabilir. Üçüncüsü, öğrenim düzeyi yükseldikçe evli çiftlerin “evliliği güçlendirme” kavramı çerçevesinde, iletişim becerileri, sosyal ilişkiler, ebeveynlik eğitimi, empati, ailenin finansal yönetimi konularında görece daha bilinçli oldukları düşünülebilir. Amato ve Booth'un (1995) belirttikleri gibi, eğitim düzeyi yüksek eşler arasındaki eşitlikçi ilişki, erkeğin de ev işleri ve çocuk bakımı gibi konularda rol oynaması evlilikten duyulan memnuniyeti ve dolayısıyla evliliğin kalitesini artırmaktadır. Bütün bu etmenler, dolaylı olarak evli çiftlerin evlilik kalitesinin daha yüksek olmasına neden olabilir.

Evlilik kalitesi üzerinde etkisi incelenen diğer bir değişken “çocuk sayısı” değişkenidir. Genel olarak, hiç çocuğu olmayan evli çiftlerden 1-2 çocuğu olan ile 3 ve daha fazla çocuğu olan gruplara doğru gidildikçe evli çiftlerin evlilik kalitesinin anlamlı olarak düştüğü ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle, çocuk sayısı arttıkça eşlerin evlilik kalitesi düşmektedir. Bu bulgu, Allendorf ve Ghimire'in (2012) bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Benzer biçimde, Rostami, Ghazinour, Nygren ve Richter (2014), hiç çocuğu olmayan eşlerin evliliklerinden memnuniyet düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Fincham (1998) ve Faulkner, Klock ve Gale'in (2002) belirttikleri gibi, evlilikte fikir birliği kavramı, evlilik kalitesi ile ilişkili olarak değerlendirilebilir. Eşler çocuk sahibi olmadan önce, birbirlerine yeterince zaman ayırıyor olabilirler. Eşler çocuk sahibi olunca ve çocuk sayısı arttıkça çocukların ihtiyaçlarının karşılanması, yetiştirilmesi ve eğitimi konularında eşler arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkabilir. Bu görüş ayrılıkları eşler arasında sert tartışma ve zaman zaman kavgalara neden olabilir. Ayrıca çocuk sahibi olan eşler önceki kadar birlikte istedikleri gibi zaman geçiremiyor olabilirler. Dolayısıyla, bütün bu ve benzeri nedenlerle çocuk sahibi olmayan eşlerin evlilik kalitesi, çocuk sahibi olan eşlerin evlilik kalitesinden yüksek bulunmuş olabilir.

Evlilik kalitesi üzerinde etkisi incelenen başka bir değişken de “çalışma durumu” değişkenidir. Eşler çalışma durumları bakımından “çalışan,” “çalışmayan” ve “emekli”

olmak üzere üç grupta değerlendirilmiştir. Bulgulara göre, gelir sağlayıcı bir işte “çalışan” ile “emekli” olmuş evli çiftlerin gelir sağlayıcı bir işte çalışmayan çiftlere kıyasla evlilik kalitelerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgular, Terry ve Kottman (1995) ve Vannoy ve Philliber (1992) bulgularıyla tutarlı görünmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi, Terry ve Kottman, eşlerin bir meslek sahibi olmalarının ve aileye ekonomik anlamda birlikte katkıda bulunmalarının evlilikte kaliteyi artırdığını vurgulamaktadır. Vannoy ve Philliber ise kadının çalışıp çalışmamasının evlilik kalitesine olumlu yönde katkı getireceğine vurgu yapmaktadır. Benzer şekilde, Kodan da (2013) eşlerin çalışma durumu ile yaşam doyumları arasında eşi çalışan bireyler lehine anlamlı bir fark olduğunu belirtmektedir. Lorenz ve diğerlerinin (1991) ifade ettikleri gibi, dolaylı olarak ekonomik baskı gelir sağlayıcı bir işte çalışmayan eşlerin evlilik kalitesini olumsuz yönde etkilemiş olabilir. İlgili literatür kısmında verildiği gibi, Berry ve Williams (1987) da, gelir tatmininin ve kadının gelir getiren bir işte çalışıp çalışmamasının büyük bir stres kaynağı olduğunu ve doğrudan eşler arası anlaşmazlıklara yol açabileceğine, dolayısıyla evliliğin kalitesini etkileyebileceğine vurgu yapmaktadırlar. Heckert, Nowak ve Snyder (1998) da, kadının çalışmasının dolayısıyla aile bütçesine katkıda bulunmasının evdeki güç dengesini daha eşitlikçi hale getirdiğini ve bu durumun evliliğin kalitesi açısından kayda değer olduğunu belirtmektedir. Türkiye’de genellikle ailenin ihtiyaçlarının erkek tarafından karşılanması gerektiği toplumda benimsenmiş durumdadır. Bu nedenle, işsizlik sürecinde ailede yaşanan sorunlardan erkek daha çok etkilenmekte ve aile ortamındaki huzurun bozulmasına neden olmaktadır (Yüksel, 2003). Bununla birlikte, gelir sağlayıcı bir işte çalışmayan eşlerin çoğunun kadınlar olduğu değerlendirilebilir. Eşlerden birinin çalışmaması ailenin geçim sıkıntısı içinde olabileceğini de bir olasılık olarak akla getirmektedir. Çalışmayan eşler, ailenin geçimine katkıda bulunamıyor oldukları düşüncesine kapılmış olabilirler. Bu düşünce çalışmayan eşlerin kendilerine ve evliliklerine yönelik olumsuz duygular geliştirmeleri neden olabilir. Erci ve Ergin (2005) yaptığı bir çalışmada, çalışan kadınlara kıyasla çalışmayan kadınların daha düşük evlilik memnuniyetine sahip olduklarını belirtmektedir. Böylece, gelir sağlayıcı bir işte çalışmayan eşler, ailenin finansal yönetiminde, çocukların yetiştirilmesinde, aile ilgili kararlarda kendilerini daha geri plana itilmiş, kendilerini, erkeğin sözünün geçerli olduğu bir evlilik ilişkisi içinde bulmuş olabilirler. Böyle bir aile ortamında çalışmayan

eş kendini daha fazla ekonomik baskı altında hissedebilir. Dolaylı olarak bütün bu nedenlerle, çalışmayan eşlerin evlilik kalitesi daha düşük çıkmış olabilir.

Bu çalışma kapsamında, gelir düzeyini “düşük” algılayan evli çiftlerin evlilik kalitesinin, diğer gelir seviyesindeki evli çiftlere kıyasla anlamlı olarak daha düşük olduğu saptanmıştır. Gelir düzeyini düşük algılayan evli çiftlerin ailede ekonomik güçlük yaşadıkları düşünülebilir. Araştırmalarda ailenin yaşadığı ekonomik güçlük ile evlilikten duyulan tatmin arasında anlamlı ilişki olduğu belirtilmektedir (Kwon ve diğerleri, 2003). Düşük gelire sahip evli çiftlerin ailede ekonomik baskı yaşadıkları, dolaylı olarak bu ekonomik baskının evlilik kalitesini ve evlilik istikrarını olumsuz yönde etkilemiş olabileceği (Lorenz ve diğerleri, 1991) söylenebilir. Düşük gelir eşlerden birisinin veya ikisinin işsizlik probleminden de kaynaklanabilir. Ayrıca, eşlerin her ikisi de gelir sağlayıcı bir işte çalışmalarına karşın, asgari ücretle çalışıyor ve bu nedenle düşük gelire sahip olabilirler. Türkiye’de milyonlarca insanın açlık ve yoksulluk sınırında yaşamaya çalıştığı sıklıkla görsel ve yazılı basında dile getirilmektedir. Nedeni ne olursa olsun, Özgüven’in (2009) de belirttiği gibi, ailenin düşük gelir düzeyinde olması bütün aile üyelerini etkileyebilir. Çiftlerin ve ailenin yaşam kalitesini düşürebilir, aile düzenini bozabilir, sonuçta aile içi ilişkilerde ve evlilikte bunalımlara neden olabilir. Clark-Nicolas ve Gray-Little’e (1991) göre, algılanan gelir düzeyi ve ekonomik yeterlilik, evlilik kalitesini etkileyebilmektedir. Bazı evli çiftler de görece yüksek gelire sahip olmalarına karşın, kendi yaşam standartları ve alışkanlıkları nedeniyle kendilerini düşük gelir grubunda algılayabilirler. Bunun tersi de mümkündür. Bu noktada önemli olan eşlerin gelir kaynaklarını ne derecede yeterli olarak algıladıklarıdır. Genel olarak, ekonomik kaynaklarını yeterli gören çiftlerin evliliklerinde daha fazla doyuma ulaştıkları bulunmuştur (Clark-Nicolas ve Gray-Little, 1991). Nitekim, Çopur, Şafak ve Terzioğlu (2008), ekonomik durumdaki yetersizliklerin aile bireylerinde endişe yarattığını belirtmişlerdir. Obradovic ve Cudina (2012), düşük gelire sahip ailelerin, yüksek borçlandıklarını, yüksek seviyede finansal sıkıntı ve baskı hissettiklerini vurgulamaktadırlar. Tüm bu nedenlerle, ailenin gelirini düşük olarak algılayan eşlerin evlilik kalitesi de düşük çıkmış olabilir.

7.5.2. Evli Çiftlerin Eş Tükenmişliğinin Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışması

Eş tükenmişliğine etkisi incelenen değişkenlerden ilki “cinsiyet” değişkenidir. Bulgulara göre, evli çiftlerin eş tükenmişliği cinsiyetlerine göre anlamlı olarak değişmemektedir. Hemen tüm toplumlarda kadın ve erkek her iki eşin evlilik ile ilgili beklenti düzeyleri oldukça yüksektir. Pines ve diğerleri (2011), Connides (2001) ve Jackson ve diğerlerinin (2014) yaptıkları çalışmalarda, kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde eş tükenmişliği yaşadığı, dolayısıyla evlilikten daha düşük düzeyde doyum elde ettiği belirlenmiştir. Bu çalışmaların bulguları bu araştırmanın bulgularıyla farklılık göstermektedir. Çapri (2008, 2013) de, araştırmasında cinsiyetin eş tükenmişliğinin önemli bir yordayıcısı olduğunu bulmuştur. Türk kültüründe ortaya çıkan bu farklı sonuçlar tartışılabilir ve farklı araştırmalarla yeniden test edilebilir. Bununla birlikte bu araştırmanın “evlilik kalitesi model testi” bulgular kısmında ifade edildiği gibi, eşlerden herhangi birisinin yaşadığı eş tükenmişliği diğer eşin de eş tükenmişliğini etkilemektedir. Bu araştırma kapsamında kadın ve erkek eşlerin yaşadıkları eş tükenmişlik düzeyleri arasında fark olmaması, Türk kültüründe evli eşlerin “iyi ve kötü günde...” hala birlikte oldukları ve “biz” olarak hareket ettikleri anlamına gelebilir.

Bu çalışma kapsamında, oturdukları ev kendilerine ait olan ve olmayan evli çiftlerin eş tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ev sahibi olmanın evlilik kalitesine etkisine ilişkin bulguların tartışması kısmında da ifade edildiği gibi, Türkiye’de ev sahibi olabilmek, evliliğin ilk yıllarından itibaren her evli çiftin en önemli hedeflerinden birisi olarak gözlenmektedir. Ancak bu çalışmada evli eşlerin eş tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır. Diğer bir ifadeyle, kadın ve erkekler benzer düzeyde eş tükenmişliği yaşamaktadır.

Eş tükenmişliğini olası etkileyen değişkenlerden biri ise “ailenin otomobilinin olması” değişkenidir. Araştırma sonucunda, ailesinde otomobili olan evli çiftlerin, ailesinde otomobili olmayan çiftlere kıyasla daha az “eş tükenmişliği” yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bu beklenen bir bulgudur. Daha önce de ifade edildiği gibi, evlilikten yüksek ve gerçekdışı beklentiler, evlilikten elde edilecek doyumunu düşürebilmekte ya da hayal

kırıklığına yol açabilmektedir (Cox, 2006). Bu nedenle, evlilikte eşlerin bu ihtiyaçları doyurulmaz ve yüksek beklentileri gerçekleştirilemezse eş tükenmişliği yaşanmaktadır (Pines ve Nunes, 2003). Türkiye’de özellikle de büyük kent koşullarında yaşayan evli çiftlerin bir ev sahibi olmalarıyla birlikte, bir otomobil sahibi olmaları da hedefleri arasındadır. Otomobil sahibi olmak, ev sahibi olmaya kıyasla daha mümkündür. Eşler “ayaklarını yerden kesecek...” bir otomobil almayı daha kolay başarabilmektedirler. Ailesinde otomobili olmayan eşler, kendilerini sosyal hareketleri ve sosyal yaşamları sınırlanmış, evlilikle ilgili beklentileri pek gerçekleşmeyen eşler olarak algılamış olabilirler. Bu durum, ailesinde otomobili olmayan evli çiftlerin, otomobili olan çiftlere kıyasla daha fazla “eş tükenmişliği” yaşamalarına neden olabilir.

Araştırmada eş tükenmişliğine etkisi incelenen diğer bir değişken ise “öğrenim durumu” dur. Bulgulara göre, “öğrenim durumu” düştükçe eş tükenmişliğinde görece bir artış olmakta, lise ve daha düşük öğrenim düzeyine sahip evli çiftler, üniversite veya lisansüstü öğrenime sahip evli çiftlere kıyasla anlamlı olarak daha fazla eş tükenmişliği yaşamaktadırlar. Aslında, iki kişi evlendiğinde, ilişkileri iki ayrı kişinin bireysel beklenti ve ihtiyaçlarının toplamından çok daha fazlası olmaktadır. Çünkü evlilik, ilişkiyi yeni bir noktaya taşımaktadır (Sager, 1976). Bu yeni farklı ilişkide karşılaşılan sıkıntılarla öğrenim düzeyi yüksek evli çiftler daha kolay başa çıkıyor olabilirler. Sağlıklı evlilik ilişkisinde her eş diğer eşin gelişimini destekler, evliliklerini birlikte heyecan verici tutarlar, duygularının farkındadırlar ve birbirlerine duygularını saydam biçimde ifade ederler, iletişime açıktırlar, eşitlikçidirler ve birbirlerini desteklerler. Başarılı evlilikte eşler, gerektiğinde birbirleri için fedakarlıklar yaparlar, yaptıkları fedakarlıklardan doyum sağlarlar (Gladding, 2012). Gladding’in vurguladığı bu niteliklere daha çok öğrenim düzeyi yüksek evli çiftlerin sahip oldukları akla gelmektedir. Öğrenim düzeyi yüksek evli çiftler, öğrenim düzeyi düşük evli çiftlere kıyasla daha gerçekçi beklentilere sahip olabilirler. Bu nedenle, evlilikte eşler ihtiyaçları doyurabilir ve beklentilerini daha yüksek düzeyde gerçekleştiriyor ve böylece yüksek eş tükenmişliği yaşamıyor olabilirler. Kafry ve Pines’in (1980) ifade ettiği gibi, öğrenim düzeyi yüksek evli çiftler, öğrenim düzeyi düşük evli çiftlere kıyasla, gündelik yaşamlarında ve iş yaşamlarında karşılaştıkları stres durumlarıyla daha kolay başa çıkma becerisine sahip olabilirler. Düşük öğrenim düzeyine sahip olan eşlerin,

beklentileri ile gerçekler arasındaki fark fazla olabilir. Bu durumdaki eşler daha fazla eş tükenmişliği yaşayabilirler (Kızıldağ, 2015). Sonuç olarak, yüksek düzeyde öğrenime sahip eşlerin ihtiyaçlarını ve beklentilerini gerçekçi olarak belirledikleri, bu beklenti ve ihtiyaçları karşılama olanağına daha fazla sahip oldukları; ayrıca olumsuz yaşam olaylarıyla başa çıkmada daha avantajlı olabilecekleri düşüncesiyle yüksek düzeyde öğrenime sahip eşlerin daha az eş tükenmişliği yaşamalarına neden olduğu söylenebilir.

Eş tükenmişliğini etkileyen başka bir değişken olarak “evlilik süresi” incelenmiştir. Araştırma sonucunda “11-30” yıl evlilik süresine sahip eşlerin daha fazla eş tükenmişliği yaşadıkları belirlenmiştir. Evlilik kalitesi ile evlilik süresi (Kulik, 2002); kadının anne olması ile evlilik kalitesi (Özbeklik, 2006) ilişkili bulunmaktadır. Yine, evli çiftlerin hangi yaşam döneminde olduğu (Swensen, Eskew ve Kohlhepp, 1981) önemli görünmektedir. Öncelikle ifade edilmelidir ki, bu araştırma kapsamındaki bulgulara göre, evli çiftlerin yaşadıkları eş tükenmişliği çiftlerin evlilik kalitelerinde aracı rol oynamaktadır. Bu nedenle evlilik kalitesini etkileyen faktörler, eş tükenmişliğini etkileyerek eş tükenmişliği üzerinden evlilik kalitesini etkilemiş olabilir. İkincisi, “11-30” yıl evlilik süresine sahip eşlerin daha fazla eş tükenmişliği yaşamaları evliliğin bu döneme özgü gelişimsel özellikleri ile ilgili olabilir. “11-30” yıl evlilik süresine sahip eşler büyük bir olasılıkla çocuklara sahiptirler. İşlerinde belli aşamaya gelmiş, yaşam standartları netlik kazanmış, mevcut olanakları çerçevesinde çocuklarını yetiştirme, eğitme, işlerinde ilerleme gibi sorun ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu aşamada, eğer evlilikle ilgili beklentileri gerçekleşmemişse hayal kırıklıklarının yaşandığı, beklentilerin yeniden gözden geçirildiği bir dönem olabilir. Bu dönemin sonuna doğru eşlerin çocuklarını evlendirme ve emeklilik gibi sorumlulukları ve sorunları olabilir. Bu aşamada, eşlerin enerjilerinde azalmanın ortaya çıktığı, birbirlerinin cinsel ihtiyaçlarını karşılamada sorunların yaşanabileceği ve eş desteğinde azalmanın yaşanabileceği akla gelmektedir. Özetle söylemek gerekirse, bu dönem evli çiftler için zorlanmalı bir dönem olarak yaşanıyor olabilir. Bu zorlanmalı döneme hayal kırıklıklarının da eşlik etmesi evli çiftlerin daha fazla eş tükenmişliği yaşamalarına neden olabilir. Bu nedenle, eş tükenmişliğini etkileyen etmenlerin daha kapsamlı bir çalışmada incelenmesi bu konuda daha net yorumlar yapılmasına katkı sağlayabilir.

Eş tükenmişliğini etkileyen diğer bir değişken olarak ‐ailenin algılanan gelir düzeyi‐ incelenmiştir. Ailesinin gelir düzeyini ‐düşük‐ olarak algılayan evli çiftlerin daha fazla eş tükenmişliği yaşadıkları belirlenmiştir. Bu, beklenen bir bulgudur. Psikoanalitik - Varoluşçu bakış açısına göre eş seçme aşamasında bireyler, çocukluk yıllarında doyurulmamış ihtiyaçlarını karşılayacak ve beklentilerini gerçekleştirebilecek özelliklere sahip bireyi eş olarak seçme eğilimindedirler. Bu nedenle, evlilikte eşlerin bu ihtiyaçları doyurulmaz ve beklentileri gerçekleştirilemezse eş tükenmişliği yaşanmaktadır. Bu ihtiyaçlar, biyolojik, güvenlik, sevgi saygı görme, kendini gerçekleştirme ihtiyacı olabilir. Gelir düzeylerini ‐düşük‐ olarak algılayan evli çiftlerin başta beslenme, giyinme, barınma gibi ihtiyaçlarının zamanında ve gereği gibi karşılanmasında sıkıntılar yaşamakta olabilecekleri akla gelmektedir. Eşlerin beklentileri ile olanakları farklı olabilir (Kızıldağ, 2015) ve gerçekleşmeyecek bazı hayallere de sahip olabilirler. Bu nedenle, ihtiyaçları zamanında gereği gibi karşılanamayan evli çiftlerin daha fazla eş tükenmişliği yaşadıkları öne sürülebilir. Bunlarla birlikte, düşük gelire sahip olan evli çiftler arasında işsizlik, diğer gruplara kıyasla daha yaygın, buna karşın çocuk sayısı daha fazla olabilir. Bu nedenle, düşük gelire sahip eşler çocuklarının istek ve ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanıyor olabilirler. Bütün bu ve benzeri nedenlerle, ailesinin gelir düzeyini ‐düşük‐ olarak algılayan evli çiftlerin daha fazla eş tükenmişliği yaşadıkları öne sürülebilir.

7.5.3. Evli Çiftlerin Yaşadığı Aile Ekonomik Güçlüğü'nün Sosyo- Ekonomik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Yaşanan aile ekonomik güçlüğü ‐cinsiyet‐ değişkenine göre incelenmiştir. Araştırma sonucunda evli çiftlerin yaşadıkları aile ekonomik güçlüğü, cinsiyetlerine göre anlamlı olarak değişmemektedir. Bu beklenen bir sonuçtur. Çünkü ailede ekonomik güçlüğü eşler birlikte yaşamakta, kendileri ve çocukları için sonuçlarına birlikte katlanmaktadırlar. Bu nedenle, çiftlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü, cinsiyetlerine göre farklı bulunmamış olabilir.

Evli çiftlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü, oturdukları evin kendilerine ait olmasına göre incelenmiş ve oturdukları ev kendilerine ait olan evli çiftlerin daha az aile ekonomik güçlüğü yaşadıkları bulunmuştur. Bu sonuç beklentilerle paralellik göstermektedir. Çünkü ev, ailenin ekonomik durumu için önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla evli çiftlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğüne farklı çıkması, başka deyişle, oturdukları ev kendisine ait olan evli çiftlerin daha az aile ekonomik güçlüğü yaşamaları beklenen bir sonuçtur.

Evli çiftlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü, “ailesinde otomobilin olması” değişkenine göre de incelenmiştir. Araştırma sonucunda, ailesinde otomobili olan evli çiftlerin, ailesinde otomobili olmayan evli çiftlere kıyasla daha az “aile ekonomik güçlüğü” yaşadıkları söylenebilir. Aynı şekilde ailede otomobilin olması, ailenin ekonomik durumu hakkında genel bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, ailesinde otomobili olan evli çiftlerin, ailesinde otomobili olmayan çiftlere kıyasla daha az aile ekonomik güçlüğü yaşamaları beklenen bir sonuçtur.

Evli çiftlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü, “yaş” değişkenine göre de incelenmiş ve “41-50” yaş grubundaki evli çiftler, “31-40” yaş grubuna kıyasla daha fazla aile ekonomik güçlüğü yaşamaktadırlar. Bununla birlikte, “41-50” yaş grubundaki evli çiftlerin, “31-40” yaş grubuna kıyasla daha fazla aile ekonomik güçlüğü yaşamaları ailenin veya eşlerin bu yaşlarda olası yaşadıklarıyla açıklanabilir. Türkiye’de evlenme yaşı giderek yükselmektedir. “31-40” yaş dönemi evlilikte evliliğin ilk yılları, evliliklerine ve ailelerinin ekonomik durumunu güçlendirmeye ilişkin evli çiftlerin güzel hayallerinin ve beklentilerinin olduğu, enerjik, iş yaşamlarında başarılı ve yükselme beklentilerinin olduğu hoş yıllar olarak değerlendirilebilir. Buna karşın, “41-50” yaş grubundaki evli çiftler, evliliklerine ve ailenin ekonomik durumuna ilişkin yapacakları fazla bir şey kalmadığı düşüncesi geliştirmiş, yakın bir gelecekte emekli olmayı ve emeklilik geliri ile yaşamayı kabullenme eğilimi içine girmiş olabilirler. Ayrıca, bu dönemde evli çiftler, torunların istek ve ihtiyaçlarını karşılamak ve çocukların eğitim ve evlilikleri için gerekli paraya sahip olmayabilirler. Bununla birlikte, bu dönemde evli çiftler, Türk lirasının yabancı paralar karşısında değer kaybetmesi, beklenmedik oranlarda temel ihtiyaçlara gelen zamlar, enflasyon,

ekonomik kriz ve alım gücünün düşmesi gibi kontrol edilemeyen faktörlere bağlı olarak zorlanmalı bir süreç yaşıyor olabilirler. Bu nedenlerle, “41-50” yaş grubundaki evli çiftler, “31-40” yaş grubuna kıyasla daha fazla aile ekonomik güçlüğü algılamakta olabilirler.

Evli çiftlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü, “öğrenim durumu” değişkenine göre de incelenmiş ve evli çiftlerin öğrenim düzeyleri düştükçe yaşadıkları aile ekonomik güçlüğünde anlamlı olarak bir artma olduğu ortaya çıkmıştır. Bu beklenen bir sonuçtur. Öğrenim düzeyleri düşük evli çiftler arasında işsizlik daha yaygın olabilir. Bununla birlikte, öğrenim düzeyleri düşük ve çalışan evli çiftler işlerinde daha düşük ücretle çalıştırılıyor olabilir. Türkiye’de asgari ücretle ve taşeron firmalarda çalışmakta olan iş görenlerin genellikle öğrenim düzeylerinin düşük olduğu izlenmektedir. Dew ve Stewart’ın (2012) vurguladıkları gibi, öğrenim düzeyleri düşük evli çiftler finansal çatışma, düşük gelir ve ekonomik baskılar altında evlilikte derin ve gizli etkileri de yaşıyor olabilirler. Bu baskılar öğrenim düzeyi düşük evli çiftlerin, aile ekonomik güçlüğüne daha fazla yaşamalarına yol açabilir. Evli çiftlerin veya iş görenlerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe daha profesyonel meslek edindikleri, görece daha iyi koşullarda yüksek ücretlerle profesyonel mesleklerde istihdam edildikleri söylenebilir. Böylece, öğrenim düzeyleri yüksek evli çiftlerin şimdiki zamanda ve gelecekte görece daha az finansal baskı yaşamakta oldukları ve bütün bu nedenlerle öğrenim düzeyi düşük evli çiftlere kıyasla daha az aile ekonomik güçlüğü yaşadıkları öne sürülebilir.

Evli çiftlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü, “evlilik süresi” değişkenine göre de incelenmiştir. Araştırma sonucunda, “11-20” ve “21-30” yıl evlilik süresine sahip evli çiftlerin daha fazla “aile ekonomik güçlüğü” yaşadıkları bulunmuştur. Clark-Nicolas ve Gray-Little’e (1991) göre ekonomik kaynaklarını yeterli gören çiftler daha fazla evlilik doyumu elde etmektedirler. Ancak, “11-20” ve “21-30” yıl evlilik süresine sahip evli çiftlerin daha fazla “aile ekonomik güçlüğü” yaşamaları, “11-30” yıl evli olan çiftlerin olası yaşadıkları durumlarla ilgili olarak açıklanabilir. Evlilik süresi fazla olan çiftlerin daha ileri yaşlarda olabilecekleri düşünülürse, bu bulgu, aile ekonomik güçlüğüne yaşa göre farklılık göstermesiyle paralellik göstermektedir. Nitekim “11-30” yıl evlilik süresi, yaklaşık olarak “41-50” yaş grubu evli çiftlere denk gelmektedir. Bu nedenlerle

“11-20” ve “21-30” yıl evlilik süresine sahip evli çiftler daha fazla “aile ekonomik güçlüğü” yaşamış olabilirler.

Evli çiftlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü, “ailenin aylık gelinine” göre de incelenmiştir. Çalışma sonucunda, ailenin aylık geliri azaldıkça buna paralel olarak eşlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü de artmaktadır. Bu beklenen bir sonuçtur. Yukarıda da ifade edildiği üzere, ailenin aylık geliri, ailenin ekonomik durumunun doğrudan bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, evli çiftlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü, ailelerinin aylık gelirlerine bağlı olarak değişmesi beklenen bir sonuçtur. Obradovic ve Cudina'nın (2012) belirttiği gibi, düşük aile geliri, güvencesi olmayan iş, borçlanma, ailenin ve evli çiftlerin daha fazla aile ekonomik güçlüğü algılamalarına neden olabilir. Hatta bu düşük gelir nedeniyle daha fazla aile ekonomik güçlüğü algılayan evli çiftler, depresyona girebilir, evlilik doyum düzeylerinde azalma, eşler arasında giderek daha fazla geçimsizlik yaşayarak boşanmanın eşiğine gelebilirler (Amato ve Rogers, 1999; Conger ve diğerleri, 1990; Dew, 2008; Dew ve Dakin, 2011).

Evli çiftlerin yaşadığı aile ekonomik güçlüğü, “algılanan gelir düzeyine” göre de araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, evli çiftlerin algıladıkları gelir düzeyleri düştükçe, buna paralel olarak, çiftlerin yaşadıkları aile ekonomik güçlük düzeyleri artmaktadır. Evli çiftler, ailelerinin aylık gelir seviyelerini nasıl algılıyorsa, buna paralel olarak, aile ekonomik güçlük düzeylerini de öyle algılamaları beklenebilir. Evli çiftlerin hem aylık gelirlerinin düşük çıkması hem de kendi aile gelir seviyelerini düşük algılamaları birbiriyle tutarlı olarak değerlendirilebilir. Sonuçta, ailelerinin gelir düzeyini düşük olarak algılayan veya işsiz evli çiftlerin, aile ekonomik güçlüğüne daha fazla algılamaları ve bu nedenle de risk altında oldukları söylenebilir. Clark-Nicolas ve Gray-Little'in (1991) belirttikleri gibi, aile ekonomik güçlüğü nedeniyle, eşler arasında çatışma, iletişim kopukluğu yaşanabileceği; evlilik doyumunun düşebileceği (Kwon ve diğerleri, 2003); işsizliğin evli çiftlerde yüksek stres yaratacağı ve strese bağlı olarak eşler arasında düşmanlık duygusunun gelişebileceği (Conger ve diğerleri 1990) ve bu nedenlerle ailede şiddetin artacağı ve çiftlerin boşanmanın eşiğine gelebilecekleri öne sürülmektedir. Bu nedenlerle, Türkiye’de her ailede düzenli aylık gelire sahip en az bir

kişinin olmasının bir istihdam politikası olarak benimsenmesi ve uygulanması yararlı olabilir.

8. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, önce, bu tez çalışması kapsamında geliştirilen EKÖ'ye ve uyarlama çalışması yapılan AEGÖ-Türkçe Formuna, sonra, evlilik kalitesi model testine ilişkin elde edilen sonuçlar ve öneriler sunulmuştur. Daha sonra, evli çiftlerin evlilik kalitesi, eş tükenmişliği ve yaşanan aile ekonomik güçlük ölçeği ortalama puanlarının bazı sosyo-ekonomik değişkenlere göre karşılaştırılmasına ilişkin elde edilen sonuçlar verilmiş ve öneriler sunulmuştur.

8.1.EVLİLİK KALİTESİ ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmacı tarafından geliştirilen Evlilik Kalitesi Ölçeği, 9 maddesi olumsuz anlamlı madde olmak üzere toplam 42 maddelik, beş faktörlü, üçlü Likert tipinde derecelendirmeli bir ölçektir. EKÖ'de 42-126 arasında puan elde edilebilmektedir. Yüksek puan, bireyin evlilik kalitesinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin toplam puanı kullanılabilir. Farklı yöntemlerle geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin evli çiftlerin evlilik kalitesini ölçmek amacıyla güvenle kullanılabilir niteliklere sahip olduğunu göstermektedir.

EKÖ ile ilgili öneriler ise şöyle sıralanabilir:

- 1- EKÖ'yü evlilik ve aile konusunda araştırma yapan ve hizmet sunan uzmanlar, akademisyenler ve araştırmacılar, kamu ve özel aile danışma merkezleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi kurumlar ve kişiler kendi amaçları çerçevesinde kullanabilirler.
- 2- EKÖ, evli çiftlerden, yani her iki eşten toplanan veriler kullanılarak geliştirilmiştir. Başka bir çalışmada evli bireylerden oluşan bir örneklemden elde edilen veriler üzerinde ölçeğin geçerlik ve güvenirliği yeniden test edilebilir.

- 3- EKÖ, farklı araştırmalarda kullanıldıktan sonra, EKÖ'ye ilişkin elde edilen sonuçlar birlikte değerlendirilerek, ölçeğin cinsiyet, yaş ve evlilik süresine ilişkin normlarının çıkartılması yararlı olabilir.
- 4- EKÖ'nün farklı bir kültürde uyarlama çalışması yapılabilir. Böylece EKÖ kültürler arası çalışmalarda kullanılabilir.

8.2.AİLE EKONOMİK GÜÇLÜK ÖLÇEğİ- TÜRKÇE FORMU'NA İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (Family Economic Strain Scale- FESS) Hilton ve Devall (1997) tarafından ailelerin ekonomik güçlüğünü ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. Aile Ekonomik Güçlük Ölçeğinde 12 maddenin yanı sıra bir de beş seçenekli soru bulunmaktadır. Araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (AEGÖ), beşli derecelendirmelidir. Farklı yöntemlerle geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği- Türkçe Formu'nun ailelerin ekonomik güçlüğünü ölçmek amacıyla Türkiye'de de güvenilir olarak kullanılabilereği sonucuna varılmıştır.

AEGÖ ile ilgili öneriler ise şöyle sıralanabilir:

- 1- AEGÖ'yü evlilik ve aile konusunda araştırma yapan ve hizmet sunan uzmanlar, ekonomistler ve işletmeciler, akademisyenler ve araştırmacılar, kamu ve özel aile danışma merkezleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi kurumlar ve kişiler kendi amaçları çerçevesinde kullanabilirler.
- 2- Evli bireylerden oluşan farklı örneklem grupları üzerinde AEGÖ'nün geçerlik ve güvenirliği test edilebilir.

8.3.EVLİLİK KALİTESİ MODEL TESTİNE İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Evlilik kalite model testi çalışması kapsamında “ekonomik güçlüğü evlilik kalitesi ile ilişkisi çiftlerin yaşadığı eş tükenmişliklerine bağlı olarak değişmekte midir?” sorusuna ilişkin elde edilen bulgular şöyledir: Çiftlerin yaşadığı ekonomik güçlük, çiftlerin evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilememektedir. Buna karşın, çiftlerin yaşadığı eş tükenmişliği arttıkça, çiftlerin her ikisinin de evlilik kalitesi anlamlı olarak düşmektedir. Ancak, ekonomik güçlekle evlilik kalitesi arasındaki ilişkinin eş tükenmişliğine bağlı olarak değişmediği bulunmuştur. Modelde yer alan değişkenlerin, kadınların evlilik kalitesine ilişkin varyansın .65’ini, erkeklerin evlilik kalitesine ilişkin varyansın ise .64’ünü açıkladığı görülmüştür.

Evlilik kalite model testi çalışması kapsamında “ekonomik güçlüğü evlilik kalitesiyle ilişkisi, çiftlerin yaşadığı eş tükenmişlikleri aracılığıyla gerçekleşmekte midir?” şeklindeki ikinci soruya ilişkin şu bulgular elde edilmiştir: Evli çiftlerden herhangi birisinin yaşadığı eş tükenmişliği hem kendisinin hem eşinin evlilik kalitesini düşürmektedir. Buna karşın, eşlerin yaşadığı ekonomik güçlük hem kendisinin hem eşinin evlilik kalitesini düşürmemektedir. Eşlerin yaşadıkları ekonomik güçlük, kendilerinin ve/veya eşlerinin yaşadıkları eş tükenmişliği aracılığıyla evlilik kalitelerini düşürmektedir. Eşin evlilik kalitesinin düşük olması büyük ölçüde kendi eş tükenmişliğine, nispeten de eşinin yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla gerçekleşmektedir. Sonuçta eşlerin evlilik kalitesinin düşmesi esas olarak yaşadıkları kendi eş tükenmişlikleri nedeniyle gerçekleşmektedir.

Evlilik kalitesi model testi sonuçlarıyla ilgili öneriler aşağıda sunulmuştur:

- 1- Çiftlerin yaşadıkları ekonomik güçlük, çiftlerin evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilememektedir. Buna karşın, çiftlerin yaşadığı eş tükenmişliği arttıkça, çiftlerin her ikisinin de evlilik kalitesi anlamlı olarak düşmektedir. Bununla birlikte, evli çiftlerden herhangi birisinin yaşadığı eş tükenmişliği hem kendisinin hem eşinin evlilik kalitesini düşürmektedir. Eşin evlilik kalitesinin düşük olması büyük ölçüde kendi eş tükenmişliğine, nispeten de eşinin yaşadığı eş tükenmişliği aracılığıyla

gerçekleşmektedir. Sonuçta eşlerin evlilik kalitesinin düşmesi esas olarak yaşadıkları kendi eş tükenmişliklerine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu bulgulardan evlilik kalitesini esas olarak eş tükenmişliği etkilemektedir. Bu nedenle, evlilik ve aile konusunda hizmet sunan psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman gibi uzmanların, akademisyenler ve araştırmacıların, aile danışma merkezleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi kurumların, toplumda daha sağlıklı ve kaliteli evlilikler ve aile oluşturmak ve evlilikleri güçlendirmek amacıyla eşlerle çalışmalarında eş tükenmişliğini azaltmaya yönelik çalışmalar yapmaları yararlı olabilir.

2- Aile ve evlilikle ilgili kişi ve kurumlar eş tükenmişliğini önlemeye yönelik çalışmalar yaparken, “evliliği güçlendirme” amacıyla eşlerle empati, insan ilişkileri, iletişim becerileri, çatışma çözme, ailenin finansal yönetimi gibi konuları evliliği güçlendirme psiko-eğitim programları kapsamında öncelikle ele alabilirler.

3- Eşlerden herhangi birisinin yaşadığı eş tükenmişliğinin her iki eşin de evlilik kalitesini olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Ancak, her eşin evlilik kalitesi öncelikle kendi eş tükenmişliğinden etkilenmektedir. Bu nedenle, evliliği güçlendirme psiko-eğitim programlarına eşlerin birlikte katılmaları ve birlikte değişip gelişmeleri yararlı olabilir.

8.4. EVLİ ÇİFTLERİN EVLİLİK KALİTESİNİN SOSYO- EKONOMİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sosyo- ekonomik değişkenlerden oturdukları evin kendilerine ait olması, ailesinde otomobili olması, öğrenim durumu, çocuk sayısı, eşlerin çalışma durumu, algılanan aile gelir düzeyi değişkenlerinin evli bireylerin evlilik kalitesini etkilediği bulunmuştur. Buna karşın, cinsiyet, yaş, evlilik süresi, ailenin aylık geliri değişkenlerinin evli çiftlerin evlilik kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Bu bulgularla ilişkili öneriler şöyle sıralanabilir:

1- Oturdukları evin kendilerine ait olması, ailesinde otomobilin olması, eşlerin çalışma durumu, algılanan aile gelir düzeyi gibi doğrudan ailenin ekonomik

durumu hakkında gösterge olan değişkenlerin evlilik kalitesini etkilediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, eşlerin evlilik kalitesini yükseltmek ve aileyi güçlendirmek amacıyla ihtiyacı olan ailelere devlet tarafından destek sunulabilir. Bu kapsamda, iş kurmaları ve çalışmaları için evli çiftlere çeşitli teşvikler sunulması yararlı olabilir. İkincisi, her ailede düzenli gelire sahip en az bir kişinin olması devletin istihdam politikası olarak uygulanabilir.

- 2- Öğrenim durumu, çocuk sayısı, değişkenlerinin de eşlerin evlilik kalitesini etkilediği anlaşılmaktadır. Bu nedenlerle, evlilik kalitesi konusunda aile ile ilgili hizmet veren kurum ve kuruluşlarca eşlerin birlikte katılacağı mesai saatleri dışında veya hafta sonlarında “yetişkin ya da ebeveyn diyelim eğitim programları” uygulanması yararlı olabilir. Düzenlenecek olan bu eğitim toplantılarına çiftlerin birlikte katılmalarının sağlanması oldukça yararlı olabilir.
- 3- Türkiye’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının, belediyelerin ve gönüllü kuruluşların ihtiyacı olan aileleri ekonomik yönden desteklemeye yönelik çalışmaları daha da yaygınlaştırması ve güçlendirmesi yararlı olabilir. Bu anlamda, ailelere yönelik olarak devam etmekte olan sosyal yardım ve sosyal destek çalışmalarının yaygınlaştırılması sağlıklı aile ve sağlıklı toplum yaratma adına oldukça yararlı olabilir.

8.5. EVLİ ÇİFTLERİN EŞ TÜKENMİŞLİĞİNİN SOSYO- EKONOMİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Evli çiftlerin ailesinde otomobilin olması, öğrenim durumu, evlilik süresi, algılanan aile gelir düzeyi değişkenleri çiftlerin eş tükenmişliğini etkilemektedir. Buna karşın, cinsiyet, oturdukları evin kendilerine ait olması, yaş, çocuk sayısı, çalışma durumu, ailenin aylık geliri değişkenleri evli çiftlerin eş tükenmişliği üzerinde etkili bulunmamıştır.

Eş tükenmişliği ile ilgili bulgulara dayalı öneriler ise aşağıda sunulmuştur:

- 1- Evlilik kalitesi model testi kısmında da ifade edildiği gibi, eş tükenmişliği evlilik kalitesini anlamlı olarak etkilemektedir. Bununla birlikte, ailesinde otomobilin

olması, öğrenim durumu, evlilik süresi, algılanan aile gelir düzeyi değişkenleri ise çiftlerin eş tükenmişliği üzerinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla eş tükenmişliğini önlemek ya da minimize etmek amacıyla, alan uzmanlarının, aile danışma merkezlerinin ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın eşlerin ailelerini ekonomik yönden desteklemeleri, evliliğin farklı dönemlerinde çiftlerin yaşadığı tükenmişliği önlemeye yönelik çalışmalar yapmaları önemli görünmektedir.

- 2- Eş tükenmişliği evli çiftlerin fiziksel, duygusal ve bilişsel olarak yaşadıkları semptomlar olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenlerle, psikiyatrist, psikolog, aile danışmanları, özel ve kamuya ait aile danışma merkezlerinin, eşler başvurdukları takdirde eş tükenmişliğini önlemeye yönelik çalışmalar yapmaları ve eş tükenmişliğini etkileyen faktörleri öncelikle dikkate alarak hizmet sunmaları yararlı olabilir.
- 3- Eş tükenmişliğini önlemek veya azaltmak amacıyla aile ekonomistlerinin "ailenin finansal yönetimi" kapsamında sınırlı ekonomik koşullarda kaynakların daha rasyonel yönetilmesi konusunda çiftlere eğitim vermeleri yararlı olabilir. Bu nedenle, Türkiye'de aile ekonomistlerinin kamu sektöründe ve özellikle Aile Danışma Merkezleri ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nda istihdam edilmeleri yararlı olabilir.
- 4- Yine, aileyi ve evliliği güçlendirme çalışmalarının yaygınlaştırılması, evli çiftlerin evliliği ve aileyi güçlendirme programlarına katılabilmelerini teşvik etmek amacıyla çiftlerin aldıkları hizmetin bedelini devletin üstlenmesi son derecede gerekli ve yararlı olabilir.
- 5- Evliliği güçlendirmek, evlilik kalitesini yükseltmek ve eş tükenmişliğine neden olan faktörlerin etkisini minimize etmek amacıyla ilgili kurum, kuruluş ve kişilerin çalışmalar yapması, sağlıklı ve mutlu bireyler ve toplumun yaratılmasında katkı sağlayabilir.

8.6. EVLİ ÇİFTLERİN YAŞADIĞI AİLE EKONOMİK GÜÇLÜĞÜNÜN SOSYO-EKONOMİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Ailede otomobilin olması, oturdukları evin kendilerinin olması, yaş, öğrenim durumu, evlilik süresi, ailenin aylık geliri, algılanan aile gelir düzeyi değişkenleri evli çiftlerin yaşanan aile ekonomik güçlüğü anlamalı olarak etkilemektedir. Buna karşın, cinsiyet, çocuk sayısı, çalışma durumu evli çiftlerin yaşadıkları aile ekonomik güçlüğü üzerinde etkili bulunmamıştır.

Yaşanan aile ekonomik güçlük ile ilgili bulgulara dayalı öneriler şöyle sıralanmıştır:

- 1- Ailede otomobilin olması, oturdukları evin kendilerinin olması, ailenin aylık geliri, algılanan aile gelir düzeyi değişkenleri doğrudan aile ekonomik güçlüğü'nün göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle aile ekonomik güçlüğü'nü minimize etmek amacıyla ailelerin ve evli çiftlerin, yukarıdaki öneriler çerçevesinde desteklenmesi yararlı olabilir. Bu kapsamda en etkili ve sorumlu devlet kuruluşu olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın çalışmalarını yaygınlaştırması yerinde olabilir.
- 2- Yaş, öğrenim durumu, evlilik süresi değişkenlerine göre de evli çiftlerin mali yönden desteklenmeleri yararlı olabilir. Evli çiftlerin "41-50" yaşlarında ve "11-20" ve "21-30" yıl evlilik süresinde daha fazla aile ekonomik güçlüğü yaşadıkları dikkate alınarak, özellikle bu dönemlerde ihtiyacı olan çiftlerin yaşadıkları sorunlarla başa çıkabilmeleri için destek uzmanlar eliyle sunulabilir. Ayrıca, bu aşamada eşlere Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, yerel yönetim ve gönüllü kuruluşlar tarafından mali destek sağlanabilir.
- 3- Öğrenim düzeyi düşüğe, eşlerin daha fazla aile ekonomik güçlüğü yaşadıkları anlaşılmaktadır. Düşük öğrenim düzeyine sahip eşlerin ya işsiz oldukları ya da düşük getirisi olan işlerde çalıştırıldıkları akla gelmektedir. Bu nedenle, devletin ilgili kuruluşları ya da birimleri tarafından, öğrenim düzeyi düşük evli çiftlere yönelik olarak meslek edindirme kursları düzenlenebilir. Yine, devlet tarafından işsizlik oranının giderek düşürülmesine yönelik etkili politikalar geliştirilebilir.

Ayrıca, daha öncede önerildiği gibi, her ailede mutlaka düzenli gelire sahip en az bir kişinin olması devletin istihdam politikası olarak uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Allendorf, K., Ghimire, D. (2012). Determinants of marital quality in an arranged marriage society. *Population Studies Center Research Reports*, 12-758, USA.
- Amato, P. R. (2004). Tension between institutional and individual views of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 959-965.
- Amato, P.R., Booth, A. (1995). Changes in gender role attitudes and perceived marital quality. *American Sociological Review*, 60 (1), 58-66.
- Amato, P.R., Rogers, S.J. (1999). Do attitudes toward divorce affect marital quality? *Journal of Family Issues*, 20, 69-86.
- Amato, P.R., Johnson, D.R., Booth, A., Rogers, S.J. (2003). Continuity and change in marital quality between 1980 and 2000. *Journal of Marriage and Family*, 65, 1-22.
- Archuleta, K.L., Britt, S.L., Tonn, T.J., Grable, J.E. (2011). Financial satisfaction and financial stressors in marital satisfaction. *Psychological Reports*, 108 (2), 563-576.
- Atak, H., Taştan, N. (2012). Romantik ilişkiler ve aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 520-546.
- Aytaç, I.A., Rankin, B.H. (2009). Economic crisis and marital problems in Turkey: testing the family stress model. *Journal of Marriage and Family*, 71, 756-767.
- Azrin, N., Naster, B., Jones, R . (1973). Reciprocity counseling: a rapid learning-based procedure for marital counseling. *Behaviour Research and Therapy*, 11, 365-382.
- Bacanlı, H. (2001). Eş tercihleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (15), 7-16.
- Barut, B. (2005). Siyasal reklamcılık özelinde siyasal tutumların oluşması süreci. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2), 295-317.

- Becker, G.S. (1973). A theory of marriage: Part I. *Journal of Political Economy*, 81(4), 813-846.
- Berry, R.E., Williams, F.L. (1987). Assessing the relationship between quality of life and marital and income satisfaction: A path analytic approach. *Journal of Marriage and Family*, 49 (1), 107-116.
- Berscheid, E., Regan, P. (2005). *The psychology of interpersonal relationships*. New Jersey: Prentice Hall.
- Bertoni, A., Parise, M., Lafrate, R. (2012). Beyond Satisfaction: Generativity As A New Outcome of Couple Functioning (Chapter 4). In Esposito, P. E. and Lambardi, C. I. (Eds). *Marriage: psychological implications, social expectations and role of sexuality*. New York: Nova Science Publishers.
- Bird, G.W., Melville, K. (1994). *Families and intimate relationships*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Blood, R. O. (1969). *Marriage* (2nd. Edition). New York: The Free Press.
- Booth, A., Johnson, D. R., Edwards, J. N. (1983). Measuring marital instability. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 387-394.
- Booth, A., Johnson, D. R., White, L., Edwards, J. N. (1984). Women, outside employment, and marital instability. *American Journal of Sociology*, 90 (3), 567-583.
- Botkin, D. R., Weeks, M. N., Morris, J. E. (2000). Changing marriage role expectations: 1961–1996. *Sex Roles*, 42(9-10), 933-942.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss*. Vol 2. Separation: Anxiety and Anger. New York: Basic Books.
- Bradbury, T.N., Fincham, F. D. (1990). Attributions in marriage review and critique. *Psychological Bulletin*, 107 (1), 3-33.

- Bradbury, N.B. Finchman, F.D., Beach, S.R. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and The Family*, 62, 964-980.
- Brown, S. L. (2004). Moving from cohabitation to marriage: Effects on relationship quality. *Social Science Research*, 33(1), 1-19.
- Browne, M. W., Cudeck, R. (1993). Alternative Ways of Assessing Model Fit. In: K. A. Bollen ve J. S. Long (Eds.), *Testing Structural Equation Models* (Pp. 136-162). Beverly Hills, CA: Sage.
- Burgess, E. W., Locke, H. J. (1945). *The family: from institution to companionship*. USA: American Book Co.
- Buunk, B.P., Mutsaers, W. (1999). Equity perceptions and marital satisfaction in former and current marriage: A study among the remarried. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16 (1), 123-132.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. 9. Baskı, Ankara: PegemA Akademi
- Can, H. (2013). *İlköğretim okullarında çalışan evli öğretmenlerin eş tükenmişlik düzeyleri ile eş desteği, evlilik yetkinliği ve stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Civan, A. (2011). *Eşlerin duygu dışavurum tarzları ile algılanan evlilik kalitesinin ilişkisi ve duygusal farkındalığın rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Clark-Nicolas, P., Gray-Little, B. (1991). Effect of economic resources on marital quality in black married couples. *Journal of Marriage and Family*, 53 (3), 645-655.
- Cohen, O., Geron, Y., Farchi, A. (2009). Marital quality and global well-being among older adult Israeli couples in enduring marriages. *The American Journal of Family Therapy*, 37, 299-317.

- Conger, R. D., Elder Jr, G. H. (1994). *Families in troubled times: adapting to change in rural America. Social institutions and social change*. Hawthorne: Aldine de Gruyter.
- Conger, R. D., Conger, K. J., Elder, G. H., Lorenz, F. O., Simons, R. L., Whitbeck, L. B. (1993). Family economic stress and adjustment of early adolescent girls. *Developmental Psychology*, 29, 206-219.
- Conger, R.D., Elder,G.H., Lorenz, F.O., Conger, K.J., Simons, R.L., Whitbeck, L.B. ve ark. (1990). Linking economic hardship to marital quality and instability. *Journal of Marriage and Family*, 52 (3), 643-656
- Connides, I. A. (2001). *Family ties and aging*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cox, F. D. (2006). *Human intimacy: Marriage, the family, and its meaning*. Belmont, CA : Thomson/Wadsworth.
- Curun, F. (2006). *Yüklemeler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumu arasındaki ilişki*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cutler, H. A., Radford, A. (1999). Adult children of alcoholics: adjustment to a college environment. *The Family Journal: Counseling and Therapy For Couples and Families*, 7, 148-153.
- Çağ, P., Yıldırım, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişkisel ve kişisel değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.
- Çakmak, Z. (2015). *Anne bildirimine dayalı ekonomik güçlük, eşler arasındaki çatışma ve ergenlerin problem davranışları arasındaki ilişkilerin aile stres modeli çerçevesinde incelenmesi: Bir İzleme Çalışması*. Master Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çapri, B. (2008). *Eş tükenmişliğini yordayan değişkenlerin incelenmesi*. Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.

- Çapri, B. (2013). Tükenmişlik ölçeği-kısa formu ile eş tükenmişlik ölçeği-kısa formu'nun Türkçe uyarlaması ve psikoanalitik-varoluşçu bakış açısından mesleki ve eş tükenmişlik ilişkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13 (3), 1393-1418.
- Çapri, B., Gökçakan, Z. (2012). Eş tükenmişliğinin yordanmasında cinsiyet farklılıkları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 35-53.
- Çapri, B., Gökçakan, Z. (2013). The variables predicting couple burnout. *Elementary Education Online*, 12(2), 561-574.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., Büyükoztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik spss ve lisrel uygulamaları*. Ankara: PEGEM Akademi.
- Çopur, Z., Şafak, Ş., Terzioğlu, G. (2008). Kaynakların yeterliğinin algılanması ölçeğini uyarlama çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 65-74.
- Davey, A., Szinovacz, M.E. (2004). Dimensions of marital quality and retirement. *Journal of Family Issues*, 25(4), 431-464.
- DeMaris, A. (2010). The 20-year trajectory of marital quality in enduring marriages: Does equity matter? *Journal of Social and Personal Relationships*, 27(4), 449-471.
- Demir, M. (2013). Introduction to Relationships and Happiness. (Chapter 59). In David, S. A., Boniwell, I. and Ayers, A. C. (Eds.) *The oxford handbook of happiness*. United Kingdom: Oxfors University Press.
- Dew, J. (2008). Debt change and marital satisfaction change in recently married couples. *Family Relations*, 57(1), 60-71.
- Dew, J., Dakin, J. (2011). Financial disagreements and marital conflict tactics. *The Journal of Financial Therapy*, 2 (1), 23-42.
- Dew, J.P., Stewart, R. (2012). A financial issue, a relationship issue, or both? examining the predictors of marital financial conflict. *The Journal of Financial Therapy*, 3 (1), 43-61.

- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., Alpkın, E. L (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 18 (1), 39-47.
- Erci, B., Ergin, R. (2005). Women's satisfaction with their marriage in Turkey. *Marriage and Family Review*, 37, 117-133.
- Erickson, R.J. (1993). Reconceptualizing family work: The effect of emotion work on perceptions of marital quality. *Journal of Marriage and The Family*, 55(4), 888-900.
- Ersanlı, K., Kalkan, M. (2008). *Evlilik ilişkilerini geliştirme (kuram ve uygulama)*. Ankara: Nobel Yayın.
- Falconier, M.K., Epstein, N.B. (2010). Relationship satisfaction in Argentinean couples under economic strain: Gender differences in a dyadic stress model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 27 (6), 781-799.
- Fatimah, P.L.R., Selvaratnam, D.P., İbrahim, K. (2012). A new approach on measuring quality of marriage: The linkage between quality in organization with marital dimensions and variables. *International Journal on Social Sciences, Economics&Arts*, 2(1), 74-79.
- Faulkner, R. A., Klock, K., Gale, J. E. (2002). Qualitative research in family therapy: Publication trends from 1980 to 1999. *Journal of Marital and Family Therapy*, 28(1), 69-74.
- Feeney, J.A. (1994). Attachment style, communication patterns, and satisfaction across the life cycle of marriage. *Personal Relationships*, 1 (4), 333-348.
- Fitzsimmons, C., Williams, F. (1974). *The family economy nature and management of resources*. Ann Arbor, Michigan: Edwards Brothers, Inc.
- Fidanoğlu, O. (2006). *Evlilik uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Filsinger, E. E., Wilson, M. R. (1983). Social anxiety and marital adjustment. *Family Relations*, 32(4), 513-519.

- Fincham, F. D. (1998). Child development and marital relations. *Child Development*, 69 (2), 543-574.
- Fincham, F. D., Bradbury, T. N. (1987). The assesment of marital quality: A reevaluation. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 797-809.
- Fincham, F. D., Beach, S. R. H. (2006). Relationship satisfaction (Chapter 31). In Vangelisti, A. L. and Perlman, D. (Eds.). *The cambridge handbook of personal relationships*. United States of America: Cambridge University Press.
- Fitzpatrick, M. A. (1988). *Between husbands and wives: Communication in marriage*. Sage Publications, Inc.
- Fowers, B.J., Olson, D.H. (1993). ENRICH Marital Satisfaction Scale: A brief research and clinical tool. *Journal of Family Psychology*, 7(2), 176-185.
- Freedman, J.L., Sears, D.O., Carlsmith, J.M. (1993). *Sosyal psikoloji*, (Çev., Ali Dönmez). Ankara: İmge Kitapevi.
- Gilford, R., Bengtson, V. (1979). Measuring marital satisfaction in three generations: positive and negative dimensions. *Journal of Marriage and the Family*, 41 (2), 387-398.
- Gittins, D. (1985). *Aile sorgulanyor*, (Çev., Tuna Erdem). İstanbul: Pencere Yayınları.
- Gladding, S. T. (2012). *Family therapy* (Aile Terapisi, Edit: İ. Keklik ve İ. Yıldırım). Ankara: Türk PDR-DER Yayınları.
- Glenn, N.D. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and Family*, 52(4), 818-831.
- Glenn, N.D. (1998). The course of marital success and failure in five American 10 year marriage cohorts. *Journal of Marriage and Family*, 60, 569-576.
- Glick, I. D., Berman, E. M., Clarkin, J. F., Rait, D. S. (2000). *Marital and family therapy*. (Fourth Edition). Washington: American Psychiatric Press, Inc.

- Gong, M. (2007). Does status inconsistency matter for marital quality. *Journal of Family Issues*, 28(12), 1582-1610.
- Gonzalez, J. M. R. (2000). Examination of the Spanish version of the Pines couple burnout measure. *International Journal of Psychology*, 35 (3-4), 291-291.
- Gottman, J.M. (1993). A theory of marital dissolution and stability. *Journal of Family Psychology*, 7(1), 57-75.
- Gottman, J.M., Notarius, C.I. (2002). Marital research in the 20th century and a research agenda for the 21st century. *Family Process*, 41 (2), 159-197.
- Gove, W.R., Style, C.B., Hughes, M. (1990). The effect of marriage on the well-being of adults: A theoretical analysis. *Journal of Family Issues*, 11, 4-35.
- Grable, J.E., Britt,S., Cantrell, J. (2007). An exploratory study of the role financial satisfaction has on the thought of subsequent divorce. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 36 (2), 130-150.
- Grable, J., Cantrell, J., Maddux, E. (2004). Seeking financial help from friends and relatives. Proceedings of the Association for Financial Counseling and Planning Education, Denver, CO.
- Graham, J. M., Conoley, C. W. (2006). The role of marital attributions in the relationship between life stressors and marital quality. *Personal Relationships*, 13(2), 231-241.
- Guerrero, L. K., La Valley, A. G., Farinelli, L. (2008). The experience and expression of anger, guilt, and sadness in marriage: An equity theory explanation. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25(5), 699-724.
- Gül, G. (2003). *Aile ve evlilik kurumu*. Evlilik Okulu Kişiler Arası İlişkiler ve İletişim Becerileri (Edi. Haluk Yavuzer).11. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Gümüştin, D. (2013). *Algılanan ekonomik güçlük ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki bağlantıda anne-ergen ilişkilerinin aracı rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Gündoğdu, A. (2007). *Relationship between self-construals and marital quality*. Master Thesis, Middle East Technical University Department of Psychology, Ankara
- Güngör-C., H. (2007). *Evlilik doyumunu açıklamaya yönelik bir model geliştirme*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hatfield, E., Rapson, R. L., Aumer-Ryan, K. (2008). Social justice in love relationships: recent developments. *Social Justice Research*, 21, 413–431.
- Hatfield, E., Traupmann, J., Walster, G. W. (1978). *Equity and extramarital sex. Love and attraction: an international conference*. (Ed. Mark Cook, Glenn Wilson). 309-321, Hawaii.
- Hayward, M., Zhang, Z. (2006). Gender, the marital life course, and cardiovascular disease in late midlife. *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 639-657.
- Hazan, C., Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524.
- Heckert, D. A., Nowak, T. C., Snyder, K. A. (1998). The impact of husbands' and wives' relative earnings on marital disruption. *Journal of Marriage and the Family*, 60 (3), 690-703.
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*, Wiley: New York
- Helms, H.M; Proulx, C.M.; Klute, M.M.; McHale, S.M., Crouter, A.C. (2006). Spouses' gender-typed attributes and their links with marital quality: A pattern analytic approach. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23(6), 843-864.
- Hendrick, S. (1988). Generic measure of relationships satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 50(1), 93-98.
- Hilton, J. M., Devall, E. L. (1997). The family economic strain scale: development and evaluation of the instrument with single and two-parent families. *Journal of Family and Economic Issues*, 18(3), 247-271.

- Hogan, T. P. (2013). *Psychological testing: A practical introduction*. 3rd Edition, Wiley: New York
- Hooper, D., Coughlan, J., Mullen, M. (2008). structural equation modeling: guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6 (1), 53-60.
- Hortaçsu, N. (2012). *İnsan ilişkileri*. İmge Kitabevi: Ankara
- Houser, A. G. (2009). *Evli bireylerin sahip oldukları iletişim çatışması türü, romantik kıskançlık ve duygusal zeka düzeylerinin evlilik doyumları üzerine etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hu, L., Bentler, O. M. (1999) Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Huyck, M. H. (2001). Romantic relationship in later life. *Intimacy and Aging*, 25(2), 9-17.
- İmamoğlu, E. O., Yasak, Y. (1997). Dimensions of marital relationships as perceived by Turkish husbands and wives. *Genetic, Social ve General Psychology Monographs*, 123, 211-232
- İnal, G.Ş. (2014). *The moderating role of sensory-processing sensitivity in the relationship between spousal caregiving, perceived social support and marital quality*. Master Thesis, Middle East Technical University Department of Psychology, Ankara.
- Jackson, J. B., Miller, R. B., Oka, M., Henry, R. G. (2014). Gender differences in marital satisfaction: A meta- analysis. *Journal of Marriage and Family*, 76, 105-129.
- Jenkins, N., Stanley, S., Bailey, W., Markman, H. (2002). *You paid how much for that*. Wiley: New York.

- Jensen, J., Rauer, A., Volling, B. (2013). A dyadic view of support in marriage: The critical role of men's support provision. *Sex Roles*, 68, 427-438.
- Johnson, D.R., Amoloza, T.O., Booth, A. (1992). Stability and developmental change in marital quality: A three-wave panel analysis. *Journal of Marriage and Family*, 54 (3), 582-594.
- Johnson, D.R., Booth, A. (1990). Rural economic decline and marital quality: a panel study of farm marriages. *Family Relation*, 39(2), 159-167.
- Kafry, D., Pines, A. (1980). The experience of tedium in life and work. *Human Relations*, 33(7), 477-503.
- Kansız, M., Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 24-29.
- Kao, L. S., Wilson, E. B., Anderson, K. D. (2005). Gender differences among spouses of surgeons. *The American Journal of Surgery*, 189, 435-440.
- Kapucu, O. (2014). *Evli çiftlerin evlilik kalitesi ve bağlanma stillerinin demografik özellikler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kendir, E. M., Demirli, C. (2016). Evlilik doyumu üzerinde anne baba tutumunun etkisinin incelenmesi. *Education Sciences*, 11 (3), 96-113.
- Kerkmann, B. C., Lee, T. R., Lown, J. M., Allgood, S. M. (2000). Financial management, financial problems and marital satisfaction among recently married university students. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 11(2), 55-65.
- Kızıldağ, S. (2015). *Eş tükenmişliği: Bir model testi*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). New York: The Guilford Press.

- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). New York: The Guilford Press.
- Koca, D. A. (2013). *Bir aile eğitim programının evli annelerin evlilik doyumu, evlilikte sorun çözme becerisi ve psikolojik iyi oluşuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kodan, S. (2013). *Evli bireylerin evlilik kalitesi toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kodan-Çetinkaya, S., Gençdoğan, B. (2014). The relationship between marital quality, attitudes towards gender roles and life satisfaction among the married individuals, *Psychology, Society ve Education*, 6(2), 94-112.
- Koolae, A. K., Adibrab, N., Sedgh, B. S. (2009). The comparison of relationship beliefs and couples burnout in women who apply for divorce and women who want to continue their marital life. *Iran J Psychiatry*, 5, 35-39.
- Koyuncu, M., Şenses, F. (2004). Kısa dönem krizlerin sosyoekonomik etkileri: Türkiye, Endonezya ve Arjantin deneyimleri. *ERC Working Papers in Economics*, 4(13), 1-43.
- Kulik, L. (2002). Marital equality and the quality of longterm marriage in later life. *Ageing and Society*, 22 (4), 459-481.
- Kwon, H.E; Rueter, M.A.; Lee, M.İ.; Koh, S., Ok, S.W. (2003). Marital relationships following the Korean economic crisis: applying the family stress model. *Journal of Marriage and Family*, 65 (2), 316–325.
- Laes, T., Laes, T. (2001). Career burnout and its relationship to couple burnout in Finland: A pilot study. Paper presented in a symposium entitled "The Relationship between Career and Couple Burnout: A Cross-Cultural Perspective" held at the Annual Convention of The American Psychological Association, San Francisco, California.

- Lehman, S.J., Koerner, S.S. (2002). Family financial hardship and adolescent girls' adjustment: the role of maternal disclosure of financial concerns. *Merrill-Palmer Quarterly*, 48 (1), 1-24.
- Levinger, G., Huston, T. (1990). The social psychology of marriage. F. D. Fincham ve T. N. Bradbury (Ed.), In the psychology of marriage (Pp. 19-59). New York: The Guilford Pres.
- Lichter, D.T., Carmalt, J.H. (2009). Religion and marital quality among low-income couples. *Social Science Research*, 38, 168–187.
- Locke, H. (1951). *Predicting adjustment in marriage: A comparison of a divorced and a happily married group*. New York: Henry Holt.
- Locke, H., Wallace, K. (1959). Short marital adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage and Family Living*, 21 (3), 251-255.
- Lorenz, F.O., Conger, R.D., Simon, R.L. Whitbeck, L.B., Elder, G.H. (1991). Economic pressure and marital quality: an illustration of the method variance problem in the causal modeling of family processes. *Journal of Marriage and Family*, 53 (2), 375-388.
- Mace, D., Mace, V. (1977). *How to have a happy marriage: a step-by-step guide to an enriched relationship*. Nashville, TN: Abingdon.
- Machaty, A. (2013). *Dispositional optimism and marital adjustment*. Master of Science, Colloge of Agriculture, University of Kentucky.
- Maslach, C., Jackson, S. E. (1981), The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2, 99-113.
- Mason, T. M., Canlas, C. M., Wang, D. N. (2013). Marital satisfaction and depressive symptoms in China. *Journal of Family Psychology*, 27(4), 677-682.
- McGoldrick, M. (2004). *Changing family life cycle*. A framework for family therapy, 2nd ed. Carter, Betty (Eds); McGoldrick, Monica (Eds) New York, US: Gardner Press.

- Mikulincer, M., Florian, V., Cowen, P.A., Cowen, C.P. (2002). *Attachment security in couple relationship*. In J.M. Adams and W.H. Jones (Eds) *Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability*, New York: Kluwer Academic Puc.
- Miller, B.C. (1986). *Family Research Methods*. The United States: Sage Publications.
- Mills, R. J., Grasmick, H. G., Morgan, C. S., Wenk, D. (1992). The effects of gender, family satisfaction, and economic strain on psychological well-being. *Family Relations*, 41 (4), 440-445.
- Murray, C.E. (2005). Prevention work: a professional responsibility on marriage and family counselors. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 13, 27-34.
- Mütevelliöğlu, N., Çizel, R. B. (2010), “İşsizlik ve Sosyal Haklar: Bir Alan Araştırmasının Bulguları”, İçinde *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II Bildiriler* (ed. Mesut Gülmez, Nagihan Durusoy Öztepe, Nergis Mütevelliöğlu, Oğuz Karadeniz, Handan Kumaş), İstanbul: Can Matbaacılık.
- Myers, D. G. (1999). Close relationships and quality of life. In D Kahneman, E. Diener and N. Schwarz (eds.) *Well-being: The Foundations of Hedonic Psychology*. New York: Russell Sage Foundation.
- Nakip, M. (2003). *Pazarlama araştırmaları teknikler ve spss destekli uygulamalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and Family*, 45, 141-151.
- Obradović, J., Cudina, M. (2012). Economic hardship and marital quality in Croatia. *Contemporary Perspectives in Family Research*, 6, 59–92.
- Obradović, M.C., Obradović, J. (2006). Marital partners' income as a determinant of marriage quality. *Journal for General Social Issues*, 1-2, 117-139.

- Öner, D. Ş. (2013). *Evli bireylerin evlilik çatışması, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özbeklik, S. (2006). *Women's marital quality and mothering quality: determinants and interrelations*. Master Thesis, Boğaziçi University Educational Sciences Institute for Graduate Studies in Social Sciences, İstanbul.
- Özgüven, İ.E. (2001). Kişiler Arası İletişim. *Ailede iletişim ve yaşam içinde* (Ss.18-34). PDREM Yayınları. Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2009). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: PDR Yayınları
- Özgüven, İ. E. (2010). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları
- Özgüven, İ. E. (2011). *Psikolojik testler*. Ankara: Pdrem Yayınları
- Özmete, E. (2016). Evli kadınlar ve erkekler için psikolojik iyi oluş ölçeğinin Türkçe'ye uyarlaması. *BİLİG Dergisi*, 78, 361-391.
- Öztürk, M. S. (2012). *Tek ebeveynli ailelerin yaşadıkları ekonomik güçlüklerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Papp, L. M., Cummings, E. M., Goeke-Morey, M. C. (2009). For richer, for poorer: money as a topic of marital conflict in the home. *Family Relations*, 58(1), 91-103.
- Peterman, D., Ridley, C., Anderson, S. (1974). A comparasion of cohabiting and non-cohabiting college students. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 691-699.
- Pew Research Center (PRC) (2013). Social and Demographic Trends Project: Love And Marriage. [Çevrim-içi:<http://www.pewsocialtrends.org/2010/11/18/iii-marriage/>], Erişim Tarihi: 11 Ekim 2015
- Pines, A. M. (1993). *Burnout: An existential perspective*. Schaufeli, Wilmar B. (Ed); Maslach, Christina (Eds); Marek, Tadeusz (Eds). (1993). *Professional burnout:*

Recent developments in theory and research, (Pp. 33-51). Philadelphia, PA, US: Taylor & Francis, xii, 299 pp.

Pines, A. M. (1996). *Couple Burnout*. New York / London: Routledge.

Pines, A. M. (2000). Treating career burnout: a psychodynamic existential perspective. *Psychotherapy in Practice*, 56 (5), 633-642.

Pines, A. M., Nunes, R. (2003). The relationship between career and couple burnout: implications for career and couple counseling. *Journal of Employment Counseling*, 40 (2), 50-64.

Pines, A. M., Yafe-Yanai, O. (2001). Unconscious influences on the choice of a career: Implications for organizational consultation. *Journal of Health and Human Services Administration*, 4, 502-511.

Pines, A. M., Aronson, E., Kafry, D. (1981). *Burnout: From tedium to personal growth*. New York: The Free Press.

Pines, A. M., Neal, M. B., Hammer, L. B., Icekson, T. (2011). Job burnout and couple burnout in dual-earner couples in the sandwiched generation. *Social Psychology Quarterly*, 74, 361-386.

Pines, A. M., Nunes, R., Rodrigue, J. M., Utasi, A. (2000). Career burnout and couple burnout: A cross-cultural perspective. *International Journal of Psychology*, 35 (3-4), 290-290.

Ponzetti, J. J., Mutch, B.H. (2006). Marriage as a covenant: Tradition as a guide to marriage education in the pastoral context. *Pastoral Psychology*, 54 (3), 215-230.

Prawitz, A.D.; Kalkowski, J.C., Cohart, J. (2013). Responses to economic pressure by low-income families: financial distress and hopefulness. *Journal of Family and Economic Issues*, 34(1), 29-40.

Proulx, C. M., Helms, H.M., Buehler, C. YL. (2007). Marital quality and personal well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, 69, 576-593.

- Regan, P. (2011). *Close Relationships*. New York: Routledge.
- Retting, K.D., Bubolz, M.M. (1983). Interpersonal resource exchange as indicators of quality of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 45(3), 497-509.
- Rofe, Y. (1988). Marital happiness among mixed and homogeneous marriage in Israel. *Journal of Marriage and the Family*, 5, 245-254.
- Rogers, S.J. (1999). Wives' income and marital quality: are there reciprocal effects? *Journal of Marriage and Family*, 61(1), 123-132.
- Ross, C. E., Van Willigen, M. (1996). Gender, parenthood, and anger. *Journal of Marriage and the Family*, 58 (3), 572-584.
- Rostami, A., Ghazinour, M., Nygren, L., Richter, J. (2014). Marital satisfaction with a special focus on gender differences in medical staff in Tehran, Iran. *Journal of Family Issues*, 35(4), 1940-1958.
- Russell, R. J., Wells, P. A. (1991). Personality similarity and quality of marriage. *Personality and Individual Differences*, 12(5), 407-412.
- Rutgers, D.C., Freedman, V.A., Cornman, J.C., Schwarz, N. (2014). Happy marriage, happy life? marital quality and subjective well-being in later life. *Journal of Marriage and Family*, 76, 930-948.
- Sager, C. J. (1976). *Marriage contracts and couple therapy: Hidden forces in intimate relationships*. New York: Brunner/Mazel.
- Sager, D.E., Sager, W.G. (2005). SANTUS Marriage Enrichment. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 13, 212-218.
- Saxton, L. (1982). *The nature of marriage, the individual, marriage, and the family*. (5.Edith). Wadsworth Publishing Company Belmont, California A Division of Wadsworth, Inc. (Pp.216-224).
- Scheidler, J. A. (2008). *Effects of perceived stress and perceived social support on marital satisfaction in doctoral students*. Doctoral dissertation, Walden University, Washington, USA.

- Schumm, W., Jurich, A., Bollman, S. (1981). The validity of Edmonds' Marital Conventional Scale. *Journal of Psychology*, 109, 65-71.
- Shah, A. (1995). Clinical validity of Marital Quality Scale. *Nimhans Journal*, 13(1), 23-31.
- Shaver P., Hazan C., Bradshaw D. (1988). *Love as attachment: the integration of three behavioral systems*. In Psychology of Love (Eds RJ Sternberg, ML Barnes):1-36. New Haven, Yale University Press
- Spanier, G.B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and Family*, 38 (1), 15-28.
- Spanier G.B. (1979). The measurement of marital quality. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 5 (3), 288-300.
- Spanier, G.B., Lewis, R.A. (1980). Marital quality: A review of the seventies. *Journal of Marriage and Family*, 42, 825-839.
- Sprecher, S., Metts, S., Burleson, B., Hatfield, E., Thompson, A. (1995). Domains of expressive interaction in intimate relationships: Associations with satisfaction and commitment. *Family Relations*, 44(2), 203-210.
- Sumarwan, U., Hira, K.T. (1992). Credit, saving and insurance practices influencing satisfaction with preparation for financial emergencies among rural households. *Home Economics Research Journal*, 21(2), 206-227.
- Sungur, M. Z. (2009). *Sen, ben ve aramızdaki her şey*. İstanbul: Goa Yayınları.
- Süleymanov, A. (2009). Family and marital relations in modern Turkish communities. *Family and Society*, 5(17), 7-18.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.

- Swensen, C. H., Eskew, R. W., Kohlhepp, K. A. (1981). Stage of family life cycle, ego development, and the marriage relationship. *Journal of Marriage and the Family*, 43 (4), 841-853.
- Şahin, H. (2014). *Ekonomik güçlükler ve evlilik ilişkisi arasındaki bağlantıların aile stres modeli çerçevesinde incelenmesi*. Master Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şener, A., Terzioğlu, R.G. (2002). *Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile kurumuna yönelik güncel riskler. *Aile ve Toplum*, 10 (4), 7-31.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinox.
- Şirin, H.D. (2013). *Aile eğitim programının evli kadınların eş tükenmişliği düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson/Allyn ve Bacon.
- Tabachnick, B.G., Fidell, L.S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı* (Edit: Mustafa Baloğlu). (6. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Taycan, S.E., Kuruoğlu, A.Ç. (2013). Evlilik uyumu ile bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24, 1-10.
- Terry, J., Kottman, M. (1995). *Working with families. Guidance and counseling in the elementary and middle schools*. Brown and Benchmark Publishers, (Pp: 254-281).
- Terzioğlu, G. (1990). *Ailenin ekonomik faaliyetleri*. Ankara: Türkiye Aile Yıllığı. T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

- Tezer, E. (1994). Evlilik ve iş doyumu ilişkisi: İkili çatışmalar ve bazı demografik değişkenlerin rolü. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(1), 1-12.
- Tresa, M. M., Adhikari, K. (2012). Association between emotional intelligence and marital quality of married couples. *International Journal of Physical and Social Sciences*, 2(12), 222-235.
- United Nations (2001). *Principles and Recommendations for a Vital Statistics System*. Revision 2, New York.
- Vaillant, C. O., Vaillant, G. E. (1993). Is the u-curve of marital satisfaction an illusion? a 40-year study of marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 55 (1), 230-239.
- Vannoy, D., Philliber, W.W. (1992). Wife's employment and quality of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 54 (2), 387-398.
- Veenhoven, R. (2012). Happiness, also known as “Life satisfaction” and “Subjective well-being” (Chapter 3) In Land, K. C, Michalos, A. C. and Sirgy, M. J. (Eds.) *Handcook of social indicators and quality of life research*. New York: Springer Press, (Pp: 63-77).
- Warr, P., Payne, R. (1982). Experienes of strain and pleasure among British adults. *Social Science and Medicine*, 16 (19), 1691-1697.
- Westman, M., Etzion, D., Danon, E. (2001). Job insecurity and crossover of burnout in married couples. *Journal of Organizational Behavior*, 22, 467-481.
- White, L. (1970). *Marriage scale*. Jacksonvill: Psychologist Education,Inc.
- Williams, K. (2003). Has the future of marriage arrived? A contemporary examination of gender, marriage and psychological well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 44, 470-487.
- Xu, X., Lai, S.C. (2004). Gender ideologies, marital roles, and marital quality in Taiwan. *Journal of Family Issues*, 25, 318-355

- Yalçın, H. (2014). Evlilik uyumu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 250-261.
- Young, M., Schieman, S. (2012). When hard times take a toll the distressing consequences of economic hardship and life events within the family-work interface. *Journal of Health And Social Behavior*, 53(1), 84-98.
- Yüksel, İ. (2003). İşsizliğin psiko-sosyal sonuçlarının incelenmesi (Ankara örneği). *Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 21-38.
- Zeytinoğlu, E. (2013). *Evli bireylerin benlik saygısı, kıskançlık düzeyi, evlilikteki çatışmalar ve evlilik doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- <http://www.cankaya.bel.tr/pages/14/RAKAMLARLA-CANKAYA/>(Erişim: Haziran 2015)
- http://www.nufusu.com/ilce/yenimahalle_ankara-nufusu (Erişim: Haziran 2015)
- http://www.nufusu.com/ilce/altindag_ankara-nufusu (Erişim: Haziran 2015)
- <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (Erişim: Mayıs, 2016)

EKLER DİZİNİ

EK -1: ORJİNALLİK FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ AİLE VE TÜKETİCİ BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA	
06/01/2017	
Tez Başlığı / Konusu: EKONOMİK FAKTÖRLERİN EVLİLİK KALİTESİNE ETKİSİ: BİR DYADIC MODEL TESTİ	
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 210 sayfalık kısmına ilişkin, 06/01/2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 7 'dir.	
Uygulanan filtrelemeler:	
1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
 06.01.2017	
Adı Soyadı: BETÜL GÜREL Öğrenci No: N11144769 Anabilim Dalı: Aile ve Tüketici Bilimleri Programı: Aile ve Tüketici Bilimleri Statüsü: ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.	
DANIŞMAN ONAYI	
UYGUNDUR.	
 PROF. DR. ZEYNEP ÇOPUR	

EK-2: HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL ONAY BİLDİRİMİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Genel Sekreterlik

Sayı : 7600369/

16 Mayıs 2015

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi: 16.04.2015 tarih ve 2318 sayılı yazınız.

Fakülteniz Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Zeynep ÇOPUR danışmanlığında Arş. Gör. Betül GÜREL'in yürüttüğü "Ekonomik Faktörlerin Evlilik Kalitesi Üzerine Etkisi: Bir Model Testi" başlıklı doktora tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 28 Nisan 2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Ömer UĞUR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Tutanak

EK-3: FAMILİY EKONOMİK STRAİN SCALE-AİLE EKONOMİK GÜÇLÜK ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE'YE UYARLAMA ÇALIŞMASI İÇİN ALINAN İZİN

- 04.08.2016

https://mmp2.hacettepe.edu.tr:8181/iwc_static/layout/shell.html?lang=en&3.0.1.0.0_15051245

Subject: **RE: about The Family Economic Strain Scale**
 To: Jeanne M Hilton <hilton@unr.edu>

Date: 02/19/15 09:06 PM
 From: "Betül GÜREL" <byil@hacettepe.edu.tr>
 Reply-To: byil@hacettepe.edu.tr

Hello Ms. Jeanne,

Thank you very much for allowing me to use your scale. Starting from last week I began my pregnancy leave. So I will be out of my office for some time and then be able to resume my PhD study. Once I am back and conclude my studies I will be more than happy to share the findings of my study with you.

Best Regards,

Betül Gürel

On 02/17/15 04:09 PM, **Jeanne M Hilton** <hilton@unr.edu> wrote:

Good Morning Betül,

You are more than welcome to translate and use the measure and I would love to have the results of your study. This measure has been used internationally and has been a significant factor many different outcomes of interest. It certainly should help explain marriage quality. I wish you the best with your research! Please stay in touch.

Jeanne

Jeanne M. Hilton, Ph.D.
 Professor, School of Social Work
 1664 North Virginia Street
 University of Nevada
 Reno, NV 89557-0090

From: Betül GÜREL [mailto:byil@hacettepe.edu.tr]
Sent: Tuesday, February 17, 2015 12:26 AM
To: Jeanne M Hilton
Subject: about The Family Economic Strain Scale

Dear Ms. Jeanne Hilton,

My name is Betül Gürel. I am a research assistant and a PhD student in Family and Consumer Sciences Department of Hacettepe University, Ankara, Turkey.

The reason for me to write this e-mail to you is to ask your permission to translate and adapt your scale titled as "The Family Economic Strain Scale" to Turkish in my PhD study. My PhD supervisor is Prof.Dr. Zeynep Copur and my PhD title is "The Effect of Economic Factors in Marriage Quality". If you allow me to use your scale we will more than happy to share the results of my PhD study findings with you. I am looking forward to receive your reply. In the mean time please do not hesitate to contact me for the details of my PhD study.

Best Regards,

Res. Assis. Betül GÜREL
 Hacettepe University, Faculty of Economic & Administrative Sciences
 Department of Family and Consumer Sciences
 06800 Beytepe/Ankara, Turkey
 Phone: 0312 297 6350-383

Bu e-posta mesajı kişiye özel olup, gizli bilgiler içeriyor olabilir. Eger bu e-posta mesajı size yanlışlıkla ulaşmışsa, içeriğini hiçbir şekilde kullanmayınız ve e-postayı siliniz. Hacettepe Üniversitesi bu e-posta mesajının içeriği ile ilgili olarak hiçbir hukuksal sorumluluğu kabul etmez. The information contained in this communication may contain confidential or legally privileged information. Hacettepe University doesn't accept any legal responsibility for the contents and attachments of this message. The sender does not accept any liability for any errors or omissions or any viruses in the context of this message which arise as a result of internet transmission.

https://mmp2.hacettepe.edu.tr:8181/iwc_static/layout/shell.html?lang=en&3.0.1.0.0_15051245

1/2

EK-4: EŞ TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİNİN KULLANILABİLMESİ İÇİN ALINAN İZİN

04.08.2016

https://mmp2.hacettepe.edu.tr:8181/iwc_static/layout/shell.html?lang=en&3.0.1.0.0_15051245

Subject: **Re: Eş Tükennmişlik Ölçeği**
To: byil@hacettepe.edu.tr

Date: 04/14/15 05:22 PM
From: Burhan apri burhancapri <burhancapri@mersin.edu.tr>

ETÖ-KF.doc (33kB) ETÖ.doc (33kB)

Betül Hanım,
Ben de şimdi babanıza mail gönderiyordum.
Öncelikle çocuğunuzu kutlar, sağlıklı ve mutlu bir geleceği olmasını dilerim.
Her iki ölçme aracının da birer örneğinin bulunduğu belgeleri ekte gönderiyorum.
Ölçme araçlarını kullanmanızdan memnuniyet duyacağımı belirterek çalışmanızda başarılar dilerim...

14 Nisan 2015 17:08 tarihinde Betül GÜREL <byil@hacettepe.edu.tr> yazdı:

Burhan Hocam,
Babam İbrahim Yıldırım size mail göndermiş. Ben de yeni anne oldum, evde izinliyim. Doktora tez çalışmam gereği uyarlamasını yaptığınız Eş Tükennmişlik Ölçeğini (21 maddelik ve kısa formu) kullanmak istiyorum. Etik komisyona da sunulacağı için her ölçeğin altında kaynakçası ile birlikte ölçeklerinizi kullanmama izin verirseniz sevinirim. Desteğiniz için şimdiden teşekkür ediyorum.

Arş.Gör. Betül GÜREL
Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Aile ve Tüketiciler Bilimleri Bölümü
06800 Beytepe/Ankara
Tel: 0312 297 6350-383

Bu e-posta mesajı kişiye özel olup, gizli bilgiler içeriyor olabilir. Eger bu e-posta mesajı size yanlışlıkla ulaşmışsa, içeriğini hiçbir şekilde kullanmayınız ve e-postayı siliniz. Hacettepe Üniversitesi bu e-posta mesajının içeriği ile ilgili olarak hiçbir hukuksal sorumluluğu kabul etmez. The information contained in this communication may contain confidential or legally privileged information. Hacettepe University doesn't accept any legal responsibility for the contents and attachments of this message. The sender does not accept any liability for any errors or omissions or any viruses in the context of this message which arise as a result of internet transmission.

EK-5: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Çalışmanın Konusu: Bu çalışma, evli bireylerin ilişkilerinde ekonomik faktörlerin evlilik kalitesi üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla yapılmaktadır.

Katılım Koşulları: Bu araştırmaya katılabilmek için bireylerin evli olmaları gerekmektedir.

Katılımcının Sahip Olduğu Haklar: Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllük esasına dayanmaktadır. Bu araştırmaya katılmamayı seçebilirsiniz. Araştırmaya katıldıktan sonra istediğiniz anda vazgeçebileceğiniz gibi bu durum sizin için hiçbir sorumluluk getirmeyecektir. Çalışmaya katılımınız herhangi bir risk taşımamaktadır. Paylaştığınız bilgiler araştırmacıların araştırma amacı dışında kullanılmayacak ve başka kişilerle paylaşılmayacaktır. Çalışma kapsamında merak ettiğiniz tüm soruları doğrudan araştırmacılara çekinmeden sorabilirsiniz. Çalışma bittikten sonra da çalışmanın sonuçlarından haberdar olmak için araştırmacılara telefon ya da eposta aracılığıyla ulaşabilirsiniz. Araştırmada evli kadın ve erkeklere ölçekler uygulanmaktadır ve ölçeklerin yanıtlanması yaklaşık 25 dakika sürmektedir.

Bilgilerin Saklanması: Bu çalışma için gerekli olan izinler Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan alınmıştır. Ölçeklerle alınacak bilgiler ve aynı zamanda bu form tamamen gizli tutulacaktır. Sorularınızı yönlendirmek ya da bu araştırma hakkında daha ayrıntılı bir açıklama almak için tüm araştırmacıların iletişim bilgileri aşağıda verilmiştir.

Katılımcı Beyanı

Çalışmanın sorumlu araştırmacısı Prof. Dr. Zeynep ÇOPUR ve yardımcı araştırmacı ise Ar. Gör. Betül GÜREL'dir. Prof. Dr. Zeynep ÇOPUR ve Ar. Gör. Betül GÜREL tarafından yürütülen bu çalışmanın katılımcısı olmam teklif edilen araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgileri dikkatli bir şekilde okudum. Bu çalışmaya katılmam durumunda ilgili bilgilerin gizliliğine büyük bir özen ve saygıyla yaklaşılacağına inanıyorum. Toplanan verilerin bilimsel amaçla kullanımı sırasında kişisel bilgilerin özenle korunacağı konusunda bana yeterince güven verildi.

Yukarıda yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış durumdayım ve tek başıma belirli bir düşünme süresi sonucunda araştırmaya katılmam için yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Araştırmaya katılmayı onaylıyor musunuz?

() Evet () Hayır

Adı Soyadı:

Tarih: ___ / ___ /

İmza:

Araştırmaya katılmak istiyorsanız, lütfen yukarıdaki ilgili yeri imzalayınız. Gönüllü katılım formunuz kapalı kalacak ve gizli tutulacaktır. Bu formun, araştırmada kullanılacak ölçeklere vereceğiniz cevaplarla herhangi bir ilgisi yoktur.

Sorumlu Araştırmacı:

Prof. Dr. Zeynep ÇOPUR

Hacettepe Üniversitesi İİBF- Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü

Beytepe Kampüsü, ankaya / ANKARA

Tel: (312) 297 63 50-51

copur@hacettepe.edu.tr

Yardımcı Araştırmacı:

Ar. Gör. Betül GÜREL

Hacettepe Üniversitesi İİBF- Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü

Beytepe Kampüsü, ankaya / ANKARA

Tel: (312) 297 63 50-51

byil@hacettepe.edu.tr

EK-6: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

GENEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz:

- (1) Kadın
(2) Erkek

2. Yaşınız: (Lütfen Yazınız)

3. Eğitim düzeyiniz:

- (1) İlkokul mezunu ve altı
(2) Orta okul mezunu
(3) Lise mezunu
(4) Üniversite / Yük. Okul mezunu
(5) Lisansüstü mezunu

4. Kaç yıllık evlisiniz? (Lütfen yazınız.....)

5. Kaç evlilik yaptınız? (Lütfen yazınız.....)

6. Kaç çocuğunuz var?

- (0) Hiç çocuğum yok
(1) 1 çocuk
(2) 2 çocuk
(3) 3 çocuk
(4) 4 ve daha fazla çocuk

7. Aileniz kimlerden oluşmakta?

- (1) Anne, baba ve çocuklar
(2) Anne, baba, çocuklar, büyükanne, büyükbaba
(3) Anne ve çocuklar
(4) Baba ve çocuklar
(5) Diğer (Lütfen yazınız)

A. FİNANSAL KONULARA İLİŞKİN BİLGİLER

8. Gelir getiren bir işte çalışıyor musunuz?

- (1) Çalışıyorum
(2) Çalışmıyorum
(3) Emekliyim

9. 8. Soruya cevabınız “ÇALIŞIYORUM” ise hangi sektörde çalışıyorsunuz?

- (1) Kamu sektöründe
(2) Özel sektörde

(3) Kendi iş yerimde

10. Ailenizin ortalama aylık geliri ne kadar? (Lütfen yazınız.....)

11. Ailenizin gelir seviyesini nasıl algılıyorsunuz?

(1) Yüksek

(2) Orta

(3) Düşük

12. Çekirdek ailenize ait eviniz var mı?

(1) Evet

(2) Hayır

13. Çekirdek ailenize ait otomobiliniz var mı?

(1) Evet

(2) Hayır

EK-7: EVLİLİK KALİTESİ ÖLÇEĞİ (EKÖ) ÖRNEK MADDELER

	BANA UYGUN DEĞİL	BANA KISMEN UYGUN	BANA UYGUN
1.Sağlam bir evliliğim olduğuna inanırım	()	()	()
13.Sıklıkla eşime suçlayıcı davranırım	()	()	()
19.Evliliğimizde ortaya çıkan olumsuz duygularla başa çıkabilirim	()	()	()
33.Doğru bir evlilik yapıp yapmadığımı sorguladığım zamanlar olur	()	()	()
38.Eşimle birlikte zaman geçirmekten mutlu olurum	()	()	()
41.Eşimle dertleştiğimde kendimi rahatlamış hissederim	()	()	()
50.Eşimin bana gerçekten güvendiğine inanırım	()	()	()
59. Eşimi her konuda başkalarına karşı savunurum	()	()	()
62.Evliliğimde kendimi kapana kısılmış gibi hissederim	()	()	()

EK-8: AİLE EKONOMİK GÜÇLÜK ÖLÇEĞİ (AEGÖ) ÖRNEK MADDELER

MADDELER	Asla	Nadiren	Bazen	Çoğunlukla	Neredeyse her zaman
1-) Genellikle, şu an sahip olduğumuz gelirle benim ve ailemin geçinmesi zordur.	1	2	3	4	5
3-) Maddi sıkıntılar işimi ve günlük yaşamımı olumsuz yönde etkiler.	1	2	3	4	5
7-) Tatil ve diğer özel günler için paramın olmaması beni endişelendirir.	1	2	3	4	5
10-) Harcamalar nedeniyle, aile bireylerinin sağlık ihtiyaçlarını ertelemek zorunda kaldığım olur.	1	2	3	4	5

EK-9: EŞ TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİ (ETÖ) ÖRNEK MADDELER

1 HİÇBİR ZAMAN	2 SADECE BİR DEFA	3 NADİREN	4 BAZEN	5 SIKSİK	6 ÇOĞUNLUKLA	7 HER ZAMAN
----------------------	-------------------------	--------------	------------	-------------	-----------------	-------------------

(.....) 1- Yorgun.

(.....) 5- Duygusal Olarak Tükenmiş (Yorgun).

(.....)10- Sağlıksız.

(.....)12- Değersiz.

(.....) 17- Umutsuz.

(.....) 20- Enerjik.

(.....) 21- Kaygılı.

EK-10: EVLİLİK KALİTESİ ÖLÇEĞİ (EKÖ) –Son Form ÖRNEK MADDELER**1. FAKTÖR: UYUM**

1. Sağlam bir evliliğim olduğuna inanırım
4. Eşimin yakın arkadaşları ile dostça ilişkiler içindeyim
9. Eşimin desteğini arkamda hissederim
15. Yeniden dünyaya gelsem yine eşimle evlenirim

2. FAKTÖR: BIKKINLIK

22. Eşimin beni çekici bulmadığını düşünürüm
26. Eşimin kıskançlığından bıkmış durumdayım
27. Eşim beni başkalarının yanında aşağılar

3. FAKTÖR: ANLAYIŞ, DESTEK

29. Eşimin yaşadığı gündelik sıkıntıları anlamaya çalışırım
31. Eşimin sağlığı ile yakından ilgilenirim
35. Eşimin hatalarını nazikçe düzeltirim

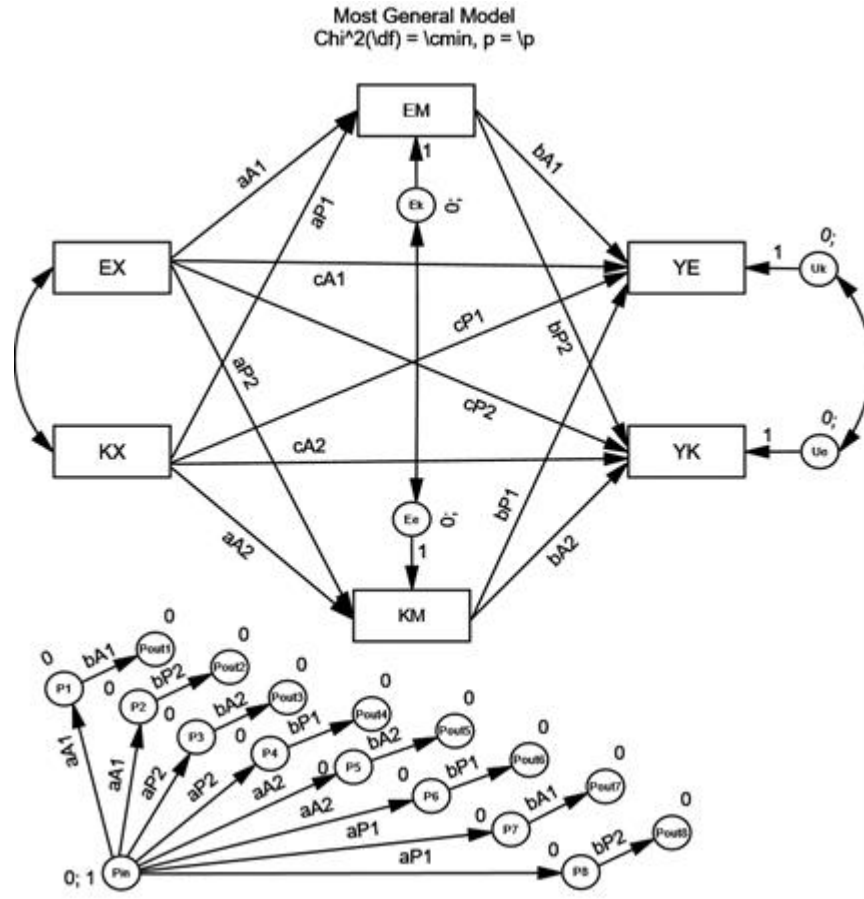
4. FAKTÖR: SEVGİ

37. Eşime sürprizler yaparım
39. Eşime sarılırım

5. FAKTÖR: ÇATIŞMA

40. Eşimle tartışmalarımızın bizi ayrılık noktasına getirdiğini hissederim
42. Eşime genellikle sinirli davranırım

EK-11: EVLİLİK KALİTESİ MODEL TESTİ EKİ

(Şekilde yer alan sembollerdeki 1 erkeği, 2 kadını göstermektedir)